ב"ה

אין ליכט פון תורה

ספר

חק לישראל שמות

בלשון הקודש ואידיש

753

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

בעזהש״ת

ספר
חק לישראל

פרשת שמות

❖

בלשון הקודש ואידיש

❖

עם מ״ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ״ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק

❖

יוצא לאור על ידי
הוצאת אמונה

ברוקלין יצ״ו

חק לישראל

ספר

שמות

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

א) תורה נדפסה בשלמות עם הפטרות וחמש מגלות עם הטעמים.

ב) תרגום על התורה

ג) פי' רש"י בשלמות ועם פי' רש"י ישן.

ד) פי' שפתי חכמים הנודע ללומדי תורה.

ה) פי' הרשב"ם ז"ל נכד רש"י ז"ל.

ו) פי' בעל הטורים מרבינו בעל ארבעה טורים.

ז) פי' דעת זקנים מבעלי התוספות ז"ל.

ח) תולדות אהרן מראה מקום כל פסוק בש"ס.

ט) מנין המצות למהר"מ האגיז ז"ל נדפסו בפנים החומש ע"ם הפסוקים.

י) טעמי הקרבנות בדרך חדש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.

יא) דיני הקרבנות בקצרה

יב) ההפטרות עם לקוטים ומשלים.

יג) עניני הסדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת.

יד) ענין הסדרה על ע"ט לפני כל סדרה.

טו) תוי' ע"ט על התורה תוא במעט העתקה חדשה בטוב טעם וכן בההפטרה.

טז) ליקוטים יקרים ע"ט מהספרים הנקובים בשמותם למטה (יותר מחמשים במספר).

יז) משלי חכמים נעימים המושכים לב הקורא למוסר וליראת ה'. על התורה והפטרות.

יח) ספר פדר"א עם ספר הישר יהדו נעתק על ע"ט (יעדער זאל וויסען וואס עס איז גיזיין פון וועלט בעשאפונג ביז היינט.

יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אויף ע"ט) יעדער מענטש זאל וויסען די מצות וואס גאט האט גיבאטען.

כ) חמש מגלות עם פירש"י (בסוף כל ברך מהחומש נדפסה המגלה השייכת לברך ההוא). זולת זה נוספו על חמש מגלות עוד פירושים חדשים להפליא אשר לא בא עוד בכושם חזה סלופם מגדולי מפרשים והקורא בו יתענג מאד. ולפי פי' העברי העתקנו גם פי' ע"ש (יעדער וואס וועט לייענען וועט גדוים פערגעניגען האבין).

כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.

כב) על ספר רות נקוב בשם יחוס דוד.

כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.

כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלי העולם

כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור ודרם.

כו) לקוטים יקרים על ח"מ מגדולים אנשי שם.

כז) משלים ערבים ונעימים על כל הה"י

כח) תרגום שני על מגלת אסתר

כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בתקון נפלא.

ל) תעתק ע"ט מהתרגום שני בהוספות ותקונים.

לא) נדפס כסוף כל ברך סדר התפלה וכו'.

לב) גם הוספנו קצורי הדינים הנצרכים לתפלת.

לג) נביאים עם פרש"י ומצורת דוד

לד) כתובים עם פרש"י ומצורת דוד.

לה) המשניות עם ברטנורא ועיקר תוי"ט בנדפס מכבר עם הוספות ותקונים.

לו) גמרא עם פרש"י והעתקה ע"ש ועם איזה דבורי הוספות.

לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע"ט.

לח) המוסר עם ההעתקה ע"ט.

לט) למהדרים ללמוד בכל יום דתרי"ג מצות האשר תקנו הקדמונים.

מ) ארחות חיים מהרא"ש ז"ל.

מא) הארחות חיים הג"ל נעתק גם ללשון ע"ט.

מב) אגרת הרמב"ן ז"ל לבנו ז"ל נעתק גם הוא לע"ט.

ואלה הספרים שמהם נאספו הפירושים החדשים והלקוטים היקרים

ל) מלשון הקדוש כ) מעקדש ג) מעקדש ד) המלא"ם הקדוש ה) אור המיים הקדוש ו) זוהר הקדוש ז) כלי יקר ח) כאר מים חיים ט) הגיד מישר י) ילקוט רמוני יא) ילקוט במעוני יב) פי לדיק יג) מגן עזרם יד) קדושים לוי טו) מפיקי יהודה טז) דברי שמואל יז) רמב"ן יח) מדרש רבה יט) מדרש תנחומא כ) תפלרת יונתן כא) כעל הטורים כב) הרגום ירושלמי כג) גני בזיל כד) תרגום יונתן כה) מיקונים כו) שערי אורה כז) ביקלמני כח) מדרש הנעלם כט) מגן מגה ל) מרבי נחל לא) קמ"ק לב) שב"ר לג) מגן המדש לד) מדרש אליהו לה) בינה לעתים לו) יעבוה דבש לז) בירי הכסף הפה"ש לח) מפתחות לבי מפה"ש לט) מפירם הפלרה על מס"ש מ) מרבה דרכים מא) זרע ברך מב) ברכה המולל מג) אזן להכין מד) בגדן מסוד מה) מני מריה אומה מו) המה דמי מז) מולם ההדש מח) המע יעקב מט) לחמד ונעים נ) תולדות חיים ומוד ומוד מגד לי מפגר לאורחות כי רבים הם לק כולם מלוגים כולם ברוכים מלדיקי מלוכה קדושים מגר מגדר המה ומוד מורחם ומרם ע"פ תגל מרגה מגר זכלם לא יסיף עכלי יכלמל כי הרוחים המה בעם ברזל ומופרת לוכם נקבלו פס לפלר ולגדל מפורם ומפמרים דבכי מגיחים ובמגלוה מגר כלם קדם קדושים מרומה מגמד נמנו מגר קבל מגר מיני עד סוף הדוכום.

ברכות הפטרה

קודם קריאת הפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

ואחר קריאת ההפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק:

נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ. וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ. עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

עַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

דער עיקר יודישקייט איז מען זאל מורא האבין
פאר הקב״ה, און מען מיינט ניט די מורא
זאל זיין מאמער וועט אים הקב״ה שטראפין אז
ער וועט ניט טאהן דיא מצוה, אדער ער וועט
נישטראפט ווערין אז ער וועט טאהן אעבירה,
אפילו דאס איז אויך גוט מען זאל אזוי מורא
האבין, דערנייל וועט ער ניט זינדיגען און וועט
טאהן מצות, אבער נאך ניט דיא מורא מיינט
מען, ווארום דאס הייסט ניט ער האט מורא
פאר הקב״ה, נאר ער האט מורא פאר זיך, די
מצות וואס ער טוהט איז וויא אהאנדיל, אזוי
וויא ער קויפט סחורה ער זאל פארדינען מיינט
ער ניט דעם עיקר דעם האנדיל און די סחורה,
עד מיינט נאר דאס פארדינסט, קויפט ער
אזעלכע סחורה וואס דער פארדינסט איז גרויס,
און דיא סחורה וואס מען פארדינט ווייניג וויל
ער ניט האנדלען, אזוי טוהט ער מצות ווייל ער
ווייס הקב״ה וועט געבין שכר, און דריבער דיא
מצוה וואס ער מיינט דער שכר איז גרויס היט
ער זיא צו טאהן, און די עבירה וואס ער ווייס
דער שטראף איז גרויס היט ער זיך ער זאל זיא
ניט טאהן, און דריבער די מצות וואס נאך זיין
מיינונג וועט מען געבין ווייניג שכר, היט ער
זיי ניט אזו שטארק, און די עבירות וואס ער
דעכונט דער שטראף פון זייא וועט זיין קליין,
היט ער זיך ניט פון זייא, ניט אזוי פארלאנגט
הקב״ה פון דעם יוד, הקב״ה וויל דער יוד זאל
אים דינען ווייל ער איז דער מלך פון די גאנצע
וועלט און ער האט דיא גאנצע וועלט בשאפין,
ווי דוד המלך האט גיזאגט ווען איך הייב אויף
מיין קאפ אין דער הייך און זעה די הימלען מיט
די זוגן און דיא לבנה און שטערין וואס הקב״ה
האט בשאפין, זעה איך אז דער מענטש איז
נאר נישט גירעכונט געגין זייא, און אז דער
מענטש וואלט נאך גיקענט זעהן וואס אויף דיא
הימלען איז בשאפין גיוואָרין, מלאכים שרפים
אופנים חיות הקודש, און אלע ציטערין צו דער-
מאנען דעם נאמען פון הקב״ה, וואלט ער גיזעהן
ווי ער איז נאר נישט געגין זיי, און עס וואלט
אויף אים פאלין אשרעק צו טאהן אזאך געגין
דעם ווילען פון הקב״ה, און צו טאהן דעם ווילען
פון הקב״ה, קענען מיר זעהן לכשל אקיסר איז
גיפארין אין נאס און אויף ביידע זייטין נאס
שטייען פיל מענטשין צו זעהן דעם קיסר און
פארינריג איז פון אים ארויס געפאלין זיין טאשין
מיכול, ווערלין הונדערטער מענטשין צו לויפין
אויפהייבין דאס מיכול און דער קיסר זאל דאס
מיכול נעמען פון זיין האנט, ווי גליקליך וואלט
זיך דער מענטש גירעכונט אז ער האט זוכה
גיווען צו בערינען איין מנוט דעם מלך און דער
מלך מיט זיין האנט האט גענומען פון אים דאס
מיכול, און אויב דער מלך האט אביינ גיטאהן
דעם קאפ צו אים פאר אראנק, שעמט זיך שוין
דער מענטש פאר אגליקליכען, אז דער
זעלבינער מענטש זאל בערעכענען אז ביי מיר
איז אזוי גרויס דער גליק וואס איך האב איין
מנוט בעדיינט דעם מלך פון איין מדינה וואס
ער איז נאר אמענטש, און ער האט זי מדינה
ניט בשאפין און ניט פרנסה די מדינה און
אז איינער ווערט קראנק קען ער אים ניט היילין,
ווי גרויס דארף זיין בייא מיר דאס גליק אז איך
האב זוכה גיווען צו בעדיינען הקב״ה וואס ער
איז דער מלך מלכי המלכים, דער מלך פון דיא
גאנצע וועלט וואס ער האט די וועלט בשאפין
און ער לעבט איביג, און שפייזט אלע
בשעפענישא און היילט קראנקע, און נאך אלע
זאכין וואס די מויל פון מענטש קען דאס נאר
ניט ארויס ריידין און דיא פערדער קען דאס נאר
ניט בעשרייבען, ווי דער פיטן גיזאנט אין אקדמות
ווען די הימלען וואלטין גיווען פארמעט און אלע
ווערלדער וואלטין גיווען פענעס און אלע ימים
וואלטין גיווען טינט און אלע מענטשין וואלטין
גיווען שרייבערס, פון דעסטוועגין וואלט ניט
מענליך גיווען צו בעשרייבין דיא גרויסקייט פון
הקב״ה, דארף דאך דער מענטש בעטראכטין
אז די מורא און דער כבוד פון אמלך בשר ודם
איז אזוי גרויס, וואס דער מלך קען נאר שטראפין
דעם מענטש ווען ער איז אין זיין מדינה, אבער
אז ער אנטלויפט אין איין אנדער מדינה, אדער
דער מענטש שטארבט קען ער אים שוין נאר
ניט טאהן, אבער פאר הקב״ה קען מען ניט
אנטלויפין, וויא דוד המלך האט גיזאגט אויב
איך וועל גיין אין הימעל, ביזטו אין הימעל,
אין גרוב געפינסטו מיך אויך, אויף דעם ים און
עק וועלט דארט איז אויך דא דיין האנט, פאר
דיא גרויסקייט פון הקב״ה דארף דער מענטש
מורא האבין, אנ״ן עס דארף זיין ביי אים אכבוד
צו זאגין איך בין אקנעכט צו בעדינען הקב״ה,
פון דעם כבוד דארף אריין קומען צו דעם
מענטש אין הארצין אנרויסע ליבשאפט צו
הקב״ה, ווי משה רבינו האט גיזאגט צו די יודין
ואהבת את ה׳ אלהיך, רו זאלסט ליב האבין
הקב״ה מער וויא דו האסט ליב דיין לעבין, דו
זאלסט אנועק געבין די ליבשאפט פון דיין לעבין
פאר די ליבשאפט פון הקב״ה, און ווי וועט זיין
מען זאל פרעגין ביי איוד דו האסט ליב הקב״ה,

וועט ער נעווים זאגן יא, אויב מען וועט אים פרעגען וועמען האסטו ליבער, הקב״ה, אדער דיין זייב און קינדער, אפילו אפראסטער מענטש וועט אויך זאגן הקב״ה האב איך ליבער מיין זייב און קינדער, וועלין מיר אבער גיין זעהן אויב ער זאגט אמת, דאס ערשטע וועלין מיר זעהן וואס ער טוהט אנאנצין טאג און ביי נאכט, אויב ער האנדילט, ער האט אקראם, עפנט ער דיא קראם נאנץ פריה און איז אין קראם ביז עלף דעם זייגער ביי נאכט, אויב ער ארבעט איז אויך זיין ארבעט אנאנצין טאג אדער פון פארטאג ביז שפעט ביי נאכט, אדער ער האנדיל״ט אין נאס אנאנצין טאג, אדער ער פארט פון איין שטאט אין די אנדערע צו קויפין סחורה אדער צו פארקויפין, און ער פארט אויף ימים, אין אמעריקע, אפריקא, און שטעלט איין זיין לעבין, נאר צו פארדינען געלט, ער זאל קענען געבין עסין זיין זייב און קינדער, און דינען פאר זייא אשיינע דירה און מאכין פאר זיי שיינע קליידער מיט טייערע צירונג, איז נאך אמאהל אסענטש גיפארין אפילו דרייא מייל צו מבקר חולה זיין אקראנקען וואס ער איז פרעמד מיט אים, אדער ער זאל דארט מאכין שלום צווישען מענטשין, אויב מען זאל זאגין אמענטש פאר אין אמעריקע דארטין איז דא צו מקיים זיין אזוי אמצוה וואס דו קענסט זיא דא ניט מקיים זיין. וועט ער דען פארין ער זאל קיין נאך ניט מיינען, ניט געלט פארדינען ניט כבוד נאר דיא ריינע מצוה צו מקיים זיין מייל הקב״ה האט גיבאטין, אבער וועגין רייך מאכין זיין זייב און קינדער לויפט ער אין אמעריקע, נאר וואס דארפין מיר גיין זייב, מיר וועלין שטועסין פון דעם מענטש וואס עס טוהט זיך ביי אים אין זיין שטוב, און אין זיין שטאט, וויא פיל מענטשין גייען ניט אנאנצע וואך דאווענען אין שוהל וועגין זייערע נעשעפטין, ער זאגט קיין אמן, קיין אמן יהא שמיה רבה, קיין ברכו, קיין קדושה, ווייס דען נים יעדער יוד ווי טייער עס איז דער וואורט אמן, אמן יהא שמיה רבה, ברכו, קדושה, נאר פאר יעדער גרינגע וועלטליכע זאך וועדט אויעק געשטויסין דיא ליבשאפט פון הקב״ה, און אפילו דעו וואס לערונט שוין אלע טאג, ווי לאנג לערונט ער, אשעה אדער צוויי שעה, און אפילו ער נייט דאונען אין שוהל, וועלכע גישעפטין טראכט ער אין שמונה עשרה, דיא נמרא זאגט פאר-צייטין איז גיווען ביי יודין דער עיקר תורה און מצות און תפלה, און פרנסה איך, האבין זייא געהאט ביידע זאכין, און היינט אז דער עיקר איז גיוואורין פרנסה, האט מען ביידע ניט, דער עגין המוסר איז זייער פיל פון אים צו ריידין, נאר איין זאך איז טייל די הצלחה פון די נשמה איף יענע וועלט, אדער די יסורים פון די נשמה איף יענע וועלט, והט מען דער מענטש, און די ענינים פון נוף והט דער מענטש פאר זייגע אויגין, דריבער האט איין מאהל הקב״ה געוויזען אויף דער וועלט אז דער מענטש קען גישפייזט ווערין אן ארבעט, האט מען גיגעבין קן און וואסער פון שטיין, אין דעם קן איז גיווען אלע מעמים פון עסין אין די וואסער איז גיווען אלע מעמים פון משקה, און מען האט געהייסין מאכין אמשקן, ווען דער משקן איז גיווען צווישען די יודין האבין אלע יודין געשפירט אין זיך אהייליגקייט וואס עס ציהט זיי צו הקב״ה, נאכדעם איז גיווען אבית המקדש, אז דער יצר הרע האט זיך געשטארקט און האט אפגעצווינגין דיא הייליגקייט פון דיא יודין איז דער בית המקדש חרוב גיוואורין, נאר הקדוש ברוך הוא האט צו גיזאגט ער וועט אפטאהן דעם יצר הרע פון דער וועלט און יודין וועלין צוריק קומען צו זייער הייליגקייט און צום בית המקדש:

תרומה יום א תורה

אונקלוס

לחמשיך מתית דרא יהוה נפש ו יה יהו יהוה, רוח יוד הא ואו הא, נשמה יהוה ויה יחידה ד׳ דמילוי יודין אל שם ב״ן שבעשיה בניקוד חולם:

כה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִפְרְשׁוּן

תו״א דבר אל בני. סנהדרין (מ״ח ע״ב):

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה האמר נאמר גירעט צו משה לאמר אזוי צו זאגין: (ב) דַּבֵּר רייד אֶל צו

וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ תִּקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי׃ ג וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר

קֳדָמַי אַפְרָשׁוּתָא מִן כָּל גְּבַר די יִתְרְעֵי לִבֵּיהּ תִּסְבּוּן יַת אַפְרָשׁוּתִי׃ ג וְדָא אַפְרָשׁוּתָא די

בעל הטורים

(ב) ויקחו לי תרומה. אחת דכר מכל בני ישראל כלשון פיוס כמו דכרו מל לב ירושלים כשמיל שהיה בו מסרון לים פייסם ואיתמר במדרש מ"ר שכמו זמה לעשות משכן כבוד וכפרים לישראל אמר דכר מכל בני ישראל לשון פיוס סדוקים את ישראל וטוענים את ממונם מה תהא עליהם. תרומה לותיות מ' תורה שהתורה שניתנה למ' יום טוב לאוכלי תרומה. כספיה דאמריגן לא ניתנה תורה אלא לאוכלי סמן שהיה לה לאוכלי תרומה כאילו לוקח לי אתן לו להקב"ה כשולם אלא ד' אמות של הלכה בלבד ז"ש ממך מ' ויקחו לי תרומה לפ' מל תורה: ויקחו לי תרומה. עשו לי מקום מקדש אחד מני שכהר הבית כמו תרומה שהוא מ' מני שבהר הבית היה ת"ק על ת"ק ומקום אחר היה ק' על ל' שהוא מ' מני של ת"ק על ת"ק: אמר לילה לויקחו לי תרומה רמז זמן אכילת תרומה כלילה כדאתן מעשה שבכהנים ובכנסים לאוכל כתרומתן שהיא לאת הכוכבים: ויקחו לי. לי שולם מ' היינו מין יפה אחד ממ': מאת כל. כל שולם ל' היינו ביטוי מ' מני: מאת כל. ר"ת שולם ס' היינו מין רעה מ' מס': מכל בני ישראל ויקחו לי תרומה. בגימטריא אלף בני ישראל יהיו תורמין לא הגוים: תקחו את תרומתי. ולא אמר תקח שאין נוכין לדקה בכתות מב'. תקחו בגימטריא שנים קמו:

רש"י

(ב) ויקחו לי תרומה. לי א לשמי: תרומה. הפרשה ב. יפרישו לי מממונם ג נדבה: ידבנו לבו. לשון ד נדבה והוא ל' רצון טוב פייסנ"ע בלע"ז (נעסענק): תקחו את תרומתי. מ"ר ג' תרומות ה תמורות כאן. אחת תרומת הקע לגלגלת שבעשו

שפתי חכמים

א דדהא כל דבר שבעולם שלו הוא. ב כמו לי שלו תפרשהו לשון תרומה והגבהה כמו שוק התרומה רש"י: ג דק"ל כיון דתרומה דסכל הוא הפרשה ומ"ל נאמר שהוא דבר שוה לגבה כמו תרומת גורן ויקב לכן פי' ממנומנם ואין כאן שום קלבה. מ"ר דק"ל כיון שפי' תרומה הפרשה הל"ל כתחלה ענין הפרשתם ואחר כך הי"ל לכתוב ויקחו לי תרומה ומלא ממנומנם שמוסיף רש"י על הפסוק משום דק"ל דפשוטו של פסוק מ"ל דהפרשה ואחר יפרוש ממנו לאוי להיות ממין אחד לכן פי' יפרישו לי מממונם נדבה ומאת כל אים לא קאי אמלא תרומה דלעל מיירי אלא קאי אירבנו ולמעה ומפני שהפרשה אפשר שתהיה בחיוב אמר שהיא נדבה כגרמו מאשר ידבנו לבו. רא"ם: ד כאלו אמר ינדבנו והנו"ן מוכלמת בדגש הדל"ת: ה פי' מחות ולא פי' כאן כי אם תרומת המשכן שהיא נדבת כל אחד ואחד דאל"ב תרומתי אחת התרומה ל"ל הי"ל למכתב ויקחו לי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) ויקחו לי תרומה. פרשה זו נאמרה בחיוך ארבעים יום שהיה ממתן תורה וצוהו הקדוש ברוך הוא להיכן מגיה' שיעשו משכן ובית קדשי הקדשים ובתוך תאדרון לוחות דשם תשרה שכינה וישראל סביב כמו המלאכים סביב כסא הכבוד ושכינה כיניהם וכן כתוב ושכנתי בתוכם כמו בתוך המלאכים ועל זה נאמר אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם להיות שכינתי ביניכם:

(ג) וזאת התרומה. וגו' שלשה עשר נדבות מונה כאן שנדבו ישראל במשכן וכנגדן מנה יחזקאל י"ג בנדים שעתיד הקב"ה להלביש ישראל לעתיד. והב וכסף ונחשת וכנגדן יש צדקות בעולם אותה שאדם עושה כשהיא בויא נחשבת לו כזהב. כשהוא חולה ונותן מעכשיו נחשבת לו ככסף. כשהוא נותן לאחר המיתה נחשבת לו כנחשת. ד"א זהב

לקוטים על התורה

(ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה. דָּעֶר מִדְרַשׁ זָאגְט דָּאס אִין וָואס דָּעֶר פְּסוּק זָאגְט אִיךְ הָאבּ אַייך גִּיגֶעבֶּן אַגוּטֶע נֶעמוּנְג דָּאס אִין די תּוֹרָה. דָּעֶם מִדְרַשׁ אִין אַקְשָׁיָא אִין פְּסוּק עֶס דַּאנְדְּרִיף שְׁטֵיין וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה. זַיי זָאלֶן נֶעבֶּן צוּ מִיר תְּרוּמָה, מַאר וָואס שְׁטֵייט זַיי זָאלֶן נֶעמֶן צוּ מִיר תְּרוּמָה, נָאךְ אִין אַקְשָׁיָא עֶס הָאט נֶעדַארְפְט שְׁטֵיין אִין פְּסוּק זַייא זָאלֶן נֶעמֶן נֶעמֶן מִיר תְּרוּמָה, אִין עֶס שְׁטֵייט דָּער וַיְדַבֵּר נֶעמֶן. אִין דָּאךְ גִּיט צוּ מִיר־נָאר פוּן מִיר, דְּרַיבֶּער זָאגְט דָּער מִדְרַשׁ בַּיי די תּוֹרָה שְׁטֵייט אוֹיךְ אַזוֹי, אַגוּטֶע נֶעמוּנְג הָאבּ אִיךְ אַייך גִּיגֶעבֶּן, דַּאנְדְּרִיף דָּאךְ אוֹיךְ שְׁטֵיין אַגוּטֶע נֶעבוּנְג הָאבּ אִיךְ אַייך גִּיגֶעבֶּן, נָאר מִיר וַיְיסִין שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָאט גִּיזָאגְט אוֹדְךָ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאלָהּ עוֹשֶׁר וְכָבוֹד. דָּער וָואס לֶערְנְט תּוֹרָה נֶעמֶט עֶר פוּן קָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֶר זָאל לַאנְג לֶעבֶּן אוּנְד זָאל הַאבֶּן רַייכְקַייט אוּנְד כָּבוֹד, עֶר גִּיט צוּ גָאט נָאר גִּיט אַז עֶר לֶערְנְט תּוֹרָה, לֶערְנְט עֶר

רשבים

(ב) תרומה. הפרשה מממונם:

דרשות

דִּי יוּדִין וְיִקְחוּ לִי אוּנְד זַיי זָאלֶן נֶעמֶן פוּן מַיינֶעם־וָועגֶן הְרוּמָה אַיין אָפּ שַׁיידוּנְג זַיי זָאלֶן אָפּ שַׁיידֶן פוּן זַייעֶר נֶעלְט אַנְדָּבָה פוּן מַיינֶעמְוועגֶן אוּנְד פוּן דָּער נְדָבָה זָאל מָען מַאכֶן אַמִּשְׁכָּן אוּנְד אַנְדֶערֶע זַאכֶן אַזוֹי וִוי וַוייטֶער וָועט שְׁטֵיין מֵאֵת פוּן אִיטְלִיכֶן מֶענְטְש אֲשֶׁר וָואס זַיין הַארְץ וָועט בַּאוִוילִיגֶן תִּקְחוּ זָאלְט אִיר נֶעמֶן מַיין אָפּ שַׁיידוּנְג, וְרַשִׁי שְׁרַייבְט אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ אוּנְזֶערֶע רַבָּנָן הָאבֶּן גִּיזָאגְט דְּרֵי תְּרוּמוֹת שְׁטֵייט אִין דָּער פָּרָשָׁה מֶען זָאל בַּיי זַיי נֶעמֶן אַיין הְרוּמָה הָאבֶּן אַלֶע גְּלֵיךְ גִּיגֶעבֶּן אַיין הַאלְבֶּן שֶׁקֶל דָּער פוּן הָאט מֶען גֶימַאכְט דִּיא שְׁוֶועלֶן צוּ דֶעם מִשְׁכָּן, דִּי אַנְדֶערֶע הְרוּמָה הָאט אוֹיךְ אִיטְלִיכֶער גִּיגֶעבֶּן אַהַאלְבֶּן שֶׁקֶל פוּן דֶעם נֶעלְט הָאט מֶען גִּיקוֹיפְט קַרְקָעוֹת צִיבּוּר צוּ מִקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, אוּנְד די דְּרִיטֶע הְרוּמָה אִיז וָואס אִיטְלִיכֶער הָאט גִּיגֶעבֶּן צוּם מִשְׁכָּן וִוי פִּיל זַיין הַארְץ הָאט מְנַדֵּר גִּיוֶועזֶן, דִּיא דְרַייצֶעהֶן זַאכֶן וָואס וַוייטֶער וָועט שְׁטֵיין דָּאס הָאט מֶען בַּדַּארְפְט הָאבֶּן צוּ מְלָאכֶת הַמִּשְׁכָּן אֲשֶׁר צוּ די בְּנֵדֵי כְּהוּנָּה׃ (ג) וְזֹאת תְּרוּמָה שְׁטֵיין דָּאס הָאט מֶען בַּדַּארְפְט הָאבֶּן צוּ מְלָאכֶת הַמִּשְׁכָּן אֲשֶׁר צוּ די בְּנֵדֵי כְּהוּנָּה׃ (ג) וְזֹאת תְּרוּמָה

אונקלוס

תִּקְחוּ מֵאִתָּם זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת׃ ד
וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ וְעִזִּים׃ ה וְעֹרֹת אֵילִם

תִּסְבּוּן מִנְּהוֹן דַּהֲבָא
וְכַסְפָּא וּנְחָשָׁא׃ ד וְתִכְלָא
וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי
וּבוּץ וְכֵעִי׃ ה וּמַשְׁכֵּי

רש"ם

(ד) ותולעת שני. צמר הצבוע בצבע אדום קרוי תולעת והצבע קרוי שני כדכתיב (נחום ב) אנשי חיל מתולעים. מלובשים בגדים צבועים. וכן האמונים עלי תולע. בגד צבוע. וכן מוכיח אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. אם יאדימו בתולע כצמר יהיו השני והשלג שם של צבעים זה אדום וזה לבן. אבל תולע והצמר שניהם צמר אלא שהתולע צמר צבוע והצמר הוא לבן בלא צבעים. וששׁ. משתן אבל שאר המינים הם צמר צבוע: ועזים. מטוה של שערי עזים:

שפתי חכמים

תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו זהב וגו': ד דתכלת וארגמן ותולעת שני כולן של צמר היו אלא שמלוקין בלבן. ועי"ל דתכלת שסם ותכלת מלוקים הנשיאים שביאתו ובא"י לא קחשיב אלא מה שבלבור נדבו: ד דק"ל הואיל ואינו דומה לשאר נדבה למה כתיב כאן כסף ומחרן דע' מיני כספים היו והא דאחמרת פא לא פוגרן שם כסף יותר זה אין קוראין דשתר כסף כו': ה זכן פי' של ארגמן צמר לבוש. וסולמת רש"י מבגדי כהונה שנעשו מד' מיני אלו מתכלת וארגמן ותולעת שני ושש ולא כתיב כאן מאיזה מין היו אלא ביתזקאל גבי לביסת כסנים ביה"ב כ' בגדי פשתן יהלבשו ובגדי צמר לא יעלו עליהם ומשמע דבכל הסנס היו לובשים בגדי פשתים ובגדי צמר ולא שום מין אחר ובמבבסים כתיב אח מבנמי הבד שם משבר ובד הוא פשתים ש"מ דשם פשתים ומדשם פשתים תכלת צמר דאין לומר דיפסא דשם מלינו בבדיא דשם פשתים ש"ב תכלת צמר והואיל שמלינו בבגדי כהונה דתכלת צמר ודאי ארגמן נמי מין צמר לבוש: ט דאי קאי אשורות הילא הוא פשתן: ועזים. נולה של ט עזים לבד ת"ל ומעזי הבא מן העזים ולא עזים עצמן מתרגום של עזים עזיא:

רש"י

מהם האדנים כמו שמפורש בפלה פקודי. ואחת תרומת המזבח בקע לגלגלת לקיסות לקיסות מהן קרבנות לבור. ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד ואחד. י"ג דברים ו' התמורים בענין כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה כשתדקדק בהם: (ג) זהב וכסף ונחשת וגו'. כולם באו בנדבה איש איש מה שנדבו לבו אין מן הכסף שבא בשוה מחלית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהצרך שם כסף יותר שנאמר (שמות לח) וכסף פקודי העדה וגו' בקע לגלגלת וגו' ואחר הכסף ד' הכל' שם בנדבה שבאה לכלי שרת: (ד) ותכלת. צמר צבוע ח בגד אלון ולבנו ירוק (יבמות ד מנחות מד): וארגמן. צמר צבוע ממין צבע שנמו ארגמן: וששׁ. פשתן: ועזים. נולה של ט עזים לבד ת"ל ומעזי הבא מן העזים ולא עזים עצמן מתרגום של עזים עזיא:

רעת זקנים מבעלי התוספות

בנגד מלכות בבל דכתיב אנת הוא רישא דדהבא. כסף בנגד מלכות פרס דכתיב באותה מלכות ועשרת אצבעות כבר כסף. נחשת בנגד מלכות יון הפחתה כסוף. שרות אילם מאדמים בנגד מלכות אדום ואח"כ שסן למאור בנגד משיח דכתיב כיה עדבתי נר למשיחי:

ענינו תרומת המשכן

כי אין יפיו ישראל וקרמ קורמים כתורה מעשה קרם ובלוטתו בתרן קודש מתלוקחו. ואין יקרא משה בתורה שלוחו ה' ודברתם אל הסלע והוא יכה אותו ויהי' נגזר עליו מיתתו. ובאשר עשה ידע מרתם גזר דינו. וקרח ידע מרתם גזר דינו אין לעשות מה שעשו וא"כ שהתורה מגלה נתנה. כל זמן פיוסם במדבר. ומחמת שישראל לא לעולם יעמדו לפני הר סיני ולריכים לנטות פלאה לקרב את עצמם לתרן אשר ינחילם ה'. ואים יהי' המקום אשר עם ידבר הקב"ה עם משה למסור לו התורה. ע"כ לזה הקב"ה לעשות משכן ולהעמיד בקרב הקדשים הארון עם פלוחות. ושם יהי' השראת שכינתו ית' דוגמת הר סיני. ומשה מכיון שני שברוכים ידבר עם משה כל התורה כמו שדבר עמו בהר סיני. וכלל מקום חנייתם ישמידו המשכן על מכונו. ומשם ילוהו לבני ישראל תוריהו ומלותיו כנאמר. וע"ז לזה הקב"ה למשה לבחור אנשים מבני ישראל שיקחו תרומת ה' מאת כל איש אשר ידבנו לבו כנגד אם ידבנו לבו ליתן נדבה יקחו מידו נדבתו יתן מה שיתן כפי נדבת לבו ולא יכריחו לעשות אדם לאת לנדבה הזאת. כי רק נדבה רצה ה' לא שברח ובפיה. גם לא יבקשו ולא ישאלו משום אדם לומר לו תן נדבה למשכן. רק מי שירצה לנדב יביא להנגדים נדבתו ומה יקחו ממנו מה שיתן. ואמר ואתה התרומה אשר תקחו מאתם לבניך שלמה הנדבים שיזכור יקחו מהם בחרומה. אבל אם ינדבו ויתנו דברים אחרים כגון ברזל ושופרת נגדים או דברים אחרים לא יקחו מאתם כי לא רצה ית' שיתנו איזה דבר שיזדמן ויקחו מאתם כמליל מן הדלקם אלא אותם הדברים שהיו דברים' למלאכת המשכן בעצם ואמת. וסטעם זה כתב הרב הא"י ע"פ הפסוק שפריון עשה לו המלך שלמה וגו' עמודיו עשה כסף רפידתו וגו' תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים. והכונה בזה כי מה שאחר הקדוש ברוך הוא כסף וזהב ונחושת ולזה לעשות לו משכן (ולא לזה למלאכיו לעשות לו משכן מאורות עליונים הנלחוים לו) לא מאהבת ה' את הדברים האלה. אך מחמת שהם יקרים שביני האדם ובתת האדם דבר הנאהב לו נדבה לה' ממילא גם אהבתו ניתנה עמו. כי בחמת אין לך דבר המוכחר יותר להקדוש ברוך הוא כ"ל אהבת ישראל והצערף אהבות פרעי אים ישראל יעשה ממנו בית לשכינה ויהיה לאות שיהיה הקב"ה שיתן כל אים ישראל חלק אהבתו את ה' לעשות ממנו משכן. אך איך יוציר הדבר לקחת ענין רוחניי הייהו אהבת אל אים אשר בלב עמוק. לזאת לזה הקב"ה שיתן כל אחד נדבה חפץ נשמי. וזה יהי' נותן חלק אהבתו את ה'. כי אם יתן אים דבר אהבתו אליו חזקה כמו כסף וזהב וכדומה. נמלא שהוא נותן אם החפץ ההוא אבל אם אהבתו אים לו על החפץ. והוא מורה אהבת ה' יותר גדולה אלו ועודפת על אהבת החפץ. כי אולא כן לא היו נותנו. וזהו מה שאמר שלמה עליו

לקוטים על התורה

פאר זיין טובה ווענין, דריבער האט גאט גיזאגט אנטשע נעמונג האב איך אייך גיגעבין, גיט אנטשע נטבונג, וואורום איר גיט מיר גאר נים, גאר איר נעמט פון מיר, בייא דיא נדבות פון משכן איז גיזוגן ביידע צו זאמען עם האט אויסגיזוגען די יודין גיבען נדבות צום משכן, וייא האבין אבעד טער פארדיינט, דער פארדיינט איז גיזוגן ווארום וייא האבין גענומען גאט צו זיך, פון די נדבות האט קען געמאכט משכן אוג גאט האט נעדוהט צווישען זיי, קיין גרעסער גליק האבין יודין גיט גיבראכט, ווי גאט אל זיין מיט זיי, דריבער האט גאט גיזאגט ווקחו לי תרומה. דיא יודין וועלין מיך נעמען צו זיך מיט זייערע נדבות וואס זיי וועלין אפשיידין אויף דעם משכן:

ווענין

דְּדִכְרֵי מְסַמְּקֵי וּמַשְׁכֵּי סַסְגּוֹנָא וְאֲצֵי שִׁטִּין: ו מִשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא בּוּסְמַיָּא לְמִשַׁח דְּרִבּוּתָא וְלִקְטוֹרַת בּוּסְמַיָּא: תו"א מחציס. שבת כח:

מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וְעֲצֵי שִׁטִּים: ו שֶׁמֶן לַמָּאוֹר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:

בעל הטורים

(ו) שמן למאר. חסר דלאו לאורה הוא צריך וי"ג דברים נמנו כאן וכן יש י"ג מיני מלבושים ביתוקאל ואתנעלך חתם וגו' ואעדך עדי וגו' וכשחטאו ישראל בעגל אבדו י"ג מלבושים כדכתיב ויתנצלו בני ישראל את עדיים וזכזכות אלו י"ג מיני שהתנדכו תזרו להם י"ג:

רש"י

(ה) מאדמים. צבועות היו אדום לאחר י עבודן: התחשים. (שבת כח) מין חיה ולא היתה אלא כ' לשעה והרבה גוונים היו לה לכך מתרגם ססגונא ששש ומתפאר בגוונין אלו: ועצי שטים. ומאין היו להם ל' במדבר פירש רבי תנחומא יעקב אבינו נפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר והביא ארזים למערים ונטעם ונה לבניו ליטע עמהם כשיצאו ממצרים: (ו) שמן למאור. שמן זית זך מ להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי ג המשכן והמשכן לקדשו והוצרכו לו בשמים כמו שמפורש בכי תשא: ולקטרת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב ובקר כמו שמפרש בואתה תצוה ם ולשון קטרת העלאת קיטור ותמרות עשן:

רש"י

ושורות של עזים וכתב עזים במקום עולה של עזים מפני שמוז אותם מן העזים עצמן: י דאלו מתחלת בריאתן הכל' לתומים: כ ותחת דיזקולא מין חיה שמאה היא וקלא אין שמו כמ"ש בגמרא פרק כ"מ: ל (מהר"ן) פי' מדכתיב ויסעו אתן כמדבר ארז שטה וגו'. משמע דלעתיד יהיה אהל שבעצי לא: מ דק"ל למאור ל"ל לכך פי' שמן זית זך שסיה שמן זה משונה משאר שמנים כמו שמפורש מגרגרו בראש הזית ופ"ש ולמה סיה זה השמן שמדליקין בו הנרות משונה משאר שמנים ומתרץ להעלות נר תמיד שיוכל להעלות תמיד אלא יכבו: נ פירוש משום שהבשמים של שמן המשחה אינם שתם כשמים אלא בשמים מיוחדים שסם מר דרור וכו' אלא שהכתוב קלר וכתב לשמן המשחה שתם והרא"ש התרץ ע"ש: ס כלומר שסם מפורש שלריכים להקטיר ערב ובקר כי הסמים עצמן אינם מפורשין בואתה תצוה אלא בכי תשא. הרא"ש התרץ במירושו ע"ש:

שפתי חכמים

(ו) לשמן המשחה. מפורש בבי תשא: ולקטרת הסמים. כלומר לצורך קטרת הביאו סמיכו כדכתיב בקטרת קח לך סמים בכי תשא:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ה) עצי שטים. נוטריקון שלום טובה ישועה מחילה וכמדבר היו שם יערים גדולים שנטלו משם אותן עצים הקרוים שטים דכתיב וישב ישראל בשטים וכן וישלח יהושע בן נון מן השטים וע"ש היער נקרא המקום שטים חש"ה אתן במדבר ארץ שמה והדם והוא עץ קל מאד חלק ותדע שהוא קל שהרי ס"ה קרשים ואדניהם ל' ותמודים ואדני החצר ומ' עמודי המשכן וחמש של מסך חי של פרכת ויתרותם ואדניהם כל זה מושכין שמנה בקר שנתנו לבני מרדי כמו שמפורש בפרשת נשא ואע"פ שהקרשים נבהן עשר ורוחב אמה וחצי ועביין אמה אי"א ש"מ כי עץ קל מאד ורומה לעץ שקורין סדר"א בלע"ז ורש"י ז"ל פירש שהקרשים היו מנפיעות שנטע יעקב בבואו למצרים וכשיצאו נשאום עמהם ועשו סהם קרשים זהו שיסד הפייט וכו' ועוד איתא במדרש שהברית התיכון היה ממקלו של יעקב כד"א כי במקלי עברתי את הירדן הזה והביאו למצרים וכשיצאו העלוהו עמו:

(ו) שמן למאור. תימה שכל הפרשה בצרכי בנין חוץ מפסוק זה שהוא צורך שלחן גבוה ואינו אומר חטים ללחם הפנים וכבשים לתמידין ועצים למערכה וי"ל ששלשתן צורך בנין הן שכן המשחה שכו נמשחו ונתקדשו כל כלי המשכן וקטרת נסי שכן דרך מלכים שמכשמין להם הכית קודם שיכנסו לתוכה וכל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וכן מצינו שעל ידי הקטרת שכינה נראית דכתיב וכסה ענן הקטרת וכתיב כי בענן אראה ושכן למאור שכן דרך המלכים להדליק נר לפניהם קודם שיכנסו לבית ואף על גב דלאו לאור הוא צריך מכל מקום הוא כבוד של מעלה:

עניני תרומת המשכן

הכלוס כדרך שאלה ותשובה תפריון עשה לו המלך שלמה ונר. ולמה כתר כדכתיב פתותים כסף ותזכ אשר מחסם ותוכו רצוף אהבה לו. יותר היה לו לכתוב כתורות עליונים לאהל ולמשכן. ועל זה אמר לא כתר ה' כאלה כ"א כעבור שתוכו רצוף אהבה מכנות ירושלים. כלומר לא מפני שהקדוש ברוך הוא אוהב כסף והכ רק מתמת שהכריות אוהבים אותם. וכתתם מהם נדבה האהבה עמם תתנו. וזהו דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. כלומר עיקר התרומה מה שיש לוכך בה לעשות המשכן לכבודו ית' הוא רק נדבת הלב ורצון הטוב של ישראל. אמנם וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וגו'. כלומר והתרומה היקרה הזאת תוכלו לקחת מכם ע"י אשר תקחו מאתם עניים בסמיים זהב וכסף. אשר ע"כ הפליג הכתוב כ"כ לספר בשבח המתנדבים ומרילתם כמ"ש ויבואו האנשים על הנשים. כי אים את רעהו ידאגון כלם מגיסי מנתה כלדקה כלב שמת וברוח נכון. ואחרי שלקחו המשכן ולכל כלי אלא שיתנו מעות לקנות בהם הדברים למלאכת המשכן ולכל כלי אלא שיתנו מעות לקנות בהם הדברים הלריכים. יען כי הדברים הבה שנתנו היו מושאים אהבת ישראל לאביהם שבשמים בכלי עטור בית ה'. ולכן הי' מהלוקה אשר הדברים בעצמם שהתנדבו ישראל כתם אהבתם ילחיו ויזכירו לנוגה ברך הרבכת המשכן. אלא שיתנו מין אחד להחליפו לקחת תמורו דבר אחר:

פירוש לתורת אלהים

זענען רויט גיפארבט ועורות אונ בעל פון אזוי אחיה ואם זיא האט אין זיך עטליכע ערליי פארבין ועצי שטים אונ טענען האלץ: (ו) שמן איר זאלט נעמען קלארן אונ לויטערן איל פון איל-בירט עם זאל זיין אויף נר תמיד עם זאל ברענען אין רער מנורה בשמים איר זאלט נעמען בשמים צו געבין אין די איל ואם וועט זיין צו זאלבין די כלים פון דעם משכן אונ דעם משכן אליין ער זאל הייליג זיין ולקטרת אונ פון די בשמים זאל מען רייכערן אין משכן אלע אבינט אונ אין רר פריה:

להמשיך מצ"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דחסד יהוה
יחידה דנצח יהוה היה יחידה דחסד אל שם ב"ן שבעשיה :

א וַיהוָה נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ וַיְהִי
שָׁלוֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית
שְׁנֵיהֶם : ב וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַס מִכָּל־יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הַמַּס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ : ג וַיְשַׁלְּחֵם לְבָנוֹנָה
עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַּלְּבָנוֹן
שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וְאֲדֹנִירָם עַל־הַמַּס : ד וַיְהִי
לִשְׁלֹמֹה שִׁבְעִים אֶלֶף נֹשֵׂא סֵבֶל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף
חֹצֵב בָּהָר : ה לְבַד מִשָּׂרֵי הַנִּצָּבִים לִשְׁלֹמֹה אֲשֶׁר
עַל־הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרֹדִים
בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְّלָאכָה : ו וַיְצַו הַמֶּלֶךְ וַיַּסִּעוּ אֲבָנִים
גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיַסֹּד הַבַּיִת אַבְנֵי גָזִית :

א וְיָי יְהַב חוּכְמְתָא לִשְׁלֹמֹה
כְּמָא דְמַלִּיל לֵיהּ וַהֲוָה
שְׁלָמָא בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה
וּגְזַרוּ קְיָם תְּרֵיהוֹן : ב וּמַנִּי
מַלְכָּא שְׁלֹמֹה מִסְּקֵי מִסִּין מִכָּל
יִשְׂרָאֵל וַהֲוָה מִסְּקֵי מִסִּין
תְּלָתִין אַלְפִין גֻּבְרָא :
ג וּשְׁלַחִינוּן לְלֶבְנָן עֲשָׂרָא
אַלְפִין יַרְחָא מִשְׁתַּנָּן יַרְחָא
הֲווֹ בְּלֶבְנָן תְּרֵין יַרְחִין גֻּבְרָא
בְּבֵיתֵיהּ וְאָדוֹנִירָם מְמַנָּא עַל
מִסְּקֵי מִסִּין : ד וַהֲוָה לִשְׁלֹמֹה
שִׁבְעִין אַלְפִין דְּנָטְלִין בְּכִמְּפָא
וְתַמְנִין אַלְפִין דְּסָסְלִין
בְּטוּרָא : ה בַּר מִרַבְּנֵי
אַסְטַרְטִינְיָא דְּמִמַּנָּן עַל
עֲבִידְתָּא דִשְׁלֹמֹה תְּלָתָא אַלְפִין וּתְלַת מְאָה דְּמִפַּלְחִין בְּעַמָּא דְּעָבְדִין בַּעֲבִידְתָּא :
ו וּפְקַד מַלְכָּא וְעָקְרוּ אַבְנִין רַבְּרְבִין אַבְנִין יַקִּרִין לְשַׁכְלָלָא בֵּיתָא אַבְנִין פְּסִילִין

מצודת דוד

(א) ויהי שלום. כעבור רוח הקדמה הנמלא בשלמה חפץ חירם לחיות עמו בשלום: (ב) מס מכל ישראל. סמך סיס שנתנו מלכים ללכת ללבנון לכרות עצים עם עבדי חירם: (ג) בחודש. בכל חדש לא עבד כ"א עשרת אלפים. היו מתחלפים בכל חדש כי חדש אחד היו בלבנון ואח"כ היו שני חדשים בביתם מפני הזמן שהלכו עשרת אלפים הבנים והשלמים ואח"כ חזרו הראשונים ללכת וכן חוזר חליפה: על המס. לסכומים לכל מי ללכת במחשבו: (ד) נושא סבל. היו עומסים על כתף משא מלכנים ממקום המחצב אל המקום הבנין. וכל"ש נאמר שנושאי הסבל והמולכין כסר היו גרים ויתכן מסיו מהנבשונים: (ה) לבד. המספר הזה היה לבד הבנים הממונים על המלאכה שהיו שלשת אלפים וג' מאות וכל"ש נאמר ושם מאות ויתכן כי ג' המאות הנוספים הם המה היו ממונים על הממונים: הרודים. הנוגשים בעם עושי המלאכה: (ו) ויצו. תרגום ויזמן ועקרו: יקרות. על כי מלכנים כאלה עוטות ליסוד הבנין: אבני גזית. כמו ומלכני גזית ור"ל מסותתות ישרות הפסתים ונלילות הזוית בחוקן היותר נאות לבנות מהן כותלי הבית מעמל לו הוא בלא הפרון הא"ל ועל מלכי היסוד יאמר הסיון גם הם מלכני גזית עם הסלע מהדרך להקפיד כמלכני היסוד הנכנסים מעין הסלע אם יהיו גזוזות לו עקומות ומקשות מ"מ שלמה בנוכה לבו מקפיד לא בבנין בית ה':

דעם פירוש עברי מיימש געפינם מען בייא דער הפטורה פון דער וואך :

כתובים משלי מז

להמשיך מיסוד ומלכות ד"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו היה יחידה דיסוד יהוה היה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה :

א אִישׁ חָכָם יִפְתֶּה רֵעֵהוּ וְהוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ לֹא־טוֹב : ב עֹצָה א נִבְרָא חִטּוּפָא מִשְׁרַנֵּג
עֵינָיו יַחְשֹׁב תַּהְפֻּכוֹת קֹרֵץ שְׂפָתָיו כָּלָה רָעָה : ג עִטֶּרֶת חַבְרֵיהּ וּמוֹבִיל לֵיהּ בְּאוֹרְחָא
דְּלָא שַׁפִּירָא : ב רָמֵז קְעֵינוֹ
וְחֹשֵׁב הַפֵּיכָתָא גָּזֵיהּ בְּשִׂפְוָוהָא וְגָמִיר בִּישָׁתָא : ג כְּלִילָא

מצודת דוד

(א) יפתה רעהו. לאמתו גם סות בדרכי חמס ומוליכו בדרך לא טוב לא למצות חבר לעצמו: (ב) עוצה. בסוחוס עיניו לחשוב לבסוף אמרים (כי דרך המתמיק לחשוב מה יסחוס לא עיניו לבל יכלכלו אותו לבריס הנרמים): קורץ. המבדבר בשפתיו לרמוז לה"ל: כלה רעה. פגם זה גמר הרעה אחר תשב עליה כי רמזם ועשה מעשה: (ג) עטרת וגו'. הסולן בדרך לדקה המלא

רש"י

(ב) ויהי המס. עולה לשכר על שלשים אלף איש:
(ג) חליפות. מתחלפין בכל חודש עשרת אלפים אחרים שלא ללבנון ועשרת אלפים איש בבית ומתיר מוזרין חלילה: על המס. לגבותו: (ד) נושא סבל. להביא חכנים מן ההר לעיר: (ה) משרי הנצבים. הנוגשים ונצבים על עושי המלאכה: הרודים. הנוגשים: (ו) ויסיעו. ויעקרו: יקרות. כבדות:

רש"י

(ב) עוצה. קורץ ורומז: כלה רעה. גורם לבא רשע

(א) אישׁ חכם יפתה רעהו והוליכו בדרך לא טוב
דער מענטש וואס איז אנזלן רעט ער
מיט גוטע רייד צו זיין חבר ער זאל אויך טאהן
זיי ער טוהט אוג ער פירט אים אין גיט גוטען
וועג : (ב) עוצה עיניו יחשוב תהפוכות דער מענטש
(ראובן) וואס פארמאכט זיינע אויגן צו טראכטן

דשבחירא סיבותא באורחא דצדקתא משתבחא: ד טב גניר אפיה רוחא מן גברא ורמכבש נפשיה טב מן הוא דאחיד מדינתא: ה בעובא דעצתא נפלה פיצתא ומן אלהא נפק דיניה: ו טבא היא לחמא שריבהא ושלוהא בה מן ביתא דמלי דבחי דרגא:

תִּפְאֶרֶת שִׁיבָה בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמָּצֵא: ד טוֹב אֶרֶךְ אַפַּיִם מִגִּבּוֹר וּמֹשֵׁל בְּרוּחוֹ מִלֹּכֵד עִיר: ה בַּחִיק יוּטַל אֶת־הַגּוֹרָל וּמֵיהוָה כָּל־מִשְׁפָּטוֹ: ו טוֹב פַּת חֲרֵבָה וְשַׁלְוָה־בָהּ מִבַּיִת מָלֵא זִבְחֵי־רִיב:

מצודת דוד

(ג) בדרך צדקה. ע"י לדקה מתריכין לשלם: (ד) ומושל ברוחו. כובש את יצרו: ימיהם: (ה) בחיק יטל. כיצו לכין עצמו אדם מטיל גורל: (ו) טוב פת חרבה. משפטו. לבחור לכ"א חלקו: טוב היה להקב"ה להחריב ביתו ולהיות בשלום מעבירותיהן מן הבית דמלי דבחי דרגא: על ישראל: זבחי ריב. להיות מקריבין בביתו:

רש"י

(ג) בדרך צדקה. ע"י לדקה מתריכין לשלם: (ד) מגבור. כי מגבור לא יתגבר כי אם כמעמה מגבורה וסמתריך אף יתגבר על כל בשר ואל תעשה: ומושל ברוחו. מי שכיבל לכבוש כעמו הוא טוב מגבור הלוכד עיר מבצר. ובפל הדבר כמ"ש: (ה) בחיק. דרך מטילי הגורל להניח פתקין בחיק או זולתו במקום נסתר ומשם יקחום להניחם על המנות לדעת מה למי ואמר כזה אל תהרהרו על הגורל לומר שבא בקרי והזדמן כי בשוד הטילו פתקין הגורל אל החיק עד לא הוליאם ככר: (ו) טוב. יותר טוב לאכול פת חרבה בשלום משיהי' לו מלא בית בשר זבחים בריב וקטטה:

מצודת דוד

(ד) מגבור. כי מגבור לא יתגבר כי אם כמעמה מגבורה וסמתריך אף יתגבר על כל בשר ואל תעשה: ומושל ברוחו. מי שכיבל לכבוש כעמו הוא טוב מגבור הלוכד עיר מבצר. ובפל הדבר כמ"ש: (ה) בחיק. דרך מטילי הגורל להניח פתקין בחיק או זולתו במקום נסתר ומשם יקחום להניחם על המנות לדעת מה למי ואמר כזה אל תהרהרו על הגורל לומר שבא בקרי והזדמן כי בשוד הטילו פתקין הגורל אל החיק עד לא הוליאם ככר: (ו) טוב. יותר טוב לאכול פת חרבה בשלום משיהי' לו מלא בית בשר זבחים בריב וקטטה:

פירוש ע"ט

(ד) מוב אֶרֶךְ אַפַּיִם מִגִּבּוֹר דער מענטש וואס איז בעסער ווי אַזוי צו פארקערין אויף שלעכטס דיא גוטע ריין ופון שמעון) וואס ער האט גיריעט אויף לוי קורץ שפתיו אוג ער ראובן) וויינקט מיט די לעפצין צו לוי בלה רבה האט ער ראובן) שוין גיענדיגט די שלעכטס וואס ער האט גיוואלט מאהן, לוי מיט שמעון ווילין ווערין שונאים: (ג) עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת שֵׂיבָה די אלטער וואס אמענטש ווערט אלט איז וויא אשיינע קרוין אויף זיין קאפ בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמָּצֵא אויב דער מענטש איז גענאנגען אין פרומען וועג איז זיין אלטער ווי אשיינע קרון אויף זיין קאפ: (ד) מוב אֶרֶךְ אַפַּיִם מִגִּבּוֹר דער מענטש וואס קען איין האלטין זיין כעס איז ער בעסער וויא דער שטארקער מענטש וואס דערוועקט זיין כעס. וויא מען זאגט מיט גוטען מאכט מען

בעסער ווי מיט ביזין ומושל בְּרוּחוֹ מִלּוֹכֵד עִיר אוג דער מענטש וואס גיוועלטיגט אויף זיך, ער זאל טאהן ווי זיין שכל לערונט אים גיט וויא זיינע תאוות זענען, דער איז שטארקער ווי איינער וואס נעמט איין אשטאט: (ה) בַּחִיק יוּטַל אֶת הַגּוֹרָל אין שוים, אין דערשטיל ווערט גיוארפין גורל פון דעסטוועגין איז דער גורל גיט אטרעפונג. נאר ומ' כָּל מִשְׁפָּטוֹ דער נאנצער משפט וואס דער גורל האט גיטאהן איז דאס נעקומען פון הקב"ה: (ו) טוב פַּת חֲרֵבָה וְשַׁלְוָה בָּהּ צו עסין אשטיקול מרוקין ברויט אוג אין שטוב זענען אלע מיט פרידען איז בעסער מִבַּיִת מָלֵא זִבְחֵי רִיב ווי אפולע שטוב גישאטטענע בהמות צו עסין פליש אוג עס איז קריג אין שטוב:

עיקר תוי"ט

(ח) נשון הר"מ כין כא"י כין שכא"ל. וא"כ סיכות מ"י מילאו לא"ל מייכין כתו"מ: (כ) ואין ולאנו כאלו המיגים כל המין אלא חלק ידוע מאותו המין

משנה דמאי פרק ב

כלי אמלמי לחסד למלכות דילירה אל אל

פרק ב א ואלו דברים מתעשרין דמאי בבל מקום. הדבילה וההמרים והחרובין האורן והבמון. האורן שבחוצה לארץ. ב המקבל עליו להיות נאמן מעשר

ברטנורא

פרק ב א ואלו דברים. בכל מקום

חפי' מכזיב ולהלן (ח) אם לקחן מעם האין דכידוע ממא"י כאו דמנכרין שאין דינמתן אלא כא"י. האורן

כל המשתמש ממנו פטור: ב המקבל עליו להיות נאמן מעשר שבחוצה לארץ כל המשתמש ממנו פטור. חפי' כא"י דמנכר טפי ולא אתי לאחלופי באורז של א"י אבל אחר דברים הנזכרים כמתני' איכא מנייהו כא"י דדמי לאותן שבמון לארץ אלא דהכא דאמרינן דדרך לנטאם מתוך חשיבתן למקומו' שאין כיוצא בהן בני עשורי דידוע ממא"י הן (כ): ב להיות נאמן. על המעשרות ולא

פרק ב א ואלו דברים מתעשרין דמאי בבל מקום אוג די זאבין טוו מען מעשרין דמאי אין אלע ערטער אין ארץ ישראל אוג אין חוץ לארץ, וואורום די מינים דר קענט מען גיט וועלכע איז פון ארץ ישראל אוג וועלכע איז פון חוץ לארץ דריבער דארף מען אין חוץ לארץ מעשרין וואורום מאטר איז דאס פון ארץ ישראל הדבילה גיפרעסטע פיינין המתרים טייטלן והחרובין באקסרין

תאורז ריין והבמון. האורז שבחוצה לארץ דיא ריין וואס וואקסט אין חוץ לארץ דר קענט מען אז זיא איז פון חוץ לארץ דריבער כל המשתמש ממנו פטור אויף וועלכין ארט מען גיצט איר אפילו מען גיצט איר אין ארץ ישראל איז מען פטור פון צו מעשרין דמאי: ב המקבל עליו וכו' נאמן דער וואס נעמט אויף זיך צו זיין בגלוכט אויף מעשרות זיינע פירות נאלין גיט זיין דמאי מעשר

יהיו סירותיו דמוקי מכמו ומילך: את שהוא לוקח. על מנת למכור לחלו על מנת לאכול הא תנא ריש מעשר את שהוא אוכל: ואת שהוא מוכר. מפילות קרקעותיו: על עצמו אינו נאמן. שהרי הוא אוכל דבר שאינו מתוקן (ג) כשהוא מתחרש אבל מן המקבל. ור' יהודה סבר שאינו מפסיד נאמנתו בכך ואין הלכה כר' יהודה: ב להיות חבר. לענין טהרות להיותו פרוש ויהיו בגדים ומשקים שלו טהורים נמי' תלמיד חכם אינו נאמן לענין טהרו' עד שיקבל עליו דברי חברות אח"כ היה זקן ויושב ביישיבה. והמקבל עליו דברי חברות צריך להרגיל עצמו ל' יום ואח"כ יהיו בגדיו ומשקים שלו טהורים ואין קבלת דברי חברות כפחות מג' חברים אבל אם בן היה המקבל ת"מ אח"ל כפני ג' (ד) ולא אח"ל שאחרים מקבלים לפניו. לחן ויבש. לחין מוסרין קהרי' לעם הארץ שאסור לגרוס עומאה לחולין מבח"י: ואין לוקח ממנו לח. אבל יכול לוקח ממנו אבל הוכשרו לקבל עומאה כ"ז אבל אם עליו משקה ונאמן עם הארץ לומר הפירות הללו לא הוכשרו (ה) אבל אינו נאמן לומר הוכשרו אבל לא נטמאו: לא יתארח אצל עם הארץ. אבל יטמא ויבא ויטמא מהרו': ולא מארחו. לעם הארץ: אצלו בבסותו לכסות עם הארץ עומאתו מגורה מטומאת עם הארץ עצמו דמיי' אמא יסבה עליהן אשתו נדה וכנגדי עם הארץ מדרס לפרושים. מ"ל לכך אמרו לא מארחו אבל בכסותו דממגע עצמו יכול ליזהר ספי ממגע כסותו: אף לא יגדל בחמה דקה. שאסור לגדל בהמה דקה בא"י אבל ירעו בשדות אחרים:

את [ה] שהוא אוכל. ואת שהוא מוכר. ואת שהוא לוקח. ואינו מתארח אצל עם הארץ. ר' יהודה אומר אף המתארח אצל עם הארץ נאמן. אמרו לו על עצמו אינו נאמן. כיצד יהא נאמן על של אחרים: ג המקבל עליו להיות [ו] חבר. אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש. ואינו לוקח ממנו לח ואינו מתארח [ז] אצל עם הארץ. ולא מארחו אצלו בכסותו. ר' יהודה אומר אף לא יגדל בהמה דקה.

אמרות ושומאות אבל לפנין אבל הוכשרו לחלן אבל לפנין אבל לגבוה בקיאות לדקדק תוי"ט: [ו] אצל. פירוש אפי' עיבר את

אבל יטמא כמוהו אבל בא"י בלבד ופ"ל יתחייב כו דמאי בכל מקום אסור אפי"מ: [ה] שהוא כו'. ונריך שיקבל עליו דברים אלו וכשיבואו עליהם שיקבל דברים אלו ברגל בשם תמיד ברי זה נאמן. הר"מ: (ג) שאינו נאמן מיאמר כי מה שאכלתי עמו היה משועבד מפני שהוא נוגע בעבודתו אפי"מ: [ו] חבר נקרא תלמיד חכם וכן יקרא מחברים ונקרא כזה אפילו כי מחברתם זה לזה מחברתם נאמנת כי היא מחבור' לשם שמים אפי"מ: (ד) לכאורה בראש בלילך זקן ות"מ דת"מ אף מי שא"ל בפני ג' צריך להרגיל עצמו ל' יום אבל מקבלו אח"ל גם לזה אבל אח"ל לומר כן ע' גבורות דף ל' ומי בתוי"ט: (ה) דפא דאין ע"פ נאמן לומר אבל נטמאו אף על פי שהוא ישראל ויש כתוב ובמלות לפי שאין בקיאין בדקדוקי הוכשרו נאמן אבל הוכשרו לחלן אבל אין לריך לשום בקיאות לדקדק תוי"ט: [ז] אצל. פירוש אפי' עיבר את

דער עם הארץ זאגט עס האט ניט אן געריבט אטומאה, איז ער ניט בעגלויבט. אבר טריקענע פירות, אוג דער עם הארץ זאגט עס איז נאך אויף זיי קיין וואסער גיוועזן נאך דעם אפ רייסין, זענען זייא דאך געווים ניט טמא, טעג טען זייא בייא אים קויפין, ווארום נאמנות האט דער עם הארץ, דריבער אז ער זאגט עס איז נאך ניט גיוועזן וואסער אויף די פירות איז ער באגלויבט נאר דאס וואס ער איז ניט בעגלויבט אויף טומאה איז ווייל ער ווייס ניט דינים פון טומאה עס קען זיין עס האט אן געריבט אטומאה נאר ער מיינט עס איז טהור ואינו מתארח אצל עם הארץ ולא מארחו אצלו בכסותו אוג ער זאל ניט זיין צו נאסט בייא איין עם הארץ, ווארום דארט אין שטוב איז אלץ טמא ועט ער אן רירין אטומאה אוג ער וועט נאר ניט וויסען אוג דער נאך וועט ער טמא זיין טהרות, אוג ער זאל ניט פאר בעטין דעם עם הארץ צו זיך אוג ער זאל ניין אין זיינע קליידער, ווארום זיינע קליידער זענען טמא וועט ער דאך טמא זיין דיא טהרות פון חבר מיט זיינע קליידער. פון עם הארץ אליין וועט זיך דער חבר קענען היטין ער זאל ניט אן רירין אבער פון דיא קליידער זיינע וועט ער זיך ניט קענען היטין, ווארום דיא קליידער קענען אמאהל אן רירין אזאך אוג דער מענטש זאל נאר ניט וויסין רבי יהודה אומר אף לא יגדל בהמה דקה. ווארום טען טאר ניט האדיוון

את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח מן עם הארץ נאמן עם המעשר פון דעם וואס ער עסט אוג פון דעם וואס ער פאר קויפט אוג פון דעם וואס ער קופט צום פאר קופין ואינו מתארח אצל עם הארץ אוג ער טאר ניט זיין אנאסט ביי איין עם הארץ רבי יהודה אומר אף המתארח אצל עם הארץ נאמן רבי יהודה זאגט אפילו ער איז אנאסט ביי א עם הארץ פון דעסט וועגן איז ער בגלויבט אמרו לו על עצמו אינו נאמן כיצד יהא נאמן על של אחרים האבין דיא חכמים צו אים, גיזאגט אז ער איז אויף זיך ניט בגלויבט ווארום עס קען דאך זיין אז ער עסט ביייא דעם עם הארץ ניט קיין נימעשרטע וויא קען ער בגלויבט זיין אויף אנדערע אז ער זאל זיי נעבין עסין נאר נעמעשרטע: ב המקבל עליו להיות חבר דער מענטש וואס נעמט אויף זיך צו זיין אחבר דאס איז אלמדן וואס איז בגלויבט אויף טהרות אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש טאר ער ניט פאר קופין צו איין עם הארץ ניט פייכטע אוג ניט טריקענע פירות ווארום דער עם הארץ איז דאך טמא אוג וויא ער וועט נאר אן רירין ווען ער דאס טמא זיין אוג קען טאר ניט טמא זיין טהרות? ואינו יוכל מטמא לח אוג דער חבר טאר ניט קויפין ביי דעם עם הארץ פייכטע פירות ווארום זיי זענען טמא ווד דין איז פירות ווערין אנדערשט ניט טמא מיידין נאך דעם אפ רייסין פון פעלד איז גיוועזן אויף זיי וואסער. אבער אז עס איז אויף זייא קיין וואסער גיוועזן אפילו עס רירט אן אטומאה ווערט אויך ניט טמא. אפילו

קליינע

פירותיו לפניו: (ו) הכל לתקן לעיל דאין חכר רשאי למכור לע"ם אפסר לומר דחכר דהכא לאו דוקא אלא נאמן למעשרות ומוד י"ל דאתי אליבא דמ"ד דמותר לגרום טומאה כו': (ד) החנונים. ולק' ברים פ"ם מפ' סרכ דהא במוכרי' כמדה דקה אסקינן ומתרי טעמי דמפרש בחנונים הוא תוי"ט:

(פ) סיטון. בלשון יון מקום ומקום דקונה הרבה מקום ביחד קורא לו סיטון רש"ם וס"ז נקרא כל תגר גדול סיטון: (ו) בגסה. פי' כל הדברים שדרך בני אדם למכור בגסה מותר לו למוכרן דמאי אף על פי שהוא מודד בקנה וז"ם שפלה דקה בגסה. ואם הדבר נמכר מומה שדרך למדוד במדה דקה אינו מותר למוכרו דמאי אפי' למדוד במ"ג שר"מ שולך אחר ולא יהא פרוץ בגדרים ובשחוק. ולא יהא מטמא למתים. ומשמש בבית המדרש. אמרו לו לא באו אלו לכלל: ד הנחתומים לא חייבו אותם חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר וחלה. [ד] החנונים אינן רשאין למכור את הדמאי. אלו במדה גסה רשאין למכור את הדמאי. אלו הן המשפיעין במדה גסה. כגון [ה] הסיטונות ומוכרי תבואה: ה רבי מאיר אומר. את שדרכו להמדד [ו] (בגסה ומדדו בקנה) (נ"א בהיפך) טפלה דקה לגסה.

ולא יהא פרוץ בגדרים ובשחוק. סמוכים לבית לידי חלול: ובשחוק. דשחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה: ומשמש. ת"מ בכיהמ"ד: לא באו אלו לכלל. דאין עניגם נוגע לעוברו'. ואין הלכה כר"י: ד הנחתומים. נחתום חבר שלקח תבואה מעם הארץ שהיא דמאי: לא חייבו אותו חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר. שהוא מ' ממאה. אבל לא מעשר שני מתוך שסוטרי המלך ומוגמין מוכטים אותם בכל שעה ואומרים להם מכרו בזול לא העריכו עליהם חכמים

בעמ"ם שעדרו מרובה שצריך לאכלו בירושלים ודוקא בשמוכר לחבר שהלוקח יפרים מע"ש אבל אם מוכר (ו) לעם הארץ חייב להפרים מע"ש קודם שימכור: החנונים. שמוכרים מעט מעט בכמות: אינן רשאי למכור את הדמאי. הואיל והן משתכרים הרבה. עליהם מיטל לתקן ח"ל מפני שרגילין למכור לתיקות שלא יאכלו התיקות דבר שאינו מתוקן: כל המשפיעין. שמוכרים בשפע הרבה ביחד: במדה גסה. לקמן מפ' כמה היא מדה גסה: רשאין למכור את הדמאי. דלך המוכרים הרבה ביחד להוסיף על המדה ולכן נקראו משפיעים שמוסיפין מדה גדושה ומוסיפים על המדות. ומנוסה הכי לא הטילו עליהם להפרים את הדמאי אלא על הלוקח מהם: סיטונות. הם הסוחרים הגדולים הקונים תבואה מבעלי התבואה ומוכרים אותם לחנוטים במדה גסה: ה את שדרכו להמדד ברקה ומדדו בגסה. גרסי': טפלה דקה לגסה. ופטור כשהוא מוכר

קלייגע בהמות אין ארץ ישראל זייא זאלין ניט אוג ניט דארפין פירען אין ירושלים דאס איז אויף עסין דיא תבואה פון דיא פעלדער ולא יהא פרוץ בגדרים אוג ער זאל ניט זיין געוואהנט אויף יעדער זאך אנדר צו טאהן. וארום אז ער וועט האבין אויף זיך פיל גדרים וועט זיין דער סוף ער וועט ניט קומען זיין ובשחוק ער זאל ניט פיל לאכין ולא יהא מפסא למתים אוג ער זאל זיך ניט מטמא זיין צו מתים ומשמש בבית המדרש אוג ער זאל בערינען די תלמידי חכמים אין בית המדרש אזוי זאגט אליע רבי יהודה אמרו לו לא באו אלו לכלל האבין די חכמים גיזאגט צו רבי יהודה די אליע זאכין גיהערין דאך ניט צו טהרות. דיא משנה שמועסט דאך גאר פון אזעלכין וואס וויל ווערין אחבר צו טהרות. דריבער וויא באלד ער היט זיך גאר אין טהרות אפילו אין די אליע זאכין וואס רבי יהודה רעכינט היט ער זיך ניט הייסט ער אויך אחבר צו טהרות: ד הנחתומים לא חייבו אותם חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר וחלה נאבעקער וואס ער איז אחבר אוג האט גיקויפט תבואה פון איין עם הארץ האבין דיא חכמים אים ניט מחייב גיווען אף צו שיידין פון דיא תבואה גאר תרומת מעשר דאס איז איינס פון הונדערט. אוג חלה דארף ער אויך געבין דעם כהן. אבער מעשר שני האבין אים דיא חכמים ניט מחייב גיווען אף צו שיידין אוג פירין אין ירושלים. ווייל מען פלעגט זיי גייטין פון מלך זייא זאלין פארקויפין וואלווייל. האבין זיי ווייניג פאר דינט דריבער האבין די חכמים אויף זיי גרינג געמאכט מיט דעם מעשר שני זייא זאלין ניט אפשיידין

אוג ניט דארפין פירען אין ירושלים דאס איז גאר אז דער בעקער פארקויפט צו אחבר ועט דער חבר אפשיידין מעשר שני. אבער אז דער בעקער פארקויפט צו איין עם הארץ מוז דער בעקער אפשיידין מעשר שני החנוני אינו רשאי למכור את הדמאי דיא קרעמער וואס פארקויפין עסינוואארג אוג משקה ביסלאכווייז טארין ניט פארקויפין דמאי פון אעם הארץ ניט געמעשרת ווייל זיי פאר דינען פיל מוזין זייא געבין מעשר ודאס הייסט אסאך מיט איין מאהל) מעגין פאר קויפין דמאי ניט געמעשרת. וארום דער שטיינער איז די וואס פארקויפין פיל מיט איין מאהל געבין מער ווי די מאס איז. דריבער דער וואס קויפט דארף געבין מעשר אוג ניט דער וואס פארקויפט אלו הן הכשפיעין במדה גסה אוג דאס זענען די טענטשין וואס פארקויפין מיט אגרויסע מאס בגון הסיטונות ומוכרי תבואה דהיינו הסיטונות די וואס האנדלען מיט ווייץ אדער מיט אנדערע תבואה זייא קויפין צו זאמען פיל תבואה פון בעלי בתים אוג פארקויפין מיט איין מאהל זייער פיל): ה רבי מאיר אומר את שדרכו להמדד בגסה ומדדו בדקה טפלה דקה לגסה רבי מאיר זאגט די זאך וס מען מעסט אלע מאל מיט אגרויסע מאס (איז מען דאך פטור פון דמאי. אזוי וויא אין מען געגעד משנה איז גישטאנען אוג ער האט אבער איצט די זאך פארקויפט מיט אקלייגע מאס. איז דיא גרויסע מאס אטפל זייא ווערט בטל) צו דער

בגסה ולא אמרי' כיון דדרכו למוד בדקה מייב אף כשמודד בגסה (ז): ובלח דינר. מלה שם נה מה שהוא שוה דינר לפי שלא היתה מלה ידוע אלא שהסער מסתנה תמיד לכך שיערו בדמים: אכסרה. לא כמדה ולא כמשקל אלא לפי האומד: פטור. דהוי כמוכר בגסה ואין הלכה כר' יוסי:

את שדרכו להמדד (בדקה ומדדו בגסה). טפלה גסה לדקה. איזו היא מדה גסה ביבש שלשת קבין. ובלח [ז] דינר. רבי יוסי אומר כלי תאנים וסלי ענבים וקופות של ירק בכל זמן שהוא מוכרן אכסרה פטור:

דינר סמוכר סר"מ וסר"ב מפרש על פי כ"מ: (ז) דר"מ סולך אמרי המדיליס סיולך סיס ולא אמר הדבר סמוכר מס שמות: [ז] דינר. שישנו ששה זוזים מכסף ומשקל כל זוז ששה פעמי שעורים סר"מ ושם שכתב ר"ל משם:

קלייגער מאס, דאס הייסט איך רעכין ניט וויא ער פארקויפט אלע מאהל נאויף דער גרויסער מאס! נאר איך רעכין וויא ער האט איצט פאר קויפט, אויף דער קלייגער מאס איצט איז וויא דער עיקר, אונ ער ראנף נעבין מעשר את שדרכו להמדד בדקה ומדד בגסה טפלה גסה לדקה אבל דער פאר קערט אז ער פארקויפט אלע מאהל מיט דער קלייגער מאס אונ איז חייב צו נעבין מעשר אונ איצט האט ער פארקויפט מיט דער גרויסער מאס, איז די קלייגע מאס אטפל זו ווערט בטל צו דער גרויסער מאס אונ איך רעכין ניט וויא ער פארקויפט אלע מאהל מיט דער קלייגער מאס נאר אזוי ווי ער האט איצט פארקויפט מיט דער גרויסער מאס אונ איז פטור פון מעשר. ווארום רבי מאיר נייט נאר נאך דער מאס וויא ער פארקויפט איצט, ואזוי איז נאך דער גירסא

רש"י

הרוצה ליהנות. מטל אמרים יהנה ואין חיסור כדבר: כאלישע. כמו שמלינו בחליסע שהנה: והרוצה שלא ליהנות. מטל אמרים: אל יהנה.

גמרא ברכות דף י' ע"ב

אמר אביי ואי תימא רבי יצחק הרוצה ליהנות יהנה כאלישע, ושאינו רוצה ליהנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ואמר רבי יוחנן שכל מקום שהלך שם ביתו עמו. ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים הנה הוא אמר רבי יוסי ברבי חנינא מכאן שהאשה מברת באורחים יותר מן האיש קדוש הוא

רש"י

ואין נדבר לא משום נסות הרוח ולא משום שכחה: כשמואל הרמתי. כמו שמליט בשמואל הרמתי שלא רצה ליהנות: כי שם ביתו. לעיל מיני' כתיב

אמר אביי ואי תימא רבי יצחק האט גיזאגט אונ אנדערע זאגן רבי יצחק האט גיזאגט הרוצה ליהנות דער מענטש וואס וויל הנאה האבין פון פרעמדע מענטשין וואס נעבין אים מתנות יהנה מעג ער הנאה האבין כאלישע אזוי וויא דער נביא אלישע פלעגט הנאה האבין פון פרעמדע מענטשין וואס האבין אים גיגעבין מתנות אונ עס איז קיין עבירה ושאינו רוצה ליהנות אונ דער מענטש וואס וויל ניט הנאה האבין פון פרעמדע מענטשין אל יהנה זאל ער ניט הנאה האבין. אונ דאס הייסט ניט אנרויסקייט כשמואל הרמתי אזוי ווי דער נביא שמואל הרמתי האט גיטאהן. ער האט אויך ניט גיוואלט הנאה האבין פון פרעמדע שנאמר וארום עס שטייט אין פסוק ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ער פלעגט צוריק קערין אין די שטאט הרמה. וארום דארט איז גיווען זיין שטוב ואמר

דבי יוחנן שכל מקום שהלך שם ביתו עמו האט רבי יוחנן גיזאגט אויף גיזאגט אויף וועלכין ארט שמואל איז געגאנגען דארט איז גיווען זיין שטוב מיט אים. זיין איינענע כלים צום ניטצען אונ זיין איינענע עסין ער זאל ניט דארפין הנאה האבין פון פרעמדע. עס שטייט אין פסוק ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא די אשה שונמית האט גיזאגט צו איר מאן איצט ווייס איך אז דער געטליכער מאן ודער נביא אלישע איז הייליג אמר רבי יוסי ברבי חנינא רבי יוסי ברבי חנינא האט גיזאגט מכאן שהאשה מברת באורחין יותר מן האיש קדוש הוא מיר אז א אשה דערקענט אנאסט בעסער וויא אמאנספערזאהן דערקענט. איר מאן האט ניט דערקענט אז אלישע איז הייליג, אונ דאס וויב האט יא דערקענט אז אלישע איז הייליג קדוש הוא ער איז הייליג, דיא שונמית האט גיזאגט אויף

אלישע

פון רעיב עס איז דא נאך אנדערא מיט איין אנדער פשט שטייט אין תו"ט איזה הוא מדה גסה ביבש שלשת קבין ובלח דינר ווא ווערט גערופין אנרויסע מאס, ביי א אטריקענע זאך הייסט אנרויסע מאס דרייא קבין, אונ פון נאסע זאכין ודהיינו איל וויין די מאס וואס ווערט פארקויפט פאר אנגילדין דאס הייסט אנרויסע מאס רבי יוסי אומר סלי תאנים וסלי ענבים וקופות של ירק כל זמן שהוא מוכרן אכסרה פטור רבי יוסי אומר זאגט קערב מיט ווין מרויבין אונ קערב מיט ירק גרינזאכרן אז מען פארקויפט זייא אן אסאס נאר אויפין ביסיל וויא פיל מען ניט דער פאר דער וואס פארקויפט דארף ניט געבין מעשר ווארום געווים האט דער קויפער מער וויא פיל עס איז ווערט דרייבער דארף דער קויפער געבין די מעשר ניט דער פארקויפער:

והיה מדי שנה בשנה ושנכנס בית אל והמלכה ושפט את ישראל וסמיך ליה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וכי איכא יודע ששם ביתו אלא אכולהו מקומות דקרא דלעיל מיניה קאי שכל מקום שהי' הולך שם הי' נושא כל כלי תשמישו ביתו עמו אלא ליהנות מן אחריהם: בהוד יפיה. בדליה: תפלה לעני. דרך עניות: יבוין את רגליו. זו אצל זו: ורגליהם רגל ישרה. גרמין כרגל אחד:

מנא ידעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה זבוב עובר על שלחנו וחד אמר סדין של פשתן הציעה על מטתו ולא ראתה קרי עליו. קדוש הוא אמר רבי יוסי ברבי חנינא הוא קדוש ומשרהו אינו קדוש שנאמר ויגש נחזי להרפה אמר רבי יוסי ברבי חנינא שאחזה בהוד יפיה. עובר עלינו תמיד אמר רבי יוסי בר חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב

כל המארח ת"ח בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב באלו מקריב תמידי'. ואמר ר' יוסי בר חנינא משום ר' אליעזר בן יעקב אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנאמר ממעמקים קראתיך ה'. תניא נמי הכי לא יעמוד אדם לא ע"ג בסא ולא ע"ג שרפרף ולא ע"ג מקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל לפי שאין גבהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתיך ה' וכתיב תפלה לעני כי יעטוף ואמר ר"י ברבי חנינא משום ר"א בן יעקב המתפלל צריך שיכוין רגליו שנאמר ורגליהם רגל ישרה:

אֶלִישָׁע עֵר אִיז הַיילִיג מִנָא יְדָעָה פוּן וַואנען הָאט זִיא גֶעוואסט אז עֵר אִיז הַיילִיג רַב וְשְׁמוּאֵל רַב אוּנ שְׁמוּאֵל קְרִינְגען חַד אָמַר שֶׁלֹּא רָאָתָה זְבוּב עוֹבֵר עַל שֻׁלְחָנוֹ אֵיינְגער וואנט וויל זִיא הָאט נִיט גִיזֶעהן אפליג וואל גֵיין אויף זַיין טִישׁ וְחַד אָמַר סָדִין שֶׁל פִּשְׁתָּן הִצִּיעָה עַל מִטָּתוֹ אוּנ אֵיינְגער וואנט זִיא הָאט פַארשְׁפַּרֵייט אויף זַיין בֶּעט אַלֵיינוואנְרֶענְעם לַייליך וְלֹא רָאָתָה קְרִי עָלָיו אוּנ זִיא הָאט נִיט גִיזֶעהן קְרִי אויף דֶעם לַייליך קָדוֹשׁ הוּא עֵר אִיז הַיילִיג אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא הָאט גִיזָאגְט זִיא הָאט גֶעכְּוִיינְט הוּא קָדוֹשׁ נָאר עֵר אַלֵיין אִיז הַיילִיג וּמְשָׁרְתוֹ אֵינוֹ קָדוֹשׁ אָבֶער זַיין בֶּעדִיגֶער אִיז נִיט הַיילִיג שֶׁנֶּאֱמַר וָוארום עִם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק וַיִּגַּשׁ נִיחֲזִי לְהַרְפָּה גִיחֲזִי דֶער בֶּעדִיגֶער פוּן אֱלִישָׁע הָאט גֶעגֶענְט צוּ דִי שׁוּנַמִּית אִיר אָפּ צוּ שְׁטוֹיסִין פוּן אֱלִישָׁע אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא הָאט גִיזָאגְט שֶׁאֲחָזָה בְּהוֹד יָפְיָהּ גִיחֲזִי הָאט אָנְגֶענוּמֶען דִיא שׁוּנַמִּית בַּיי אִיר שִׁיינְקֵייט נַבִּי אִירָע בְּרִיסְט) עִם שְׁטַיִיט אִין פָּסוּק דִיא שׁוּנַמִּית הָאט גִיזָאגְט צוּ אִיר מַאן עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד דֶער הַיילִיגֶער מֶענְטְש אֱלִישָׁע גֵייט שְׁטֶענְדִיג פַאר בַּיי אוּנְז (עֶר קוּמְט שְׁטֶענְדִיג צוּ אוּנְז) דְרִיבֶּער וועלִין מִיר מַאכִין פוּן זַיינֶעמְוועגִין אַבֶּעזוּנְדֶער שְׁטִיבּוּל אוּנ מִיר וועלִין דָארְט אַרַיין שְׁטֶעלִין אַבֶּעט אַשְׁטוּהֶל אַטִיש אַלַייכְטֶער. וועלִין עֶר וועט קוּמֶען צוּ אוּנְז וועט עֶר וואהְנֶען אִין דֶעם שְׁטִיבּוּל אֲשֶׁר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא כְּשׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב נָאך הָאט גִיזָאגְט רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא הָאט גִיזָאגְט פוּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹבִים וועגִין כָּל הַמְאָרֵחַ תַּלְמִיד חָכָם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמְהַנֵּהוּ מִנְּכָסָיו מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ מַקְרִיב תְּמִידִין דֶער מֶענְטְש וואס עֶר גֶעט אַרַיין אַתַּלְמִיד חָכָם אִין זַיין שְׁטוּבּ אוּנ עֶר גִיט אִים הַנָּאָה צוּ הָאבִין פוּן זַיין פַארְמֶעגִין, רֶעכְּוִנְט אויף אִים דֶער פָּסוּק גְלַייך וויא עֶר וואלְט מַקְרִיב מַקְרִיב גִיוֶען קְרְבָּנוֹת אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא טָאג וָאמֶר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא כְּשׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב נָאך הָאט גִיזָאגְט רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא פוּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. בֶּן יַעֲקֹבִים וועגִין אַל יַעֲמוֹד אָדָם בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ וְיִתְפַּלֵּל אַמֶענְטְש זָאל נִיט שְׁטֵיין אויף אַהוֹיכִין אָרְט וועגִין עֶר דָאווֶענְט אֶלָּא בְּמָקוֹם נָמוּךְ וְיִתְפַּלֵּל נָאר וועגִין אויף אַנִיעֶדְרִיגֶען אָרְט אוּנ דָאווֶענְען שֶׁנֶּאֱמַר וָוארום עִם שְׁטֵיין אִין פָּסוּק מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה' פוּן דִיא טִיפְקֵייט הָאב אִיךְ דִיךְ גָאט גֶערוּפֶן תַּנְיָא נַמִּי הָכִי מִיר הָאבִין אוּיךְ אַזוֹי גִילֶערוּנְט לֹא יַעֲמוֹד אָדָם לֹא עַל גַּבֵּי כִּסֵּא וְלֹא עַל גַּבֵּי שַׁרְפְּרַף וְלֹא עַל גַּבֵּי מָקוֹם גָּבוֹהַּ וְיִתְפַּלֵּל אַמֶענְטְש זָאל נִיט שְׁטֵיין אויף אַשְׁבּוּהֶל אוּנ נִיט אויף אַקְלֵיינֶעם בֵּייגֶקְעלְע אוּנ נִיט אויף אַהוֹיכִין אָרְט וועגִין עֶר דָאווֶענְט אֶלָּא בְּמָקוֹם נָמוּךְ וְיִתְפַּלֵּל זָאל שְׁטֵיין אויף אַנִיעֶדְרִיגֶען אָרְט אוּנ דָאווֶענְען לְפִי שֶׁאֵין גַּבְהוּת לִפְנֵי הַמָּקוֹם וַוייל עִם איז נִיט רָא קֵיין גְרוֹיסְקֵייט פַאר גָאט שֶׁנֶּאֱמַר וָוארום עִם שְׁטֵיין אִין פָּסוּק מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה' פוּן דִיא טִיפְקֵייט הָאב אִיךְ דִיךְ גָאט גֶערוּפֶן וְכָתִיב תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטוֹף עִם איז אַגִיבֶּעט צוּם אָרְעם מַאן וועגִין עֶר וויקוֹלְט זִיךְ אַיין אִין זַיין קְלֵייד אוּנ שְׁטֵיין מִיט אוֹנְטֶערְטֶענִיגְקֵייט פַאר גָאט אוּנ זָאגְט זַיין תְּפִלָּה וָאמֶר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא כְּשׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב נָאך הָאט גִיזָאגְט רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא פוּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹבִים וועגִין הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן רַגְלָיו דֶער מֶענְטְש וואס דָאווֶענְט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה זָאל עֶר גְלַייך מַאכִין זַיינֶע פִיס, עֶר זָאל שְׁטֶעלִין אַיין פוּם גֶעבֶּן אַנְדֶערִין עִם זָאל אוֹיסְזֶעהֶן וויא אַיין פוּם שֶׁנֶּאֱמַר וָוארום עִם שְׁטֵיין אִין פָּסוּק וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה זַייעֶרע פִיס זֶענֶען גִיוֶען וויא אַיין פוּם אַגְלַייכֶע:

זכאה עמא קדישא דמאריהון כמי עלון וקרא לון לקרבא לון לגביה. כדין עמא קדישא כעאן לאתחברא ולאתעלא כלי כליסתא. וכל מאן דמקדיש בקדמיתא לאתחבר בשכינתא בחבורים חדא. תא חזי הוא קדמאה דאשתכח

בני כניסתא (וחוריך בני כניסתא) זכאה מלכיה דאיהו קיימא בדרגא דלדיק בהדי שכינתא ודא איהו רזא (מצלי ח) ומשחרי ימצאוני דא סליק בסליקו עלאה. ואי תימא הא תנינן בשעתא דקב"ה אתי לבי כנישתא ולא אשכח תמן עשרה מיד כועס. ואת אמרת הוא דאי חד דלקדיש אתחבר בשכינתא וקיימא בדרגא דלדיק. אלא למלכא דשדר לכל בני מתא דיסתכמון עמיה כיום פלן כדוך פלן. מד דהוו מזמני גרמייהו אינון בני מתא אקדיש חד ואתא לההוא אתר בין כך ובין כך מלכא אשכח לההוא כר גם דאקדיש תמן אמר ליה כלן בני מתא אן אינון. אמר ליה מאדי אמא אקדימנא מכייהו והא אינון אתמן אכתרתי לפקודא דמלכא. כדין עד בעיני מלכא ויתיב תמן בהדיה ואשתפי עמיה ואתעביד רחימא דמלכא. בין כך ובין כך אתו כל עמא ואתפיים מלכא עמהון ובדר לון לבלם. אבל אי איתון בני מתא לא אתיין ומד לא אקדיש לאשתעי קמי מלכא לאחזאה בגייייהו דהא כלהו אתיין. מיד כעיס ורגיז מלכא. אוף הכא כיון דחד אקדיש ואשתכח בני כניסתא ובכינתא אתיא ואשכח ליה כדין אתחביר כאילו כלהו אשתכחו תמן דלא דא אוריך לון תמן מיד אתחברת עמיה שכינתא ויתבי בזווגא חד ואשתמודע בהדיה ואוחיב ליה בדרגא דלדיק. ואי חד לא אקדיש ולא אשתכח תמן מה כתיב (ישעיה נ) מדוע באתי ואין איש. ואין עשרה לא כתיב אלא ואין איש לאתחברא בהדאי למהוי גבאי כד"א איש המלחים למהוי בדרגא לדיקא ולא עוד אלא דאשתמודע בהדיה ושאיל עלוי אי יומא חד לא אתי כמה דאוקימנא דכתיב (שם) מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו:

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

משערי קדושה ח"ב שער ד'

הנאוה הוא שורש להרבה עבירות אם כין אדם למקום ואם בין אדם לחבירו כי גורם לחזיק לחבירו ולשנאתו ולדבר לשון הרע עליו וכאלו רבות ואם בינו למקום אבן כתיב ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך ואח"ל כל שיש בו גאות הרוח נקרא תועבה בגאמר תועבת ה' כל גבה לב ואמרו בשמתא מלין לאיש כיום ורלוו לבדנו כאשיר' ואין עפרו נגפר ובשכינתא מיללת עליו ושקול כשוכד עכורה ורם וכופר בעיקר ונאלו בא על כל הסעיות כולן

(א) הקורא למפרע לא יצא בד"א בסדר הפסוקים אבל אם הקדים פרשה לפרשה אע"פ שאינו רשאי אני אומר שיצא לפי שאינה סמוכה לה בתורה. קרא פסוק אחזר וקראו פעם שניה ח"ז מבונה. קרא מלה אחת ובפלה

הגאוה הוא שורש להרבה עבירות אם בין אדם למקום ואם בין אדם לחבירו כי גורם לחזיק לחבירו ולשנאתו ולדבר לשון הרע עליו וכאלו רבות ואם בינו למקום אבן כתיב ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך ואח"ל כל שיש בו גאות הרוח נקרא תועבה בגאמר תועבת ה' כל גבה לב ואמרו בשמתא מלין לאיש כיום ורלוו לבדנו כאשיר' ואין עפרו נגפר ובשכינתא מיללת עליו ושקול כשוכד עכורה ורם וכופר בעיקר ונאלו בא על כל הסעיות כולן

(א) הַקּוֹרֵא לְפַרְשֵׁי לֹא יָצָא אַז עֵר לַיְיעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע צוּרִיק, הָאט עֵר נִיט יוֹצֵא גִיוֹעֶן בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים וְוֶען זַעֲנִין דִי רַייד גִיזָאגְט גִיוֹוָארֶן אַז מָען לַייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע צוּרִיק אִיז מָען נִיט יוֹצֵא בְּסֵדֶר הַפְּסוּקִים אַז מָען לַייעֶנְט דִיא פְּסוּקִים צוּרִיק, עֵר הַייבְּט אָן צוּ לַייעֶנְען פוּן לֶעצְטִין פְּסוּק נָאכְדֶעם דֶעם פְּסוּק וְוָאס פָאר דֶעם לֶעצְטִין אוּג אַזוֹי הָאט עֵר גֶעלַייעֶנְט אֶפְּסוּק פָאר אֶפְּסוּק בִּיז דֶער לֶעצְטֶער פְּסוּק אִיז גִיוֹוֶען שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. אִיז מָען נִיט יוֹצֵא אֲבָל הַקְּדִים פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה אֲבָל אַז עֵר הָאט גֶעלַייעֶנְט פְּרִיעֶר דִי פָּרָשָׁה וַיֹּאמֶר בִּיז אֱמֶת. נָאכְדֶעם הָאט עֵר גֶעלַייעֶנְט דִי פָּרָשָׁה וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ בִּיז וַיֹּאמֶר. נָאכְדֶעם הָאט עֵר גֶעלַייעֶנְט פוּן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל בִּיז וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָשַׁאי אֲפִילוּ עֵר טָאר נִיט. פוּן רֶעסְטְוֶעגֶן אֲנִי אוֹמֵר שֶׁיָּצָא וְאַז אִיךְ עֵר הָאט יוֹצֵא גִיוֹוֶען לְפִי שֶׁאֵינָה סְמוּכָה לָהּ בְּתוֹרָה וְוַייל דִי פָּרָשׁוּת שְׁטֵיעֶן נִיט אִין דִי תּוֹרָה אֵינְגֶע נֶעבֶּן דִי אַנְדֶערֶע וְאוּג שְׁטֵיעֶן נִיט אִין דִי תּוֹרָה כְּסֵדֶר וְוִי זַיי שְׁטֵיעֶן אִין קְרִיאַת שְׁמַע קְרָא פְּסוּק וְחָזַר וְקָרָאוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה חֲרֵי זֶה מְבוּנָה אַז עֵר הָאט גֶעלַייעֶנְט אַז אַיין פְּסוּק, אוּג הָאט בַּאלְד דֶעם זֶעלְבִּיגֶען פְּסוּק נָאךְ אַכָּאהֶל אִיבֶּערְגֶעזָאגְט, אִיז דָאס נִיט שֵׁין קְרָא מִלָּה אַחַת וְכִפְלָה אַז עֵר הָאט גֶעזָאגְט אַיין וָוארְט אוּג הָאט בַּאלְד דֶעם זֶעלְבִּיגֶען וָוארְט נָאךְ אַז עֵר לַייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע צוּרִיק, הָאט עֵר נִיט יוֹצֵא גִיוֹוֶען בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים וְוֶען זַעֲנִין דִי רַייד גִיזָאגְט אַז מָען לַייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע צוּרִיק אִיז מָען נִיט יוֹצֵא בְּסֵדֶר הַפְּסוּקִים אַז מָען לַייעֶנְט דִיא פְּסוּקִים צוּרִיק, עֵר הַייבְּט אָן צוּ לַייעֶנְען פוּן לֶעצְטִין פְּסוּק נָאכְדֶעם דֶעם פְּסוּק וְוָאס פָאר דֶעם לֶעצְטִין אוּג אַזוֹי הָאט עֵר גֶעלַייעֶנְט אֶפְּסוּק פָאר אֶפְּסוּק בִּיז דֶער לֶעצְטֶער פְּסוּק אִיז גִיוֹוֶען שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. אִיז מָען נִיט יוֹצֵא אֲבָל הַקְּדִים פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה אֲבָל אַז עֵר הָאט גֶעלַייעֶנְט פְּרִיעֶר דִי פָּרָשָׁה וַיֹּאמֶר בִּיז אֱמֶת. נָאכְדֶעם הָאט עֵר גֶעלַייעֶנְט דִי פָּרָשָׁה וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ בִּיז וַיֹּאמֶר. נָאכְדֶעם הָאט עֵר גֶעלַייעֶנְט פוּן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל בִּיז וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָשַׁאי אֲפִילוּ עֵר טָאר נִיט. פוּן רֶעסְטְוֶעגֶן אֲנִי אוֹמֵר שֶׁיָּצָא וְאַז אִיךְ עֵר הָאט יוֹצֵא גִיוֹוֶען לְפִי שֶׁאֵינָה סְמוּכָה לָהּ בְּתוֹרָה וְוַייל דִי פָּרָשׁוּת שְׁטֵיעֶן נִיט אִין דִי תּוֹרָה אֵינְגֶע נֶעבֶּן דִי אַנְדֶערֶע וְאוּג שְׁטֵיעֶן נִיט אִין דִי תּוֹרָה כְּסֵדֶר וְוִי זַיי שְׁטֵיעֶן אִין קְרִיאַת שְׁמַע קְרָא פְּסוּק וְחָזַר וְקָרָאוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה חֲרֵי זֶה מְבוּנָה אַז עֵר הָאט גֶעלַייעֶנְט אַז אַיין פְּסוּק, אוּג הָאט בַּאלְד דֶעם זֶעלְבִּיגֶען פְּסוּק נָאךְ אַכָּאהֶל אִיבֶּערְגֶעזָאגְט, אִיז דָאס נִיט שֵׁין קְרָא מִלָּה אַחַת וְכִפְלָה אַז עֵר הָאט גֶעזָאגְט אַיין וָוארְט אוּג הָאט בַּאלְד דֶעם זֶעלְבִּיגֶען וָוארְט נָאךְ

אוּג

כגון שקרא שמע שמע משתקין אותו: (ב) קראה סירוגין יצא אפי' שהה בין סירוג לסירוג, כדי לגמור את כולה יצא והוא שיקרא על הסדר. קראה מתנמנם וחזא מי שאינו ער ולא נרדם בשינה יצא ובלבד שיהיה ער בפסוק ראשון:

וכאלו כנה כמה ואפי' שיקנה להקב"ה שמים וארץ כלהכרה מלכיו לא יקנה מדילה של גיכסה ופופו מתמעט ונלסף מן העולם שלא כזמנו ואפי' ירכבם שכל תכמי דורו היו לפניו כעבדי סמדה ולא היה כתורתו דופי וסיים שונם ק"נ פנים כתוב' לא נענש ונטרד מן העולם הזה והעולם שכא אלא מפני גסות הרוח:

אַמְאָהל אִיבֶּערגִיזָאנְט כְּנוּן שֶׁקָּרָא שְׁמַע שְׁמַע מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ דַּהֵיינוּ עֶר הָאט גִּיזָאנְט צְוַוייא מָאהָל דָעם וָוארְט שְׁמַע, הַייסְט מען אִים עֶר זָאל שְׁוַויגִין:

(ב) קְרָאָה סִירוּגִין יָצָא אַז עֶר הָאט גִּילַייעֶנְט אַבִּיסוֹל קְרִיאַת שְׁמַע אוּנ הָאט זִיךְ אָפְּגֶערוּהְט אִין מִיטֶען, אוּנ הָאט גֶעלַייעֶנְט נָאךְ אַבִּיסוֹל אוּנ הָאט אוֹיךְ אָפְּגֶערוּהְט אִין מִיטֶען אֲפִילוּ שֶׁהָה בֵּין סִירוּג לְסִירוּג כְּדֵי לִגְמוֹר אֶת כּוּלָּהּ יָצָא אֲפִילוּ בַּייא יָעדֶער מָאהָל וָואס עֶר הָאט אָפְּגֶערוּהְט הָאט עֶר גֶענוּאַרְט אַזוֹי לַאנְג וָואס אִין דִיא צַייט הָאט מען גִּיקֶענְט אָפְּלַייעֶנְען דִיא נַאנְצֶע קְרִיאַת שְׁמַע. פוּן דָעם אָרט וָואס עֶר הָאט גֶעהַאלְטֶין בִּיז צוּם סוֹף, פוּן דָעסְטְוֶועגֶן הָאט עֶר יוֹצֵא גִּיוֶועזֶן וְהוּא שֶׁקָּרָא עַל הַסֵּדֶר נָאר עֶר זָאל לַייעֶנְען דִיא פְּרִשׁוּת אוּנ דִיא פְּסוּקִים בְּסֵדֶר קְרָאָה מִתְנַכְּנֵס אַז עֶר הָאט גֶעלַייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע שְׁלַעפֶערִיג וְהוּא מִי שֶׁאֵינוֹ עֵר וְלֹא נִרְדַּם בִּשְׁנָה יָצָא דָאס מֵיינְט מען עֶר אִיז גִּיט גִּיוֶועזֶן וואכְערִיג אוּנ גִּיט שְׁטַארְק גִּישְׁלָאפֶין וָאר עֶר הָאט גֶעדְזִימְזָעט הָאט עֶר יוֹצֵא גִּיוֶועזֶן וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה עֵר בְּפָסוּק רִאשׁוֹן נָאר וָוען עֶר זָאגְט דָעם עֶרְשְׁטֶין פָּסוּק דָאס אִיז שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. דָאמָאלְס מוּז עֶר זַיין וואכְערִיג, אוּנ אוֹיב עֶר אִיז גִּיוֶועזֶן שְׁלַעפֶערִיג בַּייא דָעם פָּסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. הָאט עֶר גִּיט יוֹצֵא גִּיוֶועזֶן:

דִיא אַנְהֶערע וֶועלְט אִיז נָאר גִּיוֶועזֶן דוּרְךְ זַיין גְּרוֹיסְקֵייט:

אונקלוס — תרומה יום ב תורה

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ד' רמילוי יו"ד אל שם ב"ן שבעשיה בניקור חולם:

ז אַבְנֵי בּוּרְלָא וְאַבְנֵי אַשְׁלָמוּתָא לְשַׁקָּעָא אַבְנֵי־שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֻּאִים

רשב"ם

(ז) מלאים. שהאבן ממלא עומק המשבצות בעין אבני הטבעות:

רש"י

(ז) אבני שהם. שתים הוצרכו שם לצורך התפוד המאור כותתה תנוה: מלאים. על שם שמושין להם בזהב מוסב ענין חשן ואפוד

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ז) אבני שהם. לצורך אפוד וחשן כיצד אבני שהם לאפוד ולקחת את שתי אבני שהם וכתיב ושמת את שתי האבנים על כתפות האפוד ואבני מלואים לחשן כדכתיב ושלשת בו מלואת אבן וגו' וכי האי גונא מצינו חדבה מקראות מתפרשי' המגביהי לשבת המשפילי לראות כשמים ובארץ ועוד אתה מוצא אבני שהם לצורך החושן דכתיב והטור הרביעי תרשיש שהם:

(ז) אבני שוהם ואבני מלואים לאפוד וחשן. כתיב כאוסר (ויקרא לט) רבי יהודה פתח וכנעמיים כביטו את פכבי ענין

פירוש לתורת אלהים

(ז) אַבְנֵי אִיר וְאַלְט נֶעמֶען צְוַוייא אָבְנִים טוֹבוֹת וָואס וֶוערְט נֶערוּפֶען שוֹהַם וְאַבְנֵי אוּנ אִיר וְאַלְט נעמען

לֵאפֹד וְלַחֹשֶׁן׃ ח וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ בְּאֵיפוֹדָא וּבְחוֹשְׁנָא׃ ח וַיַּעַבְדוּן קֻדְשִׁי מִקְדָּשׁ

תרא ושו לי מקדש. פירוקין ב׳ שטות סב שנשתם עז׃

רשב״ם

(ח) מקדש. לשון מושב שמתקדש ומזדמן אליהם לדבר מוכן כדכתיב ויוגרעתי שמה לבני ישראל׃

שפתי חכמים

ע שלא תאמר תכני שהם ותכני מלואים לאפוד וכן לחשן הוצרך דש״י לפרש וכתב קרא״ם שאע״פ שכיון תכני שהם גם תכני מלואים כולל כל תכני אחת הנה גם שהם בכלל אם כן לא אמר תכני שהם רק כעבור שהם תכני שהם שבאפוד ולחשן משרתים ביאתה תלוה והם מיני תכשיט׃ (ח) ועשו לי מקדש. ושמו פ לשמי בית קדושה׃

רש״י

כמין גומא ונותנין האבן שם למלאות הגומא קרויים תכני מלואים ומקום המושב קרוי משבצות׃ לאפד ולחשן. תכני השהם לאפוד ותכני המלואים לחשן ע וחשן ואפוד משרתים ביאתה תלוה והם מיני תכשיט׃ (ח) ועשו לי מקדש. ושמו פ לשמי בית קדושה׃

עניני חושן ואפוד

השהם ואת תכני המלואים לאפוד ולחשן מ״ם דמלין מילין אקריבו מלואים ולא כר עם אחרת ואת כתיב כל נדיב לב יביאה את תרומת ה׳ וכתיב ותכני שהם ותכני מלואים לאפוד ולחשן. אלא אמר מקדוש כדרך הוא אף על גב דכולהו תנית בהפוה נדבה אליבא אבו תכנים לגביהים. מ״מ בגין דשל לבא לבסוף

לקומים על התורה

(ח) וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם. דְּעֹר מוֹרֵשׁ וְאֶגֶב

וְזֵעָן בָּאוּ הָאוּם גִּיזָאֶגֶן צוּ מֹשֶׁה זָאֶג צוּ דִי יוּדִין

זַיי זָאלִין מָאכִין מִן מַיינֶעמְטוּעֶגֶן אַמְשָׁכָן וַיהוֹל אִיךְ וְוִיל

רוּהֶן אִוּוִישֶׁן זַיי. הָאבֶּן דִי מַלְאָכִים גִּיזָאגְט מָאר נָאם

רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם צוּ וָוּאם וְוִילְקוּט אַרְאוּפְגֶעזֶעֶן צוּ דִיא

מְעֶנְטְשִׁין וָוּאם וְוִאהְנֶען אוּנְטֶען, עָם אִין מָאר דִיר מֶער

בֶּבוֹד דִי זָאלְטֶם רוּהֶן הוּבֶּן אִין הִימֶעל אִוּוִישֶׁן אוּנְזוּ,

הָאם נָאם גִּיזָאגְט צוּ דִי מַלְאָכִים, אַזוֹי וִוי אִיר לֶעבְט אַז

אִיךְ וָאלְם נֶעצֶארְפְט אָהֶן וִוי אִיר וָאלְט, נָאר אַז אִיךְ

נֶעזֶל וָוּאהְנֶען אוּנְטֶען בַּיי דִי יוּדִין דָעם מַיין לִיבּ זַיין פוּהְל

אוּיף דִי נָאגֶעצְט וְעֶלְט, וַיי דִי מַלְאָכִים פוּן דִי צַייט וָוּאם זַיי זֶעֶנֶען בַּשָּׁאפֶן גִּיוָוּאדֶן בִּיז אֵיבִּיג, וְוֶדֶרֶן וַיי גִּיט

גֶעמֶנֶדֶערְט, בַּיי וַיי אִין קֵין קְרַאנְקְהֵיט, זַיי זֶעֶנֶען גִּיט הוּנְגֶערִיג אוּנְד גִּיט וָארְשְׁטִיג. אוּנְד דִי אַלְע זַאכֶן וָוּאם

אַמְעֶנְטְשִׁם דָארְף, דָארְפֶן זַיי גִּיט, הָאבֶּן זַיי נָאר גִּיט אוּיף וָוּאם צוּ לִיבֶּן נָאם, אִין נָאר זַייטֶר גֶעוַוּאנְג פָאר נָאם

אַיין קוּהְל אִין שָׁאנְ אָרֶער אַיין קוּהְל אִין וָוּאך אָרֶער אַיין מוּרָא זָאגְט אִין דִי מַסֶּכֶת

חוּלִין פֶּרֶק גִּיד הַנָּשֶׁה), אָבֶּער בַּיי דִי מֶענְטְשִׁין אַז זַיי גֶעמֶען טְרִינְקֶען אָדֶער זַיי גֶעמֶען עֶסִין לוּיבֶּן זַיי נָאם מִיט

פָארְשִׁיעדֶענֶע בְּרָכוֹת אוּיף דִי פָארְשִׁיעדֶענֶע עֶסִין־וָוּארֶג וָוּאם זַיי עֶסִין אוּנְד טְרִינְקֶען, גִּיט אִים נָאם אַמְלִבּוּשׁ מָאכְט עֶר

אַבְרָכָה, פוּן דִי צַייט וָוּאם דֶער מֶענְטְשׁ מָאכְט־אוּיף דִיא אוּיגֶן אִין דֶער סְרִיה בִּיז עֶר מָאכְט זַיי צוּ, וְוֶען עֶר גֶייט

שְׁלָאפֶן, הָאם עֶר נָאר צוּ זָאגֶן בְּרָכוֹת אוּנְד לוּיבֶּן נָאם גִּיזָאגְט צוּ דִי מַלְאָכִים וַיי לוּיבֶּן

וָעם זַיין בַּיי דִי יוּדִין זַייעֶר פֵּיל. נָאם בַּייסְט אִיר דָארְפְט גִּיט בַּייטְשִׁיג מַיין הִילְף, אִיר זֶעֶנְט בַּשָּׁאפֶן אָן אַזֶעלְעֶר אוּיף

משלי חכמים

(ח) וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם. נָאם הָאם גִּיזָאגְט צוּ

מֹשֶׁה זָאג צוּ דִי יוּדִין זַיי זָאלִין מָאכִין פוּן מַיינֶעמ־

וָעֶגֶן אַזֶיילִיגֶע שְׁטוּב וְוֹהל אִיךְ וִוִיהֶן אִוּוִישֶׁן זַיי אִין דָעם בֵּית

הַמִּקְדָּשׁ, אִין דָאךְ אַנְקְשָׁא צוּ וָוּאם דָארְף הַקְּרוּשׁ בָּרוּךְ הוּא דִי

יוּדִין זָאלִין מָאכִין פוּן זַיינֶעמְטוּעֶגֶן אַמְשָׁכָן, אַז הַקְבָּ״ה וִיל

וָאנֶען אַמְשָׁכָן קֵין עֶר דָאךְ וָאנֶען מִיט זַיין וָוּאהְרֶם וָעֶזֶן וָעֶגֶן

אַמְשָׁכָן, אַזוֹי וִוי עֶר הָאם דִי גַּאנְצֶע וֶעלְט בַּשָּׁאפֶן מִיט אַיין

וָוּאהְרֶם, נָאר מִיט דָעם מָשָׁל וָוִילֶן מִיר וַיינֶען דָעם תִּירוּץ,

מצות השם

(לה) [סמ״ג לא] לבנות בית הבחירה בבית המקדש לאחר מלחמה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם׃

(ח) וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ. עָם אִין אַמְאָזָה מֶען זָאל בָּאוּהֶן

אַבֶּית ־ קֹדֶשׁ, וַוִי נָאם הָאם גִּיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה

דִי יוּדִין זָאלִין מָאכִין פוּן מַיינֶעמְטוּעֶגֶן אַמְקְדָּשׁ, אוּנְד מֶען

מוּז מָאכִין דִי אַלְע כֵּלִים וָוּאם דָארְפֶן זַיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,

אַמְטוּגֶה צוּ מַקְרִיב זַיין אוּיף אִים קָרְבָּנוֹת, אוּנְד אַמְזָבֵּחַ צוּ

בְּרֶיכֶּעֶרִין אוּיף אִים קְטוֹרֶת, אוּנְד אַמְנוֹרָה, אוּנְד אַמְטִישׁ וָוּאם

אוּיף אִים זָאלְ לִיגֶען דֶער לֶחֶם הַפָּנִים, אוּנְד דֶער אָרוֹן מִיט

דִי לוּחוֹת וָוּאם דָארְף שְׁטֶהֶן אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, אוּנְד נָאךְ

כֵּלִים וָוּאם הָאם נֶעדָארְפְט זַיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נָאר

שְׁטֶעֶנְדִיג וָעֶלֶן מִיר פְּרָעגֶן וִוי אַזוֹי קֵין דָאם זַיין הַקְּדוּשׁ

בְּרוּיגֶנֶן

הוא וזאם זיין בבוד איז פוהל אויף די באנצע וועלט, ואל זאגן אז ער וועט רוהען אין משכן אדער אין בית המקדש, דדיבור האם גאם גיזאגט צו משה ושכנתי בתוכם. איך וועל רוהען אין זיי, אין די יודין ועל איך רוהען, אוב צו שלמה המלך האם אויך גאם גיזאגט איך וועל רוהען אין די יודין האם גאם געמיינט מען זאל מאכין אמקדש, אין דעם מקדש וועלין אלע יודין קומען אוב בעשין בייד גאם אויף אלע זאכין וואס זיי וועלין באלאזין, היא שלמה המלך האם גיזאגט (אין ספר מלכים א קפיטול ח) אוב אויב איינער וועט ווענען וועט ער

וַאֲשָׁרֵי שְׁכִינָתִי בֵּינֵיהוֹן : ט כְּכֹל דִּי אֲנָא מְחַוֵּי יָתָךְ יָת דְּמוּת מִשְׁכְּנָא וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם : ט כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֶת תַּבְנִית

תו"א ככל אשר אני מראה . סנהדרין יז שבועות שם מנחות כט :

בעל הטורים

(ח) ושכנתי . רמז לכית ראשון ושכן ח"י שנים וכן ואתה קדוש יושב תהלות ישראל קדוש עולה ח"י שמנין קדוש היה תהלות כישראל ויש כו אותיות ושני ת"כ רמז לת"כ שנים של בית שני : (ק) מראה . כגימטריא נבוכדנאצר מלמד שהיה מגור במין פסיקיא של עור ומראה למשה תכנית המשכן והכנית כל כליו : וכן תעשו . כי הכא ואילך וכן תעשו דנדבון זוכות אלו הכלים עמד לנדבון וכן כל תעשה דנדבון היה כנגד עבודת המשכן וכליו . נתן הלפידים ככליה להזכיר זכות אלו הכלים . וכראש המשמורה התיכונה להזכיר זכות עבודת המקדש שלא היו תורמין את המזבח

רש"י

(מ) ככל אשר אני מראה אותך . (מכות כט) כאן את תכנית צ המשכן . המקרא הזה מתוכר למקרא שלמעלה

שפתי חכמים

כי שם מקדש ככל מקום לא ימצא כי אם על הכית המקודש : צ דעת רש"י שלא תאמר ככל אשר אני מראה אותך בשעת עשייתם

רשב"ם

(ט) ככל אשר אני מראה . בכל מראיות של כלים ושל בנינים הראה לו ה' למשה במו שמצינו ביחזקאל בבנין ב' שהראהו בבבל בכל מראות אלקים וגם בדיבור הראה לו ופי' לו כמה שכתוב וכן מובית לפנינו ככל אשר אתה מראה בהר אם בדיבור לבד

ענין המצורה והארון

(מ) ככל אשר אני מראה אותך וגו' . הנה אם ירצה לורף כף אחת מלאכת ציור ורקמה אף שלא עשה ביולא כה מימיו . אכ"ז לגודל כקיאותו במלאכה יעשה כמוה . אבל אם לא ירצה כף אל זאבר ממש כ"א תכנית כף מצויר ולא כדבר הנעשה ביד שלא אתחקק הצורה הנראית בה כלב הרואה כאבר בהיות לפניו כלי מתשיי כעל הצורה הבית . וכן אלו יצויר ירצה האדם לבם אם עשויה ציורים וכפתורים ופרחים . שלא אתחקה כלב הרואה אותם לעשות כיולא בה כאבר כראותו אותה בנשם קשה בנתון לפניו . ואם יכל לעשותם יעשה כפתוח ויתר לציוריה בפתוריה ופרחיה . ויותר מזה יהיה אם גם תכנית הציור הכלתי ממשיי הנוה לא ראהו הלורף כ"א שלאו והוא יביא לו את אבר יעשה . כי אז לא יצא הלורף כלי אבר ראה תכני' שלאו ולא יעשה כמעשהו . כי המביא לורף את אבר ראה יפמות ויעדיף

פירוש לתורת אלהים

וְעֵל רוּחָעַן צְוַוישֶׁעַן זַיי : (מ) אוּנְד דָאס מִשְׁכָּן וָאל גִימַאכְט וֶוערִין כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ וְוִי אִיךְ זַייז דִיר דָא אוּיף דָעם בַּארְג סִינַי אוּיס פֵּייעֶר אֶת תַּבְנִית דָאס

(מ) כָּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ וגו' . דער יצקוט ראובני שְׁרַיי בְּט דער מִדְרָשׁ אִיז אַז מַען קְרִיצְט אִיז אַ מַען חַתִּיכָה , אוּנד אַז מַען חַתִּיכָה מִיט דִי חַתִּיכָה אוּיף אַפּאַשִׁיר אָרֶער אוּיף אַיין אַנְדֶער זַאַך , וְענֶען גָאט הָאט אוֹתִיות אוּיף דָעם פַאפִּיר גְלַייך , וְוען גָאט הָאט גֶעוִוייזֶען צו מֹשֶׁה וְוִי דער מִשְׁכָּן זָאל גֶעמַאכְט וֶוערִין , הָאט ער אִים אוּיך גֶעוִוייזֶען וְוִי אַחֲתִיכָה , פַארְקֶערְט , אוּנד מֹשֶׁה הָאט נִיט גֶעוִוּאוּסְט אַז מַען הָאט אִים גֶעוִוייזֶען פַארְקֶערְט , הָאט ער גֶעטַייטְשְׁט אַז דער מִשְׁכָּן דַארְף גֶעמַאכְט וֶוערִין וְוִי מַען הָאט אִים גֶעוִוייזֶען , אוּנד בְּצַלְאֵל הָאט אִים גִיזָאגְט דָעם סוֹד אַז דער מִשְׁכָּן דַארְף גֶעמַאכְט וֶוערִין פַארְקֶערְט וְוִי מַען הָאט גֶעוִוייזֶען צו מֹשֶׁה , דְרֵיבֶּער הָאט מֹשֶׁה גִיזָאגְט צו בְּצַלְאֵל דו גִיזָט גִיזוּן אִין דָעם שְׁאטֶען פון נָאט , אַזוֹי וִוי דער שְׁאטֶען אִיז פַארְקֶערְט פון דָעם מְעַנְטְשׁ , דער רֶעכְטֶע הַאנְט פון מְעַנְטְשׁ אִיז דִי לִינְקֶע פון שְׁאטֶען אוּנד דִי לִינְקֶע הַאנְט פון מְעַנְטְשׁ אִיז דִי רֶעכְטֶע פון שְׁאטֶען אַזוֹי וַייטְסְט אַז דער מִשְׁכָּן אִיז צו מִיר גֶעוִוייזֶען גִיוָארִין פַארְקֶערְט וְוִיא ער דַארְף גֶעמַאכְט וֶוערִין '

משלי חכמים

צו נֶעבִּין פִיל גֶלֶד אוּנד צו בַּעקְלַיידִין דִי מָאכְטֶער מִיט פַייעֶרְנֶע קְלַיידֶער אוּנד צִירוּנְג , פון דִי קְרוּבִים פון דָעם תָּתָן הָאט דער מְחוּתָן פַערְלַאנְגְט זַיי זָאלִין אִים מַאכִין אַפּאַר קְלַייד ער זָאל הָאבִּין צו דָעם פָאנְג פון דער חֲתוּנָה , דִי קְרוּבִים זֶענֶען גִיוָארִין אַרְעֶטְס לַיים אוּנד הָאבִּין נִיט גִיקְרִיגְט מַאכִין אַזוֹי אַפּאַר קְלַייד , זֶענֶען אַלְע קְרוּבִים צו זָאמֶען גֶעקוּמֶען אִין אַ גֶייא גֶעבְּלִיבֶּען אַ אֶצְעָה מִיר וֶועלִין צו זָאגֶען דָעם מְחוּתָן דִיא פַאר קְלַייד צו מַאכִין , נָאר מִיר זֶענֶען דָאךְ דִי גְרֶעסְטֶע , שְׁנַייד ער פון שְׁאטֶען

מצות השם

בְּרַייטְגֶען אַקְרָבָּן אִין דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶועט נָאט אִים מוּחֵל זַיין דִי עֲבֵירוֹת וָואס ער הָאט גִיטָאתָן , אוּנד גַייל אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶועלִין זַיין אַלְע תְּפִלּוֹת אוּנד קָרְבָּנוֹת פון אַלְע יוּדִין , דְרֵיבֶּער וֶועט דער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִינְגְוַייניג בֶּעהַייליגְט וֶוערִין , אוּנד דִי יוּדִין וֶועלִין בֶּעהַייליגְט וֶוערִין , וְוען דִי יוּדִין וֶועלִין הַיטֶען דִי תּוֹרָה אוּנד מִצְוֹת וָואס נָאט הָאט זַייא גֶיבָּאטֶען , וֶועט זִיך בַּהַעקְטֶען דִי הַייליגְקַייט פון נָאט אִים מִיט דִי הַייליגְקַייט פון בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנד מִיט דִי הַייליגְקַייט פון דִי יוּדִין , דָאס טַייגְט מַען נָאט וֶועט רוּהֶען אִין מִקְדָּשׁ אוּנד אוּיף דִי יוּדִין , אוּנד וְוען דִי יוּדִין הָאבִּין אוֹיסְגֶעוִוּיזֶעט צו הַיטֶען תּוֹרָה אוּנד מִצְוֹת , אִין אַנְדֶערְע גֶענֶאנְגֶען פון זַיי זַייער הַייליגְקַייט , אוּנד אַז זַיי זֶענֶען בֶּעקוּמֶען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

אונקלוס

הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תַּבְנִית כָּל־כֵּלָיו וְאֵת דְּמוּת כָּל מָנוֹהִי וְכֵן תַּעֲבְדוּן׃ י וְעָבְדוּן אֲרוֹנָא דְּאָעֵי שִׁטִּין תַּרְתֵּין

תריא ופלגא אורכה. ופלגא פלגא ופלגא רחבה. ופלגא פלגא ופלגא רומה׃

רשב"ם

היה אומר אשוא אתה מראה למה הוצרך לומר בחר: (י) ועשו ארון עצי שטים. לפי שהוא דבוק ארון של שטים נקוד חטף פת"ח. ואע"פ שבמעשה בצלאל מצינו שעשה החלה משכן ואח"כ כלים ארון ומנורה ושלחן. שהיכן יכנים את הארון להשלחן כל זמן

בעל הטורים

והיה העכודה הראשונה שהיו עושים כתם כיום: (י) ועשו ארון. בכולם כתיב ועשית חוץ מהארון דכתיב ועשו שכל הכלים עשה

שפתי חכמים

המשכן אלא אחר הוי מראה אותך כאן דאליב הראה מכמ"ל: תעשו (סנהדרין מז שבועות יד) לדורות אם יאחד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים כגון שולחנות ומטרות וכיורות ומכונות שעשה שלמה כתבנית אלו תעשו אותם (תוספתא שבת לא) ואם לא היה המקרא ממוכר למעלה הימנו לא היה לו לכתוב וכן תעשו אלא כן תעשו והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו: (י) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים כלא רגלים עשויים כמין ארגז שקורין אישקרי"ן (שריין ארמאנ"ק) יושב על שוליו:

רש"י

הימנו ועשו לי מקדש ככל אחר הוי מראה אותך: וכן עשו לי מקדש ומשכן לי הוא לשון נקבה כמו ועשו לי ארון ומנורה ושלחן. ולא אמר ועשו לי מקדש ומשכן לי הוא לשון זכר. אלא כל אחד ואחד מן הכלים אם יאחד אחד מן הכלים אם יעשה לי כלי בית עולמים כגון שולחנות ומטרות וכיורות ומכונות שעשה שלמה כתבנית אלו תעשו אותם לעשות לבאים אחרונים כדי לכבדם והכי איתא בירושלמי פרק בא לו ועשו ארון מכאן לת"ח וכו' מבית ומהוץ תצפנו אמר רבא כל ת"ח שאין תוכו כברו אינו ת"ח ועוד צוה הקדוש ב"ה להתעסק בו כדי שיהו כולן מקבלין שכר התורה המתחת בו שם:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(י) ועשו ארון. בכלהו כתיב ועשית וכאן כתיב ועשו לפי שהכל חייבין להתעסק בו משני כבוד התורה שבתוכו וק"ו לתלמידי חכמים שבני עירם מצווים לעשות לבאים כדי לכבדם והכי איתא בירושלמי פרק בא לו ועשו ארון מכאן לת"ח וכו' מבית ומהוץ תצפנו אמר רבא כל ת"ח שאין תוכו כברו אינו ת"ח ועוד צוה הקדוש ב"ה להתעסק בו כדי שיהו כולן מקבלין שכר התורה המתחת בו שם:

ענין המנורה והארון

(י) ועשו ארון עצי שטים וגו'. כולל כלים נאמר ועשית. ועשית כפרת. ועשית שלחן. ועשית מנורת. וכאן כתיב ועשו. ודרשו רז"ל זה אמר רבי יהודה בר אלעי אמר הקב"ה יבואו הכל ויעסקו בארון כדי שיהו הכל בתורה והעסק הזה הוא שיתחברו כלן לארון. ומפני שהתורה היא ראשית לכל קדם הארון לשאר כלים. ומה שנקרא ארון הוא מלשון תורה. על שהתורה שבתוכו נקראת אור. והרב כי' כתב לפי שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה. לומדים לא נאמר. אלא. למחזיקים בה. ומן למחזיקים ידי לומדי תורה. וכהיות אלא כל אדם מוכן ללמוד תורה אבל יש לו אדם שיזכל לשיות שיסיח תלקו בתורה. כי אף אם היו מוכן ללמוד מ"מ יכול הוא להחזיק ידי לומדים ונחשב לו כאלו הוא לומד. כיוצא בזה אמר לכך נאמר ועשו ארון עלי שטים כי אלא כארון העץ המרמז על כי עץ חיים היא למחזיקים בה ש"כ הכל יכולין לעשותם לכך נאמר ועשו כי זה דבר שהכל יכולין לעשותו. ואח"כ אמר ונפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו. כעשיית עלי שטים אמר ועשו וכ"פוי כזהב

לקוטים על התורה

(י) וְעָשׂוּ אָרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים וגו'. בְּיָי אַלָּע בְּלִים הָאט גְּאט גְּיְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה דוּ זָאלְסְט מַאכֶן, אוּנְ בֵּיי דֶעם אָרוֹן הָאט גְּאט גְּיְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה זַיי זָאלֶן מַאכֶן דֶעם אָרוֹן, וַיְיל אִין דֶעם אָרוֹן זֶעגֶן גִּילֶעגֶן דִּי לוּחוֹת אוּנְ דִּי סֵפֶר תּוֹרָה אוּנְ צוּ דִּי סֵפֶר תּוֹרָה גֶיהֶערֶן אַלֶּע יִידֶן, אוּנְ דְּרִיבֶּער אִיז גֶיזָאגְט דֶער אָרוֹן מיט נְעבְּרַאכְטֶע אֵיילֶן, אֲנַיי אֵיילֶן מיט אַהַאלְבֶּע דִּי לֵייגְ פוּן אָרוֹן אוּנְ אַיין אֵיילֶ מיט אַהַאלְבֶּע דִּי בְּרֵייט אוּנְ אַיין אֵיילֶ מיט אַהַאלְבֶּע דִּי זַייטְ, צוּ זַייזֶין אַז דִּי תּוֹרָה קָען מֶען נֶאר לֶערְנֶען אַז מֶען הָאט אַצוּבְּרַאכֶן הַאוֹרֶץ, גִיט דֶער מֶענְטְש וָואס אִיז גְּרוּיס בֵּיי זִיךְ, ווי דִּי גְּמָרָא זָאגְט פַאר וואס אִיז דִּי תּוֹרָה נֶעגְלֶיכֶן צוּ וואסֶער, אַזוֹי ווי וואסֶער לוֹיפְט נֶאר אִין דִּי נִידֶערְיגֶע אָרְטֶער, אַזוֹי דִּי תּוֹרָה לוֹיפְט נֶאר צוּ דִּי מֶענְטְשֶׁן וָואס זֶעגֶן נִידֶערִיג בֵּיי זִיךְ. דֶער סֵפֶר כְּלִי יִקָּר שְׁרֵיבֶּט דְּרִיבֶּער שְׁטַיִים בֵּיי דֶעם אָרוֹן וְעָשׂוּ אָרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים. וַיְיל אִין דִּי תּוֹרָה קֶעגֶן אַלֶּע יוֹדֶין הָאבֶּן אַחֲלֶק, אֶפִילוּ דֶער עַם הָאָרֶץ וואס קָען גִיט לֶערְנֶען קָען אוֹיךְ הָאבֶּן אַחֲלֶק אִין דִּי תּוֹרָה, דַּהַיְינוּ עַד וועט נֶעבֶּן פַּרְנָסָה צוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בָּהּ, דִּי תּוֹרָה אִיז אַבוֹיס פוּן לֶערְנֶען אַחֲלֶק אִין זַייעֶר תּוֹרָה, ווי דֶער סוּס גִיט נֶאר זַיי דֶערְהַאלְטֶן דִּי תּוֹרָה אַיין אַנְדֶערֶער זָאל לֶערְנֶען, דְּרִיבֶּער זָאגְט דֶער סֵפֶר אָרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים. דֶער אָרוֹן זָאל זַיין נֶעמַאכְט פוּן שִׁטִּים בּוּיטֶער, צוּ זַייזֶין אַז דִּי תּוֹרָה אִיז דֶער בּוּים פוּן לֶעבֶּן, דְּרִיבֶּער שְׁטַיִים וְעָשׂוּ. זַיי זָאלֶן

משלי חכמים

זַייבּ אוּנְ קְאַרְיֶן מיט אִיר אִין זַיין לַאנְד, הָאט דֶער מֶלֶךְ גִּיזָאגְט וואס זָאלְ אִיךְ מַאכֶן, דִּי מַאכְטֶער אִין בֵּיי מִיר אַ אֵיינְצִיגֶע, אִיךְ זָאלְ וִיא בֵּיי דִּיר צוּזְרִיק נֶעמֶען, אִיךְ הָאבּ וִיא דָאךְ אֵין מַאהְל דִּיר גִּיגֶעבֶּן פַאר אַוַיי״בּ, אִיךְ זָאלְ דִּיךְ אַוַיי״בּ שִׁיקֶען מיט אִיר, קָען אִיךְ גוּט זַיין אָן אִיר, נֶאר אִיךְ וועל מיט אַיִיךְ מיט קְאַרְיֶן, וִיא אִיר וועט וואהְנֶען וועט אִיר רָאתְ מַאכֶן פַאר מִיר

מצות השם

מיט תְּפִלָּה. אִיז זַייעֶר תְּפִלָּה גִיט גִיזוּעֶן הַיילִיג, אִיז אַוַועק גֶעגַאנְגֶען דִּי הַיילִיגְקַייט פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוֹיךְ, אוּנְ אַז דִּי הַיילִיגְקַייט פוּן דִּיא יוֹדֶין אוּנְ פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז אַוַועק גֶעגַאנְגֶען, מיט וועמֶען וועט זִיךְ בְּהַעְסְטֶן דִּיא שְׁכִינָה אִיז אַוַועק גֶעגַאנְגֶען פוּן גַּאט, דְּרִיבֶּער אִיז דִּי שְׁכִינָה אוֹיךְ אַוַועק גֶעגַאנְגֶען פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנְ פוּן דִּיא יוֹדֶין, אוּנְ אַז דִּיא שְׁכִינָה אִיז אַוַועק גֶעגַאנְגֶען פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אִיז דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ חָרוּב גִּיוָארֶן, אוּנְ אַז דִּי שְׁכִינָה אִיז אַוַועק

פירוש לתורת אלהים

גִּישְׁטַאלְט פוּן דֶעם מִשְׁכָּן וְאֶת תַּבְנִית אוּנְ דָאס גִּישְׁטַאלְט פוּן אַלֶּע זַייגֶע כֵּלִים וְכֵן תַּעֲשׂוּ אוּנְ אַז עָם וועט עָפִּיס פַאר לָאדֶן וְוערֶן פוּן דִּיא כֵּלִים אָדֶער אַז אִיר וועט בָּאהֶען אַבֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְאַלְס אִיר אַזֶעלְכֶע כֵּלִים מַאכֶן אַזוֹי וִיא דִּיא כֵּלִים וואס אִיךְ זַייזֶ דִּיר דָא אוֹיף דֶעם בֶּארֶג׃ (י) וְעָשׂוּ אוּנְ זַיי זָאלֶן מַאכֶן אַקַאסְטֶן פוּן טֶענֶען הָאלְץ

אַמִּין וּפַלְגָא אַרְכֵּיהּ וְאַמְתָא וּפַלְגָא פּוּתְיֵיהּ וְאַמְתָא וּפַלְגָא רוּמֵיהּ : שְׁתִּים אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ :

תו"א אמין ואמי . פנסדרין כט :

בעל הטורים

שלמה כיוצא בהן תון מחרון : חרון . מותיות תורן שים כה תורן של ישראל ומותיות תורן כי הוא שם אוכלה : חרון בגימטריא מזר שכתר תורה עולה על כל הכתרים לכן כתיב ועשית עליו זר זהב ובשלחן כתיב ועשית לו לומר שכתר תורה עולה על שאר הכתרים : אמתים ואמי ארכו ואמה ואמי רחבו ואמה ואמי קומתו . כל מדותיו היו שבורות כמלאי אמות ללמד שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל עצמו : ועשו ארון . ר' פרסיות מתחילין בעשייה כנגד שבעה מאמרות שבהן נברא העולם :

רשב"ם

שאין משכן עשוי אלא בצווי הוצרך תחילה לפרש עשיית הארון והשלחן שבשביל הארון שהוא עיקר של ועשו לי מקדש הוצרך לעשות משכן :

ענין המנורה והארון

אמר ולפיה כי הכל יכולין להחזיק ידי לומדי התורה הרמוז בשם אבל אין הכל יכולין לעמוד על העגלה והנסתר שבתורה הרמוז בלמדו מכיח ומחזן תלפיה וכן אין הכל תוכם כברם ומה שנאמר אמתים ואמי ארכו וגו' והיו כל אמות הארון שבועות כדי שכל אדם ידמה בנפשו כאלו הוא חסר ולא בא על תכלית החכמה . ועוד מרמזים האמות שבועות על לב נשבר ונדכה . כמ"ש חז"ל למה נמשלה תורה למים מה מים מגיעים מקום נבוה ויורדים למקום נמוך אף דברי תורה מגיעים את גסי הרוח ויורדים למי שרוחו שפלה עליו כמי שהוא שייף עיל ושייף נפיש והוא עטו

פירוש לתורת אלהים

אונ דיא מאס פון דעם ארון זאל אזוי זיין אמתים וחצי ארכו צווייא איילין מיט אהאלבע זיין לענג ואמה וחצי רחבו אונ אייא מיט אהאלבע זיין ברייט ואמה אונ אייא מיט אהאלבע זיין הויך :

מענמשין , דריבער שטיים ועשית . דו זאלסט דאס טאהן, אונ יעדער יד וואס ווייל לערנען תורה מוז ער זיין ביין ווי נאלד איינווייניג אונ אויסווייניג , דריבער זאגן ספרי מוסר שפרי אונגן שטיבט אן לערנען תורה מוז ער פריער טאהן תשובה , ער זאל זיין , ווארום צום רשע זאגט גיזאגט ווי קומסטו צו לערנען מיין תורה , דריבער האט מען בקלעבט דעם ארון מיט נאלד איינווייניג , אונ אויף דעם ארון האט מען געמאכט אדעק דאס איז דער כפורת , צו ווייזן אז די סודות פון די תורה זאלין זיין בדבקט . מען זאל דאס נים זאגן נאר פאר דעם מענמש זאל מען ווייס אז ער איז אברא שמים . אויף דעם כפורת געגען גיזען צוויי כרובים , צו ווייזן דער מענמש זאל זיין ביין פון עבירות ווי אנקינד , אונ די כרובים האבן געווזען מען זאל זיין קינדער , צו ווייזן דער מענמש זאל זיין פאר שפרייט די פליגול אין דערהייה , צו גאט , אונ מיט דעם ארום צו גאט אונ גוט , צו מענמשין , דריבער האבן זיי פאר שפרייט די פליגול אין דערהייה , צו גאט , אונ מיט דעם פנים האבן זיי געקוקט איינער צום אנדערן ווי ברידער :

לקוטים על התורה

מאכין , אלע זאלין מאכין דעם ארון , אבער ביי דעם בדבקין דעם ארון מיט נאלד פון איינווייניג אונ אויסווייניג דאס האט גאט גיזאגט צו משה ועשית . דו זאי לט מאכין וייל לערנען תורה אויסווייניג , דעם פשט פון , ר' תורה , אונ איינווייניג דאס מיינט סען די סודות פון די תורה , דאס קען שוין נים יעדער מענטש לערנען , נאר איינציגע מענטשין , דריבער שטיים ועשית . דו זאלסט מוז ער זיין ביין ווי נאלד לערנען תורה מוז ער לערנען אן לערנען תורה אויסווייניג אונ אויסווייניג , דריבער זאגן ספרי מוסר שפרי אונגן שטיבט אן לערנען תורה מוז ער פריער טאהן תשובה , ער זאל זיין רשע . ווארום צום רשע גיזאגט ווי קומסטו צו לערנען מיין תורה , דריבער האט מען בקלעבט דעם ארון מיט נאלד אויסווייניג , אונ אויף דעם ארון האט מען געמאכט אדעק דאס איז דער כפורת , צו ווייזן אז די סודות פון די תורה זאלין זיין בדבקט . מען זאל דאס נים זאגן נאר פאר דעם מענטש זאל מען ווייס אז ער איז אברא שמים . אויף דעם כפורת געגען גיזען צוויי כרובים , זאגן נאר פאר דעם מענטש זאל זיין ביין פון עבירות ווי אנקינד , אונ די כרובים האבן געווזען מען זאל זיין קינדער , צו ווייזן דער מענטש זאל ביי זיי וואהנען , דאס גאט דער פסוק ושם לי מקדש . וייל די יודין וועלין מאכין פאר מיר דעם מקדש , דריבער ושכנתי בתוכם . ועל אויך וואהנען צווישען זייא :

מצות השם

גענאנגען פון די יודין , זענען די יודין פארטריבען גיווארין פון ארץ ישראל , אונ ווייל די יודין אליין זענען שולדיג אין דעם וואס דער בית המקדש איז חרוב גיווארין , אונ וואס זיי זענען פארטריבען גיווארין פון ארץ ישראל , דריבער מזזין די יודין שטענדיג טרויערין אויף דעם חורבן בית המקדש , אונ זיי האבן גישוואורין זיי זאלין אן ירושלים גיט פארלעסין , ביז גאט וועט אויף די יודין רחמנות האבן אונ וועט דערוועקען זייערע האארצער צו תשובה , דאמאלס וועט דער ביהמ"ק גיבאוט ווערין אונ די יודין וועלין אויסגיליזיט ווערין פון גלות אונ וועלין צוריק קומען אין ארץ ישראל :

להמשיך מנ"ה דו"א צְבָאוֹת נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהוָה חיות יחידה דנצח יְהוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א וַיִּפְסְלוּ בְּנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירוֹם וְהַגִּבְלִים וַיָּכִינוּ
הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים לִבְנוֹת הַבָּיִת: ב וַיְהִי בִשְׁמוֹנֶה
שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לִצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־
מִצְרַיִם בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זִו הוּא הַחֹדֶשׁ
הַשֵּׁנִי לִמְלֹךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת לַיהוָה:
ג וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה שִׁשִּׁים־
אַמָּה אָרְכּוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ:
ד וְהָאוּלָם עַל־פְּנֵי הֵיכַל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכּוֹ
עַל־פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת עֶשֶׂר בָּאַמָּה רָחְבּוֹ עַל־פְּנֵי הַבָּיִת:

א וּפְסָלוּ אַרְדִּיכְלֵי שְׁלֹמֹה
וְאַרְדִּיכְלֵי דְחִירוֹם
וְאַרְגּוּבְלֵיָא וְאַתְקִינוּ אֲצִיָא
וְאַבְנַיָא לְמִבְנֵי בֵיתָא: ב וַהֲוָה
בְּאַרְבַּע מְאָה וְתִמְנִין שְׁנִין
לְמִפַּק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא
דְמִצְרַיִם בְּשִׁתָּא רְבִיעָתָא
בְּיַרְחָ זִו נִיצָנָא הוּא יַרְחָא
תִּנְיָנָא לְמִמְלַךְ שְׁלֹמֹה עַל
יִשְׂרָאֵל וּבְנָא בֵיתָא קֳדָם יְיָ:
ג וּבֵיתָא דִי בְנָא מַלְכָּא שְׁלֹמֹה
קֳדָם יְיָ שִׁתִּין אַמִּין אֻרְכֵּיהּ
וְעַסְרִין פּוּתְיֵהּ וּתְלָתִין אַמִּין
רוּמֵיהּ: ד וְאוּלְמָא עַל אַפֵּי הֵיכְלָא דְבֵיתָא עַסְרִין אַמִּין אֻרְכֵּיהּ
דְבֵיתָא עֲסַר אַמִּין פּוּתְיֵא עַל אַפֵּי בֵיתָא:

מצודת דוד

(ה) ובוני חירם. כי גם חירם עלם אליו אומנים מחרשי וכמ"ש למעה ובצ"ם: (ג) למלך שלמה. מוחר הוא על שנה הרביעית: ויבן. התחיל לבנות: (ג) והבית. כל כולל הסיכל עם בית קדש הקדשים: ארכו. מחורת למערב: (ד) על פני היכל. לחזרתו על הסיכל: ארכו. מדה המרוכה נקרא אורך עם עמיה מלפון לדרום: על פני רוחב. אורך הפלולם מול רוחב הסיכל עשרים מול עשרים: על פני הבית. נמשך מלפני המזרח:

דעם פירוש עברי מייטש געפינם מען בייא דער חמטורה פון דער וואך

רש"י

(ה) ויפסלו. וייקלבו בחרים: (ב) בחודש זיו. הוא הוא חודש אייר: החודש השני. כיון ר"ה לחדשים: (ג) על פני. לפני הסיכל לגד מזרח:

כתובים משלי כא

תרגום

להמשיך מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א עֲבָד מַשְׂכִּיל יִמְשֹׁל בְּבֶן־מֵבִישׁ וּבְתוֹךְ אַחִים יַחֲלֹק נַחֲלָה:
ב מַצְרֵף לַכֶּסֶף וְכוּר לַזָּהָב וּבֹחֵן לִבּוֹת יְהוָה: ג מֵרַע

א עַבְדָא סוּכְלְתָנָא יִשְׁתְּלַט
בְּבַרָא מְבַהֲתָנָא וּבֵינַת אֲחֵי
נַפְלֵיג יְרוּתָתָא: ב צָרְפָא נַקִּי
לְכַסְפָא וְכוּרָא לְדַהֲבָא וּאלָהָא בָּדִיק לִבָּיָא: ג נְבָרָא

מצודת דוד

(ה) בבן מביש. בבן המלון אחר הוא מלא מדברי בושת: יחלוק נחלה. הענד הזה יקח חלק כמלה בתוך אחים: כאלו היה אמר מפס: (ב) מצרף. הכסף והזהב לאחר מי ילקח לדעת כמה יש בהם מן הסוגים יקח ממנו במשקל ידוע ויבינו בכור והסוגים יצרף וגם אחר הכסף והזהב נקי וזהב יבחן הכל. אבל לבות בני אדם יבחנם ה' הטובים היא אם רעה:

(ג) מרע. אים רע מקשיב לשמוע דברי און ובקר וכן בהפוך כי אים מקבל מאזין לשמוע לשון הוזה לשבור בני אדם ולהרע

רש"י

(ה) עבד משכיל. נבוכדנאצר על שהשכיל לפטוע ג' פסיעות לכבודו של הקב"ה: מבל כישראל שהוציאו מעטיהם וחלק נחלתם לעיניהם: (ב) מצרף. הוא כלי שלורפין בו כסף: בוחן. יודע מחשבותם: (ג) מרע.

פירוש ע"ט

(א) עֲבָד מַשְׂכִּיל יִמְשֹׁל בְּבֶן מֵבִישׁ דער קלוגער קנעכט
גיוועלטיגט אויף דעם זוהן פון זיין בעל
הבית אויב ער איז אנאר אוג פארשפעטיגט צו
טאהן וואס ער דארף טאהן ובתוך אחים יחלוק נחלה
אוג דער קלוגער קנעכט וועט געטען אחלק
ירושה גלייך מיט אלע קינדער פון זיין בעל
הבית: (ב) מצרף לכסף וכור לזהב צו פרובין זילבער
אוג גאלד איב זייא זיין זענען גוטע ארער פאלשע
זענען דא אנעלכע בלים וואס יעדער מענטש
קען מיט זייא פרובין ובוחן לבות ה' אבער פרובין
דיא הארצער פון מענטשין איב זיי זענען אמת
ארער פאלש. דאס קען נאר גאט פרובין:
(ג) מרע מקשיב על שפת און דער שלעכטער מענטש
האט ליב צו הערן אלע אומרעכטע אוג פאלשע

בישא ציית לספונותא דעאתא שקרא ורגליותא על לישנא דעאתא: ר דמצדי בדמסכינא מרגיז לברייה ודחדי לחברא דחבריה לא מזרבי:

מקשיב על־שפת־און שקר מזין על־לשון הות: ר לעג לדש חרף עשהו שמח לאיד לא ינקה:

מצודת דוד

דשע: מקשיב וגו׳. מקבל ל״ה: מזין. מחזין ומומע: (ד) לאיד. לצרת חבירו: נתקלה הרעה בי תכוה גם עליו:

רש״י

פירוש ע״ט

דייד שקר מזין על לשון הות דער פאלשער מענטש פארנעמט צו הערין די רייד וואס מיט זיי וועט ער קענען צובערען מענטשין: (ד) לעג לדש חרף עושהו דער מענטש וואס לאכט פון אארעם כאן פארשעמט ער הקב״ה. ווארום אר״עמקייט נעמט מען ניט אליין. נאר הקב״ה מאכט אמענטשין אר״עם. לאכט ער דאך פון הקב״ה ער קען ניט נעבין דעם מענטשין רייקייט שמח לאיד לא ינקה דער מענטש וואס פרייט זיך אויף זיין חברס בראך. וועט ער ניט בלייבין איבערשטראפט. נאר עס וועט אויף אים אויך קומען אשטראף:

עיקר תוי״ט

(ה) וקלי אמתתי דסליק מניה וכל צרכי מילה מושין בשבת: [ת] מביאו בשבת. וא״ת ויביאו התיבון אלא הכלי דליכא איסור דהתי מושא מ״ע. וי״ל דלאחר המילה היה צריך להחזירו לאחו ואז הוה מולה וקום דאינו מושא עצמו וגם אחו מסוכנת ולא תוכל לבא אלא ומי״ל כיון דבקל יבא הכלי מעיכא התיבון עדי ר״ת למהר המלוה תו׳: [כ] עדים. כגון דליכעיא חי עדים שנים או מיהו ותד שרחוי להעיד במקום אחר וא״ל דא״ה ליתני ע״פ מ׳. דאלעזריך נומר שהוא ומד יהיו עדים כשרים יחד כמ״ת: [ג] עושין כל צרכי. לאתויי הא דת״ל המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר כיון על לילין המעכבין כו׳ גמרא ומע״ג דכס״פ דלעיל קתני לה סכא עיקר ופתח אגב תו׳:

משנה שבת פרק יט

ברטנורא

פרק יט א ר׳ אליעזר אומר. אם לא הביא כלי מעשה. מביאו בשבת מגולה ובסבנה מכסהו ע״פ [כ] עדים ועוד אר״א כורתין עצים לעשות פחמין ולעשות (ס״א ל״ג) (כלי) ברזל. כלל אמר ר״ע כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת. ושא״א לעשותה מערב שבת דוחה את השבת: ב [ג] עושין כל צרכי מילה בשבת. מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה אספלנית ובמון. לעשותם מערב שבת. כגון מילה עצמה אח״ת לה לעשות דומגה כמ׳: דוחה שבת. והלכה כרבי עקיבא: ב מוהלין. חותך את הערל׳: ופורעין. העור המכסה ראש הגיד: ומוצצין. את הדם ואף על פי שהוא עובדה מבורה אחין הדם מיתק מחיבורו אלא ע״י מלילה: אספלנית. תחבושת:

פרק יט א ר׳ אליעזר אומר לחמר ר׳ יהושע אם לא חביא כלי מלאכה בשבת אוג מען האט ניט גיבראכט דעם מוהל מעסער ערב שבת מביאו בשבת מעג מען אים ברייגגען אום שבת מגולה אפ גידעקט אלע זאלין זעהן אז ער טראגט אמוהל מעסער אוג מען מעג פון ווענין מילה בחלל שבת זיין יכסנה ווען עס איז גיווען אנגזרה בשן זאל ניט מל זיין מכסהו על פי עדים מעג מען טראגין דעם מוהל מעסער צו גידעקט. נאר עדות זאלין זעהן אז ער טראגט אמוהל מעסער מען זאל אים ניט חושד זיין אז ער טראגט איין אנדער זאך ויעוד אמר רבי אליעזר נאך האט רבי אליעזר גיזאגט כורתים עצים לעשות פחמין מען מעג האקין האלץ אונ מאכין קוילין אום שבת ולעשות כלי ברזל אוג מאכין איין אייזערנעם מעסער צו מל זיין אום

שבת ביי אמר רבי עקיבא אבלל האט רבי עקיבא גיזאגט כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אלע מלאכות ודהיינו צו מאכין דעם מוהל מעסער וואס מען קען דאס מאכין ערב שבת אינה דוחה את השבת טאר מען דאס ניט טאהן אום שבת ושאי אפשר לעשותה מערב שבת אוג וואס מען קען ניט טאהן ערב שבת ומל זיין פאר שבת קען מען דאך ניט אויב דער אכטער טאג איז שבת) דוחה את השבת מעג מען מל זיין אום שבת: ב עושין כל צרכי מילה בשבת מעג מען מאכין אום שבת אלץ וואס מען דארף צו דעם מל זיין מוהלין מען איז מל אום שבת ופורעין מען רייסט איבער די הויט וואס דעקט צו דיא מילה אום שבת ומוצצין מען ציהט אוים דיא בלוט פון דיא מילה אום שבת ונותנין עליה אספלנית ובמון מען לייגט אויף די מילה אספלאסטער אוג מען בעשיט מיט צו שטויסענע

קיטמעל

לועם בשיניו. דכל מה דאפשר לשנות משנה: אם לא טרף יין ושמן. רגילים היו שהיו טורפין בקערה יין ושמן ומערבין אותן יחד לרפואה על המילה כדרך שטורפין בגיס בקערה: חלוק. מתיכה של כנך נקובה ומכניסין המילה באותו הנקב כדי שלא יחזור הטיר ויכסה את הגיד: לא התקין. לא הזמין: כורך על אצבעו. דרך מלכים לשנותו מדרך הולאה כמול: אפילו מחצר אחרת. לא מכעיס מכית לבית באותו מלר אף על פי שלא ערבו אם לא שחק מערב שבת. לועם בשיניו ונותן. אם לא טרף יין ושמן מערב שבת ינתן זה בעצמו וזה בעצמו. ואין עושין לה חלוק לכתחלה. אבל כורך עליה סמרטוט. אם לא התקין מערב שבת כורך על אצבעו ומביא ואפילו מחצר אחרת: ג מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה. [ד] ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי. רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת. ור' יהודה מתיר באנדרוגינוס: ד מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול אחר השבת ואחר למול בשבת. ושכח ומל את של אחר השבת בשבת [ה] חייב

[ד] ומזלפין. דזילוף הוא זריקת המים לו בכל מקום. הר"מ וכוא מלשון יזוקו מטר מתורגם יזלפון מטרא: [ה] חייב. ואינו מקלקל שהיה פטור וכן אמרו לגבי מילה מתקן הוא. הר"מ:

אם לא שחק מערב שבת. לועם בשיניו ונותן. אם לא טרף יין ושמן מערב שבת ינתן זה בעצמו וזה בעצמו. ואין עושין לה חלוק לכתחלה. אבל כורך עליה סמרטוט. אם לא התקין מערב שבת כורך על אצבעו ומביא ואפילו מחצר אחרת: ג מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה. [ד] ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי. רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת. ור' יהודה מתיר באנדרוגינוס. ותנא קמא מאי טעמא כתיב מי שהוא כלו ערל יצא זה שהיו נקבה וזוין הלכה כרבי יהודה: ד מי שהיו לו שתי תינוקות וכו'. פליגי אמוראי בש"ס בגירסת המשנה זו והגירסא שתפסו רבותי עיקר כך הוא מי שהיו לו ב' תינוקות' אחד למול אחר שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של אחר

קִימְמָעל אוּם שַׁבָּת אִם לֹא שָׁחַק מֵעֶרֶב שַׁבָּת אוֹיב עֶר הָאט דִי קִימְמָעל נִיט צוּ שְׁטוּיסִין עֶרֶב שַׁבָּת יוּיס בְּשִׁינַיו וְנוֹתֵן צוּ קְיֶיט עֶר דִי קִימְמָעל מִיט דִי צַיין אוּם שַׁבָּת אוּנ לַיֶיגְט אַרוּיף אוֹיף דִי מִילָה אִם לֹא טָרַף יַיִן וְשָׁמֶן מֵעֶרֶב שַׁבָּת אוֹיב עֶר הָאט נִיט צוּ מִישֶׁן וַיין מִיט אַיֶיל עֶרֶב שַׁבָּת אַרוּיף צוּ נִיסְטֶען אוֹיף דִי מִילָה אוּם שַׁבָּת, זָאל עֶר נִיט צוּ מִישֶׁן אוּם שַׁבָּת, נָאר יִנָּתֵן זֶה בְּעַצְמוֹ וְזֶה בְּעַצְמוֹ עֶר זָאל אַרוּיף נִיסְטֶען דִי וַיין בְּזוּנְדֶער אוּנ דִי אַיֶיל בְּזוּנְדֶער וְאֵין עֹשִׂין לָהּ חָלוּק לְכַתְּחִלָּה אוּנ מָען מָאר נִיט מַאכֶין אוּם שַׁבָּת אַזוֹי וִוי אַהֶעמְדִיל אַרוּיף צוּ צִיהֶען אוֹיף דִי מִילָה דִי הוּיט וְזָאל נִיט צוּרִיק אַרוּיף וַוּאקְסִין אָבֶּר כּוֹרֵךְ עָלֶיהָ סְמַרְטוּט אֶבֶּר עֶר מָעג פַאר וַוִיקְלֶען אַיטְיכּוּל אוֹיף דִי מִילָה אִם לֹא הִתְקִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת אוֹיב עֶר הָאט נִיט אֶן גֶיבְּרַייט דִי טִיכּוּל עֶרֶב שַׁבָּת אוּנ אוּם שַׁבָּת קָאר מָען נִיט מְרָאגֶין פוּן גַאם אֵין שְׁמוּב כּוֹרֵךְ עַל אֶצְבָּעוֹ זָאל עֶר אַרוּם וַוִיקְלֶען דִיא טִיכּוּל אוֹיף זַיין פִינְגֶער מֵבִיא אֲפִילוּ מֵחֲצַר אַחֶרֶת אוּנ עֶר מָעג בְּרַייגְגֶען דִיא טִיכּוּל אֲפִילוּ פוּן אַיין אַנְדֶער הוֹיף: ג מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן מָען מָעג אַרוּם וַוּאשֶׁן דָאס קִינְד אוּם שַׁבָּת בֵּין לִפְנֵי הַמִּילָה וּבֵין לְאַחַר הַמִּילָה סָאיי פַאר דָעם מַל זַיין אוּנ סָאיי נָאך דָעם מַל זַיין וּמְזַלְּפִין עָלָיו בְּיָד וִוי אַזוֹי זָאל מָען אִים וַוּאשֶׁן, וְאוּנְט דִי מִשְׁנָה מָען מָעג אוֹיף דָעם קִינְד אַרוּיף שְׁפְּרִיצֶען וַוּאסֶער מִיט דִי הֶענְט אֲבָל לֹא בִּכְלִי אָבֶּר נִיט מִיט אַכְלִי, אוּנ וַוּאשֶׁן אַזוֹי וִוִיא מָען וַוּאשְׁט אוּם דָער וַוּאכֶין טָאר מָען נֶעוֹוִים נִישְׁט אוּם שַׁבָּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה זָאגְט מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת מָען מָעג אַרוּם וַוּאשֶׁן דָאס קִינְד אוּם שַׁבָּת

וואזוי ווי דער שְׁטֶיינֶער אֵין צוּ וַוּאשֶׁן] פַאר דָעם מַל זַיין אוּנ נָאך דָעם מַל זַיין אוּנ אֲפִילוּ דָעם דְרִיטֶען טָאג נָאך דָעם מַל זַיין אֲפִילוּ דָאס אִיז אוּם שַׁבָּת שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כּוֹאֲבִים וואורום עֶס שְׁטֶייט אֵין פְּסוּק עֶס אִיז גֶיוֶיזֶען דָעם דְרִיטֶען טָאג וַוִיא הָאבֶּין נָעהָאט שְׁמֶערְצֶין, וַוַיל מָען הָאט דָעם דְרִיטֶען טָאג אוֹיך שְׁמֶערְצֶין דְרִיבֶּער מָעג מָען דָעם קִינְד אַרוּם וַוּאשֶׁן דָעם דְרִיטֶען טָאג אֲפִילוּ אוּם שַׁבָּת פְּסַק אוֹיב עֶס אִיז אוֹיף אַקִינְד אַסָּפֵק צוּ עֶר אִיז גֶיבָּארֶין צוּ וִיבֶּען חֲדָשִׁים וועט עֶר לֶעבֶּין מָעג מָען אִים מַל זַיין אוּם שַׁבָּת. אָדֶער עֶר אִיז גֶיבָּארֶין צוּ אַכְט חֲדָשִׁים וועט עֶר נִיט לֶעבֶּין מָאר מָען אִים נִיט מַל זַיין אוּם שַׁבָּת וְאַנְדְרוֹגִינוֹס אוּנ אַקִינְד וואס מָען וַוּיים נִיט צוּ עֶר אִיז אַזֶכֶר צוּ אַנְקֶבֶּה אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת מָאר מָען נִיט מְחַלֵּל שַׁבָּת זַיין פוּן וַיינֶעמְטֶוֶעגֶין מָען זָאל אִים מַל זַיין אוּם שַׁבָּת וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בְּאַנְדְרוֹגִינוֹס רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט מָען מָעג מְחַלֵּל שַׁבָּת זַיין צוּ מַל זַיין אֵין אַנְדְרוֹגִינוֹס: ד מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי תִינוֹקוֹת וָוָען אַיינֶער הָאט נֶעהָאט צְוֵיי קִינְדֶער מַל צוּ זַיין אֶחָד לְמוּל אַחַר הַשַּׁבָּת אַיין קִינְד הָאט מָען גִידאַרְפְט מַל זַיין נָאך שַׁבָּת וְאֶחָד לְמוּל בְּשַׁבָּת אוּנ אַיין קִינְד הָאט מָען גִידאַרְפְט מַל זַיין אוּם שַׁבָּת וְשָׁכַח אוּנ עֶר הָאט פַארְגֶעסֶין וְוֶעלְכֶין קִינְד עֶר דַארְף מַל זַיין נָאך שַׁבָּת אוּנ וְוֶעלְכֶין קִינְד עֶר דַארְף מַל זַיין אוּם שַׁבָּת יִמֹּל אֶת שֶׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בְּשַׁבָּת חַיָּב אוּנ עֶר הָאט גִימַלְתָּ אוּם שַׁבָּת דָעם קִינְד וָוָאס עֶר הָאט גִידאַרְפְט מַל זַיין נָאך שַׁבָּת. הָאלְטֶען אַלֶע אַז עֶר אִיז חַיָּב, וואורום מִיט דָעם מַל זַיין הָאט עֶר נָאר קֶיין מִצְוָה

שבת בשבת חייב אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר והכי פירושה שכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב לדברי הכל שהרי טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה כשהקדים ומל את של אחר השבת בשבת ובהא אפילו רבי יהושע מודה אחד למול אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש ושכח ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת דמילה אלא בזמנה היא דוחה שבת ואע"ג דטעה בדבר מצוה שהיה טרוד באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה ואף בזה עשה מצוה שהרי ראוי הוא למול אלא שאינו דוחה שבת שכירת ליה לרבי אליעזר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאינו דוחה את השבת חייב. ורבי יהושע פוטר דס"ל טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאינו דוחה את השבת פטור כיון דסבר הוא שברכות כ"ד הוא עושה והלכה כר"י: ה נולד בין השמשו' נימול לתשעה. שהרי יום ח' של מולד הוא נמול וכמה כיה"ש יום הוא ונמול לע': היה היום ערב שבת. מ"ח למולו בשבת הבא דשמא תשיבי הוא והוא לה מילה שלא בזמנה ואינו דוחה שבת ולריך להמתין עד לאחר השבת שהיא י': חל י"ט להיות אחר השבת. אין מילה שלא בזמנה דוחה שבת ומילו לי"ח: שני ימים טובים של ראש השנה. דקדושה אחת הן ואין מילה שלא בזמנה דוחה את י"ט הבא' של ר"ה נימול לי"ב: ער שיבריא. ויעברו עליו ז' ימים שלמים מעת לעת מיום שהבריא ואחר כך מלין אותו: ן ציציון. כמין נימין של בשר שנאחר מן הערלה: עטרה. היא שפה גבוה המקפת את הגיד סביב וממנה משפע ויורד לרחשו. ובשר החופה את רוב העטרה דקתני מתני' לא תימא רוב הקיפה אלא אפילו רוב גבהה במקום אחד: אינו אוכל בתרומה. אם כהן הוא דכהן ערל אסור לאכול בתרומה' נאמר בפסח

[ז] ר"ש כר' ומילה שלא בזמנה אינה דוחה ר"ש כי המילה מ"ע ור"ע עשה ולא' כי הנשים הוא בלוה לשבות בו והוא אמרו שבתותן ומסמיע בו מן המלאכה והשיקר אצלנו לא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה סר"מ: [ז] ראש השנה. וכו"ל סי' רמ"ו פוסק כהרא"ש דאפי' י"ט שני של גליות אינה דוחה (והאי תנא בא"י קאי) וע"ש בש"ך

אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר: ה קטן נימול לשמונה ולתשעה ולעשרה ולאחד עשר ולשנים עשר. לא פחות ולא יותר. הא כיצד כדרכו לח'. נולד לבין השמשות נימול לתשעה. בין השמשות של ע"ש נימול לעשרה. [ו] יו"ט לאחר השבת נימול לאחד עשר. שני ימים טובים של [ז] ראש השנה נימול לשנים עשר. קטן החולה אין מוהלין אותו ער שיבריא: ן אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה ואינו אוכל בתרומה

גיטאהן אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת אבער אז ער האט גידארפט איין קינד מל זיין פאר שבת און איין קינד האט ער גידארפט מל זיין אום שבת, און ער האט פאר שבת ניט מל גיווען דשבת און אום. שבת האט ער פארגעסין וועלכין קינד מען האט גידארפט מל זיין פאר שבת און וועלכין קינד מען דארף הייגט מל זיין ומל את שי ערב שבת בשבת און ער האט מל גיווען אום שבת דעם קינד וואס ער האט גידארפט מל זיין פאר שבת רבי אליעזר מחייב חטאת רבי יהושע פוטר. ווייל דעם קינד וואס מען האט גידארפט מל זיין אום שבת האט מען ניט גיטארט מל זיין אום שבת ורבי יהושע פוטר און רבי יהושע זאגט ער איז חייב אחטאת. ווייל דעם קינד וואס ער האט מל גיווען אום שבת האט מען דאך אים גידארפט מל זיין האט ער דאך גיטאהן אמצוה: ה קטן נמול לשמונה אקינד ווערט גימלת אמאהל דעם אכטין טאג פון זיין גיבארין ווערין לתשעה אמאהל דעם ניינטין טאג ולעשרה און אמאהל דעם צעהנטין טאג ולאחד עשר און אמאהל דעם עלפטין טאג ולשנים עשר און אמאהל דעם צוועלפטין טאג לא פחות ניט ווייניגער וויא דעם אכטין טאג ולא יותר און ניט מער וויא דעם צוועלפטין טאג חא כיצד ווי אזוי כדרכו לשמונה וויא דער שטיינער איז ביי אלע קינדער ווערט ער גימלת דעם אכטין טאג נולד לבין השמשות נמול לתשעה אויב דער קינד איז גיבארין צווישען טאג און נאכט, לשל פון זונטאג צו מאנטאג און נאכט

מען מלת אים מאנטאג. מאמער ווען ער איז גיבארין גיווארין איז גיווען טאג. איז ער דאך גיבארין גיווארין זונטאג און אז מען מלת אים מאנטאג איז דאך דאס דער ניינטער טאג בין השמשות של ערב שבת נמול לעשרה אויב ער איז גיבארין גיווארין פריטאג נאכט צווישען טאג און נאכט און מען מלת אים זונטאג קען זיין דאס איז דער צעהנטער טאג יום טוב אחר שבת נמול לאחר עשר אויב זונטאג איז יום טוב מלת מען אים מאנטאג איז דער עלפטער טאג שני ימים טובים של ראש השנה אויב זונטאג און מאנטאג איז ראש השנה מלת מען אים דינסטאג נימול לשנים עשר ווערט ער גימלת דעם צוועלפטין טאג קטן החולה אויב אקינד איז קראנק גיווארין פאר דעם מל זיין אין טהלין אותו ער שיבריא טאר מען אים ניט מל זיין ביז ער ווערט געזונד. און דער נאך ווי ער איז געזונד גיווארין זאל מען וארטין ביען מעת לעת דער נאך מעג מען אים מל זיין: ן אלו הן ציצי המעכבין את המילה דאס זענען דיא שטיקלאך הויט אויב זייא זענען געבליבען פון דער ערלה. איז גלייך וויא מען וואלט גאר ניט גימלת בשר החופה את רוב העטרה אויב מען האט ניט אפגעשניטען די נאנצע ערלה דיא אריבער געוואקסענע הויט נאר עס איז געבליבען אשטיקול הויט וואס באדעקט דאס העהרסטע טייל פון דעם ארט וא די ערלה איז גיווען, איז גלייך וויא מען וואלט אים ניט גימלת ואינו אוכל בתרומה און אויב ער איז אכהן טאר ער ניט עסין

תוספ' ושכיר לא יאכל בו ונאמר בתרומה תושב כהן ושכיר לא יאכל בו מה פסח אסור לערל (ב) אף תרומה אסורה לערל: ואם היה בעל בשר. שהיה שמן וערלה אסור שלמפלה תערלתו לאחר שנטילה הערלה כולה כחלו אותו בשר חוזר וחופה את הציל: מתקנו ומספא באזמל מאותו עובי: מפני מראית העין. שלא יהיה נראה כערל: ולא פרע. לא גילה: באלו לא מל. ויסוב ויפרע אחר' סלק ידו ממנה וכל זמן שהוא מתעסק במילה בשבת חותך כין ציצין שאין מעכבין. לאחר שסלק ידו מל ציצין המעכבין חוזר על ציצין שאינן מעכבין אינו חוזר:

ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין. [ח] מל ולא פרע את המילה באלו לא מל:

ת"ח: (כ) דבתי' כיה וכל ערל לא יאכל בו: [ח] מל ולא פרע. תימא אמאי איצטריך למתני סתי דבשר חני דבשר סתומס כו' מעכב וכי לא פרע עדיין רוב הטעבה מכסה תו'. ונמ"ל שלא נייתה פריעה לאכרהם אכינו עוכא קמ"ל דלית כיון דמ"ל נגעו' במילה לגדם אף אחמתו בסלמ"ת נלטוינו אף בפריע' מ"מ כי מל ולא פרע לא הוי כאלו לא מל לגמרי קמ"ל דכך נתחדשה הסלכה דאם לא פרע כאלו לא מל לגמרי תוי"ט

ותת"ח מיסב דקמ"ל דאף דהקרום סרך מכסה אליס דכתורס לא נאמר רק ימול כיר עולתו ומסלמ"ם נאמר לנו ספריעה:

תְּרוּמָה בֵּין טָמֵן וְנוֹעֵט דִּיא שְׁטִיקוּל הוּיט אַרָאפּ עָמְטָען וְאַם הָיָה בְּצַל בָּשָׂר אוּנ אוּיב עָם אִיז אִין אֶמֶת קַיִין הוּיט גֶעבְּלִיבֶּען נָאר וַיְיל דָאס קִינְד אִיז פָּעט וְעהֶט אוּיס וּוִיא דִיא הוּיט בֵּייגְט זִיךְ אַרוּיף מְתַקְּנוֹ מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן דִּאס פַאר־רִיכְטָען מל וְלֹא פָּרַע וכו' א"ר אבינא א"ר ירמיה בר אבא אמר רב בשר החופה את רוב גובהה של עטרה. ואם היה בעל בשר וכו' אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול אינו צריך למול ואם לאו צריך למול במתניתא תנא רשב"ג אומר קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו ואם לאו אינו צריך למולו מאי ביניהו איבא ביניהו נראה ואינו נראה

רש"י

רוב גובהה. לא תימא רוב העטר' דקתני מתניתין רוב היקיפה אלא אפי' רוב גובהה במקום אחר: קטן המסורבל בבשר. פגמר"ו כלע"ז שמון ופב ולאחר שימול דאה כמכסהו: כל זמן שמתקשה. ומתוך הקשו מתפשט בשרו. כדשמואל גרסינן ונראה מהול מתניתא גרסי' ואינו נראה מהול: איבא ביניהו נראה ואינו נראה. לשמואל נראה מהול הוא לאחר צריך למולו הא נראה ואינו נראה

רש"י

הלכה כי הלה כלי מתלון דגטורס דמלטת דבריהם אבדשמו שמתקשה. ומתוך הקשו מתפשט בשרו. כדשמואל גרסינן ונראה מהול מתניתא גרסי' ואינו נראה מהול: איבא ביניהו נראה ואינו נראה. לשמואל נראה מהול הוא לאחר צריך למולו הא נראה ואינו נראה

סל וְלֹא פָּרַע אֶת הַמִּילָה כְּאִלּוּ לֹא מַל אַז דָּער מוֹהֵל הָאט סל גֵיוָען אַקֵּינְד אוּנ עֶר הָאט נִיט אַריְיבֶּער גֵיבוּיגֶען דָאס הֵייטִיל דִיא מִילָה זָאל גֵיזֶעהֶן וֶוערֶען, אִיז גְלֵייךְ וִוי עֶר וָואלְט אִים נָאר נִיט גֶעמַלְתָּ. וָוארוּם דִי הוּיט וָועט צוּרִיק אַריְיבֶּער וָוואקְסֶן אָמַר רַבִּי אַבִּינָא אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי אַבִּינָא הָאט גֵיזָאגְט רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא הָאט גֵיזָאגְט פוּן רַב"ם וָועגֶן בָּשָׂר הַחוֹפָה אֶת רוֹב גוּבְהָהּ שֶׁל עֲטָרָה דִיא הוּיט וָואס בְּדֶעקְט דָאס סֶערְמֶטַע הֵייסְט פוּן דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטֶן אֶרְט פוּן דִי מִילָה, דָאס מוּז מַען אַראָפּ נֶעמֶען וָועֶן מַען אִיז סל דָאס קִינְד וְאִם הָיָה בְּצַל בָּשָׂר אוּנ אוּיב דָאס קִינְד אִיז פָּעט, אוּנ נָאכְדֶעם וִוי מַען הָאט שוֹין סל גֵיוָען זֶעהֶט נָאך אוּיס אַזוֹי וִוִיא עָם וָואלְט נָאך גֵיוָען הוּיט פוּן דִיא עֶרְלָה, מוּז מַען דָאס אוֹיך אַראָפּשְׁנַיידִין אָמַר שְׁמוּאֵל קָטָן הַמְסוֹרְבָּל בְּבָשָׂר שְׁמוּאֵל זָאגְט אַקֵּינְד וָואס אִיז בְּדֶעקְט מִיט פְּלֵייש, עֶר אִיז פָּעט רוֹאִין אוֹתוֹ כָּל זְמַן שֶׁמִּתְקַשֶּׁה נִרְאֶה מְהוּל אֵינוֹ צָרִיךְ לָמוּל וְעהֶט מַען אַז דֶער גְלֵייך וָועֶרט הָאלְט שוֹין גִיט מֶער סל זַיין וְאִם לָאו אוּיב וָועֶן דֶער גְלֵייך וָועֶרט הָאלְט דֶערְקֶענְט מַען אִיז נָעמַלְתָּ. דָארְף מַען אִים נָאך אַמָאהָל סל זַיין בְּמַתְנִיתָא תָּנָא אֶן אַבְּרֵיוֹתָא הָאבֶּן מיר גֵילֶערְנְט רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל זָאגְט קָטָן הַמְסוֹרְבָּל בְּבָשָׂר אַקֵּינְד וָואס אִיז בְּדֶעקְט מִיט פְּלֵייש רוֹאִין אוֹתוֹ כָּל זְמַן שֶׁמִּתְקַשֶּׁה וְאֵינוֹ נִרְאֶה מְהוּל וְעהֶט מַען וָועֶן דֶער גְלֵייך וָועֶרט הָאלְט דֶערְקֶענְט מַען אַז עֶר אִיז נָעמַלְתָּ צָרִיךְ לָמוּל דָארְף מַען אִים סל זַיין וְאִם לָאו אוּיב וָועֶן דֶער גְלֵייך וָועֶרט הָאלְט דֶערְקֶענְט מַען אַז עֶר אִיז יָא נָעמַלְתָּ אֵינוֹ צָרִיךְ לָמוּל דָארְף מַען אִים גִיט סל זַיין, פְרָעגְט דִיא גְמָרָא מַאי בֵּינַיְיהוּ וואס אִיז דֶער חִילוּק צְוִוישֶׁן שְׁמוּאֵל אוּנ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וִוי זָאגֶן דָאך בֵּיידֶע גְלֵייך, אָנְפֶערְט דִיא גְמָרָא אִיבָּא בֵּינַיְיהוּ נִרְאֶה וְאֵינוֹ נִרְאֶה שְׁמוּאֵל מִיט רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל קְרִיגֶען וִוִיא עָם וָועֶרט יָא גֵיזֶעהֶן אוּנ גִיט גֵיזֶעהֶן, דָאס הֵייסְט פוּן וִוייטֶן זֶעהֶט אוֹיס אַז עֶר אִיז נִיט נָעמַלְתָּ אַז מַען וָועט גוּט זֶעהֶן זֶעהֶט מַען עֶר אִיז יָא נָעמַלְתָּ, שְׁמוּאֵל הָאלְט אַז מַען זֶעהֶט פוּן וִוייטֶן עֶר אִיז נָעמַלְתָּ דָארְף מַען אִים גִיט סל זַיין, אָבֶּער אַז פוּן וִוייטֶן זֶעהֶט מַען גִיט עֶר אִיז נָעמַלְתָּ, נָאר אַז מַען קוּקְט גוּט זֶעהֶט מַען

אַז

ת״ר המל אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה אבי הבן אומר אקב״ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו העומדי׳ אומרי׳ כשם שנכנס לברית כך יכנס להורה ולחופה ולמעשי׳ טובים והמברך אומר אשר קידש ידיד מבטן וחוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קודש על כן בשכר זאת אל חי חלקינו צוה להציל ידידות שארנו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו ברוך אתה ה׳ כורת הברית. המל את הגרים אומר אקב״ו על המילה והמברך אומר אקב״ו למול את הגרים ולהטיף מהן דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ברוך אתה ה׳ כורת הברית. המל את העבדים אומר אשר קב״ו על המילה והמברך אומר אקב״ו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית חוקות שמים וארץ לא נתקיימו שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ברוך אתה ה׳ כורת הברית:

צריך. ולמתניתא מיט גרלה הוא לצריך הא גרלה ואיט גרלה אין צריך: אשר קידש ידיד מבטן. יצחק קרי ידיד על שם אשר אהבת: מבטן. דקודש שנולד נתקדש למלוה זו דכתיב אכל שרה משתך וגו׳ וכתיב והקימותי את בריתי אתו לברית מילה: בשארו. בבשרו: שם. חוק של מילה: וצאצאיו. יצחק: חתם באות. זו של ברית קדש: צוה להציל ידידות שארנו משחת. מגיהנם לכתיב גם את כלם בריתך שלחתי מסריך מבור אין מים בו:

אז ער איז געמלתּ, מוז מען אים מל זיין. אונ רבן שמעון בן גמליאל האלט אז מען זעהט נאר ניט אז ער איז געמלתּ. דארף מען אים מל זיין. אבער אז מען זעהט ער איז געמלתּ. אפילו פון ווייטין זעהט מען ניט אז ער איז געמלתּ. אויב מען זעהט פון נאנטין אז ער איז געמלתּ איז אויך גענוג דארף מען אים ניט מל זיין הנו רבנן די רבנן האבין גילערונגט המל אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה דער מוהל ואם מלתּ דאם קינד זאל ער זאגין ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה אבי הבן אומר דער פאטער פון דעם קינד זאגט ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו בברית של אברהם אבינו העומדים אומרים דיא מענטשין וואס זענען גיבעטין אויף דעם ברית זאגין כשם שנכנס לברית כך יכנס להורה ולחופה ולמעשים טובים והמברך אומר דער וואס זאגט די ברכה אויף דעם בום זאל ער זאגין ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו למול את הגרים ביז ברוך אתה ה׳ כורת הברית המל את העבדים אומר דער וואס איז מל בנענישע קנעכט זאל ער זאגין ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה והמברך אומר אונ דער וואס זאגט דיא ברכה אויף דעם בום זאל ער זאגין ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו למול את העבדים ביז ברוך אתה ה׳ כורת הברית:

זודר תרומה דף קל״א ע״ב ת״ת דלילות יוד הא ואו הא

כד אתי נסרא ונכורא משתכחי בני כניסתא בעי לאשתכחא בשירין ותושבחן דדוד והא אוקימנא דסדורא איהו לאתערא רחימו לעילא ותתא לאתתקנא תקונין ולאתערא חדוה דהא כגין דא ליואי מתערי לאתערא רחימו וחדוה לעילא באיהו שירין ותושבחן. ומאן דמשתעי בני כניסתא במילין דאורא ווי ליה דאחזי פרודא ווי ליה דגרע מהימנותא. ווי ליה דלית לי׳ חולקא באלהא דישראל דאחזי דהא לית (ליה) אלהא ולא משתכח (תמן ולית ליה חולקא ביה) ולא דמיא מגיה ואתגיז קלנא בתקונא (ס״א בתקיפא) עלאה דלעילא. דהא כשעתא דישראל מסדרי בני כניסתא סדורא דשירין ותושבחן וסדורא דצלותא. כדין מתכנשי תלת מערין דמלאכי עלאי. מערייתא חדא איהו מלאכין קדישין (עלאין) דקא משבחין לקב״ה ואמרין בגין דאית אחרנין דקא משבחן לקב״ה בגיליא. ואחרנין (ס״א ואלין) איהו דקא משבחן לקב״ה ואמרין שירין ותושבחן בהדייהו דישראל ביומא. מערייתא תנינא איהו מלאכין קדישין דמשתבחי בכל קדושה וקדושה דישראל מקדשי לתתא וכשלטנא דלהון כל איהו דמתערין בכל איהו רקיעין (ס״א היכלין) בההיא צלותא דישראל (ס״א דמיושב) מערייתא תליתאה איהו עולתהן עלאין דקא מתתקני עם מסרוניתא ומתקני לה לאעלא לה קמי מלכא יאלין איהו מערין עלאין על כלהו. וכלהו מתתקני כסדורי דישראל דמתתקני לתתא באיהו שירין ותושבחן ובההיא צלותא דקא מצלו ישראל. כיון דאלין תלת מערין מזמנן כדין ישראל פתחי שירתא וזמרי קמי מאריהון ובהיא מערייתא חדא די ממנא לשבחא למאריהון ביומא אוזדמנן עליהו וזמרי עמהון בחדוה באיהו שבחי דדוד מלכא והא אוקימנא מלי:

מוסר

משער קדושה ח"ב שער ד'

הנאצה כאלו דוחק רגלי הסכינה ומסתלקת מן השולם ואומרת אין אני ואתה יכולין לדור יחד בשולם ומורד על מלכות שמים ומתעסק בסליחו של מ"ה הקב"ה שנאמר כו ה' מלך גאות לבש ומה יתנאה האדם ויחזור מעשה פרוחה ויעירתו כלה כדם וכמיין עטף וסרחון ותחר מותו רמה ותולעה ותחרית גופו בוש עפר ונפשו יורדת לגיהנם לאמנם הפעולות אין מדה צדולה שיתנה כי מפרש"ה רבן על כל הנביאים בתורה ובמלות ובירחת חטא לא נשתבח אלא בענוה וארום משה רבינו ואם עד איז גיווען דער רבי פון אלע נביאים. אוז איז גיוועז דער גרעסטער אין תורה אוז מצות אוז אין סורא האבן צו זינדיגן. פון דעסטוועגן איז ער נאר געלויבט גיוואָרין מיט זיין גידערינ-קייט. ווי עס שטייט אין פסוק ותאיש משה ענו מאד אוז דער מענטש משה איז גיוועז ביי זיך זייער גידערינ צא ולמד מן הקדוש ברוך הוא גיי לערין דיך פון הקדוש ברוך הוא שתיתי שני פרום ער האט אוועק גילאזין די הויכע היכלען וירד לשכן אצל השפלים אוז ער האט אראפגעגידערט צו רוהען ביי די גידערינע שנאמר ויי עם שטייט אין פסוק פרום וקדוש אשכון איך מוה רוהען אין דער הייך אוז הייליג פון דעסטוועגן חת דבא ושפל רוח בין איך מיט דעם צו שטויסען אוז מיט דעם גידערינען. מיט דעם מענטש וואס איז ביי זיך צו שטויסין אוז האט אנידערינען מוקם יכתיב אוז עס שטייט אין פסוק קרוב ה' לנשברי לב נאט איז נאנט צו די מענטשין וואס האבין צו בראכענע

(א) ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ומברך לפניה ולאחריה אבל אם ידע שקר' ונסתפק לו אם ביורך לפניה ולאחריה או לא ביורך אינו חוזר ומברך קרא ושעה יחזור למקום שטעה נעלם ממנו בין פרשה לפרשה ואינו יודע אי זו פרשה השלים ואי זו צריך להתחיל חוזר לפרשה ראשונ' שהוא ואהבת את ה' אלהיך וגו': (ב) טעה באמצע הפרק ואינו יודע להיכן פסק חוזר לראש הפרק, היה קורא וכתבתם ואינו יודע אם הוא בובתבתם של שמע או בוכתבתם של והיה אם שמוע

יוסף לחק

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ב

(א) סָפֵק קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע סָפֵק לֹא קָרָא אוֹיב עֵר נָעריינקט נים צו ער האט געלייענט קריאת שמע אדער איין חזר וקורא ואל ער לייענען קריאת שמע נאך אמאהל ומברך לפניה ולאחריה אוז ער ואל זאגן די ברכות וואס פאר קריאת שמע אוז וואס נאך קריאת שמע אבי אם ידע שקרא ונסתפק לו אם ביורך לפניה ולאחריה או לא ביורך אבער אז ער וויים געווים אז ער האט גילייענט קריאת שמע נאר אים איז אספק אויף די ברכות, ער וויים נים צו ער האט גיזאגט די ברכות וואס פאר קריאת שמע אוז נאך קריאת שמע אדער ער האט נים גיזאגט איינו חזר ומברך ואל ער נים זאגין דיא ברכות קרא ושנה ער האט געלייענט קריאת שמע אוז אין מיטען קריאת שמע איז ער געבליבען שטיל אוז וויים נים וואו ער האלט יחזור למקום שפסה ואל ער צוריק אנהייבין צו לייענען קריאת שמע פון דעם ארט וואס ער האט געהאט דעם טעות, דהיינו נעלם ממנו בין פרשה לפרשה ואינו יודע איזה פרשה השלים ואיזה צריך להתחיל ער האט אפגיזאגט אפרשה אוז איז שטיל געבליבען, אוז ער נעריינקט נים וועלכע פרשה ער האט אפגיזאגט אוז וועלכע פרשה ער דארף אנהייבין חזר לפרשה ראשונה שהוא ואהבת את ה' אלהיך ואל ער אנהייבין פון דיא ערשטע פרשה פון ואהבת: (ב) טעה באמצע הפרק ואינו יודע להיכן פסק דהיינו ער האט אנגעהויבין די פרשה והיה אם שמוע. אוז אין מיטען פרשה איז ער שטיל געבליבען אוז וויים נים וואו ער האלט חזר לראש הפרק ואל ער אנהייבין פון אנהייב פרשה. פון והיה אם שמוע היה קורא וכתבתם ואינו יודע אם הוא בוכתבתם של שמע או בוכתבתם של והיה אם שמוע ער האט גיזאגט דעם וואָרט וכתבתם אוז ער וויים

הנאצה כאלו דוחק רגלי השכינה ומסתלקת מן השולם ואומרת אין אני ואתה יכולין לדור יחד בשולם ומורד על מלכות שמים ומתעסק בסליחו של מ"ה הקב"ה שנאמר כו ה' מלך גאות לבש ומה יתנאה האדם ויחזור מעשה פרוחה ויעירתו כלה כדם וכמיין עטף וסרחון ותחר מותו רמה ותולעה ותחרית גופו בוש עפר ונפשו יורדת לגיהנם לאמנם הפעולות אין מדה גדולה שיתנה כי מפרש"ה רבן על כל הנביאים בתורה ובמלות ובירחת חטא לא נשתבח אלא בענוה וארום משה רבינו ואם עד איז גיוועז דער רבי פון אלע נביאים. אוז איז גיוועז דער גרעסטער אין תורה אוז מצות אוז אין סורא האבין צו זינדיגן. פון דעסטוועגן איז ער נאר געלויבט גיוואָרין מיט זיין גידערינ-קייט. ווי עס שטייט אין פסוק ותאיש משה ענו מאד אוז דער מענטש משה איז גיוועז ביי זיך זייער גידערינ צא ולמד מן הקדוש ברוך הוא גיי לערין דיך פון הקדוש ברוך הוא שתיתי שני פרום ער האט אוועק גילאזין די הויכע היכלען וירד לשכן אצל השפלים אוז ער האט אראפגעגידערט צו רוהען ביי די גידערינע שנאמר ויי עם שטייט אין פסוק פרום וקדוש אשכון איך מוה רוהען אין דער הייך אוז הייליג פון דעסטוועגן חת דבא ושפל רוח בין איך מיט דעם צו שטויסען אוז מיט דעם גידערינען. מיט דעם מענטש וואס איז ביי זיך צו שטויסין אוז האט אנידערינען מוקם יכתיב אוז עס שטייט אין פסוק קרוב ה' לנשברי לב נאט איז נאנט צו די מענטשין וואס האבין צו בראכענע

חוזר לוכתבתם של שמע ואם נסתפק לו אחר שקרא וכתיב מי יגור כאהלך וכו' נכנס כעיניו נמתם: למען ירבו ימיכם אינו חוזר שעל הרגל לשונו הוא הולך:

ניט וועלכין וכתבתם ער האט גיזאגט, דעם זכתבתם פון די ערשטע פרשה, פון שמע ישראל, אדער דעם וכתבתם פון די אנדערע פרשה פון והיה אם שמוע חוזר וקוראם של שמע ואל ער אנהייבין פון דעם וכתבתם פון די ערשטע פרשה

האר"צער יכתיב אונ עם שטייט אין פסוק מי יגור באהלך ווער קען וואהנען אין דעם גיצאהלט פון גאט נבזה בעיניו נמאס דער מענטש וואס איז פאר-שעמט אונ פארמיאוסקת ביי זיך אליין:

ואם נסתפק לו אחר שקרא למען ירבו ימיכם אויב נאכדעם ווי ער האט שוין אנגעהויבין למען ירבו ימיכם, איז אים גיוואורין אספק וועלכע פרשה ער האט אפגיזאגט, די ערשטע פרשה אדער די אנדערע פרשה איינו חוזר ואל ער ניט צוריק אנהייבין, נאר ער זאגט ווייטער פון וזא ער האלט ביז צום סוף קריאת שמע של הדני בשונו הוא הולך וואורום ער גייט נאך די געוואהנהייט פון זיין צונג, אונ דער צונג איז געוואהנט אנ-צו-הייבין ויאמר נאך די אנדערע פרשה, ניט נאך די ערשטע פרשה:

אונקלוס — תרומה יום ג תורה

להמשיך מת"ת ד"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ה' דמילוי ה"ה אל שם ב"ן שבעשיה בניקור חולם:

יא וְתַחְפֵּי יָתְהִי דְּהַב דְּכִי מְגַיוּ וּמְבָרָא תַּחְפִּיגֵיהּ וְתַעֲבִיד עֲלוֹהִי דִּיר דְּדַהֲבָא סְחוֹר סְחוֹר: יב וְתַתִּיךְ לֵיהּ אַרְבַּע עִיזְקָן דְּדַהֲבָא

יא וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תְּצַפֶּנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֵר זָהָב סָבִיב: יב וְיָצַקְתָּ לּוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת

תו"א זר. יומא עב:

רש"י

(יא) זהב טהור. מזוקק: (יב) ויצקת לו. בולטין מגוף הארון ולא מחוברות: ושתי טבעות. מן הארבע טבעות:

שפתי חכמים

(יא) מבית ומחוץ תצפנו. (יומא עב) שלשה מרזות עשה בצלאל כ' של זהב וח' של עץ ד' כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה. כתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ וחפה שפתו העליונה ק' בזהב ומלא מלוסה מבית ומחוץ (שם תנחומא שמות רבה): זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב למעלה משפתו שעשה הארון המלון גבוה מן הפנימי עד שעלה למול עוכי הכפורת ומלעלה הזר למעלה מכל עוכי הכפורת כל שהוא והוא סימן לכתר תורה: (יב) ויצקת. ל' התכה כתרגומו:

ק' ואם תאמר מנ"ל לרש"י דלמא לא היה רק אחד והיה מלופף מלבית ומחוץ נוסר כדרך שהלורפים עושים (מהר"ן) וי"ל דכפ' זר של עשיית הארון שהיו מונחין בו שלחנות יש בו כל לותיות של חל"ף כי"ת לפי שלשלות יש לכל התורה ולכך רומז כפ' זר שחל"ף כי"ת שהוא כל התורה לכך מן הנימ"ל שתין בו ומ"ט תין בו גימ"ל אלא ודאי לא נריך לרמז הנ' לפי שהארון עצמו היה ג' מ"ב לכן כתב הקרא תצפנו יתירה שתמ"ב תצפה שפתו העליונה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) וצפית. דאוי היה הארון להיות זהב כולו אלא לפי שיהית נשא ככתף ויכביד יותר מדאי ואע"ג דאמרי' בושאין נושא לפי שעה היה וקשיא לי א"כ למה נענש עוזא וצ"ע וכן מצינו במזבח הזהב שצוה הקב"ה לעשות מעצי שטים ולחפות בזהב וכן מזבח הנחשת לפי שהיו נושאין בכתף ולא יכבד על הנושאים: ועשית עליו זר זהב. נראת שאינו אלא לנוי כמין כתר והוא רמז לכתר הורה וכן משמע ביומא פרק בא לו שלש זרין הן זר ארון שהוא סי' לכתר התורה חד השלחן סימן לכתר מלכות ועוד המזבח רמז לכתר כהונה כתר כהונה בא אהרן ונטלה כתר מלכות בא דוד ונטלה כתר תורה מונה ועומד וכל מי שרוצה ליטול יבא ויטול:

פירוש לתורת אלהים

(יא) וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תְּצַפֶּנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֵר זָהָב סָבִיב:

(יא) וצפית אונ זאלסט בדעקין דעם ארון מיט דיין גאלד מבית ומחוץ פון אונ־ווייניג אונ פון אויסין ווייניג תצפנו זאלסטו אים בדעקין אונ דער ארון קודש איז אזוי גימאכט גיוואורין איין ארון איז גיוועזן פון טענען האלץ אונ צוויי ארונות זענען גיוועזן פון גאלד האט מען דעם הילצערנים ארון אריין גימאהן אין דעם גילדענעם ארון הקודש אונ גילדענים ארון הקודש האט מען אריין גילייגט אין דעם הילצערנים ארון קודש אונ אין ווייניג מיט גאלד ועשית עליו אונ דו זאלסט מאכין ארום דעם ארון אגילדען קרייגרעל דהיינו דער גילדענער ארון וואס איז גיוועזן אויסין ווייניג איז גיוועזן העכער פון דיא צווייא קאסטענס וואס אין ווייניג איז דאס גיוועזן אזוי וויא אקרייגרעל ארום דעם ארון: (יב) וְיָצַקְתָּ לּוֹ דו זאלסט גיסין פון דעם ארון זעגין פיר ריינגען

זָהָב וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו
וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל־צַלְעוֹ הָאֶחָת
וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל־צַלְעוֹ הַשֵּׁנִית׃
יג וְעָשִׂיתָ בַדֵּי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ
אֹתָם זָהָב׃ יד וְהֵבֵאתָ אֶת־הַבַּדִּים
בַּטַּבָּעֹת עַל צַלְעֹת הָאָרֹן לָשֵׂאת
אֶת־הָאָרֹן בָּהֶם׃ טו בַּטַּבָּעֹת
הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יָסֵרוּ מִמֶּנּוּ׃

וְתִתֵּן עַל אַרְבַּע זְוָיָתֵיהּ
וְתַרְתֵּין עִזְקָן עַל סְטָרֵיהּ
חַד וְתַרְתֵּין עִזְקָן עַל
סִיטְרֵיהּ תִּנְיָנָא׃
יג וְתַעֲבִיד אַרְיְחֵי דְּאַעֵי
שִׁטִּין וְתַחֲפֵי יָתְהוֹן
דְּהָבָא׃ יד וְתָעֵיל יָת
אַרְיְחֵיָא בְּעִזְקָתָא עַל
סִטְרֵי אֲרוֹנָא לְמֵיטַל
יָת אֲרוֹנָא בְּהוֹן׃
טו בְּעִזְקַת אֲרוֹנָא יְהוֹן
אַרְיְחֵיָא לָא יְעִידוּן מִנֵּיהּ׃

תו"א כמעמע. יומא עב: לא יסיר. עם מטוש כב:

רשב"ם

על צלעו האחת. מצד רחבו שהרי בולטין היו הבדים לצד ההיכל. ובע"ב ארכו של ארון מצפון לדרום והבדים ממזרח למערב:

שפתי חכמים

כלו' ג' תרומות היו וכו' נותנן זה לתוך זה וממילא הי' מלופה מכית ומכסון לכל שפה העליונה ואחר כך היה מלפה את שפתו: ך אבל אי הוה כ' מכאן וכ' מכאן לתרכו של ארון לא היו יכולין שני בני אדם. הטשלין ליל זה כלב זה לפי שלא יהיה נגיעה אלא אמה ואחי: ש מדכתיב בתחלה בטבעות הארון יהיו הבדים למה ליה למכתב אחר כך לא יסורו ממנו:

רש"י

פעמתיו. כתרגומו זויתיה. וכזויות העליונות סמוך לכפרת היו כתובים שתים מכאן ושתים מכאן לרחבו של ר הארון והבדים נתונים בהם ותרכו של ארון מפסיק בין הבדים לממתים ואחי בין בד לבד שיהיו שני כ"א הנושאים את הארון מהלכין ביניהם וכן מפורש במגילת כפ' שתי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן הד' טבעות שבתחלת המקרא ופירש לך היכן היו וכו"ן זו יתירה היא ופתרונו כמו שתי טבעות ויש לך לישבה כן ושתי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. לדו: (יג) בדי. מוטות: (טו) לא יסרו ממנו. (יומא עב) ש לעולם:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טו) לא יסורו ממנו. מפני קדושת הארון לא רצה הקב"ה שישמשו בו להסיר הבדים ולהכניסם בטבעות אבל כשבאין לנושאו מחזיקין בראשי הבדים ונושאין וכשמניחין אותו הולכין להם מיד מחמת אימת הקדושה וה"פ דקרא בטבעות הארון יהיו הבדים שישמם משה ויקבעם שם כדכתיב בפ' ותכל וכשישמו שם לא יסורו ממנו:

פירוש לתורת אלהים

פון גאלד ונתתה אוג זאלסט געבין די רינגען אויף זייגע פיר ווינקלען איז דער פסוק מפורש ושתי טבעות צוויי רינגען פון דיא פיר זאלסטו טאהן אויף איין זייט רהיינו אין דער ברייט פון דעם ארון זאל זיין איין רינג אין איין ווינקעל אוג דעם אנדערן רינג אין דעם אנדערן ווינקעל ושתי אוג די אנדערע צוויי רינגען זאלין זיין אל צלעו אויף דער אנדערער זייט אין דער ברייט פון דעם ארון אין איטליכען ווינקעל זאל זיין איין רינג אוג דיא לענג פון דעם ארון איז גיווען צווישען די רינגען בדי אז צוויי מענטשין זאלין זיך קענען שטעלין אין דער לענג פון דעם ארון

(יג) ועשית אוג זו זאלסט מאכין דו שטאנגען וואס מען וועט אריין טאהן אין דיא רינגען: (יד) והבאת אוג דו זאלסט דיא שטאנגען אין די רינגען אין די זייטין פון דעם ארון ושאת צו טראגען דעם ארון בהם מיט דיא שטאנגען: (טו) בטבעת די שטאנגען זאלין זיין שטענדיג אין דיא רינגען לא יסורו מטו אוג זייא זאלין נים אפ גינאהן ווערין דאס הייסט מען זאל קיין מאהל נים ארוים געמען די בדים פון דעם ארון:

מצות השם

(טו) [לא כא] מלא לסולית בדי הארון (בכתפת מוחו) שנאמר בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו:

(טו) בטבעות הארון יהיו הבדים וגו'. תקדוש ברוך הוא האמר ניזאגט צו משה די שטענגע פון ארון זאל דעם ארון ארון זאלין זיין איינגיג אין ארון. מען זאל זיי קיין מאהל נים ארוים געמען. אוג אז מען נעמט יא ארוים די שטענגע פון ארון מוסט מען זאל דעם מענטש שלאגין מלקות:

לחמשיך מנ״ה דו״א צבאות נמש צ צב צבא צבאו צבאות ריח יהוה נשמח דנצח אדני נשמח דחוד יְהוָה חיה יחידה דנצח יְהוָה חיה יחידה דחוד אל שם ב״ן שבעשיה :

א וְעֶבֶד לְבֵיתָא בּוּין פְּתִיחַן מִלְּגָיוֹ וּסְתִימִין מִלְּבָרָא וְחַפְּיָין כְּלוּנְקָא בֵּית אַנְחַת רֵישֵׁי שִׁירַיֵּת אַרְזָיָא : ב וּבְנָא עַל כְּתְלֵי בֵיתָא זִיוָא סְחוֹר סְחוֹר לְהֵיכְלָא וּלְבֵית כַּפּוּרֵי וְעֶבֶד מְחִיצָיָא סְחוֹר סְחוֹר : ג מְחִיצָתָא אַרְעִיתָא חָמֵשׁ אַמִּין פּוּתְיָהּ וּמְצִיעָתָא שִׁית אַמִּין פּוּתְיָהּ וּתְלִיתָיְתָא שְׁבַע אַמִּין פּוּתְיָהּ אֲרֵי נְפַקְתָּא עֲבַד לְבֵיתָא סְחוֹר סְחוֹר לְבָרָא מִן מְחִיצָיָא לְמִקְנֵי רֵישֵׁי שִׁרְיָתָא גְּחִין לְבֵית וְזִיוָא וְלָא יְהַוְיָן שִׁרְיָתָא מְעַבְּרִין בִּכְתְלֵי בֵיתָא : ד וּבֵיתָא בְּאִתְבְּנָיוּתֵיהּ אַבְנִין שְׁלָמִין מִסְתַּקַּם אִתְבְּנֵי וְאַרְזוּבִין וְחוּלִילִין כָּל מִן דְּבַרְזֶל לָא אִשְׁתְּמַע בְּבֵיתָא בְּאִתְבְּנָיוּתֵיהּ : ה תַּרְעָא דְּמְחִיצָתָא אַרְעִיתָא פְּתִיחַ לְעֵבֶר בֵּיתָא מִימִינָא וּבְמִסְבְּתָא סְלִקִין מִן אַרְעִיתָא לְעִילִיתָא בְּאוֹרַח מְצִעֲיתָא :

א וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חַלּוֹנֵי שְׁקֻפִים אֲטֻמִים : ב וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת יָצוּעַ סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לַהֵיכָל וְלַדְּבִיר וַיַּעַשׂ צְלָעוֹת סָבִיב : ג הַיָּצוּעַ הַתַּחְתֹּנָה חֲמֵשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכֹנָה שֵׁשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אֲחֹז בְּקִירוֹת הַבָּיִת : ד וְהַבַּיִת בְּהִבָּנְתוֹ אֶבֶן שְׁלֵמָת מַסָּע נִבְנָה וּמַקֶּבֶת וְהַגַּרְזֶן כָּל־כְּלִי בַרְזֶל לֹא־נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבָּנְתוֹ : ה פֶּתַח הַצֵּלָע הַתִּיכֹנָה אֶל־כֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית וּבְלוּלִים יַעֲלוּ עַל־הַתִּיכֹנָה וּמִן־הַתִּיכֹנָה אֶל־הַשְּׁלִישִׁים :

ס״ה יציע קרי

ס״ה יציע קרי

רש״י

(ה) שקופים. לשון ראיה שקופים פתוחים כחוץ : אטומים. קלרים מכפיים להרחות שאינו צריך לאורה : (ב) יציע. חדרי׳ עשה סביב לג׳ רוחות וכלל רוח ג׳ זה על זה : (ג) מגרעו׳. עשה לבית סביב חולה כשעלה כותל ההיכל ה׳ אמות לגובה התא גרע את עוביו וכנס אמה לפנים והניח על אותה כניסה ראשי קורות עליות התא וכן לתא האמצעית : לבלתי אחוז בקירות. דרך נקיבים בקירות הבית שמקלקל החומה : (ד) מסע. כמו שהסיעוה מהר : (ה) התיכונה. התחתונה : ובלולים. כל״א שוויגדיל שעיג : על התיכונה. האמצעית :

מצודת דוד

(ה) שקופים אטומים. ר״ל פתוחים כאחילה בהיכל כזכוכית וכיונא להשקיף דרך שם ואם כי היו פתוחים : (ב) על קיר הבית. ר״ל בסמכת ובשענת על קיר הבית : יציע סביב. ומוזר ומפרש לקירות הבית אשר המה סביב ההיכל מלמטן ומדרום ואשר המה סביב הדביר מלפון וממערב ומדרום מליהם סמך מעשה הצלעות בכל סביבה : (ג) היציע התחתונה. היציעים ההם אשר היו סביב בשלשת הרוחות היו משולשים תחתים ושנים ושליש תקרת התחתים היו רלפות השנים ותקרות השנים היו רלפות השליש וכאשר בנו בנין כותלי הבית פחתו אמה מעובי הכותל בכלות חמש אמות מהארץ ועל כניסת אמה ההוא הניחו קורות תקרת התחתים שהם רלפת השנים מ״כ נתרחבו השנים אמה אחת של כניסת הכותל וכ״כ פחתו אמה בכלות עשר אמות ועל כניסת האמה ההוא הניחו קורות תקרות השנים שהם רלפות השליש אם כן נתרחבו השליש עוד אמה על השנים וכן פחתו אמה בכלות חמש עשרה אמות להניח על כניסת האמה קורות מקורות השליש וז״ש כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה מלד החוץ היה מגרע מן העובי מול כלות נבחי כל שורה מקורות הילישי׳ כדי להניח קורות תקרת הילושים על כניסת האמה האמור : לבלתי אחוז . ר״ל לבל עשות כדרך הבנאים הבונים בנין נמוך נשען לגבוה ממנו אשר דרכם לעשות חוריס ונקבים בבנין הגבוה להכניס ולאחוז בו קורות תקרת בנין הנמוך : (ד) והבית בהבנותו . כל ליתן עשם למה עשה המגרעות ולא בנה כדרך הבנאים ואמר שהבית במקום שבנאו נבנה מאבן שלמה כמו שהסיעה והניחה מהר כי לא חפץ להניח במקום הבנין דבר כלתי נשלם ונוסף נחלב כל אבן בהר בשלימותם ובמדה הגדולה ולא נעשה בהם עוד מלאכה במקום הבנין ולא הי׳ אם כן נשמע שם קול מקבות וגרזן כי לא נעשה שם דבר כי אם הנחה לבדם ואם היו בונים כדרך הבנאים לעשות נקבים הי׳ אם כן בהכרח לעשות מלאכה במקום הבנין : (ה) פתח הצלע התיכונה . אשר עלו דרך בה אליה מן התחתונה עמדה לרוח הדרומי מהבית ר״ל בהלצע אשר עמדה בעבר הדרומי : ובלולים . כדרך מדרגות עמוד אשר עמדה בחלל התחתונה עלו להפתח הזה : וכן התיכונה . כדרך זה עלו מן התיכונה אל השליש כי עמדה עמוד בחלל התיכונה ובה עלו אל הפתח הפתוח מהתיכונה להשליש :

דעם ציירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך :

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד ארנ ארני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וז הו היה יחידה דיסוד יְהוָה חיה יחידה דמלכות אל שם כ"ן שבעשיה

א עֲטֶרֶת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם: ב לֹא־נָאוָה לְנָבָל שְׂפַת יֶתֶר אַף כִּי־לְנָדִיב שִׂפַת־שָׁקֶר: ג אֶבֶן־חֵן הַשֹּׁחַד בְּעֵינֵי בְעָלָיו אֶל־כָּל אֲשֶׁר יִפְנֶה יַשְׂכִּיל: ד מְכַסֶּה־פֶשַׁע מְבַקֵּשׁ אַהֲבָה וְשֹׁנֶה בְדָבָר מַפְרִיד אַלּוּף: ה תַּחַת גְּעָרָה בְּמֵבִין מֵהַכּוֹת כְּסִיל מֵאָה:

א כְּלִילָא דְסָבֵי בְּנֵי בְנָיָא וְשִׁבְחָא דְבָנִין אֲבָהָתֵיהוֹן: ב לָא יָאֵי לְטַפְּשָׁא שִׁפְוָותָא יַתִּירְתָּא אַף לָא לְשַׁלִּיטָא שִׁפְוָותָא דְשִׁקְרָא: ג כֵּיפָא דְשׁוֹחֲדָא חִסְדָּא הִיא בְּאַפֵּי מַן דְּשַׁכִּיל לַהּ לְכָל אָתַר דְּמִתְפְּנֵי שִׁיכוּלָא: ד דְּמְכַסֵּי חוֹבָה בְּעֵי רְחִימוּתָא וּדְשָׁנֵי מִלְּתָא מְפָרֵק רַחֲמָא: ה עָאלָא בַעֲתָא בְּמָאן דְּמִתְבַּיֵּן טַב מַן דְּלְמִמְחֵי לְסַכְלָא מְאָה חוּטְרִין:

מצודת דוד

(א) בני בנים. אף בני הבנים יכונם עטרה לרחמם להתפאר בהם אם הבנים הם אבל הבנים אין דרכם כי אם להתפאר באבותם כי יותר מחוייבים בכבוד אביהם מבכבוד אבי אביהם זלזה עיקר התפארת באביהם: (ג) לא נאוה. לא נאה בעיני אבל דברי מעלה ויתרון גלה יחפון בהם וכל גלה נאה שפת שקר בעיני מי שנדבה לבו בחכמה כי יותר ימאס החכם בשקר משימאס הנבל בדברי מעלה: (ג) אבן חן וגו'. השוחד הוא בעיני בעליו המקבלם כאבן המסוגל להרבות חן המושאו כי כמו כן יצא המושאן חן בעיני המקבל ואל כל אשר יפנה ישכיל למלות עשה ורמיה למלריך את המוחן: (ד) מכסה. אם יחטא איש ויבא מכסה על פשעיו ולא יזכירם הנה בזה תבקש אהבה ר"ל איש בכה להיות מתאהב על הבריות: ושונה בדבר. המספר בפשע ושונה בה לספרה בנים לבל ישכחם מפריד מעצמו אלופו של שלם כי ישבור על לא תעור: (ה) תחת. נערת המוכיח היא מעלת אימה כלב המבין יותר ממה שיתרד הכסיל אם יוכה מאה מכות:

פירוש ע"ט

(א) עֲטֶרֶת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים דער מענטש וואס האט איינגיקליך פרוכטע און גוטע בעשיינען זייא אים וויא עס וואלט גיווען אקרוין אויף זיין קאפ וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם און די פרוכטע און גוטע אלטערין בעשיינען זייערע קינדער: (ב) לֹא נָאוָה לְנָבָל שְׂפַת יֶתֶר אפילו דעם שלעכטין מענטש גיפעלט ניט אז מען רעט איבערינע רייד אף כִּי לְנָדִיב שִׂפַת שָׁקֶר דעם ארענטליכען און גוטען מענטש פאסט געווים ניט ער זאל הערין פאלשע רייד: (ג) אֶבֶן חֵן הַשֹּׁחַד בְּעֵינֵי בְעָלָיו עס איז דא אזוי אשטיין דער מענטש וואס טראגט ביי זיך דעם שטיין האט ער חן ביי אלע מענטשין, און דער מענטש וואס גיט שוחד האט אויך חן ביי דעם מענטש וואס האט דעם שוחד גענומען אֶל כָּל אֲשֶׁר יִפְנֶה יַשְׂכִּיל וואהין דער מענטש וועט זיך קערין וועט ער בעגליקען, וואורום דער מענטש וואס האט גענומען פון אים דעם שוחד וועט שוין זעהן אים צו טאהן טובות: (ד) מְכַסֶּה פֶשַׁע מְבַקֵּשׁ אַהֲבָה אויב ראובן האט געזינדיגט צו שמעון, און שמעון פארדעקט די זינד, ער דערמאנט ניט צו ראובן דיא זינד וואס ער האט געגען אים געזינדיגט, וועט שמעון האבין געזוכט און געפונען ליבשאפט ביי ראובן, וועט ראובן אליין חרטה האבין אויף זיין זינד און וועט ליב האבין זיין חבר שמעון וְשֹׁנֶה בְדָבָר מַפְרִיד אִיּוּף אויב שמעון דערמאנט פאר ראובן די זינד וואס ער האט געגען אים געזינדיגט, האט שמעון אפגעשיידט פון זיך אפרייד, ווארום אז ראובן זעהט שמעון געריינקט די זינד האט דאך שמעון אים פיינד האט ער פיינד שמעון, ווערין זיי ביידע שונאים: (ה) תַּחַת גְּעָרָה בְּמֵבִין מֵהַכּוֹת כְּסִיל מֵאָה דעם פארשטאנדיגען מענטש צובערעכט אנעשריי מער ווי הונדערט מלקות צו ברעכין דעם נאר, אז אנפאטער טוהט אנעשריי אויף זיין קלוגען קינד וועט דער געשריי אויף אים ווירקען ער זאל פאלגין דעם פאטער מער ווי עס ווירקט אויף דעם נארעשען קינד הונדערט מלקות וואס דער פאטער שלאגט אים:

ברטנורא

פרק ג א אלו נערות. ס"ת ע"פ סמן פסולות (ח): יש להן קנס.

משנה כתובות פרק ג

כלי אמצעי דת"ת דמלכות דלירה צבאות

עיקר תוי"ט

(ח) דרכיהן לחו מקרוי בגמרא:

פרק ג א אלו נערות שיש להם קנס. הבא על הממזרת

פרק ג א אלו נערות שיש להן קנס דיא נערות אויב מיט זיי מזנה גיווען דארף ער נעבין קנס פופציג איינער האט זייא גענייט און האט טאלער תבא על הממזרת אויב ער האט גענייט

(ב) כלומר וכ"ש כשרות: (ג) ותימה דאם כן עכו"ם נמי ולמתני לה דהוי רבותא טפי כו' מלא אף ע"ג דגרי אמת הן אינטריך דסד"א דלקנסינהו מלא יסא לאם קנס מלא יטמעו בהן ישראל אבל עכו"ם אין לקנוס. תוס': (ד) משום אמת אחיו גריך לפ' ואתגרשם לפי שתאלמנה יבמה היא לו וזקוקה לו ואסור' בתנו. דמייריי בים לם כנים ובנתאלמנה לו דמייריי באמת אחיו מאמו. ת"ם: (ה) בגמ' יליפין ליה מקרא: [ו] השבויה. אע"ג דמלאו' שבויים לא קוים בחזקת כשולם כדאיתא בכל דוכתי בשבויים הקילו ת"ח אין לה קנס דתפוס גזירה מלא תבשל לגבן עשאו' כשבולה לכל דבריה. תו': (ו) וס"ל לשפתם בעודה שפתם שנם היא בספקר כדאיתא בגמרא

(ב) אם אמר אדם אחת מהן יותן לאביה ג' כסף: הנתינה. מן הנכעוגים ואל אם שמתנם יהושע מוסכי עליה ושואלי מים וקרחים נתיניה והם אסורים לבא בקהל: ועל הכותית. אחי תנא סבר כותים גרי אריות הם וכעכו"ם הם חשובים (ג): פחותות מבת שלש שנים. דבחזקת בתולות הן אע"פ שנבעלו בשבי' או בגיותן בתוליהן מוחזקים: ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו. שמתקדשה לא' מהן ונתגרשה (ד) מן האירוסין ועדיין בתולה היא: שאע"פ שהן בהברת אין בהן מיתת בית דין. וכרת אינו פוסר מן

ועל הנתינה ועל הכותית. הבא על הגיורת ועל השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות ג' שנים ויום אחד הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה יש להן קנס. אע"פ שהן בהכרת אין כהן מיתת ב"ד: ב ואלו שאין להם קנס. הבא על הגיורת ועל [ו] השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד. ר' יהודה אומר שבויה שנפדית הרי היא בקדושתה אע"פ שגדולה.

התאלמון. והא"מ אלא היתה אם התרלה אבל אם היתה אם התרלה אסור מן הקנס דקי"ל כל חייבי כריתות שהתרו בהן לוקין ואין אדם לוקה ומשלם (ה): ב יתירות על בנות שלש שנים. דכיון דרגאויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בגיותן והשבויה בשביתה (ו): הרי היא בקדושתה. ואינ' בחזקת בעול' אע"פ

אַמְזֵרֶת אוּן הָאט מיט איר מְזוּנָה גִיוֹעֶן וְעַל הַנְּתִינָה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אִנְתִּינָה (פון דִיא גִבְעוֹנִים וְוָאס שְׁטַיֶיט אִין סֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ) אוּן עֶר הָאט מיט איר מְזוּנָה גִיוֹעֶן וְעַל הַכּוּתִית אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אַכּוּתִית אוּן הָאט מיט איר מְזוּנָה גִיוֹעֶן הָבָא עַל הַגִּיּוֹרֶת אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אַגִּיּוֹרֶת וְוָאס הָאט זִיךְ מְגַיֵּיר גִיוֹעֶן אוּן הָאט מיט איר מְזוּנָה גִיוֹעֶן וְעַל הַשְּׁבוּיָה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אַזְעלְכָע וְוָאס איז גֶעפַאנְגֶענֶן גִיוואָרִין אוּן הָאט מיט איר מְזוּנָה גִיוֹעֶן וְעַל הַשִּׁפְחָה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אַשִּׁפְחָה כְּנַעֲנִית אוּן הָאט מיט איר מְזוּנָה גִיוֹעֶן שֶׁנִּפְדּוּ וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ אוּן דִיא גֶעפַאנְגֶענֶע וְוָאס איז אויסגֶעלֵייזְט גִיוואָרִין פוּן גֶעפַיינְקֶעְנִים אוּן די וְוָאס הָאט זִיךְ מְגַיֵּיר גִיוֹעֶן אוּן די דִינְקְסְט וְוָאס איז פְּרִיי גִיוואָרִין פְּחוּתוֹת מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וְעֶנְען אַלְט גִיוֹעֶן וְוַיינִיגֶער ווי דְּרֵיי יָאהְר מיט אַמאָל זוֹען זַיי וְעֶנְען אויסגֶעלֵייזְט גִיוואָרִין אָדֶער מְגַיֵּיר גִיוֹעֶן אָדֶער פְּרִיי גִיוואָרִין נָאכְדֶעם הָאט עֶר מיט זַייא מְזוּנָה גִיוֹעֶן הָבָא עַל אֲחוֹת אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט זַיין שְׁוֶועסְטֶער אַגֶעֶרָה אוּן הָאט מיט איר מְזוּנָה גִיוֹעֶן וְעַל אֲחוֹת אָבִיו אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט זַיין פָאטֶערס שְׁוֶועסְטֶער אוּן הָאט מיט איר מְזוּנָה גִיוֹעֶן וְעַל אֲחוֹת אִמּוֹ אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט זַיין מוּטֶערס שְׁוֶועסְטֶער אוּן הָאט מיט איר מְזוּנָה גִיוֹעֶן וְעַל אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט זַיין וַייבְּס שְׁוֶועסְטֶער אוּן הָאט מיט איר מְזוּנָה גִיוֹעֶן וְעַל אֵשֶׁת אָחִיו אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט זַיין בְּרוּדֶערס טַייב וְוָאס זַיין בְּרוּדֶער הָאט איר גֶעגֶט נָאכְ דִיא קִידוּשִׁין פַאר דֶער חֲתוּנָה אוּן זַיא איז גֶעוֶען אַגֶעֶרָה בְּתוּלָה אוּן עֶר הָאט מיט איר מְזוּנָה גִיוֹעֶן וְעַל אֵשֶׁת אָחִי אָבִיו אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט זַיין

פָאטֶערס בְּרוּדֶערס וַייב וְוָאס עֶר הָאט איר גֶעגֶט נָאכְ דִיא קִידוּשִׁין פַאר דֶער חֲתוּנָה אוּן זַיא איז גֶעוֶען אַגֶעֶרָה בְּתוּלָה אוּן עֶר הָאט מיט איר מְזוּנָה גִיוֹעֶן וְעַל הַנִּדָּה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אַגֶעֶרָה וְוָאס זַיא איז גֶעוֶען אַנְדָה אוּן עֶר הָאט מיט איר מְזוּנָה גִיוֹעֶן. די אַלֶע יֶשׁ לָהֶן קֶנֶס וְוָעלְכָע פוּן זַיי עֶר הָאט גֶעגֵייט אוּן הָאט מיט איר מְזוּנָה גִיוֹעֶן דַארְף עֶר צָאהְלֶין קֶנֶס אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּהַכְּרֵת אֲפִילוּ עִם קוּמְט אִים אויף זַיי כָּרֵת אֵין בָּהֶם מִיתַת בֵּית דִּין אָבֶער עִם אִין גִיט דָא בַּיי זַיי מִיתַת בֵּית דִּין. דְּרִיבֶּער צָאהְלְט עֶר קֶנֶס: ב וְאֵלּוּ שֶׁאֵין לָהֶם קֶנֶס אוּן אויף די גֶערוֹת אַז עֶר גֶייט זַייא אוּן אִין מיט זַייא מְזוּנָה קוּמְט גִיט קֶנֶס. וְוָעלְכָע הָבָא עַל הַגִּיּוֹרֶת אַז עֶר הָאט גֶעגֵייט אוּן הָאט מיט זַיך מְגַיֵּיר גִיוֹעֶן וְעַל הַשְּׁבוּיָה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אוּן הָאט מְזוּנָה גִיוֹעֶן מיט אַגֶעפַאנְגֶענֶע וְעַל הַשִּׁפְחָה אָדֶער עֶר הָאט גֶעגֵייט אוּן הָאט מְזוּנָה גִיוֹעֶן מיט אִשְׁפָּחָה כְּנַעֲנִית שֶׁנִּפְדּוּ זַייא וְעֶנְען אויסגֶעלֵייזְט גִיוואָרִין פוּן זַייעֶר גֶעפַיינְקֶעְנִים וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ זַייא דָאבֶּין זִיךְ מְגַיֵּיר גִיוֹעֶן וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ זַייא וְעֶנְען פְּרִיי גִיוואָרִין פוּן זַייעֶר דִינְגֶנְג יְתֵרוֹת עַל בְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד גִיוֹעֶן זַיי וְעֶנְען גִיוֹעֶן עֶלְטֶער ווי דְּרֵיי יָאהְר מיט אַמאָל זוֹען הָאט עֶר אַיינֶע פוּן זַייא גֶעגֵייט אוּן הָאט מיט איר מְזוּנָה גִיוֹעֶן דַארְף עֶר גִיט צָאהְלֶין די פּוּפְּצִיג מָאלֶער. וואָרוּם גֶעוֶוים הָאבֶּין זַיי נָאכְ פְּרִיעֶר מְזוּנָה גִיוֹעֶן, וְעֶנְען זַיי שוֹין גִיט גִיוֹעֶן בְּתוּלוֹת. דְּרִיבֶּער קוּמְט גִיט צוּ צָאהְלֶין קֶנֶס רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט שְׁבוּיָה שֶׁנִּפְדֵּית אַגֶעפַאנְגֶענֶע וְוָאס איז אויסגֶעלֵייזְט גִיוואָרִין הֲרֵי הִיא בְּקִדּוּשָׁתָהּ איז זַיא אִין איר הֵיילִיגְקֵייט זַיא הָאט גֶעוֶוים גִיט מְזוּנָה גִיוֹעֶן אַף עַל פִּי שֶׁגְּדוֹלָה אֲפִילוּ זַיא

שמצית כסהיא גדולה וחין הלכה כרי יהודה: ולא יהיה אמון ענוש יענש. הא לא יהיה אמון כמ' מכ' אלו המכשיס המריכין שנשרג אחד מהן לא יענש דהכוא בממון שהרי הוא חייב מיתת בית דין כיון שהרגו לזה. וחין הפרש בעבירה שחייבין עליה מיתת בית דין בין בשוגג למזיד לעולם פטור מתשלומין (ז) אבל בעבירה שחייבין עליה כרת או מלקות (ח) אינו פטור מן התשלומין עד שיהיה שם עדים והתראה ונלקה ואז אינו משלם: ג רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס. דאמר קרא אשר לא אורשה הא אורשה פ"א שוב אין לה קנס: ר' עקיבא אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה. דדרשי' אשר לא אורשה לאחיה הא אורשה לעלמה והלכה כרבי עקיבא: ד האונס נותן את הנערה. שאינו דומה בכעלת כתובה לבכעלה כרגיל: המפותה. אין לה נער (ט) שהרי נאמר פיטוי בתורה אבל אומר ואל מפותה: האונס נותן

איז אנרויקע דריבער אז איינער האט איר געגייט און האט מיט איר מזנה גיוועזן דארף ער צאהלין קנס פופציג טאלער חמשה לפי אז ער האט מזנה גיוועזן מיט זיין טאכטער ואם איז גיוועזן אנערה אבתולה און ער האט איר געגייט על בת בתו אדער ער האט געגייט זיין טאכטער אנערה און האט מיט איר מזנה גיוועזן על בת בנו אדער ער האט געגייט זיין זוהנס טאכטער אנערה און האט מיט איר מזנה גיוועזן על בת אשתו אדער ער האט געגייט זיין ווייבס אטאכטער וואס זיא האט פון איין אנדער מאן) און ער האט מיט איר מזנה גיוועזן על בת בתה אדער ער האט געגייט זיין ווייבס זוהנס אטאכטער און האט מיט איר מזנה גיוועזן על בת בתה אדער ער האט געגייט זיין ווייבס טאכטערס אטאכטער און האט מיט איר מזנה גיוועזן. ביי דיא אלע זיין לחם קנס דארף מען נים געבין קנס מפני שמתחייב בנפשו ווייל ער האט פארשולדיגט זיין לעבין שמיתתו בידי בית דין ווארום אים קומט מיתה דורך בית דין וכל המתחייב בנפשו און ווער עס האט פארשולדיגט זיין לעבין ווועמען עס קומט מיתה אין משלם ממון צאהלט קיין געלט שנאמר ולא יהיה אסון ווארום עס שטייט אין דער תורה אויב אין דעם מענטש וועט נים זיין קיין מארד ער האט דעם מענטש נים געהרגנה נפש נפש ואל ער נישטראפט ווערין צו בצאהלין. אבער אז ער האט דעם מענטש געהרגנה. ווייל עס קומט אים מיתה. דארף ער נים בצאהלין: ב נערה שנתארסה און דיא גיוועזן ובתולה פאר די קידושין פאר די חתונה. דער נאך האט מען איר געגייט און מען

האט מיט איר מזנה גיוועזן רבי יוסי הגלילי אומר רבי יוסי הגלילי זאגט אין לה קנס עם קומט איר נים צו בצאהלין קנס רבי עקיבא אומר רבי עקיבא זאגט יש לה קנס עם קומט איר צו בצאהלין קנס וקנסה לעצמה און דער קנס גיהער צו איר אליין נים צום פאטער: ד המפותה אז מען רעט איבער אנערה און מען איז מיט איר מזנה מיט איר ווילען נותן שישה דברים דארף ער געבין דרייא ואכין האונס אז ער גייט אנערה און איז מיט איר מזנה נים מיט איר ווילען ארבעה דארף ער געבין פיר ואכין המפותה אז ער רעט איבער אנערה און איז מיט איר מזנה נותן דארף ער געבין בושת פאר וואס ער האט איר פארשעמט ופגם אזו ער דארף געבין פאר וואס זיא איז איצט ווייניגער ווערט וויא פריער ונשאת זיא איז גווען אבתולה וקנס און ער דארף געבין קנס פופציג טאלער מוסיף עליו אונס דער ווס האט געגייט אבתולה און האט מיט איר מזנה גיוועזן נים טער וויא דער וואס האט איר איבער גירעט שנתן את הנער דארף בצאהלין פאר וואס ער האט איר מצער גיוועזן ונשאת ער האט בועל גיוועזן מה בין אונס למפתה וואס איז דער חילוק צו ער גייט צו ער רעט איבער האונס אז ער האט איר געגייט נותן את הנער דארף ער בצאהלין פאר דעם צער וואס דיא נערה האט גיהאט ביי דעם ערשטין טאהל וואס ער האט איר בועל גיוועזן ומפתה און דער וואס רעט איבער אבתולה און איז מיט איר מזנה אינו נותן את הנער דארף נים בצאהלין פאר דעם צער. וואס ווייל דיא האט גיוואלט מזנה זיין איז דאס ביייא איר קיין שטערקין האונס דער וואס נים אבתולה און איז מיט איר מזנה נותן

דיי"ט: [כ] על בת אשתו. ס"מ למיתתי אחת מכיו וכלתו דאשת מאיש נמי עריות דע"י קידושין חלה תנא ומיהא. תוס': (ז) עיקר דרשה ממכה נפש בבהמה ישלמנה ומכה אדם יומת (ויקרא כד) הקישן הכי מה מכה בבהמה לא חילק הכתוב בין שוגג למזיד כו' גמרא דלים ותוי"ט: (ח) פירש מלקות. בלא כרת אבל כרת בלא מלקות לא מצינת דכל חייבי כריתות לוקין: [ג] ונתנרשה. דאלו לא נתנרשה חייב מיתה ואין שם קנס כ"ל ר"ש ורבינו נחלרסה אבל נשאת שנכנס לחופה הע"פ אלא נכנסו אין לה קנס עוד. ונתנרשה לאו דוקא. ור"ס נתאלמנה: [ד] אין כו'. וכר"ע דקתני אשת אחיו כו' יש לה קנס. ר"ע אומר ר"ש: [ה] לעצמה. מעמה מכל נער וכשת ופגם לאחיה הר"מ ועשמא דקרא לא כתוב כדבריו אלא קנס. ותוי"ט: (ט) ס"ק אלמנו דומה כו'

והמפותה אין לה לעבר. ומכי איתא בגמרא אין דומה כו' לפי שפקחות שבהן אומרות משות' אין לה לעבר: (י) כלומר כוסח ופנס עוקן מיד גמרא: (יא) כדכתיב לא יוכל לגאלה. רש"י: (ו) נמצא בר'. אחר שבכסה הר"מ דלמו זנחה קודם שבכסה מדיין אשה ערוה"ה לו היא שהרי כל מלא כנסה לאו אשתו היא: (יב) ומכאן מוציא הרא"ש דלא כהר"מ שפחה כמ"ג דקנסה דוקא לעצמה אבל כוסח ופנס לאחר. דלא"ה לא ה"ל למתני דומפה' פטור בשפחה כיון דחייב כוסח ופנס ופחות"ע: (יג) תימה דמה שומה היא ולא אשה שהוכה ומשפחה נדולה אינה נפסדת בכמה אלא שום שפחה הכיאשת לעבד וי"ל. דכל אשה שאין לפי מה שהיא כעין זה כמה אדם רולה ליתן כדי כתולה לבעולה לפסיל לעבדו אשה כזאת הנפגמת והא דקתני שפחה אורחא דמלתא נקט דאין דרך להפסיל לעבדו בת מלכים חו': (יד) פירש רש"י מזהיר בעבודתו ואף הוא רולה לעשות לו נחת רוח להעמידו מיד והמפתה לבשיוצא. האונס שותה בעציצו. והמפתה אם רצה להוציא מוציא: ה' כיצד שותה בעציצו. אפי' היא חגרת אפילו היא סומא. ואפי' (ס"א היתה) היא מוכת שחין. [ו] נמצא בה דבר ערוה או שאינו ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו: ן יתומה שנתארסה ונתגרשה. רבי אלעזר אומר המפתה פטור והאונס חייב: ז איזה בושת הכל לפי המבייש והמתבייש. פגם רואין אותה כאלו היא שפחה נמכרת כמה היתה יפה וכמה היא יפה. קנסה לעצמה כדקאמר ר' עקיבא לעיל וכן הלכה: ז הכל לפי המבייש. אדם כיוצר המכיים בשתו בשתו מרובה וכן עיקר: והמתבייש. לפי חסיכותו בשתו: כאלו היא שפחה. אומדין כמה אדם רולה ליתן כדי שפחה (יג) לעבדו להשיאה לעבדו שיש לרבו קורת רוח הוא הימנו (יד) וכגון' סריך מגלן דנותן כוסח ופנס ולאחר לאיתא ל' כסף אמר רחמנא לכל מילי ומתרץ אמר קרא ונתן האיש המוכר ל' כסף הגאת בכיכה

מיר מוז באלד בצאהלין דעם קנם והמפתה אונ דער וואס איבער אבתולה אונ איז מיט איר מזנה לבשיוצא אז ער ציהט איר אוים פון זיך, ער וויל זיא ניט נעמען פאר אנוייב בצאהלט ער דעם קנם, אבער אז ער נעמט זיא פאר אנוייב דארף ער ניט געבין דעם קנם האונס דער וואס בייט אבתולה אונ איז מיט איר מזנה שותה בעציצו טרינקט פון זיין מיאוסע כלי וואס ער האט אוים גיקליבען, אפילו זיא איז מיאוס מוז ער איר אויך נעמען פאר אנוייב והמפתה אונ דער וואס דעם איבער אבתולה אונ איז מיט איר מזנה אם רצה להוציא אויב ער וויל איר אוים ציהען פון זיך, ער וויל איר ניט נעמען פאר אנוייב מוציא קען איר אוים ציהען, נעמט ער זיא ניט פאר אנוייב: ה כיצד שותה בעציצו ווי מיינט מען ער טרינקט אין זיין מיאוסע כלי אפילו היא חגרת אפילו זיא איז לאם אפילו היא סומא אפילו זיא איז בלינד אפילו היתה מוכת שחין אפילו זיא איז מצורע מוז ער איר אויך נעמען פאר אנוייב, אבער נמצא בה דבר ערוה אז זיא האט מזנה גיווען נאך דעם ווי ער האט מיט איר חתונה געהאט או שאינה ראויה לבוא בישראל אדער זיא טאר ניט גענומען ווערין פאר אנוייב צו א יוד אינו רשאי לקיימה טאר ער איר ניט האלטין פאר אנוייב שנאמר וארוס עם שטייט אין דער תורה ולו תהיה לאשה צו אים צו דעם מענטש וואס האט איר גענייט אונ האט מיט איר מזנה גיווען ואל זיא זיין אנוייב אשה הראויה לו נאר אזוי אנוייב וואס זיא טעג זיין אנוייב צו אים ונצו אישראל: ן יתומה שנתארסה איתומה וואס מען האט איר מקרש גיווען ונתגרשה אונ זיא איז גיגט גיווארין נאך די קידושין פאר דיא חתונה ווען זיא איז נאך גיווען אנערה בתולה, רבי אליעזר זאגט המפתה אונ מען האט איר איבר גרעט אונ מען האט מיט איר מזנה גיווען, וויל זיא איז איתומה גיהער דאך דער קנם צו איר, אונ זיא האט דאך מזנה גיווען מיט איר ווילען האט זיא מוחל גיווען דעם קנם, דריבער פשוט דארף ער ניט געבין דעם קנם יתאונס חייב אבער אז ער האט איר גענייט אונ האט מיט איר מזנה גיווען דארף ער געבין קנם וועין בהרע"ב: ז איזהו בושת ווי בצאהלט מען פאר וואס ער האט איר פאר שעמט הכל לפי המבייש והמתבייש דאס דארף בית דין זעהן וואס פאר אמענטש ער איז אונ ווער זיא איז, אזוי זאלן זיי שאצין, ווארום ניט אלע מענטשין זענען גלייך ביי דעם פארשעמונג פגם וויא צאהלט מען וואס זיא איז ווייגינער ווערט רואין אותה מען זעהט איר ביאיו היא שפחה גלייך וויא זיא וואלט גיווען אשפחה כנענית נמכרה וואס זיא דארף פארקויפט ווערין צו אבעל הבית בכה היתה יפה ווי פיל זיא איז ווערט גיווען ווען זיא איז גיווען אבתולה וכמה היא יפה אונ ווי פיל זיא איז איצט ווערט אז זיא איז שוין ניט אבתולה וויא פיל זיא איז איצט ווערט ווייניגער ווי פריער דאס זאל ער בצאהלין נאר וואס איז דעם בעל הבית די נפקא מינה צו די שפחה איז אבתולה צו זיא איז ניט אבתולה, נאר מען מיינט אז דער בעל הבית קויפט דיא שפחה ער זאל איר געבין פאר אנוייב צו ווייגעם אקנעקט וואס ער האט אים ליב, אונ ער וויל אים געבין אבתולה פאר אנוייב, וויא פיל דער בעל הבית

לבד הי"ח ר' כסף (סו) חין מהכיסת והפגם והלער: ח כל מקום שיש מכר. לחם כפתו דהיינו בקמטוטה: אין לו בה קנס. דלין קנס לקטנה ולית הלכתא כהא מתני' דהא מתני' ר' מחיר הוא דלחר קטנה חין לה קנס

לחכל חכמים חומרים קטנה יש לה קנס (סו) והלכה כחכמים. וקטנה לענין זה היא מבת ג' עד בת י"ב שנה ויום א' ותביא ב' שערות: וב"מ שיש קנס. משריא נערה. והוא כשתהי' בת י"ב שנה ויום א' והביאה ב' שערות שלו יש לה קנס: אין מכר. שחין חדם מוכר חת בתולתו לנערה: הבוגרת. מבת י"ב שנה ושנה חדשים ויום א' והביאה ב' שערות

קנס שוה בכל אדם. וכל שיש לו קצבה מן התורה שוה בכל אדם: ח כל מקום שיש מכר אין קנס. וכל מקום שיש קנס אין מכר. קטנה יש לה [ז] מכר ואין לה קנס. נערה יש לה קנס ואין לה מכר. הבוגרת [ח] אין לה לא מכר ולא קנס: ט האומר פתיתי את בתו של פלוני. משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ואינו משלם קנס. האומר גנבתי (וטבחתי ומכרתי) משלם את הקרן ע"פ עצמו ואינו משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. המית שורי את פלוני או שורו של פלוני. הרי זה משלם על פי עצמו. המית שורי עבדו של פלוני

היא הנקראת בוגרת (יז) ואין חכיה יכול למוכרה ואין לה קנס: ט האומר פתיתי את בתו של פלוני. לא מכעיא האומר מנסתי שאינו פוגם אותה כל כך שאין לעז על אינוסה גדול כל כך דפשיטא דמשלם בושת ופגם ע"פ עצמו אלא אפי' האומר פתיתי דפגים לה עפי עצמו של מעותה גדול וסל"ח דלא ניחתא אינה קמ"ל דע"ק מוכר לה כו' ובגמרא ליתא אלא קמ"ל דע"ק מוכר לה אינה מוכרת לן בחזקת הלעז אלא כל שאות מודם בתמון מחייבין לה לשלם: (יח) ובאומר גנבתי קמ"ל

בכיפר: משלם ע"פ עצמו דקסבר כופרא ממונא (יט): עבדו של פלוני. והריני חייב ל' שלא:

ווייל נעבין טייערער פאר אבתולה וויא פאר גיט אבתולה אזוי פיל אל נעבין דער וואס האט מיט איר מזונה גיוועזן קנס שוה בכל אדם די פופציג מאלער דאס איז גלייך ביי אלע טענטשין גיט טער אוג גיט ווייניגער וכל שיש לו קצבה מן התורה אוג אלע געלט וואס די תורה האט אוים גיועצט ווי פיל טען אל נעבין שוה בכל אדם איז דאס גלייך ביי אלע טענטשין רייך אוג ארעם: ח כל מקום שיש מכר ווא דער פאטער קען פאר קויפין זיין טאכטער פאר ארינסט. דהיינו ווען זיא איז אנקטנה. פאר עוועלך יאהר מיט אטאג אין קנס איז גיט דא קיין קנס. וואורום אז טען גייט אדער טען רעט איבער אנקטנה נאבתולה וואס איז נאך גיט אלט צוועלף יאהרו אוג טען איז מיט איר מזונה קומט גיט צו בצאהלין קנס וכל מקום שיש קנס אוג ווא עס קומט קנס. דהיינו ער האט מזונה גיוועזן מיט אנערה פון צוועלף יאהר מיט אטאג אוג עלטער אין מכר טאר איר דער פאטער גיט פארקויפין קטנה יש לה מכר אנקטנה וואס איז נאך גיט אלט צוועלף יאהר טענ איד דער פאטער פארקויפין ואין לה קנס אוג אז טען האט מיט איר מזונה גיוועזן קומט איר גיט צו בצאהלין קנס נערה יש לה קנס אנערה אז זיא איז שוין עלטער פון צוועלף יאהר אוג טען האט מיט איר מזונה גיוועזן קומט צו בצאהלין קנס ואין לה מכר אוג דער פאטער קען איר גיט פארקויפין בוגרת אז זיא איז אלט צוועלף יאהר מיט זעקס חדשים מיט אטאג אין לה לא מכר ולא קנס קען איר דער פאטער גיט פארקויפין אוג אז טען האט מיט איר מזונה גיוועזן

קומט איר גיט צו בצאהלין קנס: ט האומר פתיתי את בתו של פלוני ווען איינער איז אליין מודה אוג זאגט איך האב איבער גירעט אדער ער זאגט איך האב געגייט יענעמם טאכטער אוג האב מיט איר מזונה גיוועזן משלם בושת ופגם על פי עצמו דארף ער בצאהלין וואס ער האט איר פארשעמט אוג וואס זיא איז איצט ווייניגער ווערט ווי פריער. דורך זיך אליין ווייל ער האט מודה גיוועזן ואינו משלם קנס אבער די פופציג מאלער קנס בצאהלט ער גיט. וואורום קנס צאהלט טען נאר דורך עדות אבער גיט דורך זיך אליין גיט ווען טען איז אליין מודה האומר גנבתי ווען איינער איז אליין מודה אוג זאגט איך האב גענגבת וטבחתי ומכרתי אדער ער איז מודה אז ער האט גישאכטמין אדער פאר-קויפט די בהמה וואס ער האט גענגבת משלם את הקרן בצאהלט ער דעם קרן וואס ער האט גענגבת על פי עצמו דורך זיך אליין ווייל ער האט מודה גיוועזן ואינו משלם תשלומי כפל אוג ער בצאהלט גיט טאפעל ותשלומי ארבעה וחמשה אוג בצאהלט גיט פיר אדער פינף טאהל אזוי פיל. וואורום דאס איז קנס אוג דער וואס איז אליין מודה צאהלט גיט קנס המית שורי את פלוני ווען איינער איז מודה אוג זאגט מיין אקס האט געהרגט אטענטש א' אדער ער זאגט מיין אקס האט געהרגט שורו של פלוני דעם אקס פון יענעב טענטש הרי זה משלם על פי עצמו דארף ער בצאהלין דורך זיך אליין ווייל ער האט מודה גיוועזן המית שורי עבדו של פלוני אז ער איז מודה אוג זאגט מיין אקס האט געהרגט רעם עבד בגענני פון יענעב

מענטש

טעם כתולם: (סו) ומאי קרא כתולם כתיב מפתח מגן וכ"ל דכיון דלמכתן דכסת ופגם לא בכלל קנס לתולם נמכו ומכנו שקלים דכסף כמפתח יעלי' בנ"ם מסני דנגו תולם. פ"ל חכמ' דמפתח נמי לא בכלל קנס נגמו: (סו) בגמרא מאי שמעתיה מקרא: [ז] מכר. דתניא יכול ימכור אדם בתו כשהיא נערה תלמוד לומר ונתנה שפחה מכרים מכרים ליט דין אלא תמכר. רש"י: (יח) אין לה שפיר תרגום ירושלמי גבר בגר: [ח] אין לה כר. דייקי' מינה מא בשם ופגם אית לה. ודוקא לתוסס אבל מעותה אין לה: כלום פרי"ם דסא בוגר אין לאחר כלום אלא מעותה אבלה: (יח) ותמהני אתינא במקום שבכותם ופגם לעצמו אבל מבנה בתמת תנן זכי הוי לאבל מאי ניחתא אינה לה כו' ובגמרא ליתא אלא קמ"ל וכ"ל דס"ק קמ"ל לגלא איכפת לן בחזקת הלעז אלא כל שאות מודם בתמון מחייבין לה לשלם: (יט) ובאומר גנבתי קמ"ל

דאפ"ג דבכלל הכפל יש בו קרן וה"ל דאגב דמייב בקרן ישלם גם כן הקרן קמ"ל דלא ויריפא אסמעתין דלא חייסינן להחזקת לעז דה"ל אפי' מקרן ליפטר: [ט] יתר כו'. פחות כמי משכחת לה דקיימא לן פלגא נזקא קנסא ועיין בגמרא:

אינו משלם ע"פ עצמו זה [ט] הכלל כל המשלם [י] יתר על מה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו:

פטור דקנס ניכהו אפי' אינו שוה כלום נותן ל':

מענטש איינו משלם על פי עצמו דארף ער ניט שאדין גימאכט, איז דאך דאס קנס איינו משלם על פי עצמו צאהלט ער ניט דורך זיך אליין אז ער איז אליין מודה נאר דורך עדות אז ער האט אליין ניט מודה גיווען נאר עדות האבין אים בעשולדיגט דארף ער בצאהלין:

רש"י

אשתו הוא. וכי אשתו היא כתר דקאמר לכשויציא: לכשלא יכנוס. שתמצן

גמרא כתובות דף ל"ט ע"ב.

הכסה ה' כלה כלי המיטה דת"ת דמלכות דכריאה השתפא האונס נותן מיד המפתה לכשיוציא וכו' לכשיוציא אשתו היא אמר אביי אימא לכשלא יכנוס תניא נמי הכי אע"פ שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנוס בושת ופגם נותן

רש"י

שתמצן היא לו תכיה לו המפתה עצמו: יכולין לעכב שלא יכניסנה: תהיה. ממש היא מהוה

מיד ואחר האונס וא' המפתה בין היא ובין אביה יכולים לעכב בשלמא מפתה כתיב אם מאן ימאן אביה אין לי אלא אביה היא עצמה מניין ת"ל ימאן מ"מ אלא אונס בשלמא איהי כתיב ולו תהיה מדעתה אלא אביה מנלן אמר אביי שלא יהא חוטא נשכר

האונס נותן מיד אז איינער האט געגייט אבתולה
און האט מיט איר מזנה גיווען, דארף ער
איר באלד געבין דיא פופציג טאלער המפתה און
אויב ער האט איבערגירעט אבתולה און זיא
האט איינגעווייליגט ער זאל מיט איר מזנה זיין
יכשיוציא אז ער וועט זיא נעמין וועט ער איר געבין
דיא פופציג טאלער, פרעגט די גמרא יכשיוציא
אז ער וועט זיא נעמין אשתו היא איז זיא דען זיין
ווייב וואס דו זאגסט ער וועט זיא נעמין אמר אביי
אימא יכשלא יכנוס האט אביי גיזאגט מען מיינט
אויב ער וועט איר ניט נעמען פאר אנווייב, וועט
ער איר געבין פופציג טאלער, אבער אז ער וויל
זיא נעמען פאר אנווייב דארף ער איר די פופציג
טאלער ניט געבין תניא נמי הכי מיר האבין אויך
אזוי גילערנט אף על פי שאמרו המפתה נותן יכשלא
יכנוס אפילו מען האט גיזאגט אז צו המפותה
וואס איבערגירעטע בתולה גיט מען נאר די פופציג
טאלער ווען ער וויל זיא ניט נעמען פאר אנווייב,
אדער דער פאטער וויל זיא אים ניט געבין פאר
אנווייב, פון דעסטוועגין בושת ופגם נותן מיד פאר
דעם פארשעמען וואס ער האט איר פארשעמט
און וואס זיא איז איצט וועלגועלער גיווארין פון
פריער דאס מוז ער באלד בצאהלין ואחד האונס
ואחד המפתה סיי ער האט געגייט אבתולה און
האט מיט איר מזנה גיווען, און סיי ער האט
איבערגירעט אבתולה און האט מיט איר מזנה
גיווען בין היא ובין אביה יכולים לעכב סיי זיא און סיי
איר פאטער קענען פארהאלטין זיא קען זאגין
זיא וויל ניט זיין זיינע אנווייב און איר פאטער
קען אויך זאגין ער וויל ניט דער מענטש זאל
חתונה האבין מיט זיין טאכטער), פרעגט דיא
גמרא בשלמא המפתה כתיב אם מאן ימאן אביה אויב ער
האט איבערגירעט אבתולה און זיא האט מיט איר
מזנה גיווען, שטייט אין פסוק אויך דער פאטער
וועט ניט ווילין ער זאל זיא אים געבין פאר
אנווייב מוז ער איר געבין פופציג טאלער אין לי
אלא אביה ווייסין מיר נאר אז דער פאטער קען
שטערין זיין טאכטער זאל ניט חתונה האבין מיט
אים תיא עצמה מנין פון וואנען ווייסין מיר אז זיא
קען אויך זאגין איך וויל ניט חתונה האבין מיט
אים און ער מוז איר געבין פופציג טאלער
תלמוד לומר ימאן מכל מקום שטייט אין פסוק אם
מאן ימאן. צו וואס שטייט צוויי מאהל דער
ווארט ניט ווילין, נאר איין מאהל ווייזט מיר
אויך דער פאטער וועט ניט ווילין, דאס אנדערע
מאהל ווייזט מיר אויב זיא וועט ניט ווילין,
דארף ער געבין די פופציג טאלער אלא אונס אבער
אז ער האט געגייט אבתולה און האט מיט איר
מזנה גיווען בשלמא איהי בתיב ולו תהיה מדעתה אויב
זיא וויל ניט זיין זייגע אנווייב שטייט אין דיא
תורה, אז ער קען זיא ניט נייטין, ווארום עס
שטייט אין פסוק צו אים וצו דעם מענטש וואס
האט זיא געגייט אל זיא זיין אנווייב, אויב זיא
וויל וועט זיא ווערין זיין ווייב, אבער אז זיא
וויל ניט ווערין זיין ווייב, קען ער זיא ניט נייטין
אלא אביה מנין אבער פון וואנען ווייסין מיר אז
דער פאטער קען אויך זאגין ער וויל ניט זיא
זאל ווערין זיין ווייב אמר אביי שלא יהא חוטא נשכר

אביי

לת עצמה לו: מצי מעכב. שמסרולה היו כולם כדאמרי' לקמן ימהרנה לו מדעתו: אביה נמי לא מצי מעכב. מי לאו שלא יהא חוטא נשכר: אף על פי שאמרו אונס נותן מיד כשיוציאנו אין לה עליו כלום. ולא תמריכו אין קנסה תחת כתובתה

רבא אמר ק"ו ומה מפתה שלא עבר אלא על דעת אביה בלבד בין היא ובין אביה יבולים לעכב אונס שעבר על דעת אביה ועל דעת עצמה לא ק"ש רבא לא אמר כאביי כיון דקא משלם קנס לאו חוטא נשכר הוא אביי לא אמר כרבא מפתה דאיהו מצי מעכב אביה נמי מעכב אונס דאיהו לא מצי מעכב אביה נמי לא מצי מעכב. תניא אידך אע"פ שאמרו אונס נותן מיד כשיוציא הוא אין לה עליו כלום כשיוציא מי מצי מפיק לה אימא כשתוציא היא מהרי לאכיה נותן מיד מילא כסף קנסה היא כתובתה וכן אם מת ילא כסף קנסה בכתובתה: מי מצי מפיק לה. לא יוכל לגלגה כתיב: כשתצא היא. אם יגרש מגליה ותכעה הימנו גט: טעמא מאי תקינו רבנן כתובה. לגמר נמיס:

אין לה עליו כלום. מת יצא כסף קנסה בכתובתה רבי יוסי בר' יהודה אומר יש לה כתובה מנה במאי קמיפלגי רבנן סברי טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה

אַבַּיֵי אָנוּס דָּעֵר וַיְנְרִינְגֶער זָאל נִיט פַאַרְדִינְען וַוייל עֶר הָאט גֶעזִינְדִיגְט אוּנ הָאט זִיא גֶענוּמֶען אוּנ הָאט מִיט אִיר מְזוּנָה גִיוֶען, זָאל עֶר זִיא נָאך גֶעמָען פַאר אַוויֶיב אוֹיך. דָאס זָאל נִיט זַיין, דְרִיבֶּער אוֹיב זִיא וַוייל נִיט אַרֶער דֶער פָאטֶער וַוייל נִיט. קָען עֶר זִיא נִיט גֶעמָען פַאר אַוויֶיב, סִיידִין בֵּיידֶע וַוילֶען רָבָא אָמַר כָּל דְּחוֹטֵר רָבָא זָאגְט עִם אִין אַף צוּ לֶערֶנען מִיט אַקַל וָחוֹמֶר יוֹמָא מְפַתֶּה שֶׁלֹּא עָבַר אֶלָּא עַל דַּעַת אָבִיהָ בִּלְבַד סאדָאך אַז אַיינֶער הָאט אִיבֶּערגִינְרֶעט אַבְּתוּלָה אוּנ עֶר הָאט מִיט אִיר מְזוּנָה גִיוֶען, הָאט עֶר דָאך נָאר גֶעזִינְדִיגְט צוּם פָאטֶער אַלַיין, וואַרום זִיא הָאט דָאך אַיינְגֶעוִוילִיגְט, פוּן דֶעסְטְוֶעגֶן אִין דֶער דִין בֵּין הִיא יְכוֹלָין אֲבִיהָ יְכוֹלִין בְּמַבָּב סִיי זִיא אַלַיין אוּנ סִיי אִיר פָאטֶער אַלַיין קָענֶען זָאגֶן זַייא וַוילֶען נִיט זִיא זָאל וַוערֶן זַיין וַוייב אוּנס שֶׁעָבַר עַל דַּעַת אָבִיהָ וְעַל דַּעַת עַצְמָהּ אָבֶּער אַז עֶר הָאט גֶענוּמֶען אַבְּתוּלָה אוּנ הָאט מִיט אִיר מְזוּנָה גִיוֶען הָאט עֶר דָאך גֶעזִינְדִיגְט צוּם פָאטֶער אוּנ צוּ אִיר לא כָּל שֶׁכֵּן אַז דֶער דִין נִיט גֶעוִוים אַז סִיי זִיא אַלַיין אוּנ סִיי דֶער פָאטֶער אַלַיין זָאלֶין קָענֶען זָאגֶן זַייא וַוילֶען נִיט זִיא זָאל וַוערֶן זַיין וַוייב אוּנס וְאִי לָאו אֲמַר כְּאַבַּיֵי רָבָא וַוייל נִיט זָאגֶן וַוי אַבַּיֵי דְרִיבֶּער זָאל דֶער פָאטֶער אַלַיין קָענֶען זָאגֶן עֶר וַוייל נִיט זִיא זָאל וַוערֶן זַיין וַוייב וַוייל דֶער זִינְדִיגֶער זָאל נִיט פַאַרְדִינְען בְּצָאהְלִין דִיא פּוּפְצִיג טָאלֶער פַאַרְדִינְט עֶר דָאך שׁוֹין נִיט פוּן דִי עֲבֵירָה אַבַּיֵי לא אָמַר כְּרָבָא אַבַּיֵי וַוייל נִיט זָאגֶן וַוייא רָבָא, מִיר זָאלֶין אַפְּלֶערְנֶען אוּנס פוּן מְפַתֶּה, וַוייל עִם אִין גִיט גְלַייך אוּנס צוּ מְפַתֶּה מְפַתֶּה דְּאִיהוּ מָצִי מְמַבַּב אַז אַיינֶער רֶעט אִיבֶּער אַבְּתוּלָה אוּנ אִין מִיט אִיר מְזוּנָה אוּנ עֶר זָאגְט נָאכְדֶעם עֶר וַוייל זִיא נִיט גֶעמָען פַאר אַוויֶיב, קָען מָען אִים נִיט גֶייטִין עֶר זָאל זִיא נָא גֶעמָען אֲבִיהָ נַמִי מְצִי מְמַבַּב קָען דֶער פָאטֶער אוֹיך זָאגֶן עֶר וַוייל זִיא אִים גִיט גֶעבֶּן פַאר אַוויֶיב אַזוי וַוי דֶער פָאטֶער קָען אִים נִיט גֶייטִין עֶר זָאל זִיא גֶעמָען פַאר אַוויֶיב, אַזוי קָען עֶר נִיט גֶייטִין

דֶעם פָאטֶער עֶר זָאל זִיא אִים גֶעבֶּן פַאר אַוויֶיב אוּנס דְּאִיהוּ לא מָצִי מְמַבַּב אָבֶּער אַז אַיינֶער הָאט גֶענוּמֶען אַבְּתוּלָה אוּנ הָאט מִיט אִיר מְזוּנָה גִיוֶען, וואָס עֶר קָען נִיט זָאגֶן עֶר וַוייל זִיא נִיט גֶעמָען פַאר אַוויֶיב, נָאר עֶר מוּז זִיא גֶעמָען פַאר אַוויֶיב, אֲבִיהָ נַמִי לא מָצִי מְמַבַּב דֶער פָאטֶער קָען אוֹיך זָאגֶן עֶר וַוייל נִיט זִיא זָאל וַוערֶן זַיין וַוייב, נָאר עֶר מוּז זִיא גֶעבֶּן פַאר אַוויֶיב. אַזוי גוּט וַוי דֶער פָאטֶער קָען אִים גֶייטִין עֶר זָאל זִיא גֶעמָען פַאר אַוויֶיב, אַזוי קָען עֶר גֶייטִין דֶעם פָאטֶער עֶר זָאל זִיא אִים גֶעבֶּן פַאר אַוויֶיב אוּנס אִיהוּ נָמִי מְמַבַּב אָבֶּער אַז אַיינֶער הָאט אַבְּתוּלָה אוּנ הָאט מִיט אִיר מְזוּנָה גִיוֶען, וואָס עֶר קָען נִיט זָאגֶן עֶר וַוייל זִיא נִיט גֶעמָען פַאר אַוויֶיב, נָאר עֶר מוּז זִיא גֶעמָען פַאר אַוויֶיב, אֲבִיהָ נַמִי לא מָצִי מְמַבַּב דֶער פָאטֶער קָען אוֹיך זָאגֶן עֶר וַוייל זִיא נִיט גֶעמָען פַאר אַוויֶיב, אַזוי וַוי דֶער פָאטֶער קָען אִים נִיט גֶייטִין עֶר זָאל זִיא גֶעמָען פַאר אַוויֶיב, אַזוי קָען עֶר נִיט גֶייטִין

קָענֶען

והא לא מצי מפיק לה ורבי יוסי בר יהודה סבר הא נמי מצער לה עד דאמרה היא לא בעינא לך:

קֶענען ווייל עֶר וועט איר דאַרפֿין געבין כּתובּה, אַמאָהל וועט עֶר ניט האָבין צו געבין כּתובּה, און אַמאָהל וועט אים אשאד זיין צו געבין כּתובּה, דערוויייל וועט ווערין שלום ביי זיי והא לא מצי מפיק לה אבער די אשה וואס עֶר האט איר געגייט ווען זיא איז גיווען אבתולה און האט מיט איר מזנה גיווען און האט איר געמוזט געמען פאר אנוייב, מאר עֶר זיא ניט נמין, דריבער פון איר עטוועגען האט מען נאר ניט געמאכט אבתולה, און אז זיא וויל דער מאן זאל זיא נמין, אבער דער מאן איז גישטאָרבין קומט איר קיין כּתובּה ורבי יוסי ברבי יהודה סבר און רבי יוסי בר יהודה הא לא בעינא לך אויב דיא אשה וואס האט מזנה גיווען וועט ניט האבין אבתובּה, וועט דער מאן איר שטארק פייניגען ביז זיא וועט ניט קענען אויס האלטין און זיא וועט געמען פון אים נמ, אבער אז עֶר וועט איר דאך פין געבין כּתובּה וועט עֶר זיא ניט פייניגען:

עורך תרומה דף קל"א ע"ב ת"ת דאיתות יוד הא ואו הא

בהוא זמנא דמסיימי ישראל דאיתון תושבחתא דדוד כדין תושבחתא דשירתא דימא כמה דאוקימנא. ואי תימא האי תושבחתא ממאי איהי בתקונא בתרייתא כתר שבחי דדוד והא תורה שבכתב אקדימת לתורה שבעל פה ואקדימת לנביאים ואקדימת לכתובים וכמה דאקדימת הכי אצטריך לאקדמה (כ"ל בשירתא). אלא מגו דכ"י לא אתתקנת אלא מתורה שבכתב משום הכי אצטריך לומר לה בשירותא דתקונהא והאי תושבחתא משליא מכל שאר תושבחן דעלמא. ואיהי לא אתתקנת מכלהו כמה דאתתקנת מתושבחתא דא. וכגון דא איהי סמוך לגלותא דמיושב כמה דאוקימנא. כה שעתא כד שירתא דימא אתאמר מתעטרת כנ"י בההוא כתרא דזמין קב"ה לאתעטרא למלכא משיחא. וההוא כתרא גליפא מחקקא בשמהן קדישין כמה דאתעטר קב"ה בהוא יומא דאתעברו ישראל ית ימא ואתבע לכל משריין דסרמה ופרשוהי. בג"ד בעי כ"נ לשוואה רעותיה בהאי שירתא. וכל מאן דזכי לה בהאי עלמא זכי למהמי למלכא משיחא בתקוני ההוא כתרא וכחגירו דזייניה וזכי לשבחא האי שירתא תמן והא אוקימנא מלי. כיון דמטי ב"נ ליתבתא נפל קב"ה בהוא כתרא ושוי לי' קמיה וכ"י שריאת לאתתקנא למיתי קמי מלכא עלאה. ואצטריך לאכללא לה בתליסר מכילן דרחמי עלאי דמנהון אתברכא. ואיתון תליסר בסמיין עלאין כד"א גדל וכרכום קנה וקנמון וגו' והכא איתון. שיר. ושבחה. הלל. זמרה. עוז. וממשלה. נצח. גדולה. וגבורה. תהלה. ותפארת. קדושה. הא תריסר. ולבתר לחברא לה בהדייהו ולימר ומלכות והוו תליסר כגון דאיהי מתברכא מניהו. ועל דא אצטריך בשעתא דאתכלילא ביניהו לשוואה לבא ורעותא בהאי ולא ליתתבי כלל דלא לפסוק ביניהו. ואי פסיק ביניהו. מתחות גדפי כרוביא נפיק חד שלהובא ואקרי בחילא ואמר פלגיא די פסיק גאותא דקב"ה יתאתי ויתפסק דלא יתמי גאותא דמלכא קדישא כד"א וכל ירמה גאות ה' כגון דאלין תליסר איתון גאות ה'. מכאן ולהלאה אל ההודאות כו' דא מלכא עלאה דשלמא כלא דיליה כגון דכל הני שבחי איתון לגבה דכ"י כד משתבחא במשריתא דלתתא כד"א שיר השירים אשר לשלמה למלכא דשלמא דיליה. מתמן ולהלאה יוצר' אור וכורא חושך עושה שלום וכורא את הכל והא אתעטרא ביה ואתעטרו חברייא דהני איתון תיקונין דעלמא עלאה:

הלבה פסוקה — יוסף לחק — מוסר

הרמב"ם הל' ק"ש פרק ג'

(א) היה קורא ופגע באחרים או פגעו בו אחרים אם היה בין פרק לפרק פוסק ומתחיל ושואל בשלום מי שהוא חייב בכבודו כגון שפגע באביו או רבו או מי שהוא גדול ממנו בחכמה ומשיב שלום לכל אדם שנתן לו שלום:

מספר שערי הקדושה ח"ב שער ד'

אע"פ שהירמה כתיב כה הן ירמת ה' היא חכמה וכתיב ירמת ה' היא תורה ירמת ה' כי עקב היא אל הענוה כמ"ש עקב ענוה ירמת ה'

(א) היה קורא ופגע באחרים או פגעו בו אחרים אויב ער האט געלייענט קריאת שמע און ער האט בגעגינט מענטשין ארער מענטשין האבין אים בגעגינט אם היה בין פרק לפרק אויב דאס איז גיווען צווישען איין פרק און דעם אנדערין פרק ער האט אויסגילאזין איין פרק און דארף אנ-הייבין נאך אפרק] פוסק ומתחיל ושואל שלום מי שהוא חייב בכבודו מען ער אויסריידין און פרעגין שלום צו דעם מענטש וואס ער דארף אים געבין כבוד כגון שפגע באביו או רבו או מי שהוא גדול ממנו בחכמה דהיינו ער האט בגעגינט זיין פאטער ארער זיין רבי ארער אלעלכין וואס איז אנדערעסערער למדן פון אים ומשיב שלום לכל אדם שנתן לו שלום און מען ענטפערין שלום צו יעדער מענטש וואס האט

אים

אף על פי שהירמה כתיב בה הן ירמת ה' היא חכמה אפילו עם שטייט אין פסוק ביי מורא פאר גאט אז נאר מורא האבין פאר גאט איז אחכמה יכתיב ירמת ה' היא אוצרו און עם שטייט אין פסוק די מורא פאר גאט דאס איז זיין אוצר ודער אוצר פון גאט, פון רעסטווענען אמרי רבותינו זכרונם יברכה האבין די רבנן גיזאגט כי עקב היא אל הענוה מורא פאר גאט איז דער טריט ודי פאדעשווע; פון ענוה גידערינקייט, וואס דער מענטש איז גידערינג ביי זיך, דאס איז אנדערעסערע מעלה ווי מורא פאר גאט כמו שאמר הכתוב עקב ענוה ירמת ה'

ומי שדעתו שפלה עליו כאלו הקריב הקרבנות שנ׳ זבחי אלהים רוח נשברה ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת וכו׳ ואין תפלתו של אדם נשמעת אלא א״כ מניח עצמו ככפר שנאמר ואם אדם כתבו וגומר יצא כל כפר להשתחות וגו׳ וכתיב ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וכל מי שהוא עני גורם להסורות שכינה על אחדים כאדם ונאמר ומתה נגע על הערפל וגומר מי גרם לו זה עונותיו שנאמר ואתים מתה עון מאד וחלמי רבי פנחס בן יאיר אומר זכיות מביאה לידי זריזות וזריזות מביאה לידי נקיות ונקיות מביאה לידי טהרה וטהרה מביאה לידי פרישות ופרישות לידי קדושה וקדושה לידי עניה כו׳

ווי דער פסוק זאגט דער טריט פון ענוה איז דיא מורא פאר גאט, פריער איז ענוה. פון ענוה קומט מען צו די מורא פאר גאט ווי שרעתו שפלה עליו אוג דער מענטש וואס איז ביי איא זיך נידעריג באלו הקריב כל הקרבנות איז גלייך וויא ער וואלט מקריב גיווען אלע קרבנות שנאמר זבחי אלהים רוח נשברה וארום עם שטייט אין פסוק דער צו בראכענער מוחה פון דעם מענטש דאס זענען די קרבנות פון גאט ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת גאך מער איז דא ביי אים זיין תפלה ווערט ניט פארמיאוסת ביי גאט ואין תפלתו של אדם נשמעת די תפלה פון מענטש ווערט אנדערש ניט גיהערט אין היכל אלא אם כן משים עצמו כשר סיידין ער איז ביי זיך ווייך וויא פליש שנאמר והיה מידי חדש בחדשו וגו׳ יבא כל בשר להשתחות וגו׳ וארום עם שטייט אין פסוק וישעיה סו׳ אין יערער חדש וועט קומען יערער מענטש וואס איז ביי איא זיך ווייך ווי פליש ער זאל זיך איינבייגין פאר גאט וכתיב גאך שטייט דארט אין פסוק גאט זאגט זה אביט אל עני ונכה רוח צו דעם מענטש וועל איך קוקען, צו דעם מענטש וואס איז ביי זיך ארעם אוג האט אצובראכענעם מוחה וכל מי שהוא עני גורם להשרות שכינה על האדם בארץ אוג דער מענטש וואס איז ביי זיך נידעריג וועט ער ברייגנען די שכינה זאל רוהען אויף דעם מענטש ווען ער איז דא אויף די ערד וינאמר ומשה נגש אל הערפל אוג עם שטייט אין פסוק משה האט גיגעהנט צום וואלקין ערפל וואס דארט איז גיווען גאט מי גרם לו זה ווער האט געבריינגט משה׳ן צו אזוי אנרויסקייט ענותנותו זיין נידעריגקייט שנאמר והאיש משה ענו מאד וארום עם שטייט אין פסוק אוג דער מענטש משה איז ביי איא זיך גיווען זייער נידעריג ותני רבי פנחס בן יאיר אומר אוג מיר האבין גילערנט רבי פנחס בן יאיר זאגט זכירות מביא לידי זריזות וואס דער מענטש איז אפגעהיט פון אגבירה דאס ברייגנט אים צו די געשווינדקייט צו טאהן מצות זריזות מביאה לידי נקיות אוג דער מענטש וואס איז געשווינט צו טאהן מצות דאס ברייגנט אים ער זאל זיין ריין פון שלעכטע מדות ונקיות מביאה לידי טהרה אוג דער מענטש וואס איז ריין פון שלעכטע מדות דאס ברייגנט אים ער זאל זיין ריין פון טומאה אויך וטהרה מביאה לידי פרישות אוג דער מענטש וואס היט זיך ער זאל זיין איביג ריין פון טומאה. דאס וועט אים ברייגנען ער זאל זיין אפגעשיידט פון די תענוגים פון דיא וועלט ופרישות לידי קדושה אז ער וועט זיין אפגעשיידט פון פער-געניגונם וועט דאס אים ברייגנען צו הייליגקייט וקדושה לידי עניה אוג הייליגקייט וועט אים

אים פריער גינעבין שלום: (ב) היה קורא באמצע הפרשה אינו פוסק ומתחיל לשאול אלא בשלום מי שהוא מחירא מבני כגון מלך או אנס וכיוצא בהן אבל מי שהוא חייב בכבודו כגון אביו או רבו אם נתן לו שלום תחילה פוסק ומשיב לו שלום: (ג) ואלו הן בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע בין שמע לוהיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר בין הפרקים האלו שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אבל בין ויאמר לאמת ויציב הרי זה באמצע הפרק ולא יפסיק

(ב) היה קורא באמצע הפרשה אינו פוסק ומתחיל לשאול אלא בשלום מי שהוא מחירא מבני כגון מלך או אנס וכיוצא בהן אבל מי שהוא חייב בכבודו כגון אביו או רבו אם נתן לו שלום תחילה פוסק ומשיב לו שלום: (ג) ואלו הן בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע בין שמע לוהיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר בין הפרקים האלו שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אבל בין ויאמר לאמת ויציב הרי זה באמצע הפרק ולא יפסיק

ואל ער ניט אויפהערין לייענען אוג אנהייבין פרעגין שלום, סיידין צו אזוי אמענטש וואס ער האט מורא פאר אים ניט הרגנן כיון מלך או אנס וכיוצא בהן דהיינו אמלך אדער אנזלן אוג נאך אנדערע מענטשין אזעלכע אבל מי שהוא חייב בכבודו אבער צו אזוי אמענטש וואס ער דארף אים געבין כבוד אוג מורא האט ער ניט פאר אים כגון אביו או רבו דהיינו ער איז זיין פאטער אדער זיין רבי אם נתן לו שלום תחילה אויב דער פאטער אדער דער רבי האבין אים פריער גינעבין שלום פוסק ומשיב לו שלום טען ער אויס-ריידין אוג אים ענפערין שלום: (ג) ואלו הן בין הפרקים דאס הייסט צווישען דיא פרקים בין ברכה ראשונה לשניה צווישען די ערשטע ברכה אוג דיא אנדערע ברכה, צווישען יוצר המאורות אוג אהבה רבה בין שניה לשמע צווישען די אנדערע ברכה אוג שמע ישראל. צווישען הבוחר בעמו ישראל באהבה אוג שמע ישראל בין שמע לוהיה אם שמוע צווישען שמע ישראל אוג והיה אם שמוע. צווישען ובשעריך אוג והיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר צווישען והיה אם שמוע אוג ויאמר. צווישען על הארץ אוג ויאמר בין הפרקים תאלו שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם צווישען די פרקים זאל ער פרעגין שלום צו דעם מענטש וואס ער דארף אים געבין כבוד, אוג ענפערין שלום צו דעם מענטש וואס האט אים פריער גינעבין שלום, טען ער צו יערער מענטש אבל בין ויאמר לאמת ויציב אבער צווישען ויאמר אוג אמת ויציב הרי זה באמצע הפרק דאס האט דעם דין אזוי ווי אין מיטען פרק ולא יפסיק אוג ער טאר ניט אויסריידין

ברייגנען

אלא לשאול מפני היראה ולהשיב מפני הכבוד: ועניה גדולה מכולן שמכיתה לידי רה"ק שנאמר רוח ה' תלטיפ עלי יען משח ה' אותי לבשר ענוים:

אָלָא לְשָׁאוֹל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וּלְהָשִׁיב מִפְּנֵי הַכָּבוֹד נָאר צוּ פְרָעגַן שָׁלוֹם צוּ אַזוֹי אַמְעַנְטְשׁ וָוּאס עֶר הָאט מוֹרָא פַאר אִים עֶר זָאל אִים נִיט הַרְגָּנָן, אוּנ עֶנְטְפֶערִין שָׁלוֹם (אוּיב מָען הָאט צוּ אִים פְרִיעֶר גִיזָאגְט שָׁלוֹם) צוּ אַזוֹי אַמְעַנְטְשׁ וָוּאס עֶר דַארְף אִים גֶעבֶּן כָּבוֹד, רָאס מְעַנְ מָען:

בְּרֵיינִגְגֶען עֶר זָאל זַיין בַּיי זִיךְ גִיוָעְרִיג וַעֲנָוָה גְדוֹלָה מִכּוּלָּן דֶער מֶענְטְשׁ וָוּאס אִיז בַּיי זִיךְ גִיוָעְרִיג רָאס אִיז דִיא גְרֶעסְטֶע מִדָּה פוּן אַלֶּע שְׁכִיאָה לִידֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ רָאס בְּרֵיינְגְט אִים צוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁנֶּאֱמַר וָוּארוּם עֶס שְׁטֶייט אִין פָּסוּק דֶער נָבִיא יְשַׁעְיָה הָאט גִיזָאגְט רוּחַ ה' אֱלֹהִים עָלַי יַעַן מָשַׁח ה' אוֹתִי לְבַשֵּׂר עֲנָוִים דִי נְבוּאָה פוּן נָאט אִיז אוֹיף מִיר, וְוַייל נָאט הָאט מִיךְ גֶעזַאלְבְּט אָנְ-צוּ-זָאגִין אַגוּטֶע בְּשׂוֹרָה צוּ דִיא מֶענְטְשִׁין וָוּאס זֶענֶען בֵּייא זִיךְ גִיוָעְרִיג:

אונקלוס — תרומה יום ד תורה

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ו' דמילוי ו"ו אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

טז וְתִתֵּן בַּאֲרוֹנָא יָת סַהֲדוּתָא דִי אֶתֵּן לָךְ: יז וְתַעֲבִיד כַּפּוֹרְתָא דְדַהַב דְּכִי תַּרְתֵּין אַמִּין וּפַלְגָא אֻרְכָּהּ וְאַמְתָא וּפַלְגָא פּוּתְיָהּ: יח וְתַעֲבִיד תְּרֵין

תרומה יום ד תורה

טז וְנָתַתָּ אֶל־הָאָרֹן אֶת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: שני יז וְעָשִׂיתָ כַּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכָּהּ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבָּהּ: יח וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם

בעל הטורים

(יח) שנים כרובים. ופניהם היו אל אחיו כמו שני תכריס לישראל ולכך נקראו לוחות הברית: (יז) כפרת. לשון כיסוי: אמתים וחצי ארכה וגו'. כמדת ארכו

רש"י

(טז) ונתת אל הארון. כמו כארון: הערות. התורה שהיא לעדות ביני וביניכם שצויתי ת אתכם מצות הכתובות בה: (יז) כפרת. כסוי על הארון שהיה פתוח מלמעלה ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארכה. כארכו של ארון ורחבה כרחבו של ארון ומונחת על עובי הכתלים מרבעתן ואמ"ם אלא נתן אישור לשוביה פירשו רבותינו

שפתי חכמים

ת הקשה הרמ"ם דהא כפיפור הקמת המשכן בפרשת פקודי כתיב ויתן את העדות אל הארון וגם פי' את העדות הלוחות ושוב והנה לא נכתב ספר תורה אלא עד סוף האדרעים שנה וכו'. ול"ל מדכתיב אשר אתן אליך שהוא לשון עתיד ושא עשרת

רעת זקנים מבעלי התוספות

(טז) ונתת אל הארון. אין זה צקר הצווי דהא כתיב למטה ואל הארון תתן את העדות אלא ליתן טעם מפני מה לא יסודו מטנו כדי שלא ישתמשו בו כי צדיק ליתן בו את העדות ויחיה קרוש:

ענין הכפורת

(יז) ועשית כפורת זהב טהור וגו'. הכפרת היה כמוי על הארון לכפות התורה ולכוסות המונחים בתוכו ולרמז שלריך לכפות פרולות התורה שלא לגלותם בדברים כי דברים שכסה עתיק יומין אל תגלה לאותם וכמ"ש ונאמנן רות מכסה דבר וכתיב כבוד אלהים הסתר דבר. והיה זר והב על הכפרת להגיד שהכתר והשערים שהמתיה היה כתורה כי היא תכבד את האדם תשים לראשו עטרת חן בהלנתו. והוצרת על הארון שני הכרובים לרמוז שהתורה האלהית נתונה מה' ית' כאמצעות המלאכים הנכבדים כי המלאכים נקראים כרובים. ולכן היו פורשי כנפים למעלה להוציע כי מן הגבוה מעל נבוה היה השפע התוריי מגיע. וכמו שאמר משה רבינו ע"ה ה' מסיני בא וגו' ואתה מרבבות קדש מימינו אש דת למו. והיו פניהם איש אל אחיו לרמוז שיותם כלם אהובים כלם ברורים כמו שאמרו הקדושים עליהם. ותפסר עוד לומר שהיו הכרובים הסם על הארון כדמות שני ילדים קטנים אשר אין בהם כח כל מוח ולא שעמו הטא. הא' בצורת זכר והב' בצורת נקבה. לרמוז ולגלות שכל אחים ואשה אשר מבני ישראל המה רואי שמילדותם יתמידו ויהלו ימיהם על תורה האלהים ויהנו בה יומם ולילה' אם בקריאתה ואם בקיום מצותיה כי בזה יקנו שלמותם ואשרם. וכזה אמר המשורר כמה יזכה נער את ארחו לשמור כדברך כי כאשר יהיו מילדותם נקיים משון הנקים בתורת ה' יהיו פורשי כנפים למעלה מפני שהמה סוככים הכנסיהם על הכפרת ל"ל הנקים ומעייניים בתורה אשר תתהיו וידבקו בעליונים היושבים הלשונה המלכות עילאה. והיו פניהם איש אל אחיו לרמוז שכל אשר כשם ישראל יכונה ראוי שיהיו הלשונה כנפיו ומתשכחו פרוזות למעלה כלומר לשבוח את

פירוש לתורת אלהים

(טז) וְנָתַתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט נֶעבֶּן אִין דֶעם אָרוֹן אֶת חֲעֵדֻת די תּוֹרָה וָוּאס אִיךְ וָוֶעל צוּ דִיר נֶעבֶּן אוּנ פַאר וָוּאס הַיֶּיסְט דִיא תּוֹרָה עֵדוּת וַוייל וִיא אִיז אַיין עֵדוּת צְוַוישֶׁען מִיר אוּנ צְוַוישֶׁען אַייךְ אַז אִיךְ הָאבּ אַייךְ גִיבָּאטֶן דִיא מִצְוֹת וָוּאס אִין אִיר שְׁטֶייט: (יז) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכֶּן אַרְעַק צוּם אָרוֹן אַפֻּתִים צְוַוייי אֵיילִין טִיט אַהַאלְבֶּן זָאל זַיין אִיר לֶענְג וָאבֶּה אוּנ אַנְדֶער הַאלְבֶּן אֵיילִין זָאל זַיין אִיר בְּרֵייט אוּנ די גְרֶעבּ זָאל זַיין אַטְפָּה: (יח) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכֶּן אַזוֹ וָוּיא פוּינְגְלִין

כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם
מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת: יט וַעֲשֵׂה
כְּרוּב אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה וּכְרוּב־
אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת

כְּרוּבִין דְּדַהַב גְּנִיד
תַּעֲבִיד יַתְהוֹן מִתְּרֵין
סְטְרֵי כַּפּוֹרְתָּא: יט וְעָבֵיד כְּרוּבָא חַד
מִסִּיטְרָא מִכָּא וּכְרוּבָא
חַד מִסִּיטְרָא מִכָּא מִן

רשב"ם

ורחבו של ארון: (יח) כרובים. עומדות בדרכיה (יחזקאל בח) את כרוב ממשה הסוכך. עוף גדול בעל כנפים. והכתים פירשו פני תינוק: מקשה. מעובי זהב הכפורת הקשו בקורנס להבליט ממגו כרוב ולא נחבר שם: (יט) מקצה. מאמצעות גבול רחבו של

בעל הטורים

שטמאין וטמאין כדברי תורה: כרובים. בגימ' מרמה כבוד כרבים כרבים. כי נער ישראל ואוהבהו: שני כרובים. בגימטריא אברהם יצחק יעקב שהיו שם כדי להזכיר זכות אבות:

רש"י

א שהיה עוביה טפח (סוכה ה): (יח) כרובים. דמות ב פרלוף חיטוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשה בפני עצמם ותחברה ברתיכה הכפרת לאחר שעייתם כמעשה טורפים שקורין שולדירי"ן שלא השיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפרת והכה בפטיש ובקורנס באמצע ורתכין בולטין למעלה וצייר הכרובים בבליטת קלותיו: מקשה. בפטי"ן בלעז (גטהאממערט). כמו (דניאל ה' ו') דא לדא נקשן: קצות הכפרת. לאחר ג הכפרת: (יט) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שניה כרוכים לכל קצה וקצה לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפרת. עצמה תעשה את הכרובים זהו פירושו של מקשה תעשה אותם שלא תעשה בפני עצמם ותחברם לכפרת:

שפתי חכמים

הדברות כבר נתן ואף אם נשתברו הלוחות מסתמא היה משה כתבן אז היה התפלל שיחזור הלוחות כמו שהיו אלא ודאי על התורה טולם קאי שהוא עתיד לכתוב: א מב"ם דכתיב בפרשת אחרי פני הכפורת וכתיב על פני ארון וכל פנים לכל הפחות עפמ גמ': ב מדכתיב כרובים קרינן כרבים פי' נגער כי תרגום תינוק הוא רבים וכ"פ של כרובים הוא כ"ף הדמיון: ג שם קצות האורך ולא קצות הרוחב כי אז יחוייב שיהי' אחורי הכרוב הא' לגד אהל מועד ואין זה נכון ושוב כי כתיב ונועדתי לך שם ודברתי אתך משל הכפרת מכן שני הכרובים ואם יהי' אחורי הכרוב הא' אל אהל מועד יהיה גופו מגדיל בין מקום ילחת הדיבור ובין

ענין הכפורת

קונטו יתברך דברים שבינו למקום. וג"כ יהיו פניהם היה אל אחיו לרמוז על האהבה הרשום בתם שבינו לחברו. ואחר שנית אל הכפרת יהיו פני הכרובים נוגעים כי כל הדברים הללו. ר"ל בעשרת שבינו למקום ובמצות שבין אדם לחברו בכלם יתנהג בפי התורה אשר באהרון וכה יהיה פנותו ומגמתו וגלה עוד בזה שבאמצעות התורה תגיע הנבואה שע"י אהרון תהיה הניעה שבנבואה. ולכן כשנגנו אהרון נתחמה הנבואה ואין עוד נבואה כי באמצעות התורה יזכו לנבואה וזהו לא אחתם נבואה באומה אחרת וזה הוא את כל אשר אנוכי מורה אותך אל בני ישראל. והפרוכת היה הסיכל והיה בו ג' כלים והם השלחן והמנורה ומזבח הקטרת לרמוז שהשומר התורה והמצות ומקייים אותם לשמה תע"פ שהוא לא יעבוד אפני השכר אבל הקב"ה לא יקפח שכר פעולותיו וג' אינו שכר עשפטו עליו אחת בעל אחבר והרחמים. אל' השכר פנופני העושר והכבוד. כמו שאמר שלמה המלך ע"ה על התורה אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד. ופ"ז הי' רומז השלחן ועליו לחם הפנים ונאמר בו לחם פנים לפני תמיד. ר"ל שכבוד ועשרו יהי' עליו תמיד בהשגחתו ית'. והשלחן היה זהב סביב לרמוז אל השער והכבוד. והיה על השלחן ר"ב מלות לרמוז לי"ב שבטי יה שיהו בזה לו לפנים עשר מרגלי הנשיא שכן יהיה תמיד. לו לרמוז לי"ב מזלות שיהיו כן תמיד ברלות ה'. הרי לך מבואר שהכלי אחד מן הסיכל אשר השלחן היה לרמוז המין האחד מהשכר. והשכר הב' אשר יתן ה' לאוהבי שמו הוא החכמה והמדע. כי אם בתורת ה' תהגה ויהיו דבר מתוך דבר ויתגלו לו תעלומות חכמה. שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. ובשמירת מלותיו חכמתו מתקיימת. והמנורה היתה רומזת לזה המין הב' מהשכר המתחייב משמירת התורה אשר

פירוש לתורת אלהים

פון גאלד גאר דער פנים איז גיווען. אזוי ווי פון אקינד מקשה דיא פוינלין זאלסטו מאכין אוים גיקלאפט משני פון ביידע עקין פון דעם כפורת מען זאל נים מאכין דיא קרובים בזינדער אוג דער נאך מחבר זיין צום כפורת גאר ווען מען האט דאס כפורת געמאכט האט מען גענומען אגרויסע שטיק גאלד אוג מען האט אין מיטען גישלאגין מיט אהאמער איז ארוים געקומען צוויי שטיקער גאלד פון דעם כפורת היעבער האט מען אוים גימאלט דיא קרובים: (יט) ועשה איין קרוב פון די צוויי קרובים זאלסטו מאכין אין איין עק כפורת וכרוב אוג דעם אנדערין קרוב זאלסטו מאכין אין דעם אנדערין עק פון הכפורה פון דעם כפורת אליין זאלט איר מאכין

תַּעֲשֶׂה אֶת־הַכְּרֻבִים עַל־שְׁנֵי
קְצוֹתָיו׃ כ וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׂי
כְנָפַיִם לְמַעְלָה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם
עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־
אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי
הַכְּרֻבִים׃ כא וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת
עַל־הָאָרֹן מִלְּמָעְלָה וְאֶל־הָאָרֹן
תִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ׃

כַּפּוֹרְתָּא תַּעֲבְדּוּן יַת
כְּרוּבַיָּא עַל תְּרֵין
סְיִטְרוֹהִי׃ כ וִיהוֹן כְּרוּבַיָּא
פְּרִיסַן נַדְפֵיהוֹן לֶעֱילָא
מַטְלִין בְּנַדְפֵיהוֹן עַל
כַּפּוֹרְתָּא וְאַפֵּיהוֹן חַד
לְקָבֵל חַד לְקָבֵיל
כַּפּוֹרְתָּא יְהוֹן אַפֵּי
כְּרוּבַיָּא׃ כא וְתִתֵּן יַת
כַּפּוֹרְתָּא עַל אֲרוֹנָא
מִלְּעֵילָא וּבַאֲרוֹנָא תִּתֵּן
יַת סַהֲדוּתָא דִּי אֶתֵּן לָךְ׃

תו״א עלוכים. תגינה יג: והיו הכרובים. סוטה מ: ופנייהם איש. בחרא לט: אל הכפורת. סוטה ה:

בעל הטורים

(יט) הכרובים. ג׳ כתב ג׳ אמות:

רשב״ם

כפורת שיהיו פני שכינה הנראה אליו לצד החיכל:

(כ) למעלה. לצד ראשיהם: ופניהם איש אל אחיו. שזה חוא אל אמצעות הכפורת יהיו פני הכרובים:

רש״י

(כ) פרשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכבים אלא ד פרושים וגבוהים למעלה אצל ראשיהם שיהא י׳ טפחים ה בחלל שבין הכנפים לכפרת כדאיתא בסוכה (דף ה):
(כא) ואל הארן תתן את הערת. לא ידעתי למה נכפל שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות. ויש לומר שבא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפרת יתן תחלה העדות לתוכו ואח״כ יתן את הכפרת עליו וכן מצינו כשהקים את המשכן נאמר (שמות מ) ויתן את העדות אל הארן ואח״כ ויתן את הכפרת על הארן מלמעלה:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כ) פורשי כנפים למעלה. מראשיהם דרך ענוה ויראה: אל הכפרת שפניהם היו כפופין למטה לצד הכפרת:

שפתי חכמים

הלכל: ד ויהיה פורשי כמו פרושי כי הינם בעלי חיים והיה די ו׳ פורשי כמו פרושי אלא מפני שפי׳ פורשי שב אל הכרובים ופי׳ פרושי שב אל הכנפים לפיכך הולרך לומר אלא יעשה כנפיהם שוכבים שיטוב אל הכנפים: ה לפי שהיו עושין המשכן כשליש המקדש ומקדש הי׳ נבנה ל׳ אמות והכרובים מגיעו׳ עד אלא שהוא ו׳ אמות והמשכן נוכה י׳ אמות שהן שליש עפחים לכן לריכין הכרובים להגיע עד אלא המשכן שהוא עשריה עפחים ואחרון נוכהו אמה ואלו שהוא תשעה עפחים ועפח אל כפורת הרי י׳:

ענין הכפורת

הגרמו כשלחן ולא בקנין החכמות המתקריות כי אם כמלאכות התורה. והוא ההתאחדות הראמתי עם הכרובים פורשי כנפים למעלה. ולהיות הדבר הזה יותר יקר ועליון היה הכהן הגדול ביום הלוס הנכתר בהכנסו לקודש הקדשים מבית אם הקטרת ומניחו לפני הארון והכרובים כלומר שוכי נפני למטותייהו. וכו׳ הקטרת עולר המגפה כי השאחרות הנלאתיים הנפלאי יכוה המיתה הגופנית ויעלור לערה ולזה היה הכה״ג מקטיר הקטרת בבקר ובערב כמוזכח זה ונאמר בו קטרת תמיד לפני ה׳ כי הבקר והערב הם רמז לחיים ולמות. והיה קדש קדשים לחיותו דבר אלהים רוחני ובבר עטור ועליון בכלים הנבדלים. ולכך לא נאמר בזה לא בשלחן ולא במזבח. והנה היה מוזכח זה זכר להורות על מעלתו ונלאיותו. והיה מלופה על פי לרמוז שבאמלעות המעשים הגשמי ם שהם דברים נפסדים בעין יניע האדם אל השאחרות הנלאתיהנרמז בזהב. והיה אחריהם המסך כדי להבדיל את היכל הקדש מהאחר. ובהאחר היה רק שני כלים. המוזבח הנתשת הוא מוזבח הטולה. והכיור וכנו. והמוזבח היה נחשת ולא זהב. לפי שענינו השתתה ולליון. והיה לו מוכבר מעשה רשת לפי שהמות הוא רשת פרוסה על כל התיש. ולא היו עוליס המעלות על המוזבח. לפי שאין עלטון ולא מעלה ביום המות:

פירוש לתורת אלהים

די כְּרוּבִים אויף בֵּיידָע עָקִין אָבֶער נִיט בֵּזוּנְדֶער׃
(כ) וְהָיוּ אוּנְ דִי פְּלִיגֶיל פּוּן דִיא כְּרוּבִים וָאלִין זַיין
פַאר שְׁפְּרֵייט אִין דֶער הוֹיך גְלֵייך מִיט זַייעֶרָע
קָעפּ סוֹכְכִים זַייא וָאלִין בֶּדֶעקִין מִיט דִיא פְּלִיגֶיל
אִיבֶּער דֶעם כַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אוּנְ זַייעֶר פָּנִים וָאל
זַיין אַיינֶער אַקְעגֶען אַנְדֶערֶען אֶל הַכַּפֹּרֶת צוּם
כַּפּוֹרֶת וָאל זַיין דֶער פָּנִים פּוּן דִיא כְּרוּבִים׃
(כא) וְנָתַתָּ אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרוֹן מִלְּמָעְלָה אוּנְ דוּ וָאלְסְט
נֶעבֶּין דֶעם כַּפֹּרֶת אוּיף דֶעם אָרוֹן פּוּן אוּיבֶּן וָאל
נָאר אַיינְדֶער דוּ וָועקְסְט אַרוּיף לֵייגֶין דֶעם כַּפּוֹרֶת
אוּיף דֶעם אָרוֹן וָאלְסְטוּ פְרִיעֶר אַרַיין לֵייגֶין אִין
דֶעם אָרוֹן דִי תּוֹרָה וָואס אִיךְ וָועל צוּ דִיר נֶעבֶּין׃

להמשיך מנ"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה ריחיד יָהוָה חיה יחידה דנצח יָהוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה :

א וַיִּבֶן אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת־הַבַּיִת גְּבִים
וּשְׂדֹרֹת בָּאֲרָזִים : ב וַיִּבֶן אֶת־הַיָּצוּעַ עַל־כָּל־הַבַּיִת
חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיֶּאֱחֹז אֶת־הַבַּיִת בְּעֵצֵי אָרָזִים :
ג וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר : ד הַבַּיִת הַזֶּה
אֲשֶׁר־אַתָּה בֹנֶה אִם־תֵּלֵךְ בְּחֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי
תַּעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לָלֶכֶת בָּהֶם
וְהֲקִמֹתִי אֶת־דְּבָרִי אִתָּךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־דָּוִד
אָבִיךָ : ה וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אַעֲזֹב
אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל : ו וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ :
ס הוצ"ע קרי
אָבוּךְ : ח וְאַשְׁרֵי שְׁכִנְתִּי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא אַרְחִיק יָת עַמִּי יִשְׂרָאֵל : ו וּבְנָא שְׁלֹמֹה
יָת בֵּיתָא וְשַׁכְלִילֵיהּ

א וּבְנָא יָת בֵּיתָא וְשַׁכְלִילֵיהּ
וְשַׁלִּיל יָת בֵּיתָא בְּהַנְתּוּכִין
וְעַיְלָא מִנְּהוֹן סִדְרָא דְּרִיכְפַּת
רִישֵׁי שִׁירַיָּתָא אַרְזָיָא : ב וּבְנָא
יָת הֵיכָא עַל כָּל בֵּיתָא חֲמֵשׁ
אַמִּין רוּמֵיהּ וְשַׁלִּיל יָת בֵּיתָא
בְּאֲעֵי אַרְזָא : ג וַהֲוָה פִּתְגָם
גְּבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִם שְׁלֹמֹה
לְמֵימַר : ד בֵּיתָא הָדֵין דִּי אַתְּ
בְּנֵי אִם תְּהָךְ בִּגְזֵרָתִי וְיָת דִּינִי
תַּעְבִּיד וְתִטַּר יָת כָּל פִּקּוּדַי
לְמֵהַךְ בְּהוֹן וְאָקִים יָת פִּתְגָמִי
עִמָּךְ דִּי מַלֵּילִית עִם דָּוִד
אֲבוּךְ : ה וְאֶשְׁרֵי שְׁכִנְתִּי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא אַרְחִיק יָת עַמִּי יִשְׂרָאֵל : ו וּבְנָא שְׁלֹמֹה
יָת בֵּיתָא וְשַׁכְלִילֵיהּ :

מצודת דוד

(ח) את הבית. לת קירות סהיכל : ויספון. כמס לת סכיס כתקרה תקוקה ומלויירת גבים לגני ולפתר וממעל לס עמס שוד תקרה מלרזים מדורות להיות ממוחק לדרסת רגלים משליס לרלות כדקי סכיס : (כ) על כל הבית. כמען מליס בכל מלס הרוחו' : קומתו. קומתו מל כל מחך וחחך : ויאחז את הבית.

רש"י

(ח) ויספון. לשון כסוי תקרה : גבים. כמו כיפות : ושדרות. שורות : (כ) ויאחז את הבית. הוא הגג העליון והוא תקרת העליה :

פיליטים הכסס לחת עם הבית כמלי מרזים והם קורות הסהקרות המקרות לחסר סונתו מל מתגרשות : (ד) הבית הזה וגו'. ר"ל מס סייחך בוגס לוחס בהיסס שבהבניטים מ"מ לא ישרה בו שכינתו כי לס תלך בחקותיו וכו' : והקמותי. לא מקיים דברי שבטמתי נסמרות כס בסמיכס : (ו) ויכלהו. למעלס לחתר מלכס קורות הבית ובלן לחתר מלכס סתקרה :

דשם פירוש עברי מיימש נעשינס מען בייא דער חסמורה פון דער וואך :

כתובים משלי יז

תרגום

להמשיך מיסוד ומלכות ד"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה ריחיד א אד אדנ אדני נפש אדני ריח אלף דלת גון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה ריחיד יָהוָה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה :

א אַךְ מְרִי יַבָּקֵשׁ־רָע וּמַלְאָךְ אַכְזָרִי יְשֻׁלַּח־בּוֹ : ב פָּגוֹשׁ דֹּב
שַׁכּוּל בְּאִישׁ וְאַל־כְּסִיל בְּאִוַּלְתּוֹ : ג מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת
טוֹבָה לֹא־תָמִישׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ : ד פּוֹטֵר מַיִם רֵאשִׁית מָדוֹן
סתבוש קרי
נָפֹל : ג דְּפָרִיעַ בִּישְׁתָּא חֻלְף טַבְתָּא לָא תִּפְסוֹק בִּישְׁתָּא מִן
בֵּיתֵיהּ : ד אֲשִׁיד דְּמָא הֵיךְ

א בְּרַם גְּבַרָא מְרִידָא בְּעֵי
בִּישְׁתָּא וּמַלְאָכָא גּוּבְרָיָא
יִשְׁתַּדַּר עֲלֵיהּ : ב פְּגַיעַ דּוּב
וּרְתֵיתָא בְּגַבְרָא חַכִּימָא לָא
מִתְזַיַּע וְסַכְלָא בְּשִׁטְיוּתֵיהּ

מצודת דוד

(ח) אך מרי. מי שכל דברין חך למרות בס' הוא מבקש רעה לעלמו בעוה"ז : ומלאך אכזרי ישלח בו. לדונו למר מוחו : (ב) פגוש. מוצא יפגוע בחיים דוב שכל מבניו לחבר לחרוג לחבר יפגוע בעבור מריר הלב ובל"ן יותר טוב מיפגוע הוא לו מיפגוע בו חיס כסיל בעת ידבר אולתו לחסיס לעבירה : (ג) תחת טובה. בחקוס הקודס שעשה לו לא יחמוס וגו' כי לא ימנע מי מחחיל לבניו מפרסס הוא ולחיו חלבס כמו הגמול : (ד) פוטר מים וגו'. חחילת המריב' הוא כפותח חור בגדר לחמת המים והמים יוצאין דרך בו ומשחר ומתרבה

רש"י

(ח) אך מרי. מי שכל דבריו מרי : (כ) פגוש דוב שכול. הוא לחדס מיפגע בו דוב משכל וחלל יפגע בו כסיל : (ד) פוטר מים וגו' המתחיל במריבה הוא

פירוש ע"מ

(א) אַךְ מְרִי יַבָּקֵשׁ רָע דער מענטש וואס איז מורד
אין הקב"ה אוז זיינדיגט . פארלאנגט ער
דאס שלעכטס זאל אויף אים קומען ומלאך אכזרי
ישולח בו אוז עס וועט אויף אים געשיקט ווערין
פון הקב"ה א אומדערבארמדיגער שליח זאל
אים שטראפין : (ב) פגוש דוב שכול בשיש עם איז
בעסער צו בעגעגען אבער וואס מען האט
אוועק גענומען פון אים ווייגע קינדער וואס ער
מענטשין

(ג) משיב רעה תחת טובה דער מענטש וואס טוהט
רעות ושלעכטס צו דיא מענטשין וואס האבין
אים גיטאהן גוטס לא תמיש רעה מביתו וועט זיך
ביין שלעכטס אפטאהן פון זיין שטוב . וועלין

מִיא מְגָרֵי תְגָרֵי וְקָדֵם קָרְיָא מִטְעֵי דִינָא: ה דְמִזַּכֵּי לְרַשִׁיעָא וּמְחַיֵּב לְצַדִּיקָא קַרְתַּקְתֵּיהּ דְּאַלָּהָא אַף

וְלִפְנֵי הִתְגַּלַּע הָרִיב נְטוּשׁ: ה מַצְדִּיק רָשָׁע וּמַרְשִׁיעַ צַדִּיק תּוֹעֲבַת יְהוָה גַּם־שְׁנֵיהֶם: ו לָמָּה־זֶּה מְחִיר בְּיַד־כְּסִיל לִקְנוֹת חָכְמָה וְלֵב־אָיִן:

תְּרֵנְיָהוֹן: ו לְמָה דֵין אוֹלָא לֵיהּ הֵיגְרוּתָא לְסַכְלָא דְלֵית לֵיהּ לִבָּא וְחָכְמָתָא:

מצורת דוד

כפיתח נקב בגדרי אמת המים: ולפני התגלע. קודם שתתגלע הריב: נטוש. את הריב: (ו) לקנות חכמה. ללמוד תורה: ולב אין. ואין בלבו לקיימה:

רש"י

כי כן דרך המדון שהולך וגדל: ולפני. עד לא נתגלה המדון ולבני אדם נעשה את הריב כי אחר שתתגלה ימלאו מחרחרים ולא המהרו לבנות מעשה הרשע ולשכת מעשה אלילים: (ו) למה זה. ר"ל הכסיל המוליך המחיר כסף למוכרים לקנות חכמה למה לו זה המחיר ומה הועיל בה ואם לקנות חכמה נעשתו אלא אין לו לב משיג דברים מושכלים:

פירוש ע"ט

מְעַנְטְשִׁין אִים טָאהֶן נָאר שְׁלָעכְטֶם. וַייל עֶר אִיז שְׁלָעכְט וְועט מָען אִים טָאהֶן שְׁלָעכְטֶם:

(ד) פּוּפֶּר מַיִם רַאשִׁית מִדּוֹן דָּעֶר אָנְהֵייבּ פּוּן וואסער, אז מָען מאכט אַקְלֵיינְעם עֶפְענונג נָעבֶּין אַקְוואל דִיא וואסער זָאל גֵיין דוּרְך דָעם עֶפְענונג אֲפִילוּ אִין אָנְהֵייבּ אִיז דָּעֶר עֶפְענונג קְלֵיין, רַייסְט שוין די וואסער אַלֵּיין דָעם עֶפְענונג דִיא לָאהְ זָאל דָערְבְּרֵייטֶערְט וְוערִין, בֵּיי אַקְרִיג אִיז אוֹיךְ אַזוי פּוּן אַקְלֵיינְע קְרִיג קֶען וְוערִין אַנְרוּיסְע קְרִיג וְלִפְנֵי הִתְגַּלַּע הָרִיב נְטוּשׁ רְרִיבָּער אַיידֶער דִיא קְרִיג וְועט

עיקר תו"ט

[ח] לקצור כו'. דלשניהם יש קישוד דאם המקבל רוצה לעקור במקום שנהגו לקצור כל' הקרקע לו' בעינא דתוכל תרשמי מהקם פיסאר בו אחר הקליר ואם הכעל קרקע רוצה לעקור יאמר המקבל לא מצי' דאמרת שהקליר' טוחם וכשהמנהג לעקור והמקבל רוצה לקצור יאמר הכע"ה בעינא דתיקנקר תרעאי ואם הכע"ה רוצה לקצר. יאמר המקבל בעינא לקוסם הקם לכהמותי. גמרא ופתו"ע: [כ] יחרוש. פסיעת ל"ל כאתרא דלא מנכסי. ואזיל מיהו ומיכם מ"ד מני מ"ל אתי דנכיסנא

ברטנורא

כלי אמצעי דנאת דמלכות דילירה א אל

פרק ט א המקבל שדה מחבירו מקום שנהגו [ח] לקצור יקצור, לעקור יעקור לחרוש אחריו [כ] יחרוש. [ג] הכל כמנהג המדינה.

משנה בבא מציעא פרק ט

פרק ט א המקבל שדה מחבירו מקום שנהגו לקצור יקצור, לעקור יעקור לחרוש אחריו. [ג] הכל כמנהג המדינה.

העקירה כדי להפוך ארגיס של עכביס רעים שבו וימותו: כאריסות למחלה ולגלים ולרביע הו כחכירות כך וכך כורין לבנה: לחרוש אחריו. אחר הקצירה הו

פרק ט א המקבל שדה מחבירו ראובן האט נענומען אפעלר פון שמעון ער זאל איר אקערין און זייען און שניידין דיא תבואה און אנדערע ארבעט טאהן וואס מען דארף נאר צו די תבואה, און ווי פיל תבואה מען וועט ארא"פ נעמען פון פעלד זאלין זיך ביידע טיילין, און ראובן זאל נעמען פאר זיין ארבעט פון די תבואה העלפט אדער ארריטוט אדער אפערטיל, דאם הייסט אארים, און אויב ראובן גיט צו שמעון פאר די ערד גיין געלט וראם הייסט ער דינגט ביא אים דיא ערד) פאר צעהן קארץ תבואה איאהר ומער ווי צעהן אדער ווייניגער פון צעהן, אויב עס וועט זיין פיל תבואה פון פעלר וועט ער אים גיט מער געבין, און אויב עס וועט ווייניג וואקסין, מוז ער אים אויך געבין דיא תבואה

וואס ער האט אים צו גיזאגט צו געבין, דאם הייסט אחובר, זאגט די משנה סיי דאובן האט אן גענומען אפעלר פון שמעון צו זיין אין איר אארים, און סיי ער זאל זיין אחובר, איז אלץ דער דין מקום שנהגו לקצור וזא דער מנהג איז דער אדים אדער דער חובר זאל שניידין די תבואה יקצור מוז ער אויך שניידין יעקור און אויב דער מנהג איז מען זאל אוים רייסין די תבואה יעקור מוז ער אויך אוים רייסין יחרוש אחריו אויב דער מנהג איז מען זאל אקערין דיא פעלד נאך דעם שניידין אדער נאך דעם אוים רייסין יחרוש מוז דער אדים אדער דער חובר אויך אקערין נאך דעם שניידין אדער נאך דעם אוים רייסין הכל כמנהג המדינה אזוי וויא אלע אריסים און חובדים פון דיא מדינה טוהען, אזוי זאל דער אדים און

בקנים. המעמידים את הנפנים: ושניהם מספקים את הקנים. מ"ע קאמר מ"ע חולקים בקנים לפי שניהם מספקים את הקנים המלאים בכל שנה: ב בית השלחין. קרקע יבשה שאין לה מי גשמים: או בית האילן. וכשכיל האילן היא תביבה על הארים שנועל חלק כפירות בלא טורח: יבש המעין. שכה (ה) שממנו משקין אותה: מן חבורו. אם קבלה מחבירות כך וכך כורין לשנה (ב) דמעיקרא לא גלי דעתי' דמשום מעין או אילן קפי ליה בחבירותה: חבור לי בית השלחין זו. גלי דעתיה דכשכיל שהיא בית השלחין שפי ליה וחברה ממנו (ג): ג המקבל שדה. למחצה לשלים ולרביע (ד): והובירה. שלא מרע בה ולא זרעה: אם אוביר. מעשה כורה: ולא אעביד. ולא מעשה בה פעולה הראויה לה: אשלם במיטבא. כפי מה שהיתה ראויה לעשות אם היתה מרוסה וחרושה כראוי:

(ד) כשם שחולקין בתבואה, כך חולקין (ה) בתבן ובקש כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות. ובקנים ושניהם מספקין את הקנים: ב המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחים. או בית האילן. יבש המעין ונקצץ האילן. אינו מגבה לו מן חבורו. אם אמר לו חבור לי שדה בית השלחין זה. או שדה בית האילן זה. יבש המעין ונקצץ האילן מגבה לו מן חבירו: ג המקבל שדה מחבירו והובירה. שמין אותה כמה ראויה לעשות ונותן לו. (ו) שכך כותב לו. אם אוביר (ז) ולא אעביד אשלם במיטבא:

(ד) בתבן ובקש. ליתא אלא בקבלנר דלי בתרגרו לא שייכא אלוקה. רש"י: [ה] בתבן ובקש. אותו שנקלן עם הסכול' קרוי תבן והנשאר גרגר קרוי קש. ומתוי"ט: (ה) בלומר שנמשך כה מן הנסר הגדול דאלו יבש הנסר הגדול הוי מכת מדינ' דמגלין מחבורו כדתנן במ"א. גמ': (ב) רש"י ומשום דמתני' בחבורו'. נקטי לשו נמי בקבלה מבארו תנן אבל בהדיה אית בגמרא דמחבר' בין בחבורו' בין בקבלנר' (ועפפי"ן דלקים). ומתוי"ט: (ג) רש"י. ולישנא דגמרא הכי הוא מדקאמר זה מבלל דקאי בגנייה עסקי' בית הסלחין ג"ל דקא"ל בית הסלחין כדקיימא בהתא מעמא דלישנא יתירא לבית הסלחין דייק וכרי"ף וכר"מ משמע דמה דייק: (ד) אבל בחבירות לא שייך דמתני' שמין אינה. תחבירתו יתן רש"י: [ו] שכך כו'. דאל"כ פטור. ובלומר שכך בגיליס לכתוב ולפיכך אע"פ שלא כתב כמו שכתב דמי דאי דוקא שכתב פסיעה שיש לו לקיים כמו שהתנה דהא לא נגיש. אלא משלם במיטבא אחלם חו': [ז] ולא כו'. ופי' במקום

דער חובר אויף טאהן בשם שחולקין בתבואה אזוי ווי דער בעל הבית טיילט זיך מיט דעם ארים מיט די תבואה בד חולקין בתבן ובקש אזוי זאלין זיי זיך טיילין מיט דיא שטרוי אויף בשם שחולקין ביין אזוי וויא דער בעל הבית מיט דעם ארים טיילין זיך מיט די ויין בד חולקין בזמורות ובקנים אזוי זאלין זיי זיך טיילין מיט די צווייגין אונ מיט די שטעקלאך וואס מען שטעלט אונטער די טייגשטאקין זייא זאלין ניט ליגען אויף דיא ערד, פאר וואס זאלין זייא זיך טיילין מיט די שטעקלאך ושניהם מספקין את הקנים וויל ביידע ודער בעל הבית אונ דער ארים) מוזין געבין דיא שטעקלאך אויפ-צו-הייבין די טייגשטאקין זיי זאלין ניט ליגען אויף די ערד דריבער נאכדעם ווי מען נעמט אראפ דיא טייג-טרויבין נעמט דער בעל הבית זיינע שטעקלאך וואס ער האט ארים נעמט זיינע שטעקלאך וואס ער האט גיגעבין: ב המקבל שדה מחבירו ראובן האט אנגענומען אפעלך פון שמעון, ער זאל אין איר אקערין אונ זייען אונ די תבואה זאל ער אראפ נעמען פון פעלך פאר זיך אונ ער זאל געבין צו שמעון צעהן קארץ תבואה איאהר והיא בית השלחין אונ די פעלך איז טרוקענע ערד וואס רעגינווארסער איז פאר איר ווייניג. מען מוז איר בגיסין מיט וואסער, אונ ווען ער האט אנגענומען די פעלך איז אין איר גיווען צו בגיסין דיא פעלך אז בית האילן אדער אין דיא פעלך איז געשטאנען אבוים וואס דער חובר האט פון אים גענומען פירות אן ארבעט בש המעין אונ דער קנואל איז אויסגעטריקנט גיווארין ונקצץ האילן אונ דער בוים איז אפ געהאקט גיווארין אינו מגבה לו מן חבורו פון דעסטוועגין מאר ניט ראובן אפ רעבענען צו

שמעון פון די חבירות, נאר ער מוז אים געבין די צעהן קארץ תבואה אזוי ווי זיי האבין גירעט, ווייל דער חובר ווען ער האט גערונגען, האט ער נאר ניט גירעט פון דעם קנואל אונ ניט פון דעם בוים אם אמר לו חבור לי שדה בית השלחין זה אויב דער חובר האט גיזאגט צום בעל הבית פאר דינג מיר דעם בית השלחין ודי טרוקענע פעלד) ווען איך דיר געבין צעהן קארץ תבואה איאהר האט ער געמיינט אויב זיא וועט זיין וויא זיא איז איצט מיט דעם קנואל, וועט ער אים געבין צעהן כורין תבואה איאהר או שדה בית האילן זה אדער דער חובר האט גיזאגט צום בעל הבית פאר דינג מיר די פעלד וואס אין איר איז דא דער בוים וועל איך דיר געבין צעהן כור תבואה איאהר, האט ער געמיינט ווייל אין דיא פעלד איז דא דער בוים, דריבער וועט ער אים געבין צעהן כורין תבואה איאהר יבש המעין אז דער קנואל איז טרוקען גיווארין ונקצץ האילן אדער דער בוים איז אפ געהאקט גיווארין מגבה לו מן חבורו ואל ער אים אפ רעכענען פון די חבירות, ואל ער אים געבין ווייניגער וויא צעהן כור, ווי פיל מען וועט אפ שאצין (ועהוי"ט): ג המקבל שדה מחבירו ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון, ער זאל זיין אארים והובירה אונ ער האט געלאזט לייריג דיא פעלד, ער האט ניט געזייט אין איר שמין אותה בפה ראויה לעשות שאצט מען וויא פיל עס וואלט געווארקסין אין די פעלד דעם יאהר אז מען וואלט אין איר געזייט וגומן לו אונ דער ארים זאל געבין דעם בעל הבית זיין חלק, וויא ער האט מיט אים בדונגען שכך כותב לו וואורום אזוי שרייבט דער ארים צום בעל הבית אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא אויב איך וועל לייריג לאזין די פעלד אונ

שאין שם מנהג ידוע שלא לנכש אבל אם נהגו שלא לנכש אבל הולך אחר המנהג: [ח] נותן כו'. והא ליתא שלא בהכירותא דאי בקבלות פסיעות מי מצי א"ל מאי מכפת לך רש"י: [ט] ומעלה כו'. כלומר אפי' א"ל בהכירותא מי חזרת מותה מצי א"ל שמעלה לפני עשרים ע"י הזרע שנופל מהן לארץ וימותו לשנה הבאה ולזו לא תועיל מריבה. גמרא: (ה) דאי בהכרעות' מה לו לנכשל שדה אם יחדל לו. סוף סוף חבורו הוא נותן לו. רש"י: [י] חייב כו'. מפרש בברייתא שכך כותב לו. אלא איקום ואחור ואזרע וכו' ואיקום כדאי קדמך וכ"ל דלהכי לא תני ליה תנא דידן לאשמעי' דאפי' לא כתב וכמ"ש לעיל [כמ"ג]: (ו) ולפי פירש"י זרע שמפורין כמפולת יד: (ז) דאי בקבלות מאי מנכסי איכא ממי שיתלקח ראיקום רש"י: [יא] נשדרפה. לשון שדפון: [יב] מנכה. הכל לפי ההפסד שאירעו הכ"מ ור"ל דאזל"ל כתר שדה שלו אין לקבל כלום להמתיר אם אין לקוי הפסדות כולן שוות

ד ולא רצה לנכש. לנקות התבואה מעשבים רעים שמתיבשים כה הקרקע ומעכבין התבואה מלעלות: מה איכפת לך. אם יחסר חלקי. שהעשבים מכחישין השבלים אתן לך חכורך כך וכך כורים שאסקתי עמך: ה המקבל שדה מחבירו. למחצה לקלים ולרביע כחרים (ה): ולא עשתה. תבואה שלא מעט וכא לו הארים למטע מלהתעסק בה עוד שאין בה כדי טרחו: אם יש בה כרי. לעשות מתבואתה: כרי. שיש בו כדי לכסות הארמת שזורים בה התבואה והוא קרוב לאמתים: חייב לטפל בה. בע"כ: מה קצבה בכרי. אין קצבה זו ראויה שתהיה שדה גדולה כשעור כרי ושדה קטנה כשעור כרי ואינו דומה טפולה של שדה גדולה לטפולה של שדה

ד המקבל שדה מחבירו. ולא רצה לנכש ואמר לו מה איכפת לך הואיל ואני [ח] נותן לך חיכורך אין שומעין לו. מפני שיבול לומר לו. למחר אתה יוצא ממנה. [ט] ומעלה לפני עשבים: ה המקבל שדה מחבירו ולא עשתה. אם יש בה כרי להעמיד כרי. [י] חייב לטפל בה. א"ר יהודה מה קצבה בכרי. אלא אם יש בה כדי נפילה: ו המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או [יא] נשדרפה. אם מכת מרינה היא [יב] מנכה אינה מכת מרינה. אם

קטנה: אלא אם יש בה כדי נפילה. כלו' כשיעור מה שזרע בה (ו) חייב לטפל בה ואין הל' כר"י: ו המקבל שאכלה חגב לו נשתדפו רוב שדות של אותה מדינה לו

נוּעל נִיט אַרְבָּעטֶן אין אִיר, זָאל אִיךְ דִיר בַּצָאהְלִין דִיין חֵלֶק מִיט דִיא בָּעסְטֶע תְּבוּאָה: ד הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ רָאוּבֵן הָאט אָנְגֶענוּמֶען אַפֶּעלֶר פוּן שִׁמְעוֹן אוּיף חֲכִירוּת וְלֹא רָצָה לְנַכֵּשׁ אוּנ רָאוּבֵן הָאט נִיט גֶעוֶועלְט אוּיס רַייסִין דִי שְׁלֶעכְטֶע גְרָאז וָוָאס נוּאקְסְט צְוָוישֶׁען דִיא תְּבוּאָה וְאוֹמֵר לוֹ מַה אִכְפַּת לְךָ אוּנ רָאוּבֵן זָאגְט צוּ שִׁמְעוֹן וָוָאס הַאלְט דִיךְ וָוָאס אִיךְ רַיִים נִיט אוּיס דִי שְׁלֶעכְטֶע גְרָאז הוֹאִיל וַאֲנִי נוֹתֵן לְךָ חִכּוּרְךָ אִיךְ גִיב דִיר דַיינֶע חֲכִירוּת אַין שׁוּטְעִין לוֹ פָאלְגְט מֶען נִיט דֶעם אָרִים נָאר עֶר מוּז אוּיס רַייסִין דִיא גְרָאז מִפְּנֵי שֶׁיֹּאמַר לוֹ וָוייל שִׁמְעוֹן קֶען זָאגֶען צוּ רָאוּבֵן לְמָחָר אַתָּה יוֹצֵא מִמֶּנָּה וּמַעֲלֶה לְפָנֵי עֲשָׂבִים מָארְגֶין וְאָדֶער אֵיין אַנְדֶער טָאג] וָוערְסְטוּ אַרוּיס גֶיין פוּן דִי פֶעלֶר רוּ וָוערְסְט נִיט וָוערְלִין זַיין אֵין אִיר אַחוֹבֵר וָוערְט דִיא גְרָאז אוּיף נוּאקְסִין פָאר מִיר. אִיךְ זָאל זִיא מוּזִין אוּיס רַייסִין: ה הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ רָאוּבֵן הָאט אָנְגֶענוּמֶען אַפֶּעלֶר פוּן שִׁמְעוֹן, עֶר זָאל זַיין אֵין אִיר אַאֲרִים וְלֹא עֲשָׂתָה אוּנ עֶס הָאט נִיט גֶענוּאקְסִין נָאר אַכִּיסוּל תְּבוּאָה, זָאגְט רָאוּבֵן פָאר דֶעם כִּיסוּל תְּבוּאָה דוּיגְט אִים נִיט צוּ אַרְבָּעטֶן אין דִיא פֶעלֶר אִם יֶשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהַעֲמִיד כְּרִי אוּיב עֶס אִיז דָא אַזוֹי פִיל תְּבוּאָה אַז מֶען קֶען פוּן דִי תְּבוּאָה אוּיף שִׁיטָען אַבָּארְג, אַז מֶען וָוערְט אַרַיין שְׁטֶעלֶין דִי שׁוּפְּלָע וָוָאס מֶען שׁוּפְּלֶעוֶועט מִיט אִיר דִיא תְּבוּאָה] אין דֶעם בָּארְג תְּבוּאָה וָוערְט מֶען זִיא נִיט אַרוּיס זָעהֶן, דָאס אִיז גָאנְץ פוּן צְוָוִיי סְאָה תְּבוּאָה חַיָּיב לְסַפֵּל בָּהּ מוּז דֶער אָרִים זִיךְ מְמָרֵחַ זַיין צוּ אַרְבָּעטֶן בֵּיי דִי תְּבוּאָה אָבֶער אַז עֶס אִיז נִיטָא אין פֶעלֶר צְוָוִיי סְאָה תְּבוּאָה אִיז דֶער אָרִים נִיט מְחוּיָב זִיךְ מְמָרֵחַ צוּ זַיין אין דִיא פֶעלֶר אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה הָאט רַבִּי יְהוּדָה

גִיזָאגְט מַה קִצְבָּה בְּכְרִי וְוִיא אַזוֹי קֶען מֶען זָאגֶין אַ אוּיסְגֶיזָעצְטֶע מָאס בֵּיי אַלֶע פֶעלֶדֶער גְלֵייךְ, אוּיב עֶס אִיז דָא אַבָּארְג תְּבוּאָה פוּן צְוָוִיי סְאָה מוּז דֶער אָרִים אַרְבָּעטֶן בֵּיי דִיא תְּבוּאָה, אוּנ אוּיב עֶס אִיז נִיטָא צְוָוִיי סְאָה תְּבוּאָה דָארְף נִיט דֶער אָרִים אַרְבָּעטֶן אין פֶעלֶר, עֶס אִיז דָא אַגְרוּיסְע פֶעלֶר אוּנ אַקְלֵיינֶע פֶעלֶר, בֵּיי אַקְלֵיינֶע פֶעלֶר קֶען לוֹיגֶען צוּ אַרְבָּעטֶן בֵּיי דִיא גַאנְצֶע פֶעלֶר פָאר דִי צְוָוִיי סְאָה, אָבֶער בֵּיי אַגְרוּיסְע פֶעלֶר קֶען גֶעוֶוִיס נִיט לוֹיגֶען צוּ אַרְבָּעטֶן בֵּיי דִיא גַאנְצֶע פֶעלֶר פָאר דִיא צְוָוִיי סְאָה תְּבוּאָה אֶלָּא אִם יֶשׁ בּוֹ כְּדֵי נְפִילָה נָאר אוּיב עֶס אִיז דָא אַרָאפּ צוּ נֶעמֶען פוּן פֶעלֶר אַזוֹי פִיל תְּבוּאָה וְוִי פִיל מֶען הָאט פָארְוַייט, מוּז דֶער אָרִים אַרְבָּעטֶן אין דִי פֶעלֶר, אוּנ אוּיב עֶס אִיז דָא וַייניגֶער וְוִיא מֶען הָאט פָארְוַייט, קֶען מֶען נִיט גֶייטֶן דֶעם אָרִים עֶר זָאל אַרְבָּעטֶן אין דִיא פֶעלֶר: ו הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ רָאוּבֵן הָאט אָנְגֶענוּמֶען אַפֶּעלֶר פוּן שִׁמְעוֹן אוּיף חֲכִירוּת וְאָכְלָה חָגָב אוּנ אַהֵיישֶׁעריק הָאט אוּיף גֶיגֶעסִין דִיא תְּבוּאָה פוּן פֶעלֶר אוֹ נִשְׁרְפָה אָדֶער דִיא תְּבוּאָה אִיז אוּיסְגֶעקְלַאפְּט גֶיוּוארִין פוּן אַהֶאגִיל אָדֶער פוּן אַוַוינְט אִם מַכַּת מְרִינָה הִיא אוּיב דִי מַכָּה אִיז גֶיוּוען אין דִיא מְרִינָה בֵּיי פִיל מֶענְטשֶׁין, דִי הַיישֶׁעריקֶען הָאבֶּין אוּיף גֶיגֶעסִין תְּבוּאָה פוּן נָאךְ אַנְדֶערֶע פֶעלֶדֶער אוּיף אָדֶער דִיא תְּבוּאָה פוּן אַנְדֶערֶע פֶעלֶדֶער זָעגֶען אוּיךְ אוּיסְגֶעקְלַאפְּט גֶיוּוארִין מְנַכֶּה לוֹ מִן חֲכִירוֹ זָאל עֶר מִיגֶערִין פוּן דִיא חֲכִירוּת, זָאל עֶר אִים גֶעבֶּין וַייניגֶער וְוִיא עֶר הָאט אִים צוּ גֶיזָאגְט אִם אֵינוֹ מַכַּת מְרִינָה אוּיב דִי מַכָּה אִיז נִיט גֶיוּוען אין דִיא מְדִינָה. דִיא הַיישֶׁעריקֶען הָאבֶּין נָאר גֶיגֶעסִין דִי

תבואה

אותה בקעה: אינו מנבה. דאמר לו מזלך גרם: בין כך ובין כך. אפי' הוא מכת מדינה: אינו מנכה. שעל המעות לא נגזרה גזרה: ז ולקחה. שהיו חטים כורים שפסק עמו מחטים שדופות: נותן לו. עשרה שדופות הללו ולא מלי היאך למימר ליה חטים יפות קא בטיחא מיך: ח המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים. בתכיריות כך וכך שעורים או חטים או מעות (ה): לא יזרענה חטים. שהחטים מכחישות הקרקע יותר מן השעורים: רשב"ג אומר אם קרקע כשזורעי' אותה שנה ממין זה ושנה ממין אחר (ם). ולענין פסק הלכה הכל לפי הקרקע ולפי המקום אם התנה עמו כדבר שמכחיש הקרקע מעט אינו יכול לבטל אלזרוע דבר שמכחיש הרבה (י) ושרשו נשתרים בקרקע על שנע שעים: ואין לו בקורת שקמה. עין תאנה של יער

אין מנבה לו מן חיכורו. רבי יהודה אומר אם קיבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנבה לו מחיכורו: ז המקבל שדה מחבירו [יג] בעשרה כור חטים לשנה לקחה נותן לו מתוכה. היו חטיה יפות. לא יאמר לו הריני ליקח לך מן השוק. אלא נותן לו מתוכה: ח המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים. לא יזרענה חטים חטים יזרענה שעורים. רשב"ג אומר. תבואה [יד] לא יזרענה קטנית. קטנית יזרענה תבואה. (נ"א בהיפך). רשב"ג אומר: ט המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות לא יזרענה פשתן ואין לו בקורת שקמה. קיבלה הימנו לשבע שנים שנה ראשונה יזרענה פשתן. ויש לו בקורת שקמה:

הְבוּאָה פּוּן דִי פֶעלְד. אוּנ גִיט פּוּן אַנְדֶערע פֶעלְדֶער. אָדֶער דֶער הָאנְיל הָאט נָאר אוֹיסְגֶעקְלַאפְּט דִיא תְּבוּאָה פּוּן דִי פֶעלְד אַליין אוּנ גִיט פּוּן דִיא אַנְדֶערע פֶעלְדֶער אֵין מְנֻבָּה לוֹ מִן חֲכוּרוֹת. וואַרוּם מֶען זָעהט אַז דָאס אִיז נָאר דֶער שְׁלֶעכְטֶער סִזְל פּוּן דָאוּבֶן. פַאר וואָס זָאל שִׁמְעוֹן שֶׁאדִין הָאבֶּן דוּרְך דָאוּבֶן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם קִבְּלָה הַימֶנּוּ בְּמָעוֹת רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט אוּיב רָאוּבֶן הָאט גֶעדוּנְגֶען דִי פֶעלְד פּוּן שִׁמְעוֹן עֶר זָאל אִים בְּצָאהְלֶין גֶעלְט בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ סִיי אַזוֹי אוּנ סִיי אַזוֹי סִיי דֶער הֵיישֶׁעְרִיק הָאט אוֹיסְגֶינְעסִין דִי תְּבוּאָה פּוּן אַלְע פֶעלְדֶער אוּנ סִיי עֶר הָאט נָאר גֶינְעסִין דִי תְּבוּאָה פּוּן דִיא פֶעלְד אֵינוֹ מְנֻבָּה לוֹ מִן חֲכוּרוֹ מָאר עֶר אִים גִיט אָפּ דֶעסְוֶעגֶען פּוּן דִיא חֲכוּרוֹת: ז הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ בַּעֲשָׂרָה כּוֹר חִטִּים לְשָׁנָה רָאוּבֶן הָאט אָנְגֶענוֹמֶען אַפְּעלְד פּוּן שִׁמְעוֹן. עֶר זָאל אִים גֶעבֶּן צֶעהֶן כּוֹר וַוייץ אִיאָהר גִיטְץ גֶעלְט פּוּן דִי פֶעלְד וְלָקְחָה אוּנ דִיא תְּבוּאָה אִיז אוֹיסְגִיקְלַאפְּט גִיוָוארִין. דִיא קֶערְנֶער זֶענֶען דִין אוּנ קְלֵין נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ גִיט עֶר אִים צֶעהֶן כּוֹר וַוייץ פּוּן דִיא וַוייץ וואָס הָאט גֶעוואַקְסִין אִין דִיא פֶעלְד הָיוּ חִטִּים יָפוֹת אוּיב אִין דִיא פֶעלְד הָאט גֶעוואַקְסִין גוּטֶע וַוייץ. בֶּעסֶערֶע וַוי אִין אַנְדֶערְע פֶעלְדֶער לֹא יֹאמַר הֲרֵינִי לִיקַּח מִן הַשּׁוּק מָאר גִיט רָאוּבֶן זָאגִין צוּ שִׁמְעוֹן אִיךְ וְעֶל קוֹיפִין צֶעהֶן כּוֹר וַוייץ פּוּן נָאם אוּנ וְעֶל דִיר גֶעבֶּן אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ נָאר עֶר מוּז אִים גֶעבֶּן צֶעהֶן כּוֹר וַוייץ פּוּן דִי וַוייץ וואָס הָאט גֶעוואַקְסִין אִין דִיא פֶעלְד: ח הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ רָאוּבֶן הָאט אָנְגֶענוֹמֶען אַפְּעלְד פּוּן שִׁמְעוֹן עֶר זָאל זַיין אַחוּכַּר עֶר זָאל גֶעבֶּן צוּ שִׁמְעוֹן צֶעהֶן כּוֹר הְבוּאָה פּוּן דִי הְבוּאָה וואָס עֶר וְוִעט אַראָפּ נֶעמֶען פּוּן דִי פֶעלְד אוּנ עֶר הָאט גֶיזָאגְט צוּ שִׁמְעוֹן זְרֵעָה שְׂעוֹרִים עֶר וְוִעט זַייעֶן אִין דִי פֶעלְד גֶערְשְׁטֶין לֹא יְזַרְעֶנָּה חִטִּים מָאר עֶר גִיט זַייעֶן אִין דִיא פֶעלְד וַוייץ חִטִּים אַז רָאוּבֶן הָאט אוּיס גֶירְעט מִיט שִׁמְעוֹן עֶר זָאל אִין דִי פֶעלְד זַייעֶן וַוייץ זְרֵעָה שְׂעוֹרִים מֶעג עֶר אִין אִיר זַייעֶן גֶערְשְׁטֶין, וואַרוּם וַוייץ מַאכְט מֶער מָאגֶער דִי עֶרְד וַוי גֶערְשְׁטֶין רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹסֵר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל זָאגְט עֶר מָאר גִיט זַייעֶן גֶערְשְׁטֶין אוּיב עֶר הָאט אוּיס גֶירְעט עֶר זָאל זַייעֶן וַוייץ תְּבוּאָה אַז עֶר הָאט אוּיס גֶירְעט עֶר זָאל זַייעֶן אִין דִי פֶעלְד תְּבוּאָה לֹא יְזַרְעֶנָּה קְטָנִית מָאר עֶר גִיט זַייעֶן אִין דִיא פֶעלְד אֲרָבָּעס קְטָנִית אַז עֶר הָאט אוּיס גֶירְעט עֶר זָאל זַייעֶן אִין דִי פֶעלְד אֲרָבָּעס יְזַרְעֶנָּה תְּבוּאָה מֶעג עֶר אִין דִיא פֶעלְד זַייעֶן תְּבוּאָה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹסֵר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל זָאגְט אוּיב עֶר הָאט אוּיס גֶירְעט עֶר זָאל זַייעֶן אֲרָבָּעס מָאר עֶר גִיט זַייעֶן תְּבוּאָה: ט הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לִשְׁנִים מְעוּטוֹת אַז רָאוּבֶן הָאט אָנְגֶענוֹמֶען אַפְּעלְד פּוּן שִׁמְעוֹן אוּיף וַוייצִיג יָאהְרִין וַוייצִיגֶער וַוי זַייעֶן יָאהְר] לֹא יְזַרְעֶנָּה פִּשְׁתָּן מָאר עֶר גִיט זַייעֶן אִין דִי פֶעלְד לֶאלַאקְס וְאֵין לוֹ בְּקוֹרֶת שִׁקְמָה אוּנ אוּיב אִין דִיא פֶעלְד שְׁטֶיט אַבּוּים וואָס אוּיף אִים וואַקְסְט וַוילְדֶע פַייגֶין מָאר עֶר גִיט אָפּ דָאקֶין פּוּן אִים דִי צְוַוייגֶין. וואַרוּם דִי וואָרְצֶלִין פּוּן דִי פְּלַאקְס בְּלַייבֶּן אִין דִי עֶרְד בֵּיז זַיבֶּען יָאהְר אוּנ מַאכֶּן מַאגֶער דִיא עֶרְד אוּנ דִי צְוַוייגֶין פּוּן דִיא שִׁקְמָה דָאגֶערְט אוּיף זַיבֶּען יָאהְר בֵּיז זַיי וַואקְסִין אוּיף צוּרִיק וַוי זַייא זֶעגֶען גֶיוָוען מְקַבֵּל הַיְמֶנוּ שָׁנִים שֶׁל אַז עֶר הָאט אָנְגֶענוֹמֶען דִי פֶעלְד אוּיף זַיבֶּען יָאהְר שָׁנָה רִאשׁוֹנָה יְזַרְעֶנָּה פִּשְׁתָּן וְיֵשׁ לוֹ בְּקוֹרֶת שִׁקְמָה דֶעם עֶרְשְׁטֶין יָאהְר מֶעג עֶר זַייעֶן אִין דִי פֶעלְד פְּלַאקְס אוּנ מֶעג אָפּ דָאקֶין דִי צְוַוייגֶין פּוּן דֶעם

סמ"ע: [יג] בעשרה כו'. דמי בקבלנות פשיטא דכל אחד וזכה ומתחייב כחלקו רש"י: (ח) דמי בקבלנות הא אמרינן תכתוב חרש' ולא תכתוב מרש וכרי הוא נסגא בפיטוי על זה רש"י מפני שסשכח יהיה מעתה בכיסו וזוא מוב לו מפיטמר אותו שכח עלמו בקרקע נ"י והמגיד כסס הרמב"ן כתב דאדרבה בקבלנו' לא יסגא שיכול לומר כזו אני רולה ועתו"ש: (ט) ה"נ פסק עמו חצין כמנה שמכרה הוא זרע חצין כמנה שמכרה ואם יזרענה זה שעורים נמצא זה מקלקלה. רש"י: [יד] לא בו'. פרש"י שהקטנית מכחש' הקרקע יותר מן התבואה ועתו"ש: (י) וכא לא מתוקמא

אלא מחכירות דאי מקבלות מאי דכתי ליזרע ספרי מחכורות מוקים בו רש"י. כלומר ולכתוב מרעא ולא לכתוב מרה ר"י ומרמב"ן מוקם כדלעיל (תוס' מ') ועתו"ס: [טו] מן המנין. כלומר חייב ליתן לו הז' מאות ואע"פ שאין שנה שביעית שוה לשאר שנים לפירות מ"מ שבוע קאמר ולא תלה השכר לפי השנה כמו בפיאה ל"י: (יא) רש"י וז"ל הטור קונן קורת שקמה בין אם ירד לתוכה בסוף שבע מזנקנ"ל בין אם ירד לתוכה בשנה שלישית או רביעית קונ"ל כי שלימו לה שבע שהרי יגדל לגמילה. עד שיחזרו לכמו שהיתה כשירד לתוכה: (יב) לשון רש"י העתיק דקדק אחריי' דשיימת בשכיר לילה שנוכה כל היום שנאמר ביומו תתן שכרו כלומר וסיפא לא תבא וגו' ופתח רש"י אלא תבא דסיים: (יג) דשאני של יום מכל לילה מטום דאין לילה הולך אחר היום והיום הולך אחר הלילה כשכירתו נמשך בלילה. ולא דמי לשכיר יום דאתמול שאינו נוכה אלא כל

יי המקבל שדה מחבירו לשבוע אחת. בשבע מאות זוז השביעית [טו] מן המנין. קיבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז אין השביעית מן המנין: יא שכיר יום נובה כל הלילה שכיר לילה נובה כל היום שכיר שעות נובה בל היום וכל הלילה. שכיר שבת חדש שכיר שנה. שכיר שבועי. יצא ביום נובה כל היום. יצא בלילה נובה כל הלילה וכל היום: יב אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלי

שכירות שכיר שעות נובה כל הלילה וכל היום אז איינער דינגט אארבעטער ער זאל ביא אים ארבעטין ביי טאג אויף אשעה אדער עטליבע שעה, מוז ער אים בצאהלין דעם זעלביגען טאג איידער עם ווערט נאכט, אוג אויב ער דינגט דעם ארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטין ביי נאכט אויף אשעה אדער עטליבע שעה, מוז ער אים בצאהלין דיא זעלביגע נאכט איידער עם ווערט טאג שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה שכיר שביעי אז איינער דינגט אארבעטער אויף אנואך אדער אויף אחודש אדער אויף אנאהר אדער אויף אשמטה יצא ביום אז דער ארבעטער גייט אנועק פון די ארבעט ביי טאג, די צייט ביז ווי לאנג ער איז גינוען פאר דינגען האט זיך אוים גילאזט ביי טאג נובה כל היום מוז אים דער בעל הבית בצאהלין זיינע שכירות דעם זעלביגען טאג איידער עם ווערט נאכט יצא בלילה אז דער ארבעטער גייט אנועק פון די ארבעט ביי נאכט, די צייט ביז ווי לאנג ער איז גינוען פאר דינגען האט זיך אוים גילאזט ביי נאכט נובה כל הלילה וכל היום האט דער בעל הבית צייט אים צו בצאהלין זיינע שכירות די נאכט גאכט אוג אויף מארגין דעם נאנצין טאג ביז פארין נאכט: יב אחד שכר אדם ואחר שכר בהמה ואחר שכר כלים סאיי דער בעל הבית האט געדונגען אמענטש ער זאל ביי אים ארבעטין, אוג סאיי ער האט זיא זאל ביי אים ארבעטין, אוג סאיי ער האט געדונגען אכלי ער זאל מיט איר ארבעטין, אויב ער האט זיי געדונגען זייא זאלין ארבעטין ביי

בוים שקמה: יי המקבל שדה מחברו לשבוע אחת בשבע מאות זוז ראובן האט גיזאגט צו שמעון איך דינג ביי דיר דיין פעלד אויף אשמטה פאר זיבען הונדערט גילדין השביעית מן המנין איז דער זיבעטער יאהר נדער יאהר שמטה אויך אין צאהל פון די יאהרין, אפילו די פעלד איז דאך ליידיג דעם יאהר שמטה, ווארום שמטה טאר מען דאך ניט זייען, פון דעסטוועגין מוז ראובן בצאהלין צו שמעון דיא נאנצע זיבען הונדערט גילדין, ווייל ער האט גיזאגט ער דינגט אויף אשמטה, אוג אלע ווייסין אז אין אשמטה זייעט מען זעקם יאהר, אוג וואס עם וואקסט פון זיך אליין דעם זיבעטין יאהר מוז מען דאס מפקיר זיין צו אלע מענטשין קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז אבער אז ראובן האט גיזאגט צו שמעון איך דינג ביי דיר די פעלד אויף זיבען יאהר פאר זיבען הונדערט גילדין אין השביעית מן המנין איז דער זיבעטער יאהר ושמטה ניט אין חשבון פון די נעדונגענע זיבען יאהר ווארום געווים האט ראובן געמייגט זיבען יאהר וואס מען ארבעט אין זיי אין פעלד] נאר ער האלט די פעלד זיבען יאהר אויסער דעם יאהר שמטה: יא שכיר יום נובה כל הלילה אז איינער דינגט אארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטין אנאנצע טאג, האט דער בעל הבית צייט אנאנצע נאכט נאכדעם טאג צו בצאהלין זיינע שכירות שכיר לילה נובה כל היום אז איינער דינגט אארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטין אנאנצע נאכט, האט דער בעל הבית צייט מארגין אנאנצע טאג צו בצאהלין זיינע

נאכט

מאות זוז ראובן האט גיזאגט צו שמעון איך דינג ביי דיר דיין פעלד אויף אשמטה פאר זיבען הונדערט גילדין השביעית מן המנין איז דער זיבעטער יאהר נדער יאהר שמטה אויך אין צאהל פון די יאהרין, אפילו די פעלד איז דאך ליידיג דעם יאהר שמטה, ווארום שמטה טאר מען דאך ניט זייען, פון דעסטוועגין מוז ראובן בצאהלין צו שמעון דיא נאנצע זיבען הונדערט גילדין, ווייל ער האט גיזאגט ער דינגט אויף אשמטה, אוג אלע ווייסין אז אין אשמטה זייעט מען זעקם יאהר, אוג וואס עם וואקסט פון זיך אליין דעם זיבעטין יאהר מוז מען דאס מפקיר זיין צו אלע מענטשין קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז אבער אז ראובן האט גיזאגט צו שמעון איך דינג ביי דיר די פעלד אויף זיבען יאהר פאר זיבען הונדערט גילדין אין השביעית מן המנין איז דער זיבעטער יאהר ושמטה ניט אין חשבון פון די נעדונגענע זיבען יאהר ווארום געווים האט ראובן געמייגט זיבען יאהר וואס מען ארבעט אין זיי אין פעלד] נאר ער האלט די פעלד זיבען יאהר אויסער דעם יאהר שמטה: יא שכיר יום נובה כל הלילה אז איינער דינגט אארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטין אנאנצע טאג, האט דער בעל הבית צייט אנאנצע נאכט נאכדעם טאג צו בצאהלין זיינע שכירות שכיר לילה נובה כל היום אז איינער דינגט אארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטין אנאנצע נאכט, האט דער בעל הבית צייט מארגין אנאנצע טאג צו בצאהלין זיינע

כהמה וכלים: לא תבעו אינו עובר עליו. דכתיב מחך לדעתך ולא מדעתו: המחהו. נתקו (יד) מאלגו והעמידו אצל חנוני ואמר לו תן לפועל זה כדינר פירות ואני אשלם. או אמר לשולחני תן לו כדינר מעות: אינו עובר עליו. דכתיב מחך אצל מהמהו אצל חנוני: שכיר בזמנו נשבע ונוטל. משום דבעל הבית טרוד בפועליו (טו) ולפעמים סבר שנתן והוא לא נתן שקלוה לשבועה מצע"ה (טז) וקדיוה משכיר: שלא בזמנו. ואע"ג דבעל הבית טרוד בפועליו כי מצא זמן מיוחד דמי מנפשיה ומדכר ולא חשוד בע"ה שהוא שובר על כל תלין: גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואוכל נבלות אין בו משום לא תלין דכתיב

יש בו משום [טז] ביומו תתן שכרו ויש בו משום לא תלין פעולת שכיר בזמן שתבעו אבל לא המחהו אצל חנוני. או אצל שלחני. אינו עובר עליו. שכיר בזמנו. נשבע ונוטל. עבר זמנו. אינו נשבע ונוטל. אם יש [יז] עדים שתבעו ה"ז נשבע ונוטל. גר תושב

הלילה והא דיפא אתאן לר"ש וס"ל ס"ג כשכיר שעות דריפא ורישא אתאן לר"י ולגדלין קתני (וכמו שפי' הר"ב) וס"ל נמי הכי בפיפא וס"ע על הרב והר"מ דס"ל לפי כ"ז דלפיפא פיכא הל"ל ושוד דלא תקשי ריפא לפיפא ופתוי"ם: [טז] ביומו. כלומר משום כולם קרא דביומו דלית ביה עשה דתתן ולית דא"ל ונו': (יד) וכ"ל שטות מל' ומתי מל כתף יש בכרכת דפ' מספני שעניבו הביא: (טו) נמרא ולאו דוקא טופלין דאפילו אין לו אלא פועל זה דינא הכא אלא טרוד בעסקיו קאמרי. ליי: (טז) פי' לי מודה מקצת הוא דתייב שבועה מדאורייתא. ואתי' טיבא דכופר הכל אפי' הו"ל לאיתוי לבעה"ב שעליו לשלם אחרי אם מודה מקצת הוא נשבע ולפי שפיתה ליאוי להיות על בעה"ב קאמר דשקלוה. תו': [יז] עדים בר'. בנמרא והא קא תבע ליה

נאכט יש בו משום ביומו תתן שכרו מוז ער בעאהלין פאר זייער ארבעט מארגענדיגען טאג, און אויב עס איז שוין גיוואריין נאכט און ער האט ניט בעאהלט איז ער עובר אסאנה. ביומו תתן שכרו אין דעם זעלבינען טאג זאלסטו געבין זייגע שכירות. (עתתו"ט). און אויב ער האט זייא געדונגען זייא זאלין ארבעטין ביי טאג, מוז ער בעאהלין פאר זייער ארבעט די נאכט וואס נאך דעם טאג ביז אין דער פריה, און אויב עס איז שוין גיוואריין טאג און ער האט ניט בעאהלט יש בו משום לא תלין פעולת שכיר אחך עד בוקר איז ער עובר אויף אלאו דיא געלט פון דיין ארבעטער טאר ניט געכטיגען בייא דיר ביז אין דער פריה איטתי ווען איז ער עובר אויף אלאו אז ער צאהלט ניט דעם ארבעטער צו דיא צייט זמנו שבתבו אז דער ארבעטער האט אים גימאהנט, אבער יא תבעו אז דער ארבעטער האט אים ניט גימאהנט, און ער האט ניט גיצאהלט אינו עובר עליו אין ער ניט עובר אויף דעם לאו המחהו אצל חנוני אז דער בעל הבית איז געגאנגען מיט דעם ארבעטער צו אקרעטער, און האט גיזאגט צום קרעטער גיב דעם ארבעטער סחורה ואחר אנדערע זאכין פאר זייגע שכירות, און איך וועל דיר בעאהלין, און דער ארבעטער האט אזוי גיזאלט או אצל שולחני אדער דער בעל הבית איז געגאנגען מיט דעם ארבעטער צו אזלכין וואס טאהשט געלט און ער האט גיזאגט צו אים גיב דעם ארבעטער קליין געלט פאר זייגע שכירות, און איך וועל דיר בעאהלין, און דער ארבעטער האט אזוי גיזאלט, אפילו דער קרעטער און דער וואס טאהשט דיא געלט האבין ניט גיגעבין דעם ארבעטער פאר זייגע שכירות צו דיא צייט, פון דעסטוועגין איז עובר עליו אין דער בעל הבית ניט עובר אויף אלאו וואורום וויא באלד דער ארבעטער האט איין געווילינט צו געטען זיין

געלט פון קרעטער איז גלייך ווי דער בעל הבית האט אים שוין בעאהלט שכיר בזמנו נשבע ונוטל אפילו וואס קומט מאנען ביי דעם בעל הבית זיין ארבעט געלט, און דער בעל הבית זאגט איך האב דיר בעאהלט, איז דער דין אזוי. אז דער פועל קומט צו דיא צייט ודהיינו ער האט געארבעט ביי נאכט און ער קומט מאנען ביי טאג, אדער ער האט געארבעט ביי טאג און ער קומט מאנען ביי נאכט). דארף דער ארבעטער שווערין אז דער בעל הבית האט אים נאך ניט בעאהלט זיין ארבעט געלט, און דער בעל הבית מוז אים בעאהלין בבר זמנו אבער אז דיא צייט איז שוין ארויבער געגאנגען, ער איז געקומען מאנען זיין ארבעט געלט נאך דיא צייט וואס פריער שטייט). און אין די צייט האט ער ניט גימאהנט אינו נשבע ונוטל ואל דער ארבעטער ניט שווערין און ניט געטען אם יש עדים שתבעו בזמנו אויב דער ארבעטער האט עדות אז ער האט גימאהנט דעם בעל הבית צו דער צייט און ער האט אים ניט גיגעבין, און איצט נאך דער צייט איז ער געקומען מיט דעם בעל הבית צו דין תורה הרי זה נשבע ונוטל ואל דער ארבעטער שווערין אז דער בעל הבית האט אים נאך ניט בעאהלט, און דער בעל הבית מוז אים בעאהלין (עתתו"ט) גר תושב אז איינער האט געדונגען איין ארבעטער אין ארץ ישראל וואס ער איז גיוועזין אבגעגאנגען און ער האט אויף זיך גענומען ער זאל ניט דיענען צו קיין אנדערין נאר צו נאט, אבער דיא מצות וואס שטייט אין דיא תורה האלט ער ניט, און מען רופט אים גר תושב, ווייל ער האט זיך נאר מגייר גיוועזין ער זאל מענין וואהנען אין ארץ ישראל אזוישען יודין אויב מען האט דעם גר תושב געדונגען ער זאל ארבעטין בייא נאכט, דארף מען אים בעאהלין זייגע שכירות מארגענדיגען טאג, אויב עס איז

קמן ומסיק דיש עדים שתכב כל זמנו ופי' ברא"ש כגון שכיר יום בסוף הלילה ושכיר לילה בסוף היום ופריך לעולם כו' וכי שכיר משהה שכרו כ"כ זמן לרוץ ומסיק היינו כשכב ונוטל אלא למתר בלבד כנגד אותו יום של תביעה אבל מכאן ואילך הממע"ה; (יז) אי' ר"י דמדרבנן היא כדאמרי' בגמרא תו' וכ"י והסמ"ע כתב דהר"מ והטור ס"ל דמן התורה שוכר אפי' כמון. עתוי"ט: (יח) דתניא ממשמע שנאמר כמון תעמוד וגו' איני יודע שהאיש אשר אתם נושה בו יוציא אלא מה ת"ל והאיש לרבות שליח כ"ד: (יט) ותימה ואם לא יצא כידו היאך יכפוהו לפרוע מלותו וכ"ת מפרש אלא מיירי במשכנו לפרשון אלא שרולה להיות בקות במעותיו (כ"ל מה"ם בסמוך. ודוק בדבר) אבל בשרולה ליפרע ממנו שליח כ"ד יכנס לביתו הרא"ש: (יח) ומביא אחר. כלומר אחר שיעבל שיכנס למשכון מנית את שהוא צריך לו והדר מפרש איזהו מנית ונקט ליה כל' תורה והר"ב הפתיק ומתוך ויתא עפי: (יט) המחרישה. הקשה המפ' הלא כלי שעושין בו אוכל נפש הוא ואין ממשכנין אותה. ותירלו כמשכנו בלילה שאינו זמן מלאכת התרישה ולא אפשר תורה אלא אלא למשכנו בשעה שהיא ראוי לעשות מלאכה וכ"י תי' דמיירי בלא מלאכה: (כ) אינו כו'. אלא ימכרנו וינכה

כריסא דקרא רשב. רשב ולא גר תושב: יג המלוה את חבירו. והגיע זמן ולא פרעו: לא ימשכננו. ליקח ממנו משכון בעל כרחו אפי' בשוק (יז) אלא ע"י שליח כ"ד שיקח ממנו ברשות כ"ד: ולא יבנס לביתו. אפי' שליח כ"ד (יח) לא יכנס לביתו וכ"ש כ"ה עצמו (יט): היו לו ב' בלים. וחזרו כגון שניהם ומשכנו כשניהם: נוטל אחד ומחזיר אחד. בשעה שהוא צריך לזה יחזירנו ויעבוד השני אלו כדמפרש ואזיל מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום: מת. הלוה אין מביא המבוא ליורשים שאין כאן מצות השבת העבוט דהביא תביא לו את העבוט כתיב לו ולא ליורש: עד ל' יום. ומן כ"ד. ואין הלכה כר"ש כן גמליאל: בין שהיא עניה בין שהיא עשירה וכו'. מקום דאיכא למ"ד עניה הוא

יש בו. משום ביומו תתן שכרו. ואין בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר: יג המלוה את חבירו. לא ימשכננו אלא בב"ד. ולא יבנום לביתו ליטול משכונו. שנאמר בחוץ תעמוד. היו לו שני כלים. נוטל אחד [יח] ומניח אחד. ומחזיר את הכר בלילה ואת [יט] המחרישה ביום. ואם מת [כ] אינו מחזיר ליורשיו. רבי שמעון בן גמליאל אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום. ומשלשים יום ולהלן. מוכרן בב"ד. אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה.

אַוועק גענאנגען דער טאָג און מען האָט ניט בצאהלט זיינע שכירות יש בו משום ביומו תתן שכרו איז דער בעל הבית עובר אויף דיא מצות עשה וואס שטייט אין די תורה. ביומו תתן שכרו אין דעם וועלכיגען טאָג וואס נאָך די נאכט פון זיין ארבעט זאָלסטו בצאהלין זייגע שכירות, און אויב מען האָט אים געדונגען ער זאָל ארבעטין ביי טאָג, דארף מען אים בצאהלין זייגע שכירות דיא נאכט וואס נאָך דעם טאָג. אויב עס איז אַוועק גענאנגען די נאכט און מען האָט אים ניט בצאהלט זייגע שכירות איז דער בעל הבית עובר אויף דעם לאו פון. לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר: דיא דריטע נעלט פון דעם ארבעטער וואס האָט ביי דיר געארבעט ביי טאָג) זאָל ניט געכטיגען ביי דיר ביז אין דער פריה. ווייל אין דעם פסוק שטייט דער וואָרט רעך. אויב דער פועל איז אזוי איוד ווי דו ביזט, טאָר ניט דאָס געלט פון זיין ארבעט וואס ער האָט ביי דיר געארבעט ביי טאָג געכטיגען ביי דיר ביז אין דער פריה נאָך ביי נאכט מוזטו אים בצאהלין זיין ארבעט געלט, אבער אז ער איז גיוועזן אבגעגאַנגען און איצט איז עד אור תושב, מעגסטו אים שפעטער בצאהלין: יג המלוה את חברו ראובן האָט פאר באָרגט געלט צו שמעון, און עס איז געקומען די צייט שמעון זאָל בצאהלין און ער האָט ניט בצאהלט לא ימשכננו אלא בבית דין טאָר ניט ראובן נעמען אמשכון ביי שמעון, נאָר דורך בית דין, בית דין שיקען זייער שליח צו שמעון און דער שליח נעמט ביי שמעון אמשכון ולא יכנס לביתו ליטול משכונו און דער שליח פון בית דין טאָר ניט אריין גיין צו שמעון אין שטוב

נעמען ביי אים אמשכון שנאמר ויארום עם שטייט אין פסוק בחוץ תעמוד דו זאָלסט שטיין אויסער די שטוב. און דער וואס איז שולדיג דאָס געלט זאָל דיר ארויס טראגין דעם משכון היו שני כלים אויב שמעון האָט געהאט צוויי כלים, און דער חוב איז אזוי פיל ווי די ביידע כלים זענען ווערט, טאָר מען ניט נעמען ביידע כלים נוטל אחד ומחזיר אחד איין כלי נעמט ער ביי שמעון און איין כלי לאזט ער ביי שמעון. ווען שמעון דארף די ערשטע כלי ניט ער דעם מלוה די אנדערע כלי. און נעמט ביי אים די ערשטע כלי און ווען שמעון דארף די אנדערע כלי, ניט ער דעם מלוה די ערשטע כלי און נעמט ביי אים די אנדערע כלי ומחזיר את המחרישה ביום אויב דער מלוה האָט גענומען ביי שמעון אקישין מוז ער אויעק געבין די קישין צו שמעון ביי נאכט, און דעם אקער האלט דער מלוה ביי זיך אנאנצע נאכט ואת המחרישה ביום און דעם אקער ניט דער מלוה אויעק צו שמעון ביי טאָג, און די קישין נעמט דער מלוה צו זיך אויף דעם נאנצין טאָג ואם מת און אויב דער לוה (שמעון) איז נישטאָרבין איינו מחזיר ליורשיו דארף ניט דער מלוה צוריק געבין דעם משכון צו זייגע יורשים, נאָר ער האלט דעם משכון ביי זיך ביז מען בצאהלט אים זיין חוב רבי שמעון בן גמליאל אומר רבי גמליאל אומר אף עצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום אפילו צו דעם לוה אליין דארף דער מלוה צוריק געבין דעם משכון נאָר ביז דרייסיג טעג ומשלשים יום ולהלן און פון דרייסיג טעג און ווייטער מוכרן בבית דין פארקויפט דער מלוה די משכנות דורך בית דין און נעמט אפ זיין חוב אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה

א אלמנה

חוכו רכ"י . אבל כתיבו לשולם סם כתורת חוקים כו' וממסכנין מעיקרא אלא תהא שביעית משמטתו ולא יעשה מקלקלין אלא בכח . ובפעם אחד די ותורין וממסכנין כדי שלא יוכל לכפור ושוד כדי שיתכיים וימכר לסרוגא תוי : (כ) דבא אים עבי סוא לא תעבוד בעבודתו סוא דכתיב : [כא] ולא בו' . אמי' לאדם אחר סוא אסור למסכן מכיתו אלא לעבור עליה שני לאוין ודעת הרי"מ דבאלמנה אפילו בחוץ וכנ"ל אסור . ודעת הרי"מ שאמי' בשעת שלוחה אסור (וכן דעתו באלמנה) ולאיתו מתוור ל"ו : [כב] רחים . אי אל יד שמות מקלקלין ומייך בים מסכנין . אבל כתי רחיים אל מים . הרי סם בקרקע ולא מייך בים מסכנין אלא בוכיינא בשאר קרקעות אסילו רחים ורכב חייב . ותוי"ט : [כא] שנאמר כו' . כלומר וכיון דקרא פי' תרוויהו וכל אחד סם בפ"ע סוא סתרלוחיסן מלוקים לא סוו לאו אבבלוי : [כו] ולא בו' אמרו בספרלסה אחת אם אבל בפעם א' רחים ורכב לוקה פחים אמי בשתי סתרלות אסילו רחים ורכב חייב . ותוי"ט : [כא] שנאמר כו' . כלומר מה שאמרו חכמים דחייב משום כ' כלים ופע"פ שהם למלאכה א' לא כו' . ותוי"ט :

לחין ממסכנין שמתוך שאתה צריך להחזיר לה והיא נכנסת ויוצאת אצלך אתה מסילה שם רע בשכנותיה אבל עשירה דליכא למימר (כ) הכי איתא בגמ' . קמ"ל הא תנא דלא דכתיב לא תחבול בגד אלמנה . שנאמר [כא] ולא תחבול בגד אלמנה . [כב] החובל את [כג] הריחים עובר בלא תעשה . וחייב [כד] משום שני כלים . [כה] שנאמר לא יחבול ריחים ורכב . [כו] ולא ריחים ורכב בלבד אמרו אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש . שנאמר כי נפש הוא חובל :

כלומר מה שאמרו חכמים דחייב משום כ' כלים ופע"פ שהם למלאכה א' לא כו' . ותוי"ט :

א אַלְמָנָה אַז זִיא אִיז שׁוּלְדִיג גֶעלְט אוּנ בֵּיאַהֶלְט נִיט . סאַיי זִיא אִיז אָרְעם אוּנ סאַיי זִיא אִיז רַיִיכְ , טָאר מַען נִיט נֶעמְען בֵּייא אִיר אַמְשְׁבּוֹן שְׁנֵאמַר וְוַארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וְלֹא תַחְבֹּל בֶּגֶד אַלְמָנָה דִי קְלֵייד פּוּן אַלְמָנָה וְאַלְסְטוּ נִיט נֶעמְען פַאר אַמְשְׁבּוֹן , אוּנ נִיט נָאר דִי קְלֵייד טָאר מַען נִיט נֶעמְען בֵּייא דִי אַלְמָנָה , נָאר אַיין אַנְדֶער מִשְׁבּוֹן טָאר מַען אוֹיךְ נִיט נֶעמְען בֵּייא אִיר הַחוֹבֵל אֶת הָרֵחַיִם אוֹ דֶער סְלָנָה נֶעמְט אַמְשְׁבּוֹן אַמִיהֶל שְׁטֵיין עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה אִיז עֶר עוֹבֵר אוֹיף אַלְאוֹ וְחַיָּיב מִשּׁוּם שְׁנֵי כֵּלִים אוּנ אִים קוּמְט צְנוּיִיא מְאֹהֶל מַלְקוֹת , אוֹיף דִיא בֵּיידֶע שְׁטֵיינֶער פּוּן דֶעם מִיהֶל שְׁטֵיין וְוָאס עֶר הָאט גֶענוּמְען שְׁנֵאמַר וְוַארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק (דברים קפיטול כד פסוק ו) לֹא יַחְבֹּל רֵחַיִם וָרֶכֶב מַען זָאל נִיט נֶעמְען אַמְשְׁבּוֹן אַמִיהֶל שְׁטֵיין נִיט דֶעם אוּנְטֶערְשְׁטֵין שְׁטֵיין אוּנ נִיט דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטֵין שְׁטֵיין , אוּנ אַז עֶר נֶעמְט בֵּיידֶע שְׁטֵיינֶער קוּמְט אִים צְנוּיִיא מְאֹהֶל מַלְקוֹת וְלֹא רֵחַיִם וָרֶכֶב בִּלְבַד אָמְרוּ אוּנ נִיט נָאר אַמִיהֶל שְׁטֵיין אַלְיין הָאט מַען גֶיזָאגְט אַז מַען טָאר נִיט נֶעמְען פַאר אַמְשְׁבּוֹן אֶלָּא כָּל דָּבָר שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ אוֹכֶל נֶפֶשׁ נָאר יֶענֶער זַאךְ וָוָאס דֶער לֶוֶה פַאר דִינְגְט מִיט דֶער זַאךְ צוּם עְסִין , אוּנ אַז מַען וָוֶעט דִי זַאךְ בֵּיי אִים צוּ נֶעמְען פַאר אַמְשְׁבּוֹן וָוֶעט עֶר נִיט הָאבֶּין פּוּן וָוּאנָען צוּ לֶעבֶּין , טָאר מַען נִיט נֶעמְען דִי כְּלֵי פַאר אַמְשְׁבּוֹן שְׁנֵאמַר וְוַארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אַמְעַם פַאר וָוָאס טָאר מַען נִיט נֶעמְען דֶעם מִיהֶל שְׁטֵיין כִּי נֶפֶשׁ הוּא חוֹבֵל וְוַארוּם עֶר נֶעמְט בֵּיי אִים דֶעם נֶפֶשׁ , עֶר וָוֶעט נִיט הָאבֶּין פּוּן וָוּאנָען צוּ לֶעבֶּין וָוֶעט עֶר שְׁטֶארְבֶּין פַאר הונגער . אַזוֹי יֶענֶער זַאךְ וָוָאס דֶער מֶענְטְש לֶעבְּט דֶער פּוּן טָאר מַען דָאס נִיט נֶעמְען בֵּיי אִים פַאר אַמְשְׁבּוֹן :

רש"י

לא תזבין . לא תקנה מדה המסוכה לעיר שעין כני

נמרא ב"מ דף ק"ז ע"א

אמר ליה רב יהודה לרבין בר רב נחמן רבין אחי לא תזבין

רש"י

מלכה פ' כלה כלי כתיקון דמלה דמלכות דכריאה בם מדם שולטת כה תמיד :

אסור לאדם וכו' . שלא

דא"ר אבהו אמר רב חונא אמר רב אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה . איני והא אשכחינהו ר' אבא לתלמידי דרב אמר להו מאי אמר רב בהני קראי ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך ואמרו ליה

אָמַר לֵיהּ רַב יְהוּדָה לְרָבִין בַּר רַב נַחְמָן רַב יְהוּדָה הָאט גֶיזָאגְט צוּ רָבִין דֶער זוֹהְן פּוּן רַב נַחְמָן רָבִין אָחִי רָבִין מֵיין בְּרוּדֶער לֹא תִזְבּוֹן אַרְעָא דְמִסְיְכָא לְסַתְּיָא וָאלְסְט נִיט קוֹיפִין אַפְעֶלֶד וָוָאס זִיא אִיז נָאנְט צוּ אַשְׁטָאט . דִיא מֶענְטְשֶׁן פּוּן שְׁטָאט וָאלִין נִיט קֶענְען קוֹקְען אוֹיף דִיא תְּבוּאָה פּוּן דֵיין פֶעלֶד וָוֶעלִין וַיִיא דִיר קֵיין עֵין הָרָע נֶעבֶּין . פּוּן וָוָאנָען וַייסִין מִיר אַז מַען קֶען נֶעבֶּין אַ עֵין הָרָע דְאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב וְוַארוּם רַבִּי אַבָּהוּ הָאט גֶיזָאגְט רַב הוּנָא הָאט גֶיזָאגְט פּוּן רַבִּים וָוֶעגֶען אָסוּר לְאָדָם שֶׁיַּעֲמוֹד עַל שְׂדֵה חֲבֵרוֹ בְּשָׁעָה שֶׁשָּׁדֶה בְּקָמוֹתֶיהָ אַמְעַנְטְש טָאר נִיט שְׁטֵיין נֶעבֶּין זַיין חַבְרִים פֶעלֶד וָוָען אִין דִי פֶעלֶד שְׁטֵייט פֶעלֶד-טִיגֶע תְּבוּאָה צוּם אָפְּשְׁנֵיידִין , עֶר זָאל נִיט נֶעבֶּין אַ עֵין הָרָע , פְּרָעגְט דִיא גְמָרָא אֵינִי עֵם אֵין דָאךְ נִיט אַזוֹי וְהָא אִשְׁכַּחִינְהוּ רַבִּי אַבָּא לְתַלְמִידֵי דְרַב רַבִּי אַבָּא הָאט גֶיטְרָאפֶין דִי תַּלְמִידִים פּוּן רַב אָמַר לְהוּ הָאט רַבִּי אַבָּא גֶיזָאגְט צוּ דִיא תַּלְמִידִים מַאי אָמַר רַב בְּהֵנֵי קְרָאֵי וָוָאס הָאט רַב גֶיזָאגְט בֵּיי דִי פְּסוּקִים בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר גֶיבֶּענְטְשְׁט וְוֶעסְטוּ זַיין אִין שְׁטָאט וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה גֶיבֶּענְטְשְׁט וְוֶעסְטוּ זַיין אִין פֶעלֶד בָּרוּךְ אַתָּה בְּבוֹאֶךָ גֶיבֶּענְטְשְׁט וְוֶעסְטוּ זַיין וָוָען דוּ וָוֶעסְט קוֹמֶען וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ גֶיבֶּענְטְשְׁט וְוֶעסְטוּ זַיין וָוָען דוּ וָוֶעסְט אַרוֹיס זַיין וְאָמְרוּ לֵיהּ

יססידכה כעין הרע: קרובין לעיר. שלא יהא טורח להכניס פירות: ספק נדה. וכל שכן ודאי: ואמר להו. רבי אבא ר' יוחנן לא אמר הכי: סמוך לשולחנך. כלומר סמוך לביתך שלא תצטרך להרחיק כשדות והא דנקט שולחנך שתוכל לבדוק עצמך לפני אכילה ולאחר אכילה כדאמרינן בשכת כדתניא הצנרך לנקביו ואוכל דומ' לתנור שהסיקוהו על גבי אמר' ואחר אכילה שהמאכל דומק ומוציא את המעובל ואם יהא צריך להרחיק

הכי אמר רב ברוך אתה בעיר שיהא ביתך סמוך לביהכ"נ ברוך אתה בשדה שיהא נכסיך קרובים לעיר ברוך אתה בבואך שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך ברוך אתה בצאתך שיהיו צאצאי מעיך סמוכים ואמר להו רבי יוחנן לא אמר הכי אלא ברוך אתה בעיר שיהא בית הכסא סמוך לשולחנך אבל בהכ"נ לא ורבי יוחנן לטעמיה דאמר שכר פסיעות יש. ברוך אתה בשדה שיהיו נכסיך משולשים שליש בתבואה שליש בזתים שליש בנפנים. ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם ביאתך לעולם בלא חטא אף יציאתך מן העולם בלא חטא ל"ק הא דמהדר לי' שורא ורתקא. הא דלא

פליטה: לא קשיא. דרב אדרב: שורא ורתקא

פעמים שהעמוד מוזר וכא לידי הדרוקן אכל בית הכנסת סמוך לביתו לר' יוחנן לאו מעליתא הוא רבי יוחנן לטעמיה דאמר בסוטה שכר פסיעות יש דאמר בית הכנסת בשכונה ואני בא לבית מדרש להתפלל: משולשין. שיש שנה שלוקה בנפנים וכזתים ואין לוקה בתבואה ויש שנה שלוקה כזו ולא כזו ותהי לו

האבין די תלמידים גיזאגט צו רבי אבא תכי אמר רב אזוי האט רב גיזאגט ברוך אתה בעיר דו וועסט זיין גיבענטשט אין שטאט שיהא ביתך סמוך לבית הכנסת דיין שטוב וועט זיין נאגט צו דיא שוהל ברוך אתה בשדה דו וועסט זיין גיבענטשט אין פעלד שיהא נכסיך קרובים לעיר דייגע פעלדער וועלין זיין נאגט צו דיא שטאט. וועסטו קענען אויף זיי אכטונג געבין ברוך אתה בבואך דו וועסט זיין גיבענטשט ווען דו וועסט קומען אהיים שיא תמצא אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך ווען דו וועסט קומען פון וועג צו זיך אהיים וועסטו ניט טרעפין פון דיין ווייב אז ביי איר וועט זיין אספק צו זיא איז אנדה אדער ניין. נאר דו וועסט איר טרעפין זיא איז געווים אנדה. אדער געווים קיין נדה. וארום אויב ער וועט איר טרעפין געווים קיין נדה. איז געווים גוט. אוג אפילו ער וועט איר טרעפין געווים אנדה. וועט ער אויך קיין צער האבין אוג וועט אויף איר ניט זיין בייז. וארום ער וויים אז יעדער אשה זעהט דם נדות. אוג ער וויים אז אנדה האט דיא תורה געאסרה צום מאן. אבער אז ער טרעפט זיא איז אספק נדה. ערשטונם וועט ער זיין בייז אויף זיין ווייב פאר וואס האט זיא ניט אכטונג גיגעבין זיא זאל וויסין געווים אויב זיא איז טהור אבער גיין. צווייטינס טאמער וועט ער אנהייבין קלערין ער זאל איר קענען טהור מאכין. ווייל די תאורה וועט אים פארבלענדין דיא אויגין. קען זיין ער וועט לערנען אפאלשין דין אוג זאגין זיא איז טהור אוג אין אמת האט ער אטעות אין דין. זיא איז טמא ברוך אתה בצאתך דו וועסט זיין גיבענטשט מיט דיא וואס וועלין ארוים גיין פון דיר שיהיו צאצאי מעיך כמותיך דיא קינדער וואס וועלין ארוים גיין פון דייגע גיזערים וועלין זיין גויא דו ביזט ואמר יהי האט רבי אבא גיזאגט צו די תלמידים רבי יוחנן לא אמר הכי רבי יוחנן האט גיט אזוי גיזאגט אלא רב אזוי האט גיזאגט ברוך אתה בעיר דו וועסט זיין גיבענטשט אין שטאט שיהא ביתך סמוך לבית הכנסת דיין שטוב וועט זיין נאגט צו דיא שוהל ברוך אתה בשדה דו וועסט זיין גיבענטשט אין פעלד שיהא נכסיך קרובים לעיר דייגע פעלדער וועלין זיין נאגט צו דיא שטאט. וועסטו קענען אויף זיי אכטונג געבין ברוך אתה בבואך דו וועסט זיין גיבענטשט ווען דו וועסט קומען אהיים שיא תמצא אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך ווען דו וועסט קומען פון וועג צו זיך אהיים וועסטו ניט טרעפין פון דיין ווייב אז ביי איר וועט זיין אספק צו זיא איז אנדה אדער ניין. נאר דו וועסט איר טרעפין זיא איז געווים אנדה. אדער געווים קיין נדה. וארום אויב ער וועט איר טרעפין געווים קיין נדה. איז געווים גוט. אוג אפילו ער וועט איר טרעפין געווים אנדה. וועט ער אויך קיין צער האבין אוג וועט אויף איר ניט זיין בייז. וארום ער וויים אז יעדער אשה זעהט דם נדות. אוג ער וויים אז אנדה האט דיא תורה געאסרה צום מאן. אבער אז ער טרעפט זיא איז אספק נדה. ערשטונם וועט ער זיין בייז אויף זיין ווייב פאר וואס האט זיא ניט אכטונג גיגעבין זיא זאל וויסין געווים אויב זיא איז טהור אבער גיין. צווייטינס טאמער וועט ער אנהייבין קלערין ער זאל איר קענען טהור מאכין. ווייל די תאורה וועט אים פארבלענדין דיא אויגין. קען זיין ער וועט לערנען אפאלשין דין אוג זאגין זיא איז טהור אוג אין אמת האט ער אטעות אין דין. זיא איז טמא ברוך אתה בצאתך דו וועסט זיין גיבענטשט מיט דיא וואס וועלין ארוים גיין פון דיר שיהיו צאצאי מעיך כמותיך דיא קינדער וואס וועלין ארוים גיין פון דייגע גיזערים וועלין זיין גויא דו ביזט ואמר יהי האט רבי אבא גיזאגט צו די תלמידים רבי יוחנן לא אמר הכי רבי יוחנן האט

תשעין וט׳ מתו בעין הרע וח׳ בדרך ארץ. וא״ת מ״ל בני יוסף אלא שלמה נתן עין הרע היה נכון לחיות ברכה מכל המנכסים וי״ל שמתו בדרך ארץ יותר מאחרי׳ כשהקדוש ברוך הוא היה רוצה להמיתן היה שולח לפס מלאים אחרים:

מהדר ליה שורא ורתקא. והסיר ה׳ ממך כל חולי אמר רב זו עין רעה רב לטעמיה דרב סליק לבי קברי עבד מאי דעבד אמר תשעים ותשע בעין רעה ואחד בדרך ארץ ושמואל אמר זה הרוח שמואל לטעמיה דאמר שמואל הכל ברוח ולשמואל הא איכא הרוגי מלכות הנך נמי אי לאו זיקא עבדו להו סמא וחיי:

חומה ורתוקת גדר על גרים כמו חיל וחומה: בל חולי. דבר שכל החלאים תלויים בו וזו עין רעה: עבד מה דעבד. יולש היה ללחוש על הקברות ולהכין על כל קבר וקבר בחיזו מיתה מת אם מת בזמנו או בעין רעה: הכל ברוח. כל החולאים ותולאות מיתה על נטיכת הרוח באים הכל לפי השעה והאדם יש לך אדם שרוח שלוני קשה לו וכשעה פלוני: והאיכא הרוגי מלכות. הרוגי חרב: אי לאו זיקא. שנכנס במכה: עבדו סמא וחיו. סם המחבר כסר תחוכה ומין העשבים הוא כדאמר בהמוכר את הספינה:

מְהַדֵּר לֵיהּ שׁוּרָא וְרַתְקָא אוּנְ אוֹיבּ אַרוּם דִּיא פֶעלֶד אִיז נִיטָא אַמָאהֶער אוּנְ נִיט אַפּאַרְקַאן אוּנְ יְעֶדֶער קָען זָעהֶן דִי חֲבוּאָה פוּן פֶעלֶד, אִיז נִיט נוּט אַז דִיא פֶעלֶד אִיז נֶעבֶּן שָׁטָאט, עֶס שְׁטֵיֶיט אִין פֶסוּק וְהֵסִיר ה׳ מִמְּךָ כָּל חֹלִי נָאט וְוֶעט אָפְּטָאהֶן פוּן דִיר אַלֶע קְרַאנְקֵייט אָמַר רַב זוּ עַיִן הָאט רַב נִיצְאנְט דָאס מֵיינְט מָען דִיא קְרַאנְקֵייט פוּן עַיִן הָרָע וְוֶעט נָאט אָפְּטָאהֶן רַב לְטַעֲמֵיהּ רַב זָאגְט נָאךְ זַיין מֵיינוּנְג דְּרַב סְלִיק לְבֵי קְבָרֵי רַב אִיז אַמָאהָל גֶיוֶועזֶן אוֹיף אַבֵּית הַקְּבָרוֹת עָבַד מַאי דְּעָבַד עֶר הָאט דָארְט גֶיטָאהֶן וָואס עֶר הָאט גֶיטָאהֶן, רַב הָאט גֶעקֶעגְט וֶויסָען אוֹיף יְעֶדֶער קֶבֶר דוֹרֶךְ וֶועלְכָע קְרַאנְקֵייט דֶער סָעגְטְשׁ אִיז גֶישְׁטָארְבֶּן אָמַר תִּשְׁעִים וְתֵשַׁע בְּעַיִן רָעָה וְאֶחָד בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ הָאט רַב גֶיזָאגְט גֶיין אוּנְ גֶיינְצִיג סָעגְטְשׁ זָעגְען גֶישְׁטָארְבֶּן פוּן עַיִן הָרָע אוּנְ אֵיינֶער אִיז גֶישְׁטָארְבֶּן פוּן אַנְעוֹיינְלִיכָע קְרַאנְקֵייט, אָדֶער מִיט זַיין עֶלְטֶער וּשְׁמוּאֵל אָמַר זֶה הָרוּחַ שְׁמוּאֵל זָאגְט דִי אַלֶע קְרַאנְקֵייט וָואס גָאט וֶועט אָפְּטָאהֶן מֵיינְט מָען עֶר וֶועט אָפְּטָאהֶן דִיא שְׁלֶעכְטֶע וֶוינְטֶען שְׁמוּאֵל לְטַעֲמֵיהּ שְׁמוּאֵל זָאגְט נָאךְ זַיין מֵיינוּנְג דָּאמַר שְׁמוּאֵל הַכֹּל בְּרוּחַ וָוארוּם שְׁמוּאֵל הָאט גֶיזָאגְט אַלֶע קְרַאנְקֵייטֶן וואס אַלֶע מֶענְטְשֶׁן וָואס שְׁטֶארְבֶּן קוֹמֶען פוּן שְׁלֶעכְטֶע וֶוינְטֶען, פְרֶעגְט דִי גְמָרָא וּשְׁמוּאֵל הָא אִיכָּא הַרוּגֵי מַלְכוּת וֶוי אַז קָען שְׁמוּאֵל זָאגֶן אַז אַלֶע שְׁטֶארְבֶּן גָאר פוּן וֶוינְט, עֶס זָעגְען דָאךְ דָא מֶענְטְשֶׁן וָום וֶועלְכֶע גֶעהֶרֶגְט וֶוייל וֶויא הָאבֶּן פָאר זִיכְדִיגְט צוּם מֶלֶךְ, הָט שְׁמוּאֵל גֶיזָאגְט הַנָּךְ נַמִּי דִּי שְׁטֶארְבֶּן אוֹךְ פוּן וֶוינְט אִי לָאו זִיקָא וָוארוּם זָען גִיט דֶער וֶוינְט וָואס גֶייט אַרֶיין אִין דִי סְכָּה עַבְדוּ לְהוּ סַמָּא וְחַיִּי וָואס אַלְט מָען גֶעקֶעגְט מַאכֶן אַרְפּוּאָה עֶר זָאל בְּלֵייבֶּן לֶעבֶּן:

זודך תרומות דף קל״ב ע״ב ת״ת דלאלות יוד הא ואו דא

אל כרוך דא סדורן דלחיון זמירין ותקוני כנסת ישראל בכל יומא בלוחא. וכגון דלחיון לחיון זמירין לית רווחא ביניהו ולחיון תקוני שולמתן דלחיין עם מערוכיתא לגבי מלכא עלאה. קדושה דא דקא מקדשי מלאכי עלאי לא מיהו ביחיד והא מיקימנא כל קדושה דלהיו בלשון הקודש יחיד אסור ליה למימר. תרגום לשולם ביחיד ולא בסגיאין ויחיד מיהו תקונא דיליה ודלאי ולא סגיאין. וסימן לדזא דא שנים מקרא ואחד תרגום. שנים לשכא דסגיאין מיהו דולאי קדושה בלשון הקדש אסור מיהי ביחיד. קדושת תרגום אסור מיהי בסגיאין אלא ביחיד לשולם. אחד תרגום תרגום ולא תרגום ולא יתיר. תרגום אתיא למישמע והכי אלטריך. לשון הקדש אתיא לרבויא והכי אלטריך. דמעלין בקדש ולא מורידין. ובתרגום מורידין ולא מעלין. אחד תרגום ולא יתיר ולא מעלין כלל. קדושה דא קדושתא דלתתקדשת שכינתא וכל מיהו רתיכין דילה לאתתקנא לגבי מלכא עלאה. וכגון דלהיהי קדושת שלמא תתאה מיהי מיושב ולא בעמידה. קדושה אחרא דלהדורי גלותא מיהו קדושתא דעלמא עלאה וכגון כך מיהי בעמידה כגון לאמשכא לה לתתא וכל מלוי דעלמא עלאה מיהי בעמידה ולא מיושב. וכלל הני קדושתי ישראל מתקדשי בהו לתתא. וע״ל ישראל מתקדשי בקדושא דרתיכא תתאה מיושב ובקדושה דרתיכא עלאה מעומד. קדושה אחרא מיהי תוספת קדושה בגיני כך מיהי בתר גלותא. וכגון דלהיהי תוספת קדושה על קדושן אחרנין מיהי לבתר גלותא. וכגון דכל חד וחד בעי לאמשכא גליה מההוא תוספת אתתקן לכל יחיד ויחיד קדושת תרגום. ומי תימא הא אית בה קדושת לשון הקדש. ההוא לגבור לאתקדשא בלהו בכלל בהוא תוספת קדושה. וכגון דיחיד לית ליה רשות לאומרה בלשון הקדש ולאתקדשה יחידאי אתקינו לה בלשון תרגום ואיהו ביחיד לאתקדשא כל חד וחד בהוא תוספת לאמשכא עליה קדושה יתיר. זכאה חולקיהון דישראל דקא מתקדשי בקדושי עלאי בגין דאינון דבקין לעילא דכתיב (דברים ד) ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם חיים כלכם היום:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ג

(א) המקורא את שמע רוחץ ידיו במים קודם שיקרא חגיע זמן קריאתה ולא מצא מים קודם שיקרא לא יאחר קריאתה וילך לבקש מים אלא מקנח ידיו בעפר או בצרור או בקורה וביוצא בהן וקורא: (ב) אין קורין לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא אע"פ שאין בו צואה ולא בבית הקברות ולא בצד המת עצמו ואם הרחיק ארבע אמות מן הקבר או מן המת מותר לקרות וכל מי שקרא במקום שאין קורין בו חוזר וקורא: (ג) בית הכסא החדש שהרקן ועדיין לא נשתמש בו מותר לקרות ק"ש בנגדו אבל לא בתוכו היו שני בתים

יוסף לחק

(א) הקורא את שמע רוחץ ידיו במים קודם שיקרא דער מענטש וואס וויל לייענען קריאת שמע, זאל ער נואשין ריא העגט מים נואסער איידער ער לייענט חגיע זמן קריאתה ולא מצא מים קודם שיקרא שיקרא אויב עס איז געקומען די צייט צו לייענען קריאת שמע און ער האט ניט געפונען נואסער איידער ער האט געלייענט לא יאחר קריאתה ילך לבקש מים זאל ער ניט פארשפעטיגען דאס לייענען און גיין זוכען נואסער אלא מקנח ידיו בעפר או בצרור או בקורה וביוצא בהן וקורא נאר ער ווישט אפ דיא העגט אויף די ערד אדער אויף שפענדליך אדער אויף אבעלעק אדער אויף נאך אזעלכע זאכין און לייענט קריאת שמע: (ב) אין קורין לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא אף על פי שאין בו צואה מען טאר ניט לייענען קריאת שמע אין אבאד, און ניט אין אבית הכסא אפילו עם איז ניטא איינווייניג צואה ולא בבית הקברות און ניט אין אבית הקברות ולא בצד המת עצמו און ניט נעבין אמת ואם הרחיק ארבע אמות מן הקבר או מן המת מותר לקרות אויב ער האט זיך דערווייטערט פיר איילין פון קבר אדער פון מת מעג ער לייענען קריאת שמע וכל מי שקרא במקום שאין קורין בו חוזר וקורא און דער וואס האט געלייענט קריאת שמע אויף אזוי א ארט וואס מען טאר ניט לייענען קריאת שמע אויף אזוי א ארט וואס מען מעג לייענען: (ג) בית הכסא החדש שהוסן ועדיין לא נשתמש בו אנייע בית הכסא. וואס זיא איז נאר אנגעבריים גיוואָרין צו זיין אבית הכסא, און מען האט נאך ניט געגיצט אין איר מותר לקרות קריאת שמע כנגדו אויב מען שטייט אויסווייניג נעבן די בית הכסא מעג מען לייענען קריאת שמע אבל לא בתוכו אבער אין דעם בית הכסא טאר מען ניט לייענען קריאת שמע מרחץ החדש אנייע באד וואס מען האט זיא נאך ניט געגיצט מותר לקרות בתוכו מעג מען לייענען קריאת שמע אין די באד היו שני בתים אויב עס זענען יזוען צוויי שטובין

משער קדושה ח"ב שער ד'

שלחו מתם מיהו כן העולם הבא עטוחן ופסל כרך פייף פייל לנפשיה ופתיל הקכ"ם להיות עעדים כרחם כל לדיק וכו' יכול לכל ת"ל ולפחר עמו למי שמשים עלמו כפירי' וכספר הזוהר פרשת שלח הכי פחת רב מתיכתא זכאה מיהו מתן דלשויר גרמי' כהאי עלמא כמה מיהו רם כההוא עלמא מתן דלהיהו זעיר מיהו רב ומתן דלקיהו רב מיהו זעיר כו'. עוד שם פרשת תרומה מתאי לקרי יחזקאל כן כוזי דהוה מכוה גרמיה לגבי מתן דגדול מיני' ועי"ל זכה לתקרי כן מדם מה דלא מיקרי הכי כר גם אחרא ולקרי רם כדכתיב

(א) הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע רוֹחֵץ יָדָיו בַּמַּיִם קוֹדֶם שֶׁיִּקְרָא דער מענטש וואס וויל לייענען קריאת שמע, זאל ער נואשין ריא העגט מים נואסער איידער ער לייענט חִגִּיעַ זְמַן קְרִיאָתָהּ וְלֹא מָצָא מַיִם קוֹדֶם שֶׁיִּקְרָא אויב עס איז געקומען די צייט צו לייענען קריאת שמע און ער האט ניט געפונען נואסער איידער ער האט געלייענט לֹא יְאַחֵר קְרִיאָתָהּ יֵלֵךְ לְבַקֵּשׁ מַיִם זאל ער ניט פארשפעטיגען דאס לייענען און גיין זוכען נואסער אֶלָּא מְקַנֵּחַ יָדָיו בְּעָפָר אוֹ בְּצְרוֹר אוֹ בְּקוֹרָה וְכַיּוֹצֵא בָהֶן וְקוֹרֵא נאר ער ווישט אפ דיא העגט אויף די ערד אדער אויף שפענדליך אדער אויף אבעלעק אדער אויף נאך אזעלכע זאכין און לייענט קריאת שמע: (ב) אֵין קוֹרִין לֹא בְּבֵית הַמֶּרְחָץ וְלֹא בְּבֵית הַכִּסֵּא אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ צוֹאָה מען טאר ניט לייענען קריאת שמע אין אבאד, און ניט אין אבית הכסא אפילו עס איז ניטא איינווייניג צואה וְלֹא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת און ניט אין אבית הקברות וְלֹא בְּצַד הַמֵּת עַצְמוֹ און ניט נעבין אמת וְאִם הִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַקֶּבֶר אוֹ מִן הַמֵּת מוּתָּר לִקְרוֹת אויב ער האט זיך דערווייטערט פיר איילין פון קבר אדער פון מת מעג ער לייענען קריאת שמע וְכָל מִי שֶׁקָּרָא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין קוֹרִין בּוֹ חוֹזֵר וְקוֹרֵא און דער וואס האט געלייענט קריאת שמע אויף אזוי א ארט וואס מען טאר ניט לייענען קריאת שמע אויף אזוי א ארט וואס מען מעג לייענען: (ג) בֵּית הַכִּסֵּא הַחָדָשׁ שֶׁהוּסַן וְעֲדַיִן לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אנייע בית הכסא. וואס זיא איז נאר אנגעבריים גיוואָרין צו זיין אבית הכסא, אוֹ מען האט נאך ניט געגיצט אין איר מוּתָּר לִקְרוֹת קריאת שמע כְּנֶגְדּוֹ אויב מען שטייט אויסווייניג נעבן די בית הכסא מעג מען לייענען קריאת שמע אֲבָל לֹא בְּתוֹכוֹ אבער אין דעם בית הכסא טאר מען ניט לייענען קריאת שמע מֶרְחָץ הַחָדָשׁ אנייע באד וואס מען האט זיא נאך ניט געגיצט מותר לקרות בתוכו מעג מען לייענען קריאת שמע אין די באד הָיוּ שְׁנֵי בָּתִּים אויב עס זענען יזוען צוויי שטובין מִמְשַׁפְּחוֹת רָם. בִּרְכָאֵל מייגט מען דעם נביא יְחֶזְקֵאל, עֶר וועגט נערופין בּוּזִי. ווייל עֶר האט

שִׁלְחוּ מִתָּם מִיהוּ כֵּן הָעוֹלָם הַבָּא מען האט געשיקט פון דארט זאגין וועלכער מענטש וועט האבין עולם הבא שֶׁעָטְחָן וְשִׁפֵּל בְּרֶךְ דער וואס איז גידעדיג ביי זיך שייף וְצַיֵּל שִׁיף וְנַפִּיק עֶר גייט ארייין איינגעבויגין אוג גייט ארוים איינגעבויגין וְגָרִיס בְּאוֹרַיְיתָא תְּדִירָא אוג עֶר לערנט תורה שטענדיג וְלֹא סַחֲיִיק מִיבוּתָא לְנַפְשֵׁיהּ אוג עֶר האלט ניט ביי זיך אֶז דָּאם איז אנגוטס פון אים אֶז עֶר טוהט אזוי וְתָתִיר הַקָּרוּשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהִיוֹת עֲטָרָה בְּרֹאשׁ לְכָל צַדִּיק אוג גאט איז אנגעבריים צו זיין אקרוין אויף די קאפ פון יעדער צדיק יָכוֹל יַכֹּל אִיךְ וואלט מיינען צו אלע צדיקים וועט גאט זיין אקרוין תְּמִיד יוֹמָר וְיִשָּׁאֵר עִמּוֹ גאט דער פסוק צו די איבערבלייבונג פון זיין פאלק יְמִי שָׁמַיִם עִצְמוֹ כְּשִׁירִים גאט וועט זיין אקרוין צו דעם מענטש וואס האלט זיך פאר גאר גישט וּבְסֵפֶר הַזֹּהַר פָּרָשַׁת שְׁלַח אין זוהר אין די סדרה שלח שטייט אזוי הָכִי פְּתַח רַב סְתִיכְתָּא אזוי האט אנגעהויבין דער גרעסטער פון דיא ישיבה זַכָּאָה אִיהוּ מַאן דְּאִזְדְּעִיר בַּרְמֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא וואהל דעם מענטש וואס מאכט זיך קליין אויף דיא וועלט כַּמָּה אִיהוּ רָם בְּהַהוּא עָלְמָא ווייא דער הויבין איז ער אויף יענע וועלט מַאן דְּאִיהוּ זְעִיר אִיהוּ רַב דער מענטש וואס איז ביי זיך קליין אויף דיא וועלט וועט ער זיין גרוים אויף יענע וועלט יכאן דְּאִיהוּ רַב אִיהוּ זְעִיר אוג דער מענטש וואס איז ביי זיך גרוים אויף דיא וועלט וועט ער זיין קליין אויף יענע וועלט עוד בְּסֵפֶר תְּרוּמָה נאך שטייט אין ספר הרומה אַמַּאי אִקְרֵי יְחֶזְקֵאל בֶּן בּוּזִי פאר וואס האט מען גערופין דעם נביא יְחֶזְקֵאל בן בוזי" עַל רְהִיטָה מְבֻזָּה גַּרְמֵיהּ לְגַבֵּי מַאן רַבְּרוּל מִנֵּיהּ ווייל ער פלעגט זיך פארשעמען אוג פלעגט בעדיגען דעם מענטש וואס איז גרעסער פאר אים אין תורה אוג מצות וְעַל רָא זָכָה לְמִקְרֵי בֶּן אָדָם דריבער האט ער זוכה גיווען מען זאל אים רופין בן אדם מַה רָא אִקְרֵי הָכִי בַּר נַשׁ אַחֲרָא וואס קיין מענטש איז אזוי גערופין גיוואָרין וְאִקְרֵי רָם אוג ער איז גערופין גיוואָרין רם בְּרִכְתִּיב ווי עס שטייט אין פסוק בְּרַבְאֵל הַבּוּזִי ברבאל בוזי. ווייל ער האט

ברכאל מכוון ממשפחת רם וכו' ואמרו רבותינו ז"ל למה נתפלט כתורה למים מה המים אין הולכין אלא למקום נמוך כך אין קורין בתורה שורה אלא כמי שרוחו נמוכה :

מזומנין ואין קורין בהם . חצר המרחץ והוא המקום שבני אדם עומדין בו לבושין מוחר לקרות בו ק"ש :

זומן אחת מהם לבית הכסא ואמר על השני זה הרי השני ספק אם הזמינו לכך אם לא לפיכך אין קורין בו לכתחילה ואם קרא יצא אמר גם זה הרי שניהם

זיך קליין געהאלטין, און ווערט געדופין רם, ווייל ביי גאט איז ער גרויס ניוועז, ואברי רבותינו זכרונם לברכה און די רבנן האבין ניזאגט לטה נמשלה התורה למים פאר וואס איז די תורה געגליכען צו וואסער בה המים אין הולכין אלא למקום נמוך אזוי ווי וואסער גייט נאר אין אנידריגען ארט בך אין התורה שורה אלא כמי שרוחו נמוכה אזוי די תורה רוהט נאר ביי דעם מענטש וואס איז ביי זיך גידעריג :

אם קרא יצא און אויב ער האט געלייענט קריאת שמע אין די אנדערע שטוב, איז אויך גוט אמר גם זה אבער אז ער האט גיזאגט און דיא שטוב אויך הרי שניהם מזומנים זענען ביידע שטובין אנ- געבריית גיוואורין צו אבית הכסא ואין קורין בהם און מען טאר ניט לייענען קריאת שמע אין ביידע שטובין חצר המרחץ דער הויף פון מרחץ והוא המקום שבני אדם עומדין בו לבושין מוחר לקרות בו קריאת שמע דאס איז דער ארט וואס די מענטשין שטייען דארט אנגעקלייד אין דיא קליידער דארט מעג מען לייענען קריאת שמע :

תרומה יום ה תורה

אונקלוס

להמשיך מת"ת דל"א יהוה נפש י יה יהו יהוה . רוח יוד הא ואו הא . נשמה יהוה חיה יחידה הי דמילוי הי"ה אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

כב וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

כב וְאִיזַמַּן מֵימְרִי לָךְ תַּמָּן וְאֵמַלֵּיל עִמָּךְ מֵעֵילֵי כַּפּוֹרְתָּא מִבֵּין תְּרֵין כְּרוּבְיָא דִּי עַל אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא יַת כָּל דִּי אֲפַקֵּיד יָתָךְ לְוַת בְּנֵי תו"א ומעדתי לך . ולא פשוט לא מנהגיך ז' מוכיות יב :

בעל הטורים

(כב) ונועדתי . כ' כתורה ומועדתי לך . ומועדתי שמה לבני ישראל . זהו שדרשו אחר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש והיכן דבר ונקדש בכבודי אמר משה נלחלן יודע הייתי שיתקדש המשכן בקרובין של מקום והייתי סבור שיתקדש בנו ומהיכן ידע מכאן שאמר לו ומועדתי לך פי' על ידך על כן כאן כתיב ומועדתי לך ולקמן ומועדתי שמה לבני ישראל : מכאן שני הכרובים . כ"ת משה ב

שפתי חכמים

ן תע"ם שאין כתיב ואת בוא"ו בס"ת של רש"י היה כתיב בוא"ו : מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך : ודברתי ג) ודבר ה' אליו מאהל מועד לאמר זה המשכן מחוץ לפרכת נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה כת הכתוב הנליטי והכריע ביניהם (במדבר ז) וכבא משה אל אהל מועד ושמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו' משה היה נכנס למשכן וכיון שבא כתוך הפתח קול יורד מן השמים לכין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד : ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי ז"ן זו ג' יתירה ונפלה וכתהו הרבה במקרא וכה

רש"י

(כב) ונועדתי . כשאקבע מועד לך לדבר עמך אותו אהלך מעל הכפרת. וכמקום אחר הוא אומר (ויקרא ה) ודבר ה' אליו מאהל מועד לאמר זה המשכן מחוץ לפרכת נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה כת הכתוב הנליטי והכריע ביניהם (במדבר ז) וכבא משה אל אהל מועד ושמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו' משה היה נכנס למשכן וכיון שבא כתוך הפתח קול יורד מן השמים לכין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד : ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי ז"ן זו ג' יתירה ונפלה וכתהו הרבה במקרא וכה

פירוש לתורת אלהים

(כב) ונועדתי אז איך וועל בעשטימען אצייט זך צו ריידין מיט דיר שם דארטין וועט זיין דאס ארט איך וועל מיט דיר ריידין פון דעם כפורת מבין שני פון צוויישען די צוויי כרובים אשר וואס דער כפורת ליגט אויף דעם ארון וואס דיא תורה ליגט אין אים וואס וועל איך מיט דיר ריידין את אלדרונג וואס איך וועל דיך געבייטען צו דיא ישראל :

פ כג וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים
אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה
וָחֵצִי קֹמָתוֹ: כד וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב
טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לוֹ זֵר זָהָב סָבִיב:
כה וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טֹפַח סָבִיב
וְעָשִׂיתָ זֵר־זָהָב לְמִסְגַּרְתּוֹ סָבִיב:
כו וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב

אונקלוס

ישְׂרָאֵל: כג וְתַעְבִּיד פַּתּוֹרָא דְּאָעֵי שִׁטִּין תַּרְתֵּין אַמִּין אוֹרְכֵּיהּ וְאַמְּתָא פּוּתְיֵהּ וְאַמְּתָא וּפַלְגָא רוּמֵיהּ: כד וְתַחֲפֵי יָתֵיהּ דַּהַב דְּכִי וְתַעְבִּיד לֵיהּ דֵּיר דְּדַהַב סְחוֹר סְחוֹר: כה וְתַעְבִּיד לֵיהּ גַּדְנְפָא רוּמֵיהּ פּוּשְׁכָּא סְחוֹר סְחוֹר וְתַעְבִּיד לְגַדְנַפֵּיהּ דֵּיר דְּדַהַב סְחוֹר סְחוֹר: כו וְתַעְבִּיד לֵיהּ אַרְבַּע עִיזְקָן דְּדַהַב וְתִתֵּן

בעל הטורים

(כד) ועשות לו זר זהב. וזהב כנ"ל דוד שהוא יוכה לזר של מלכים: (כה) מסגרת כעין לבובין שעושין לשלחנות ויש מרבותינו שאומרים מסגרתו למטה היתה:

רש"י

תפתר זאת אשר אדבר עמך אם את כל אשר אנוה אותך אל בני ישראל הוא: (כג) קמתו. נובה רגליו עם שובי השלחן (שפטים קט): (כד) זר זהב. סימן לכתר מלכות שהשולחן שם מוער וגדולה כמו שאומרים שלחן מלכים: (כה) מסגרת. כתרגומו גדנפא ונחלקו חכמי ישראל בדבר י"ח למעלה היתה סביב לשולחן כמו לבזכין שבשפת השלחן ברים וי"ח למטה היתה תקועה מרגל לרגל בארבע רוחות השולחן ודף השולחן שוכב על לוחות המסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו הוא זר האמור למעלה ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה:

ענין השלחן

(כג) ועשית שלחן עצי. כתב הרב המ"ת מעשה השלחן והכנותיו הכל רומז על שלחנו של אדם בעת אכילתו כאופן שיהי' בזה השלחן אשר לפני ה'. ושלחנו יכפר עליו כמו המזבח כמאחר חז"ל דרבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוויהו בזמן שהיה הכית המקדש קיים היה המזבח מכפר ופכיון שלחנו של אדם מכפר עליו. ולפיכך היה השלחן מלפה זהב ע"פ הצדקה לעניים שאדם צריך ליתן קודם אכילתו וכשעת אכילתו ואקורתיה שעל שלחנו. כמאמרם ז"ל אמר רב יהודה אמר רב שלשה דברים מאריכין ימיו ושנותיו של אדם ואחד מהם הוא המתריך על שלחנו. וסי' רש"י ז"ל שמחוץ כך עניים באים ומתפרנסים והוא נתשב בהקרבת קרבן במזבח ואך כאופן שיהן להעני תאכלו בכל לבו בהכנה זשמתה כפנים שוחקות יפות ומסכירות ויתן לו מנה מהמוכתר וכטוב והיפה שבשלחנו כמ"ש בזה הרמב"ם ז"ל וז"ל בכל דבר שהוא לשם הלל הטוב יהא מן הנאה והטוב שם לו. בנה בית תפלה יהיה נאה מכית ישיבתו. שאכיל רשב יאכילנו מן המתוק וטעוב שבשלחנו. כשה ערום יכפהו מן היפה שבבגדיו. הקדים דבר יקרים מן היפה שבבגדיו. וכן הוא אומר כל חלב לה'. וכן הוא בדברי הרב הגדול המקובל בעל תולעת יעקב ז"ל וז"ל בשלחן מתכיל לעניים על שלחנו הנה קרבנו זבח שלמים לפ' לפיכך צריך להאכילם התשובת שעל השלחן שכן חלב ודם קרב

פירוש לתורת אלהים

(כג) וְעָשִׂיתָ אוּנְ דוּ וְאָלְקְטְ מַאכִין שֻׁלְחָן אַטִּישׁ עֲצֵי שִׁטִּים פּוּן דֶעְנֶען הָאלְץ אַסְתִּים צְוֵוייא אֵיילִין אָרְכּוֹ זַיִין לֶענְגֶע וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי אוּנְ אַ אֵייל מִיט אַהַאלְבֶּע רָחְבּוֹ זַיִין בְּרֵייטְ וְאַמָּה וָחֵצִי אוּנְ אַ אֵייל מִיט אַהַאלְבֶּע קֹמָתוֹ זַיִין הוֹיך: (כד) וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ אוּנְ דוּ וְאָלְקְטְ בְּרֶענְקֶען אִים זָהָב טָהוֹר מִיט רֵיין גָאלְד וְעָשִׂיתָ לוֹ אוּנְ דוּ וְאָלְקְטְ מַאכִין צוּם טִישׁ זֵר זָהָב אַגִילְרֶען קְרֵייגְרֶעל סָבִיב אַרוּם: (כה) וְעָשִׂיתָ לוֹ אוּנְ דוּ וְאָלְקְטְ מַאכִין צוּם טִישׁ מִסְגֶּרֶת אַלֶייסְטֶעל טוּפַח דֶיא הוֹיך פּוּן דֶעם לֵייסְטֶעל וְאַל זַיִין אַטְפַּח סָבִיב אַרוּם וְעָשִׂיתָ אוּנְ דוּ וְאָלְקְטְ מַאכִין זֵר זָהָב אַגִילְרֶען קְרֵייגְרֶעל לְמִסְגַּרְתּוֹ סָבִיב צוּם לֵייסְטֶעל אַרוּם. וְרַשִׁי שְׁרֵייבְט דָאס אִין דָאס אֵייגֶענֶע קְרֵייגְרֶעל וואס קְרֵיעֶר אִין גִישְׁטַאנֶען בֵּיים שֻׁלְחָן גָאר אֵיצְט וואנְט סָען וְוָא וְאַל עֶם זַיִין: (כו) וְעָשִׂיתָ לוֹ אוּנְ דוּ אַלֶייסְטֶעל מַאכִין צוּם טִישׁ אַרְבַּע טַבָּעוֹת פִּיר רֵינְגֶען [צוּ יְעֶדֶר זַיִיט פּוּן טִישׁ וְאַל זַיִין אֵיין רֵינְג] זָהָב פּוּן

וְנָתַתָּ אֶת־הַטֹּבַעֹת עַל אַרְבַּע הַפֵּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו׃

אונקלוס

יַת עֻזְקָתָא עַל אַרְבַּע זְוָיָתָא דִּי לְאַרְבַּע רַגְלוֹהִי׃

עניין השלחן

לפני ה׳ וכרך מת למטה ומימך . והלדס לריך ליסב על שלחנו בחימה וירלס ובהכנעה ובוסה בלסבה ומתמה . כי זה השלחן לסבר לפני ה׳ . המתמה בלב על שעוסה מלוחיו ב״ה ושובל עבודתו וגורם לו תענוג ול״ר שהוא שמחה לפין הד . והמורה בגלוי כיושב לפני המלך . ועי״ז רמז הוא זהב שסביב לשלחן . והמסגרת שסביב השלחן לרמז שלריך להסגיר לחלוחו שלא יאכל מלד החלוס רק להכריח לת גופו שיוכל לעבוד ה׳ . והחרבע שבעות זהב כלו לרמז על הארבעה דברים שלריך לעיות בלחיבתו על שלחנו . גבילת ידיס וברכתו . ברכת המזון . ועיין הדברים דברים נוספים לת השלחן לפני ה׳ . ועי״ן יוסב שיבי׳ על שלחנו לחם הפנים תמיד שלא יחסר לו פרנסתו ומזונו . ובפנים לחוכות יזמין לו הקדוש ברוך הוא פרנסתו בהיתר בלמור לעבד יהיה קרוי לפני ה׳ :

פירוש לתורת אלהים

נאלד ונתת אונ דו זאלקט געבין דיא רינגען אויף די פיר ווינקלען אשר וואס ביי די פיר פיס :

נביאים מלכים א ו

לחמשיך מב״ה רז״א צבאות נשׁ צ צב צבא צבאו צבאות היה יהוה נשמה רנצח אדני נשמה דרור יהוה חיה יחידה רנצח יהוה חיה יחידה דרור אל שם ב״ן שבעשיה :

תרגום

א וַיִּבֶן אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת מִבַּיִתָה בְּצַלְעוֹת אֲרָזִים מִקַּרְקַע הַבַּיִת עַד־קִירוֹת הַסִּפֹּן צִפָּה עֵץ מִבַּיִת׃ ב וַיִּצֶף אֶת־קַרְקַע הַבַּיִת בְּצַלְעוֹת בְּרוֹשִׁים׃ ג וַיִּבֶן אֶת־עֶשְׂרִים אַמָּה מִיַּרְכְּתֵי הַבַּיִת בְּצַלְעוֹת אֲרָזִים מִן־הַקַּרְקַע עַד־הַקִּירוֹת וַיִּבֶן לוֹ מִבַּיִת לְדְבִיר לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים׃ ד וְאַרְבָּעִים בָּאַמָּה הִיא הַבַּיִת הוּא הַהֵיכָל לִפְנֵי׃ ד וְאֶרֶז אֶל־הַבַּיִת פְּנִימָה מִקְלַעַת פְּקָעִים וּפְטוּרֵי צִיצִים הַכֹּל אֶרֶז אֵין אֶבֶן נִרְאָה׃ ה וּדְבִיר בְּתוֹךְ־הַבַּיִת מִפְּנִימָה הֵכִין לְתִתָּן שָׁם אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה׃

סותיר ו׳

ו א ובנא ית כותלי ביתא במחיצת ארזא מארעית ביתא עד כותליא עד קטי שמי שריתא חפי נסרין דארזא מלגיו וחפא ית אושי ביתא במחיצת בירזון : ב ובנא ית עשרין אמין מסיפי ביתא במחיצת ארזא מן אושיא עד כותליא ובנא ליה מגיו לבית כפורי לקודש קודשיא : ג ועשרין אמין הוי ביתא הוא היכלא לקבליה : ד ונסרין דארזא חפי ביתא מלגיו וגלף חזו כעין ואשכולין שושנין כל ביתא חפי נסרין דארזא לית אבנא סתחזא : ה ובית כפורי סגו ביתא מלגיו אתקין למסן תמן ית ארון קיימא דיי :

מצודת דוד

(ה) ויבן את קירות וגו׳ . לפי שכל הבית היה בה עוה זהב מבפנים וה״ל לעוה הזהב על האבנים ולזה תפה לת הקירות מבפנים בלעות ארזים ועליהם הניח לת הזהב : קירות הספן . הוא החקרה העשוי בנים בנים : את קרקע הבית . להיות לה לרלפה : (ג) ויבן את עשרים אמה . ל״ל חלל הפנימי אמה שהיה בסוף הבית למערבה בנה גם הוא בלעות ארזים מקרקע עד קירות הספן כמו ההיכל : ויבן לו מבית לדביר .

(ד) קירות הספן . קורות העליה של ההיכל : (ג) לפני . לגד חוץ : (ד) מקלעת פקעים . מלויר הי׳ מליורי עקעים כמין כפתורים : ופטורי ציצים . עורות פתוחי פרחי׳ : (ו) ודביר בתוך הבית . מחיצת אמה מרקסין :

מכוונו לת בית קודש הקדשים : (ה) הכל ארז . כל הבית הוה לרז על האבנים של הכותלים : (ה) ודביר בתוך הבית . בחלל הבית בית קודש הקדשים : ומחיצה מפסקת ומבפנים לאותה מחיצה הכין לתת שם לת הארון והוא בית קד״ק :

להמשיך מיסור ומלכות רו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהוָה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א בְּכָל־עֵת אֹהֵב רֵעַ. וְאָח לְצָרָה יִוָּלֵד: ב אָדָם חֲסַר־לֵב תֹּקֵעַ כָּף עֹרֵב עֲרֻבָּה לִפְנֵי רֵעֵהוּ: ג אֹהֵב פֶּשַׁע אֹהֵב מַצָּה מַגְבִּיהַּ פִּתְחוֹ מְבַקֵּשׁ שָׁבֶר: ד עִקֶּשׁ־לֵב לֹא יִמְצָא־טוֹב וְנֶהְפָּךְ בִּלְשׁוֹנוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה: ה יֹלֵד כְּסִיל לְתוּגָה לוֹ וְלֹא יִשְׂמַח אֲבִי נָבָל:

א בְּכָל עִדָּן נַבְרָא רְחִים הוּא וְאָחָא לְעַקְתָא מִתְיְלִיד: ב בַּר נַשׁ חֲסִיר רַעְיָנָא מְשַׁדַּר יְרִיחַ וְעָרִיב עָרְבוּתָא עַל חַבְרֵיהּ: ג דְּרָחִים חוּבָא רְחִים מְצוּתָא וּמוֹרִים פַּרְעֵיהּ בְּעֵי תְּבָרָא: ד מָאן דְּעָקִים לִבֵּיהּ לָא מַשְׁכַּח טָבְתָא וּדְמִתְהַפֵּיךְ בְּלִישָׁנֵיהּ נָפִיל בְּבִישְׁתָא: ה דְּמוֹלִיד סִיב א תִּימוּצָא דִילֵיהּ וְלָא חֲדֵי אֲבוּי דְּטַפְּשָׁא:

מצודת דוד

(ה) אוהב הרע. מהוב להיות לך רעים: יולד. הרע הלו: (ב) תוקע כף. ערבות ממון: ערב ערובה. וכבר ערב ערובה לפני הקב"ה לשמור מצותיו: (ג) מגביה פתחו. מדבר בגאוה:

רש"י

(ה) אוהב הרע. מהוב להיות לך רעים: יולד. הרע הלו: (ב) תוקע כף. ערבות ממון: ערב ערובה. וכבר ערב ערובה לפני הקב"ה לשמור מצותיו: (ג) מגביה פתחו. מדבר בגאוה:

מי יפגם מריבם עמו: מגביה. המריס קול פתחי פיו כדרך בני הגדות הוא מבקש שבר כי מעוותת לבו עליו ויאמר בגאוה: (ד) עקש לב. המתעב מקשות: ונהפך בלשונו. המהפך עצמו בלשונו לדבר תמימות ובקרבו יסיתו מרבו הוא עצמו יפול בשברשע אשר חשב לולת: (ה) לתוגה לו. יולד דבר לסיות לו לתוגה:

פירוש ע"ט

(א) בְּכָל עֵת אוֹהֵב הָרֵעַ צוּ יָעֲדֶער צַייט וְאַלְקְסוּ לִיב הָאבֶּן זַיין צוּ וַאמָען מיט נוּטְע פְרַייְנְד וְאָח לְצָרָה יִוָּלֵד טָאמָער חוּ וָועט אוּיף דִיר קוּמָען אַצָרָה וָועט צוּ דִיר נִיבָּארִין וָועְרִין אַ נוּטְער פְרַייְנְד ווי אַבְּרוּדֶער עֶר זָאל דִיר הֶעלְפִין: (ב) אָדָם חֲסַר לֵב תּוֹקֵעַ כָּף עוֹרֵב עֲרֻבָּה לִפְנֵי רֵעֵהוּ דֶער מֶענְטְש וואס אים פֶעלְט דִי הָארְץ וואס אִיז דֶער פַאר־שְטאנְד [נִיט עֶר תְּקִיעַת כָּף אוּנ אִיז אַעֶרֶב וְעֶר שְטַייט נוּט] צוּ בְּצָאהְלִין זַיין חֲבֵרִים חוּב אוּיב דֶער חֲבֵר וָועט נִיט בְּעצָאהְלִין, אוּנ אַקְלִינְגֶער מֶענְטְש דַארְף דָאס נִיט טָאהְן: (ג) אוֹהֵב פֶּשַׁע אוֹהֵב מַצָּה דֶער מֶענְטְש וואס הָאט לִיב צוּ זִינְדִיגֶען צוּ נָאט אוּנ הָאט לִיב צוּ קְרִיגֶען מיט מֶענְטְשִין מַגְבִּיהַּ פִּתְחוֹ אוּנ הֵייבְט־אוּיף אַהוֹיכָע שְטוּמָע, עֶר רָעט מיט גְרוֹיסְקֵייט מְבַקֵּשׁ שֶׁבֶר דֶער מֶענְטְש

(ד) עִקֶּשׁ לֵב לֹא יִמְצָא־טוֹב דֶער מֶענְטְש וואס הָאט לִיב צוּ וַאמָען מיט נוּטְע פְרַייְנְד וְנֶהְפָּךְ בִּלְשׁוֹנוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה אוּיף דִיר קוּמָען אַצָרָה וָועט צוּ דִיר נִיבָּארִין וָועְרִין אַ נוּטְער פְרַייְנְד ווי אַבְּרוּדֶער עֶר זָאל דִיר הֶעלְפִין: (ה) יוֹלֵד כְּסִיל לְתוּגָה לוֹ דֶער מֶענְטְש וואס אִיז אַנאר, וָועט דֶער קִינְד זַיין צוּ אַטְרוּיעֶרְקֵייט פַאר אים, דֶער קִינְד וָועט אים פַארְטְרוּיעֶרִין זַיין לֶעבֶּן וְלֹא יִשְׂמַח אֲבִי נָבָל אוּנ דֶער פָאטֶער וואס הָאט אַקִינְד אַרְשָׁע וָועט קֵיין סָאהְל קֵיין גְנָאט אוּנ קֵיין פְרַייד הָאבֶּן, נִיט אוּיף דִיר וָועלְט אוּנ נִיט אוּיף יָענֶע וָועלְט:

עיקר תו"ט

(ב) תוקע כו'. פתי סלמס ניחמ דכ"ל, כסדי סלר מנחות דלקרו מנחה שנאמר בהקריבכם מנחה חדשה לה'. אבל נאמר תודה תמרינן בגמרא דלא תקבי מנחה ומ"מ ניחא לאמוראי דינא. תו': [ב] ברדה. כדל"ת גר' ופי' ל' הוצאה כמו בחדש אשר

משנה מנחות פרק ה

כלי למלאי דסוד דמלכות דיליה א יל אלה אלהי אלהים

פרק ה א כל המנחות באות מצה [ח] חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם שהן באות חמץ. רמ"א שאור [כ] בודה להן מתוכן ומחמצן. שאור היה בודה להם מתוכן.

ברטנורא

פרק ה א כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה. דמתיב על מלות לחם חמץ: ושתי הלחם. דכתיב חמץ תאפינה: ...תי לחם היה מוליד שאור שהיה לם מן הסולת מעט לאחר שנמדד וטומנו בסלת ומתחמץ מאליו וממנו מחמץ השאר

פרק ה א כל המנחות באות מצה אלא מנחות ויערין ויבאקט חוץ מחמץ שבתורה ושתי הלחם שהן באות חמץ דייא אתורה אין דא עצהן חלות וואס ויערין נעבאקט חמץ ושתי הלחם שהן באות חמץ אוג דייא צוויי ברויט פון שבועות ויערין אויף גיבאקט חמץ פון אתורה, אוג מען האט אף גיטאסטין די מאס מעהל וואס מען דארף צו די צוויי הלות

פון

שממקום אחר לא היה יכול להכיל אלא תהא המנחה יתירה: היא אינה מן המובחר. שאינה מחמצת יפה לפי שאין לה שאור מחומץ יפה: אלא מביא. שאור שמחומץ יפה מתוך כיתו: ונותן לתוך. העשרון ומוסיף וממלא אלת: אף היא היתה חסירה או יתירה. כגון אם השאור עבה ומגולל בקושי עם מעט מים אינו מחזיק כפה גדול כאלו היה קמח. נמלא העשרון יותר לפי שאם לא היה שאור מגולל היה נפחו גדול מעכשיו. ואם אינו מגולל יפה שנתן בו מים הרבה נמלא נפחו גדול משאלו היה קמח ונמלא עשרון חסר שאם לא בטביל המים לא יהיה מלא והלכה כר' יהודה: ב שנאמר כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ. תריס' קתי דקתני ומשמרן שלא יחמיצו וקודם קמיצה משתעי ושריה ולפיכן מקרא אחריונא דכתיב לא תאפה חמץ חלקם אף חלקם של כהנים שהם שרי המנחה שנשארו מן הקומץ אף זו לא תאפה חמץ וכחמץ דוקא הוזהרו על השיריים אבל מותר לגרום אותו בדבש ולמנגן בו (ה): שמתעסק בה בידים אחר ליבה ותייבין על כל מ' ומ' לפי שנאמר לא תעשה חמץ יכול לא יהא חייב אלא אחת ת"ל לא תאפה אפייה בכלל היתה (ב) ולמה יצאת להקיש אליה מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה יחידי ותייבין עליה בפ"ע אף אני אביא ליבה ועריכה וכל מעשי יחידי שבה לאחויי

רבי יהודה אומר אף היא אינה מן המובחר אלא מביא את השאור ונותן לתוך המדה וממלא את המדה אמרו לו אף היא היתה חסירה או יתירה: ב כל המנחות גילושות [ג] בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו ואם החמיצו שיריה עובר בל"ת שנאמר כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ. וחייבים על לישתה ועל עריכתה

כדא מלבו. תוס': [ג] בפושרין. תע"ג דפושרין מ מ מ י ל ין פוגרם ולישתן ותפייתן מצפיים בשמרים אבל פנים זרזיון: (ה) דאלו בקומץ הא כתיב כל שאור וכל דבש לא תקטירו: (ב) ואומא לאלקה מילעריך מ"ב

פון שבועות, און מען האט גענומען פון דיא מאם אביסול מעהל און מען האט גיקנעטין אמיינ און מען האט גילאזט ליגען דיא מיינ ביז עס איז אהער גיוואכין, און מיט דיא שטיקול אהערע מיינ האט מען אהער גימאכט דיא צעהן חלות פון אתודה. און אזוי האט מען אהער געמאכט די צוויי חלות פון שבועות רבי יהודה אומר רבי יהודה אומר אף היא אינה מן המובחר אז מען וועט אזוי מאהן וועלין די חלות ניט זיין גוט אהער ווייל דיא שטיקול מיינ איז ניט גוט אהער אלא מביא את השאור וגותן לתוך המדה נאר ער זאל ברייגגען אהערע מיינ וואס איז גוט גיזייערט, און זאל אריין ליגין די אהערע מיינ אין דיא מאס וממלא את המדה און זאל אן שיטען דיא מאס פול מעהל און וועט קנעטין די מעהל צו זאמען מיט דיא אהערע מיינ אמרו לו האבין די חכמים גיזאגט צו רבי יהודה אף היא היתה חסירה או יתירה אויב מען וועט אזוי מאהן וועט דאך זיין אין די מנחה מעהל אמאהל ווייניגער ווי אעשרון און אמאהל מער ווי אעשרון, אויב די שטיקול אהערע מיינ איז געדיכט און הארט גיקנעטין מיט ווייניג וואסער, איז אין דיא שטיקול אהערע מיינ דא פיל מעהל, און זיא פאר געמט ווייניגער ארט וויא דאס וואלט גיווען מעהל, און אז מען שיט אריין מעהל אין דיא מאס אויף דיא שטיקול אהערע מיינ ביז פול, איז דאך דא אין די מאס מעהל צו זאמען מיט די מעהל וואס איז אין גיקנעטין אין די שטיקול אהערע מיינ מער וויא אעשרון, און אויב די שטיקול אהערע מיינ איז ניט גוט אהער ווייל דיא שטיקול אהערע מיינ ביז פול, איז דאך דא אין די מאס מעהל צו זאמען מיט די מעהל וואס איז אין גיקנעטין אין די שטיקול אהערע מיינ מער וויא אעשרון, און אויב די שטיקול אהערע מיינ איז שיטער גיקנעטין, מיט פיל וואסער, איז דיא שטיקול אהערע מיינ אויף גיבלאזין און אין איר איז דא ווייניג מעהל, און וויא פאר געמט אנרעקערין ארט וויא דאס וואלט גיווען מעהל, און אז מען שיט אריין מעהל אין דיא מאס אויף דיא שטיקול אהערע מיינ ביז פול, איז דאך דא אין דיא מאס מעהל צו זאמען מיט די מעהל אין דיא מאס אויף דיא שטיקול אהערע מיינ ביז פול, איז דאך דא אין דיא מאס מעהל צו זאמען מיט די מעהל אין דיא שטיקול אהערע מיינ גיקנעטין אין דיא אהערע מיינ, ווארום ווען דיא שטיקול אהערע מיינ וואלט ניט גיווען אויף גיבלאזין פון דיא וואסער וואלט אריין גינאנגען אין די מאס מעהר מעהל:

ב כל המנחות גילושין בפושרין אלא מנחות קנעט מען מיט וואר עמע וואסער ומשמרן שלא חמיצו און מען היט די מיינ זאל ניט זאהער ווערין חמץ חמיצו שיריה שיריה און אויב דיא געבליבענע מעהל, וואס איז געבליבען דער נאך ווי מען האט אראפ גענומען דעם קומץ, וואס מען האט גיקנעטין מיט די וואר עמע וואסער, איז זאהער גיווארין, אויב מען וועט דיא מיינ באקין עובר בלא תעשה איז מען עובר אויף אלאו לא תאפה חמץ חלקם דעם חלק וואס גיהער צו דיא כהנים, דאס איז דיא געבליבענע מעהל נאכדעם וויא מען האט אראפ גענומען דעם קומץ, מאר מען ניט באקין אויב די מיינ איז זאהער גיווארין, און אויב די מיינ איז זאהער גיווארין איידער מען האט אראפ גענומען דעם קומץ, אז מען וועט אראפ נעמען דעם קומץ און מען וועט אים מקריב זיין וועט מען עובר זיין אויף אלאו שנאמר וואורום עם שמייט אין פסוק כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ אלא מנחות וואס איר וועט מקריב זיין צו גאט זאלט איר ניט מאכין חמץ, און ניט נאר באקין אסנרה וואס איז חמץ מאר מען ניט והיבים על לישתה אז מען קנעט די מנחה וואס איז חמץ איז מען אויף עובר אויף אלאו ועל עריכתה אז מען וועלגערט דיא מנחה וואס איז חמץ איז מען אויף עובר אויף אלאו. ווייל עם שטייט אין דיא תורה לא תעשה חמץ דו זאלסט ניט מאכין די מנחה וואס איז חמץ, דאס מיינט מען אז דיא

קמוץ שהיא מעשה ידי׳ל וחייבין עליה בשבת עצמה. וקטוף הוא שמחליק פניה כמיס ואף על גב דגת מהני כ״כ מעשה. **ג מנחת סלת.** המתנדב מנחה שהם מביא סלת ושמן ולבונה וגוללה וקומלה כמות שהיא קודם אפייתה וכדיל׳ כתיב שמן ולבונה וכל הני אחריני ממנחת סלת דכתיב בה נפש דמשמע דכל מנחת יחיד טעונה שמן ולבונה: **והחלות והרקיקין.** למנחת מאפה תנור קרי החלות והרקיקין דאי בעי חלות מייתי ואי בעי רקיקין מייתי: **ומנחת כהנים כהן** שהתנדב אחת ממשה מנחות הללו: מנחת כהן משיח. מנחת חביתין: נכרי. מתנדב מנחה כדילפינן מאיש איש מלמד שהקריבים מביאין נדריס ונדבות כישראל: ומנחת נשים. אשה שהתנדבה מנחה: ומנחת נסכים. לא בעי לביאה דשמן נאמר בה ולא לבונה: **ולחם הפנים.** כתיב בה ומתת על המערכת לבונה זכה ולא כתיב ביה שמן: ב׳ חלות, של מערת לא הוזכר בהן לא שמן ולא לבונה: מנחת חוטא ומנחת קנאות. בהדיא כתיב בהו לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה: ד וחייב על השמן. אם נתנו על מנחת חוטא או על מנחת קנאות (ג): נתן. כלי שיש בו שמן:

לכתוב חלקם לא תאפה חמץ מאי לא תאפה חמץ חלקם ס״מ תרומה. גמרא: [ד] העומר. בה נמי כתיב שמן ולבונה כדכתיב ואם תקריב מנחת בכורים והיא מנחת העומר. רש״י: (ג) דבהו כתיב לאו. משא״כ בליבך: [ה] ילקטנה.

ועל אפייתה: ג יש טעונות שמן ולבונה. שמן ולא לבונה. לבונה ולא שמן. לא שמן ולא לבונה. ואלו טעונות שמן ולבונה. מנחת הסולת והמהבת. והמרחשת והחלות והרקיקין מנחת כהנים ומנחת כהן משיח. ומנחת נכרי ומנחת נשים. ומנחת [ד] העומר. מנחת נסכין טעונה שמן ואינה טעונה לבונה. לחם הפנים טעון לבונה ואין טעון שמן. שתי הלחם ומנחת חוטא ומנחת קנאות לא שמן ולא לבונה: ד וחייב על השמן בפני עצמו. ועל הלבונה בפני עצמה. נתן עליה שמן פסלה. לבונה [ה] ילקטנה. נתן שמן על שריה ולחם הפנים. כתיב

טייג פון דיא מנחה איז גיוואָרין חמץ זאָלסטו ביי איר גאָר ניט מאַהן ועי אפייה אונ אז מען באַקט דיא מנחה וואס איז חמץ איז מען עובר אויף אלאו לא תאפה חמץ. דו זאָלסט ניט באַקין חמץ וועיין בהרע״ב ותי״ט: ג יש טעונות שמן ולבונה עם איז דא מנחות וואס דאַרפין בוימאייל אונ בשמים שמן ולא לבונה אונ עם איז דא מנחות וואס דאַרפין בוימאייל, אונ בשמים דאַרפין זיי ניט לבונה ולא שמן אונ עם איז דא מנחות וואס דאַרפין בשמים. אונ זייא דאַרפין ניט בוימאייל ולא שמן ולא לבונה אונ עם איז דא מנחות וואס דאַרפין ניט בוימאייל אונ דאַרפין ניט בשמים ואלו טעונות שמן ולבונה אונ דיא מנחות דאַרפין בוימאייל אונ דאַרפין בשמים מנחת הסולת אז איינע, ואנט איך ווען אמנחה, דאַרף ער ברייגנען מעהל מיט בוימאייל מיט בשמים אונ מען מישט אוים דיא אלע דרייא זאַכין צו זאַמען, אונ מען נעמט אראפ אקוקן פאר דעם באַקין והמרחשת אונ אמנחה וואס איז האַרט גיבאַקט אין אפלאַכע כלי מיט בוימאייל והמרחשת אונ אמנחה וואס איז שיטער גיבאַקט אין אטיפע כלי מיט בוימאייל והחלות וואס זענען גיבאַקט אין אהויבין והרקיקין אונ קיכלאך וואס זענען גיבאַקט אין אהויבין מנחת כהנים אויב אבהן האט גיבראַכט אמנחה (פון דיא פינף ערלייא מנחות) ומנחת כהן משיח אונ דיא מנחה פון כהן גדול וואס מען איז מקריב אלע טאָג, אין דער פריא אונ פארין נאַכט ומנחת עובד גילים אויב אנעצענדיגער האט גיבראַכט אמנחה (פון דיא פינף ערלייא מנחות) ומנחת נשים אויב אשה האט גיבראַכט אמנחה (פון דיא פינף ערלייא מנחות) ומנחת העומר אונ דער עומר וואס מען האט

אים מקריב גיוועזן דעם אנדערין טאָג פסח. אין די אלע מנחות דארף מען אריין גיסען בוימאייל אונ אריין שיטען בשמים ומנחת נסכים דיא מנחה וואס מען בריינגט מיט אקרבן מעונה שמן ואין מעונה לבונה אין די מנחה דארף מען אריין גיסען בוימאייל, אונ מען דארף ניט אריין שיטען בשמים לחם הפנים צו דעם לחם הפנים מעון לבונה ואין מעון שמן דארף מען האבין בשמים אונ מען דארף ניט אריין גיסען בוימאייל אין דיא חלות שתי הלחם די צוויי ברויט פון שבועות מנחת חוטא די מנחה וואס אחוטא בריינגט אז ווי עם שמייט אין ויקרא ה׳ ונפש כי תחטא ומנחת קנאות אונ די מנחה פון אסוטה. כיי די דריי זאַכין יא שמן ולא לבונה דארף מען ניט אריין גיסען בוימאייל אונ מען דארף ניט אריין שיטען בשמים: ד וחייב על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה אויב מען האט אריין גיגאסין בוימאייל, אונ אריין גישאטין בשמים, אין אמנחה פון אחוטא אדער אין אמנחה פון אסוטה, איז מען עובר אויף דיא בוימאייל אריין גיסען אבאזונדער לאו אונ אויף די בשמים אריין שיטען אבאזונדער לאו נתן עליה שמן פסלה אויב ער האט אריין גיגאסין בוימאייל אין אמנחה פון אחוטא אדער ער האט אריין גיגאסין בוימאייל אין די מנחה פון אסוטה, איז דיא מנחה פסול לבונה ילקטנה אבער אז ער האט אריין גישאטין בשמים אין די מנחה פון אחוטא אדער אין דיא מנחה פון אסוטה, זאל ער אוים קלויבין די בשמים פון די מנחה. אונ דיא מנחה איז כשר נתן שמן על שריה אויב ער האט אריין גיגאסין בוימאייל אין דיא איבערינע מעהל פון די מנחת חוטא אדער פון די מנחת סוטה, דער נאך וויא דער כהן האט שוין אראפ גענומען

ע"ג כלי. של מנחת חוטא (ד): לא פסלה. ולא תמרינן הרי עבר על מה שכתוב בתורה לא יסיס עליה שמן ולא הזהירה תורה אלא שלא יתן השמן לתוך הסולת או לתוך הקמח (ה): ה' טעונות הנשה. כתודה של קרן דרומית מערבית כדכתיב והניסה של המזבח: והחלות והרקיקין. מנחת מאפה תנור: מנחת כהנים. שהיא כילה כליל: וכל שאין בהן קמיצה. להתיר השיריים מן המנחה להכהנים אין בהם הנשה. ואין הלכה כר"ש: ו לוג ואשם מצורע. כתיב בהו והניף: והבכורים כדר"א בן יעקב. גרסינן כלומר דשמעי' ליה בעלמא דאמר בכורים טעונים תנופה (ו) והלכה כמותו: ואימורי שלמי יחיד וחזה ושוק שלהן. בהדיא כתיב בהו שוק התרומה וחזה התנופה על חסי החלבים יביאו להניף: אחד שלמי אנשים ואחד שלמי נשים. לא באחרים. מפרש בגמרא. דהכי קאמר אחד אנשים ואחד נשים קטנן קרבנן קטנן תנופה. ותנופה עולמה ביראל אבל לא בני נשים דת"ר בני ישראל מביאין ואין עכו"ם מביאין בני ישראל מביאין ולא בנות ישראל

אינו עובר בלא תעשה נתן כלי על גבי כלי לא פסלה: ה' יש טעונות הנשה ואינן טעונות תנופה. תנופה ולא הנשה. הנשה ותנופה. לא תנופה ולא הנשה. אלו טעונות הנשה ואין טעונות תנופה. מנחת הסולת והמחבת והמרחשת והחלות והרקיקין מנחת כהנים מנחת כהן משיח מנחת נכרי מנחת נשים מנחת חוטא. [ו] רבי שמעון אומר מנחת כהנים מנחת כהן משיח אין בהן הנשה מפני שאין בהן [ז] קמיצה וכל שאין בהן קמיצה אין בהן הנשה: ו אלו טעונין תנופה ואין טעונין הנשה. לוג שמן של מצורע ואשמו. והבכורים כדברי ר"א בן יעקב. ואמורי שלמי יחיד. וחזה ושוק שלהן. אחד אנשים ואחד נשים. בישראל אבל לא באחרים.

בגמרא ליף ליה: (ד) וכן לשון רש"י ומדלא תמרי תרי נקטי דס"ל לבונס וס"ה על מנחת קנאות: (ה) בגמרא כדכתיב עליה משמע בגופה. פרש"י על פיעבד כו': [ו] ר"ש. בגמרא מפרש פלוגתתן כדרבא דקרא: [ז] קמיצה. וכבריתא דקתני לה לעשמי' בקניס אלא לבלא בעלמא לאשמותי' ב' כלשם ולחט"פ ומנחת כהנים וכהן משיח. אבל לא לחיבור הפ כל שיש בו' דשם אוכל מנחת חוטא: (ו) ועשמי' כפי' הר"ב כמ"ד פ"ב דבכורי' ועתו"ש:

דעם קומץ איינו עובר בלא תעשה אין ער גיט עובר אויף אלאו נתן כלי על גבי כלי אויב ער האט גישטעלט אבלי מיט בויטאייל אויף דיא מנחה פון אחוטא אדער ער האט גישטעלט אבלי מיט בויטאייל אויף דיא מנחה פון אסוטה לא פסלה האט ער גיט פסול נעמאכט דיא מנחה: ה' יש טעונות הנשה ואינן טעונות תנופה עם אין דא מנחות וואס מען דארף נייא צו טראגין צום מזבח צוויגקול דרום מיט מערב איידער מען איז נייא מקריב ודאם הייסט הנשה. אוג מען דארף נייא גיט אויף הייבין תנופה ולא הנשה אוג עם איז דא מנחות וואס מען דארף נייא אויף הייבין, אוג מען דארף נייא צו טראגין צום מזבח הנשה ותנופה אוג עם איז דא מנחות וואס מען דארף זיי צו טראגן צום מזבח אוג מען דארף זיי אופהייבין לא תנופה ולא הנשה אוג עם איז דא מנחות וואס מען דארף זיי גיט אויפהייבין אוג מען דארף זיי גיט טראגין צום מזבח אלו טעונות הנשה ואינן טעונות תנופה דיא מנחות דארף מען צו טראגין צום מזבח אוג מען דארף נייא גיט אויפהייבין מנחת הסולת די מנחה וואס מען געמט דעם קומץ פון די מעהל, פאר דעם באקין והמרחשת אוג דיא מנחה וואס ווערט גיבאקט געדיקט מיט בויטאייל אין אפלאכע כלי והמרחשת אוג דיא מנחה וואס איז שיטער גיבאקט מיט בויטאייל אין אטיפע כלי והחלות אוג אמנחה: פון חלות וואס ווערט גיבאקט אין א אויבן והרקיקין אוג אמנחה פון קיכלאך וואס ווערט גיבאקט אין א אויבן מנחת כהנים אויב אבהן האט גיבראכט אמנחה (פון דיא פינף ערליי מנחות) מנחת כהן משיח אוג דיא מנחה פון כהן גדול וואס מען איז מקריב אלע טאג איין מנחה אין דער פריה אוג איין מנחה פארן נאכט מנחת נכרים אויב א עובד גלולים האט גיבראכט אמנחה (פון דיא פינף ערליי מנחות) מנחת נשים אויב א אשה האט גיבראכט אמנחה (פון די פינף ערליי מנחות) מנחת חוטא אוג דיא מנחה וואס אחוטא בריינגט רבי שמעון אומר רבי שמעון זאגט מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהם חנשה די מנחה וואס אבהן בריינגט, אוג די מנחה פון כהן גדול דארף מען גיט צו טראגין צום מזבח מפני שאין בהן קמיצה ווייל פון זיי נעמט מען גיט ארא אקומץ, נאר מען פארברענט זיי אין נאנצין וכל שאין בהן קמיצה אין בהן הנשה אוג די אלע מנחות וואס מען נעמט גיט פון זיי אקומץ, נאר מען פארברענט זיי אין נאנצין דארף מען זיי גיט צו טראגין צום מזבח: ו אלו משנים תנופה ואין משנים הנשה די ואכין דארף מען אויפהייבין אוג מען דארף זיי גיט צו טראגין צום מזבח יום שמן של מצורע ואשמו דיא קרואבט איל אוג דער קרבן אשם וואס אמצורע בריינגט והבכורים נדבורי רבי אליעזר בן יעקב אוג הבכורים דארף מען אויף-הייבין אזוי ווי רבי אליעזר בן יעקב זאגט ואמורי שלמי יחיד וחזה ושוק שלהן אוג דיא חלב מיט דיא ברוסט מיט דיא פאלקע פון די שלמים וואס אמענטש בריינגט פאר זיך, דארף מען אויף אויפהייבין אחד אנשים ואחד נשים סאיי אזכר בריינגט שלמים אוג סאיי אנקבה בריינגט שלמים. דארף מען אויפהייבין די חלב מיט די ברוסט מיט די פאלקע פון די שלמים בישראל אבל לא באחרים איוד אזכר ואל אויפהייבין אבער ניט

מניסין (ז): שתי הלחם ובבשי שלמים. של עצרת הבאים בגלל הלחם כתיב כהו והניף הכהן אותם על לחם הבכורים ולא על ממש אלא סמוך להם (ח) ובבשי בלל הלחם כדרכם בהם בכריי' וכן הלכה: שנאמר. במלואים: אשר הונף ואשר הורם. מהונף והורם דמליאים ילפינן שאר תנופות: תנופה. מוליך ומביא תרומה מעלה ומוריד: תנופה היתה במזרח. כלומר אף במזרח של (ט) מזבח יכול להניף וכ"ש במערבו דקרוב יותר להיכל: ושתי הלחם ושני בבשי עצרת. ביצד הוא עושה. נותן שתי הלחם [ח] על גבי ב' כבשים. ומניח שתי ידיו מלמטן. מוליך ומביא מעלה ומוריד. שנאמר אשר הונף ואשר הורם. תנופה היתה במזרח והגשה במערב ותנופות קודמות להגשות. מנחת העומר מנחת קנאות טעונות תנופה והגשה. לחם הפנים ומנחת נסכים לא תנופה ולא הגשה: ז [ט] רבי שמעון אומר שלשה מינים טעונים שלש מצות שתים בכל אחד ואחד. והשלישית אין בהן. ואלו הן זבחי שלמי יחיד וזבחי שלמי צבור ואשם מצורע. זבחי שלמי יחיד טעונים סמיכה חיים ותנופה שחוטים ואין בהם תנופה חיים. זבחי שלמי צבור. טעונים תנופה חיים ושחוטים ואין בהן סמיכה.

(ז) ומניף כהן לתודיה: [ח] על כו'. וליף כגמרא בכרייתא ממילואים: (ח) רבי לטעמי' דדרש ונתת על המערכת לחם זכה כסמוך כו': (ט) כגמרא יליף לה. ופתוי"ט: [ט] ר"ש אומר כו' אלו הפקדים כלן קנאות טעונות תנופה והגשה. ולא הגשה: ז [ט] רבי שמעון אומר שלשה מינים טעונים שלש מצות שתים בכל אחד ואחד. והשלישית אין בהן. ואלו הן זבחי שלמי יחיד וזבחי שלמי צבור ואשם מצורע. זבחי שלמי יחיד טעונים סמיכה חיים ותנופה שחוטים ואין בהם תנופה חיים. זבחי שלמי צבור. טעונים תנופה חיים ושחוטים ואין בהן סמיכה.

תנופה חיים ותנופה שחוטים: שתים. מלות מן הכלל יש בכל מין ומין: והשלישית אין בהן. לחין בכל מין אלא שתים: שלמי יחיד. כתוב כהו סמיכה בויקרא: ותנופה שחוטים. כמזה ושוק שלהן כלו את מזהן: שלמי צבור. כתיב כהו תנופה חיים והניף הכהן אותם והיינו חיים: ותנופה שחוטים. כמזה ושוק שלהן

אַ עוֹבֶר גְּלוּלִים אוּנְד נִיט אַ אִשָּׁה, אֲפִילוּ דִי שְׁלָמִים וואָס אַ אִשָּׁה בְּרֵיינְגְט דאַרְף אוֹיך אַיזוֹי אַזָּכָר אוֹיפְהֵייבִּין אוּנְד נִיט דִי אִשָּׁה וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּשְׁנֵי כְּבָשִׂים עֲצֶרֶת דִיא צְוַוֵיי בְּרוֹיט אוּנְד דִי צְוַוֵיי שָׁעְפְּסִין וואָס טָעְן בְּרֵיינְגְט אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִין דָעם יוֹם טוֹב שְׁבוּעוֹת, דאַרְף טָעְן אוֹיך אוֹיפְהֵייבִּין כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה וְוִי זָאל טָעְן טָאהְן. וְוִי אַזוֹי זָאל טָעְן זַיי אוֹיפְהֵייבִּין נוֹתֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עַל גַּבֵּי שְׁנֵי כְּבָשִׂים טָעְן זָאל דִי צְוַוֵיי בְּרוֹיט לֵייגִין אוֹיף דִיא צְוַוֵיי שָׁעְפְּסִין וועיין בהרע"ב והו"ט) וּמַנִּיחַ שְׁתֵּי יָדָיו מִלְּמַטָּן אוּנְד דָער כֹּהֵן זָאל הַאלְטִין זַיינָע צְוַוֵיי הֶענְט אוּנְטָער דִיא צְוַוֵיי שָׁעְפְּסִין מוֹלִיךְ וּמַבִּיא עֵר זָאל פִירְען דִיא צְוַוֵיי שָׁעְפְּסִין פוּן זִיךְ אוּנְד בְּרֵיינְגְען צוּ זִיךְ צוּ אַלְע פִיר זַייטִין מִזְרָח מַעֲרָב צָפוֹן דָרוֹם מַעֲלֶה וּמוֹרִיד עֵר זָאל זַיי אוֹיפְהֵייבִּין אוּנְד אַראָפּ נִידְערִין [אַזוֹי וְוִי טָעְן טוּהָם סוּכּוֹת מִיט דָעם לוּלָב אִין שׁוּהְל] שֶׁנֶּאֱמַר וְוָארוּם עָם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אֲשֶׁר הוּנַף וַאֲשֶׁר הוּרַם הוּנַף מֵיינְט טָעְן עֵר זָאל פִירְען פוּן זִיךְ אוּנְד בְּרֵיינְגְען צוּ זִיךְ, אוּנְד הוּרַם מֵיינְט טָעְן עֵר זָאל אוֹיפְהֵייבִּין אוּנְד אַראָפּ נִידְערִין תְּנוּפָה הָיְתָה בְּמִזְרָח וְוָען דָער כֹּהֵן הָאט אוֹיפְגֶיהוֹיבִּין דִי שָׁעְפְּסִין מִיט דִי חַלּוֹת הָאט עֵר גֶיטְענְט שְׁטֵיין אֲפִילוּ אִין מִזְרָח זַייט פוּן מִזְבֵּחַ וְהַגָּשָׁה בְּמַעֲרָב אוּנְד צוּ טְראָגִין צוּם מִזְבֵּחַ הָאט גִידאַרְפְט זַיין בֵּיי דָעם וויִנְקוֹל מַעֲרָב אוּנְד דָרוֹם וְתְנוּפוֹת קוֹדְמוֹת לְהַגָּשׁוֹת וְאַיִן בָּהֶם תְּנוּפָה חַיִּים אָבֶּער אַז דִיא שְׁלָמִים לְעַבִּין דאַרְף טָעְן זַייא נִיט אוֹיף הֵייבִּין דאַרְף טָעְן זַייא שְׁלָמִים וואָס טָעְן בְּרֵיינְגְט פאַר אַלְע יוֹרִינְם וְוָעגִין מְעוּנִים תְּנוּפָה חַיִּים וְשְׁחוּטִים דאַרְף טָעְן זַיי צְוַוֵיי מְאָהְל אוֹיף הֵייבִּין. אִיין מְאָהְל וְוָען זַיי לְעַבִּין. אוּנְד אִיין מְאָהְל דָער נָאךְ וְוִי זַייא וְוָענְען גִישְׁאַכְטִין גִינוואַרִין וְאַיִן בָּהֶם סְמִיכָה אוּנְד טָעְן דאַרְף נִיט אַרוֹיף לֵייגִין דִי הֶענְט

וויִנְקוֹל מַעֲרָב אוּנְד דָרוֹם לֶחֶם הַפָּנִים וּמִנְחַת נְסָכִים לֹא תְּנוּפָה וְלֹא הַגָּשָׁה דָעם לֶחֶם הַפָּנִים אוּנְד דִיא מִנְחָה וואָס טָעְן בְּרֵיינְגְט מִיט אַקְרְבָּן, דאַרְף טָעְן נִיט אוֹיפְהֵייבִּין אוּנְד נִיט טְראָגִין צוּם מִזְבֵּחַ: ז רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגְט שְׁלֹשָׁה מִינִים מְעוּנִים שָׁלֹשׁ מִצְוֹת דְּרָיי עֶרְלֵיי קְרְבָּנוֹת זֶענְען דָא וואָס בֵּיי דִי אַלְע דְּרָיי צוּ זַאמֶען אִיז דָא וְדְרָיי מִצְוֹת שְׁתַּיִם בְּכָל אַחַת וְאַחַת צְוַוֵיי מִצְוֹת פוּן דִיא דְּרָיי אִין דָא בֵּיי אַ יָעְדְער קָרְבָּן פוּן דִי דְּרָיי קָרְבָּנוֹת וְהַשְּׁלִישִׁית אֵין בָּהֶן אוּנְד אַדְרִיטְע מִצְוָה אִיז נִיט דָא בֵּיי זַייא. יָעְדְער קָרְבָּן פוּן דִיא דְּרַיִיא קָרְבָּנוֹת הָאט נָאךְ צְוַוֵיי מִצְוֹת נִיט דְּרָיי וְאֵלּוּ הֵן דָאס זֶענְען דִיא דְּרַיִיא קָרְבָּנוֹת זִבְחֵי שְׁלָמֵי יָחִיד דִיא שְׁלָמִים וואָס אַבְעָל הַבַּיִת בְּרֵיינְגְט פאַר זִיךְ וְזִבְחֵי שְׁלָמֵי צִבּוּר אוּנְד דִי שְׁלָמִים וואָס טָעְן בְּרֵיינְגְט פאַר אַלְע יוּדִינְם וְוָענְען דָאס זֶענְען דִיא צְוַוֵיי שָׁעְפְּסִין וואָס טָעְן בְּרֵיינְגְט זַיי אִין דָעם יוֹם טוֹב שְׁבוּעוֹת וְאָשָׁם מְצוֹרָע אוּנְד דָער אָשָׁם וואָס אַמְצוֹרָע בְּרֵיינְגְט זִבְחֵי שְׁלָמֵי יָחִיד דִיא שְׁלָמִים וואָס אַבְעָל הַבַּיִת בְּרֵיינְגְט פאַר זִיךְ טְעוּנִים סְמִיכָה חַיִּים דאַרְף דָער בַּעַל הַבַּיִת אַרוֹיף לֵייגִין דִיא הֶענְט אוֹיף דָעם קָאפּ פוּן דִי שְׁלָמִים וָוען דִיא שְׁלָמִים לְעַבִּין פאַר דִיא שְׁחִיטָה וְתְנוּפָה שְׁחוּטִים אוּנְד אַז דִי שְׁלָמִים זֶענְען גִישְׁאַכְטִין גִינוואַרִין דאַרְף טָעְן זַייא אוֹיף הֵייבִּין וְאַיִן בָּהֶם תְּנוּפָה חַיִּים אָבֶּער אַז דִיא שְׁלָמִים לְעַבִּין דאַרְף טָעְן זַייא נִיט אוֹיף הֵייבִּין זִבְחֵי שְׁלָמֵי צִבּוּר דִיא שְׁלָמִים וואָס טָעְן בְּרֵיינְגְט פאַר אַלְע יוּדִינְם וְוָענְען מְעוּנִים תְּנוּפָה חַיִּים וְשְׁחוּטִים דאַרְף טָעְן זַיי אוֹיף הֵייבִּין. אוּנְד אִיין מְאָהְל וָוען זַיי לְעַבִּין אִיין מְאָהְל דָער נָאךְ וְוִי זַייא וְוָענְען גִישְׁאַכְטִין גִינוואַרִין וְאַיִן בָּהֶם סְמִיכָה אוּנְד טָעְן דאַרְף נִיט אַרוֹיף לֵייגִין דִי הֶענְט

אוֹיף

דילפינן מקדשי יחיד אכל סמיכה לא כשי להלכתא נמירי לה דאין בכל קרבנות לבור אלא שהי סמיכות בלבד סמיכה של שעיר המשתלח ושל פר העלם דבר של לבור: אשם מצורע. כתיב ביה תנופה כתיב ביה תנופה חייס. בדכתיב והניף הכהן אותם בפרשת זאת תהיה: סמיכה. דא"א לקרבן יחיד שלא יסמוך ידו על ראש קרבנו אבל לא תנופה שחוט. דמישעו רחמנא גבי שלמי יחיד את החזה להניף אותו למישעו אשם של מלירע שאין טעון תנופה שחוט:

ח מרחשת עמוקה. דכתיב וכל נעשה במרחשת בתוכה משמע אלמא יש לה תוך: מעשיה רוחשים. שנשמן נע וכל כתוכה לו הרומש על הארץ דמתרגמינן דרחשי. ויש שגורסין מעשיה רכין כלומר שליפתה רכה: ומחבת צפה. דכתיב על מחבת משמע עליה ולא בתוכה אלמא אין לה תוך: צפה. שאינה עמוקה אלא שוליה לפנים אבל אוגנים כמו נף ע"פ המים: ומעשיה קשים. שהעיסה שמטגנים בה ליפת' קשה כדי שלא תשקע להוץ שהרי הכלי אין לו שפה: ט כופח. מקום שפיתת קדרה ג'. ופעמים שמסיקים אותו ואופין בו עיסה: רעפים. פיל"ש כלפ"ז עשויין ממרם ומסיקין אותו ככשן: יורות הערביין. כמין גומא העשויה בקרקע ומוחה בעוד ומסיקין אש בתוכה עד שתתלבן ואופין בה עיסה: אם רצה יביא מעשה כופח. לכיפה מין תנור הוא. ואין הלכה כרבי יהודה: מנחת מאפה. כתיבי בה חלות ורקיקים: לא יביא מחצה חלות. דכל מנחות כאות עשר עשר. וזה לא יביא ה' חלות וה' רקיקין. אלא או יביא ה' חלות או הכל רקיקין:

ואשם מצורע טעון סמיכה ותנופה חיים ואין בו תנופה שחוט: ח האומר הרי עלי במחבת. לא יביא במרחשת. במרחשת לא יביא במחבת. ומה בין מחבת למרחשת אלא שהמרחשת [י] יש לה כסוי. והמחבת אין לה כסוי ד"ר יוסי הגלילי. רבי חנניה בן גמליאל אומר מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשים. ומחבת צפה ומעשיה קשים: הרי עלי בתנור. לא יביא מאפה כופח. ומאפה רעפים ומאפה יורות הערביים רבי יהודה אומר אם רצה יביא מאפה כופח. הרי עלי מנחת מאפה. לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין. [יא] ר"ש

ט (גמ' ל"ג האומר) אמתיים ואין דשת ר"ש לבדו אלא שאומרים אותן כשפ אמרם ואין מוקיקין עליו כסוס דבר מכל זה. הל"מ: [י] יש לה כר. גמרא גמירא לה. גמרא: [יא] ר"ש כו'. כגמרא דפליגי בלרבי דקלילי:

אויף דעם קאפ פון דיא שלמים ווען זייא לעבין פאר דיא שחיטה ואשם מצורע און דער אשם ואם דער מצורע ברייגנט טיון סמיכה ותנופה חיים דארף דער מצורע ארויף לייגין דיא הענט אויף דעם קאפ פון דעם אשם, און מען דארף אים אויף-הייבין ווען ער לעבט נאך ווייל בו תנופה שחוט און נאך דער שחיטה דארף מען אים ניט אויפהייבין: ח האומר הרי עלי במחבת אז איינער האט גיזאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברייגנען אמנחה וואס זיא ווערט גימאכט אין אמחבת (אפפטעלנע, אקקאוורארע) לא יביא במרחשת זאל ער ניט ברייגנען אזוי אמנחה וואס זיא ווערט געמאכט אין אמרחשת (אין אטיפען ראנדעל, אטיפע פאן) במרחשת לא יביא במחבת אז ער האט גיזאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברייגנען אמנחה וואס זיא ווערט געמאכט אין אמרחשת, זאל ער ניט ברייגנען אזוי אמנחה וואס זיא ווערט געמאכט אין אמחבת ומה בין מחבת למרחשת וואס איז אמחבת אגב וואס איז אמרחשת אלא שהמרחשת יש לה כיסוי אמרחשת איז צו גידעקט פון הויבין והמחבת אין לה כיסוי און אמחבת איז ניט צו גידעקט פון הויבין דברי רבי יוסי הגלילי אזוי זאגט רבי יוסי הגלילי רבי חנניה בן גמליאל אומר מרחשת עמוקה רבי חנניה בן גמליאל זאגט אמרחשת איז טיף אטיפע כלי ומעשיה רוחשים און דיא מנחה איז שיטער גיקנעטין און קריכט ארום אין דעם מרחשת ומחבת צפה אמחבת איז פלאך, דער אונטערשטער דעק איז הויבין ומעשיה קשים און דיא מנחה איז גערייכט גיקנעטין און הארט געבאקט: ט האומר הרי עלי בתנור אז איינער האט

איך נעם אויף מיר איך זאל ברייגנען אמנחה וואס זיא ווערט געבאקט אין אהויבין לא יביא מאפה כופח זאל ער ניט ברייגנען אזוי אמנחה וואס ווערט געבאקט אין אכופח ואכופח איז געמאכט פון ליים אזוי וויא אפאם, אנגעטון אן אדעק און הויבין אן אדעק, און מען שטעלט די פאם אויף ציגעל וואס זיי ליגען אויף די ערד. און איגנווייניג אין די פאם אויף די ערד לייגט מען אריין פייער, און הויבין איז די לאך גרויס נאר איין טאפ אריין צו שטעלין, און אמאהל באקט מען אין דעם כופח ומאפה רעפים און זאל ניט ברייגנען אמנחה וואס ווערט געבאקט אויף אנגיברענטע קאכלע ומאפה יורות הערביים און זאל ניט ברייגנען אזוי אמנחה וואס ווערט געבאקט אין די קעסלען פון דיא אראבער ודיא אראבער מאכין גריבער אין דיא ערד, און בעקלעבין איגנווייניג מיט ליים די ווענט און דעם אונטערשטין דעק, און ברענען איגנווייניג פייער ביז די ווענט ווערין נוט היים, און זייא קלעבין אן דעם ברויט אויף דיא ווענט איגנווייניג און דיא ברויט ווערט געבאקט פון די דיא היץ רבי יהודה אומר אם רצה יביא מאפה כופח רבי יהודה זאגט אויב ער וויל מעג ער ברייגנען אזוי אמנחה וואס ווערט געבאקט אין אכופח, ווארום אכופח מיט אהויבין איז גלייך הרי עלי מנחת מאפה אויב ער האט גיזאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברייגנען אגיבאקטע מנחה לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין זאל ער ניט ברייגנען פינף חלות און פינף קיכלאך נאר אדער צעהן חלות אדער צעהן קיכלאך ואמנחה דארף זיין פון צעהן, אדער חלות צעהן אדער קיכלאך צעהן רבי שמעון

מתיר מפני שהוא קרבן אחד: מפני שהוא קרבן א׳. שמביאים כתובים במנחה מ״ל

הלכך יכול להביא מחצה ממין זה ומחצה ממין זה. ואין הלכה כר״ש:

מתיר רבי שמעון ואבא מען מעג ברייגגען העלפט [פינף] חלות. און העלפט [פינף] קיכלאך מפני שהוא קרבן אחד וויל קיכלאך מיט חלות קומען אמאהל אין איין מנחה. צעהן קיכלאך און צעהן חלות, קען מען ברייגגען אין איין מנחה פינף קיכלאך און פינף חלות אויך:

רש״י

שקולה מצוה זו. מדכתיב את כל המצות ושוד דלית בגימ׳ ת״ר וחמש קטרים וח׳ חוטין הרי תרי״ג: ראיית. ליצית מכיאה לידי זכירת מצות: כתיב הכא וכו׳. וכתיב התם את ה׳ כו׳ מה להלן מכיאה לידי מכיאה אף כאן מכיאה: הכל בחזוק. מכל וכל עומד בחזקה שלא יחטא: המשולש. תפילין וציצית ומזוזה: סביב ליראיו. הטוסים מצות ויחלצם מחטא: מה נשתנה תכלת. שיחדו הקב״ה למצוה זו: דומה לים. ומצות התכלת מזכיר היושב על כסא ושוד נאה ליסראל שיהא כסאו עליהם שנאמר ותחת רגליו כמעשה כו׳ כסיס ליסראל: ורקיע לבסא הכבוד. דהייט

גמרא מנחות דף מ״ג ע״ב

הלכה ס׳ כלה] כלי שחילון דהוד דמלכות דכריאה במובן תניא אידך וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה׳ שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן ותניא אידך וראיתם אותו וזכרתם ועשיתם ראיה מביאה לידי זכירה זכירה מביאה לידי עשיה. ורבי שמעון בן יוחאי אומר כל הזרין במצוה זו זוכה ומקבל פני שכינה כתיב הכא וראיתם אותו וכתיב התם את ה׳ אלהיך תירא ואותו תעבוד ר״א בן יעקב אומר כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הכל בחזוק שלא יחטא שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואומר חונה מלאך ה׳ סביב ליריאיו ויחלצם תניא היה ר״מ אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני שהתכלת דומה לים ים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד שנא׳ ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר וכתיב

תוספות

ס״ג רקיע דומה לספיר. דהכי כתיב קרא וה״נ גרסי׳ פרק כסוי הדם (דף פט.) ולא כספרים דגרסי רקיע דומה לבסא הכבוד:

הגיא אידך נאך אין אבריתא האבין מיר גילערונט עם שטייט אין פסוק יראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה׳ איר ווערט זעהן דעם פאדים תכלת ווערט איר געדיינקען אלע מצות פון גאט שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן דיא מצוה ציצית איז געוואנען עגען אלע מצות ותניא אידך נאך אין אבריתא האבין מיר גילערונט יראיתם אותו וזכרתם ועשיתם איר ווערט אים זעהן און איר ווערט געדיינקען צום טאהן ידי עשיה דאס איר ווערט טוהען ראיה מביאה לידי זכירה דאס זעהן ווערט בריינגען צום געדיינקען זכירה מביאה לידי עשיה דאס געדיינקען ווערט בריינגען צום טאהן ורבי שמעון בן יוחאי אומר ורבי שמעון בן יוחאי אומר כל הזרין במצוה זו דער מענטש וואס איז געהיט צו טאהן די מצוה ציצית זוכה ומקבל פני שכינה הכא יראיתם אותו וואורום רא בייא דיא מצוה ציצית שטייט איר ווערט אים זעהן. און עם שטייט גיט ווערמען מען ווערט זעהן כתיב התם און דארטין שטייט את ה׳ אלהיך תירא ואותו תעבוד פאר גאט ואלקטו מורא האבין און אים זאלקטו דינען, אזוי ווי אים זאלקטו דינען, דאס וואורט אותו. אים, מיינט מען דאך גאט. אזוי יראיתם אותו. אים ווערט איר זעהן מיינט מען אויך גאט ווערט מען זעהן רבי אליעזר בן יעקב אומר רבי אליעזר בן יעקב ואמר כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו דער מענטש וואס האט תפלין אויף זיין קאפ און תפלין אויף זיין האנט און ציצית אויף זיין קלייד און אמזוזה אויף זיין טיר הכל בחזוק שלא יחטא דאס אלץ גיט שטארקייט דעם מענטש עד זאל גיט זינדיגען שנאמר ווארום עם שטייט אין פסוק והחוט המשולש לא בטהירה יצא דער פאדים וואס איז גיפלאכטין אין דרייען ווערט גיט געשווינט צו ריסען ווערין ואז עם איז דא דרייי מצות צו זאמען תפלין ציצית מזוזה ווערט דאס גיט אפגעריסען ווערין פון דעם מענטש ער זאל זינדיגען ואומר אך זאגט דער פסוק חונה מלאך ה׳ סביב ליראיו ויחלצם אמלאך פון זאגט רוהט ארום די מענטשין וואס האבין מורא פאר גאט. און רעטע. זיי ווי זאלין גיט זינדיגען תניא מיר האבין גילערונט היה רבי מאיר אומר רבי מאיר האט גיזאגט מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מיט וואס איז גיענדערט דיא פארב תכלת פון אלע ערליא פארבין, וואס נאט האט אויסגעקליבען צו ציצית נאר דיא פארב תכלת. ענטפערט רבי מאיר כמאיר שהתכלת דומה לים ווייל די פארב תכלת איז גליך צום ים ים דומה לרקיע דער קאליער פון ים איז גליך צום קאליער פון היטעל ורקיע דומה לכסא הכבוד און דער קאליער פון היטעל איז גליך צו דעם קאליער פון כסא הכבוד שנאמר ווארום עם שטייט אין פסוק ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר אונטער זיינע פיס איז גיווען וויא די ווייסקייט פון דעם בריילאנט ספיר און ווי דער קאליער פון היטעל ווען ער איז ריין פון וואלקינס יכתיב און עם

שטייט

חותם של טיט. מה שמדמה חותם של טיט לזילית שכן עושין לעבדים והזילית מעדיין על ישראל שהם עבדי הקב"ה כדאיתא פרק במה אשה (דף נו) בכלה דעבדא תון: שואל מעמך. פי' ר"ת דהוי מלא ויש מלה לוחיות בפסוק וי"מ דמה שולה בה"ת ב"ם מלה וקונטרס פירש אל תיקרי מה אלא מלה כלומר מחייב ק' ברכות וי"מ כדי לפטלים מלה בלוחותיה וכי קרית מלה הרי טוען:

מגלו שמונה עשרה: טרח וממלא להו. למלה ברכות: איספרקמי. מיני בשמים: ומגדי. מיני מגדים שעושים ברכה:

שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק בְּמַדְרָאשׁ אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא דָּעֶר קָאלִיעֶר פוּן כִּסֵּא הַכָּבוֹד אִיז וויא דָּעֶר קָאלִיעֶר פוּן דָּעם שְׁטַיין סַפִּיר, וְעֶהֶן מִיר אַז דָּעֶר הִיסְעֵל אוּנ דָּעֶר כִּסֵּא הַכָּבוֹד הָאבֶּן בֵּיירֶע אַיין קָאלִיעֶר תַּנְיָא הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר מִיר הָאבֶּן גִּילֶערוּנְט רַבִּי מֵאִיר פְּלֶעגְט זָאגֶן גְּדוֹל עוֹנְשוֹ שֶׁל לָבָן מֵעוֹנְשוֹ שֶׁל תְּכֵלֶת דָּעֶר מֶענְטְש וָואס נִיט אָן צִיצִית. וְוֶערְט גִּישְׁטְרָאפְט פאר די וַוייסֶע פָּעדֶרִים מֶער וִוי פאר דָּעם פָּאדֶרִים תְּכֵלֶת, וְוייל אוֹיף דָּעם פָּאדֶרִים קֶען עֶר זָאגֶן אַתִּירוּץ עִם קָאסְט טייער איז אִים גִּיוֶוען אַשְׁאר גֶעלְט. אָבֶּער עֶר הָאט קֵיין גֶעלְט גֶעהָאט צוּ קוֹיפֶן דָּעם פָּאדֶרִים הְכֵלֶת. אָבֶּער די וַוייסֶע פָּעדֶרִים קָאסְטֶין דָּאךְ וְוֶאלְוויל מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה לְמָשָׁל צוּ וָואס אִיז די זַאך גְּלֵייךְ לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁאָמַר לְשֵׁנֵי עֲבָדָיו צוּ אַמָּלֶךְ וָואס הָאט גִּיזָאגְט צוּ זַיינֶע צְנוּיעֶע קְנָעכְט לְאַחַר אֶמֶר צוּ אַיין קְנָעכְט הָאט עֶר גִּיזָאגְט הָבֵא לִי חוֹתָם שֶׁל טִיט בְּרֵיינְג מִיר אַחֲתִימָה פוּן לֵיים וְוֶאלְט אַנְדֶערִין קְנָעכְט הָאט עֶר גִּיזָאגְט הָבֵא לִי חוֹתָם שֶׁל זָהָב בְּרֵיינְג מִיר אַחֲתִימָה פוּן גָּאלְד וּשְׁשָׁוּ שְׁנֵיהֶם וְלֹא הֵבִיאוּ אוּנ בֵּיידֶע הָאבֶּן גֶעזִינְדִיגְט צוּם מֶלֶךְ אוּנ הָאבֶּן נִיט גֶעבְּרֵיינְט דִּיא חֲתִימוֹת אֵיזֶה מֵהֶן עוֹנְשוֹ מְרוּבֶּה וְוֶעלְכֶער קְנָעכְט הָאט אַנְרֶעסֶערִין שְׁטְרָאף הֲוֵי אוֹמֵר זֶה שֶׁאָמַר לוֹ הָבֵא לִי חוֹתָם שֶׁל טִיט וְלֹא הֵבִיא דָּעֶר קְנָעכְט וָואס דָּעֶר מֶלֶךְ הָאט גִּיזָאגְט צוּ אִים בְּרֵיינְג מִיר אַחֲתִימָה פוּן לֵיים אוּנ דָּעֶר הָאט נִיט גֶעבְּרֵיינְגְט, דָּעֶר וָוערְט שְׁטְרָאפְט. וָוארוּם אַחֲתִימָה פוּן לֵיים קָאסְט דָּאךְ וְוֶאלְוויל. הָאט עֶר דָּאךְ גֶעוִוים גִּיקֶענְט בְּרֵיינְגֶען תַּנְיָא הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר מִיר הָאבֶּן גִּילֶערוּנְט רַבִּי מֵאִיר פְּלֶעגְט זָאגֶן חַיָּב אָדָם לְבָרֵךְ מֵאָה בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם יָעדֶער מֶענְטְש דָּארְף זָאגֶן יָעדֶער טָאג הוּנְדֶערְט בְּרָכוֹת שֶׁנֶּאֱמַר וְוָארוּם עִם שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק דָּשָׁה רַבִּינוּ הָאט גִּיזָאגְט צוּ די יוֹדֶין וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ אִיצְט יוֹדֶין גָּאט פָּארְלַאנְגְט פוּן דִּיר מָה אַי תִּקְרֵי מָה זְאלְסְט נִיט לַייגֶענְען מָה אֶלָּא מֵאָה נָאר זְאלְסְט לַייגֶענְען מֵאָה. הוּנְדֶערְט. גָּאט פָּארְלַאנְגְט פוּן דִּיר דִּיר זְאלְסְט זָאגֶן יָעדֶער טָאג הוּנְדֶערְט בְּרָכוֹת בְּרָכוֹת רַבִּי חִיָּא בְּרֵיה דְּרַב אוּיָא בְּשֵׁבְתָא וּבְיוֹמָא טָבָא טָרַח וּמְמַלֵּא לְהוּ בְּאִיסְפַּרְקְמֵי וּבְמִגְדֵּי שַׁבָּת אוּנ יוֹם טוֹב וָואס אִין דִּיא שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אִיז נָאר דָּא זִיבְּען בְּרָכוֹת. פֶּעלְט דָּאךְ צוּ הוּנְדֶערְט בְּרָכוֹת. פֶּעלְגְט רַבִּי חִיָּא דָּער זוֹהָן פוּן רַב אוּיָא זִיךְ מִטְרִיחַ זַיין אוּנ קוֹיפֶן עֶרֶב שַׁבָּת אוּנ עֶרֶב יוֹם טוֹב פִּיל מִינִים פֵּירוֹת אוּנ פִּיל מִינִים בְּשָׂמִים מָען זָאל דַּארְפֶן זָאגֶן פִּיל עֶרְלֵיי בְּרָכוֹת אוֹיף דִּי פֵּירוֹת אוּנ אוֹיף דִּי בְּשָׂמִים. עִם זָאל וָוערֶן בִּיז הוּנְדֶערְט בְּרָכוֹת:

רקיע. וכתיב ספיר וכתיב כמראה אבן ספיר דמות כסא תניא היה ר"מ אומר גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמ' לשני עבדיו לא' אמר הבא לי חותם של טיט ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב ופשעו שניהם ולא הביאו איזה מהן עונשו מרובה הוי אומר זה שאמר לו הבא לי חותם של טיט ולא הבי' תנו' היה ר"מ אומר חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות שנא' ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך אל תקרי מה אלא מאה רבי חייא בריה דרב אויא בשבתא וביומא טבא טרח וממלא להו באיספרקמי ומגדי:

תרומה יום ה גמרא

זוהר תרומה דף קס"ח ע"ב ת"ת דאיתיות יוד הא ואו הא

פתח ההוא רביא בברכת מזונא ואמר כתוב ה' אומר ואכלת לפני ה' אלהיך וכתיב ה' אומר ומאחר שאני ה' אלהיך. הני קראי כל ישראל הוו שרגן כחדא קדישא ואתה קמי קב"ה בני מקדשא הוו מתקיימי השתא איך מתקיימי. מאן יכיל למיכל לפני ה' ולמחדי לפני ה' אלא ודאי הכי הוא בקדמיתא כל יתיב ב"ש על פתוריה למיכל מברך על נהמא המוציא מאי טעמא המוציא ולא מוציא להם כתיב בורא נפשות רבות ולא כתיב הבורא עשה חרב ולא כתיב השמה חרב מאי טעמא הכא המוציא אלא כל מלין דאיתון מרזא דעלמא עלאה מתירא אסתתרא ה' מתגנן לאתחזאה להם מעלמא גניזא וסתירא איהו וכל מלין דאיתון מעלמא תתאה לאתגליא יתיר כתיב בה' דכתיב המוציא במספר לאלם הקורא למי היום כולהו מרזי דעלמא תתאה איהו ואי מכתיב בשמא איהו בה' כגון אחל הגדול והכא דאיהו בארח סתים (ל"ל כאתגליא) מרזא דעלמא תתאה איהו כיון דמבארך בר נש אכיתא אתיא קמיה ומה דאמר ואכלת לפני ה' אלהיך הכא אתכליל אכלא במלי דאוריתא דהכי אמר אבריך הוא ולא ב"ה קיימא וקב"ה קיימא לקמיה דכתיב זה הבלהן אחר לפני ה' וכתיב ואכלת שם לפני ה' אלהיך הוא ולא ב"ש קמי מאריה אבריך נמי לאיתן נמסכני למיתן ליה כמה דאיתון יהב ליה למיכל כמאן דאכיל קמי מלכא קדישא ואבריך דלא יתאכח בלעם על פתוריה דהא

בלעם

בלעטו מסטרא אחרא הוי ורזא דא הלעיטני נא חרא בלעטו והכי אצטריך לסטרא אחרא וכתיב וכטן רשעים תחסר וע"ד ומכלא לפני ה' אלהיך כתיב ולא לפני סטרא אחרא ואצטריך דלא יתעסק במלין בטלין. ובגרמי סעודה שסיר ואצטריך לאתעסקא במלי דאורייתא דהא כד מלין דאורייתא אתאמרו על פתורא יהיב ההוא גרמא גם תוקפא למאריה:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פ"ג

(א) לא ק"ש בלבד אמרו אלא כל ענין שהוא מדברי הקדש אסור לאומרו בבית המדרש ובבית הכסא ואפי' אמרו בלשון חול. ולא לאמרו בלבד אלא אפילו להרהר בלבו מדברי תורה בבה"כ ובבית המדרש ובמקום הטנופת והוא המקום שיש בו צואה ומירגלים אסור: (ב) דברים של חול מותר לאמרן בלשון קדש בבה"כ וכן הבנוים בגון רחום וגאמן וכיוצא בהן מותר לאמרן בבה"כ

יוסף לחק

מוסר

שער קדושה וז"ב שער ד'

אשרי מי שמינו קונף ורוחו נמוכה ושפלה מרכה וכן הוא אומר זבחי אלהים רוח נשברה אמרי אלהים רוח נשברה אמרי מי שמאריך הכל ומוסף הכל לרצון כוראו ועושה עצמו כשרים וכן הוא אומר מוסף עון ועיבר על פשע לשארית נחלתו למי שמשים עצמו כשרים אמרי אדם שיסים עצמו עפר שבכל ירמסוהו ויהיה כאבקה התחתונה שבכל דשין בה וכיתר המנוכה שבכל נתלין בה וכו'. הכעס הוא עוף הגאוה ושקול כמוהו. ואמרז"ל כל המועם כל מיני פורעניות של גיהנם שולטין בו וכו' ואז"ל המקבע בגדיו והמחזר מעותיו אל יהנם בהן וכו' ואמרו רז"ל כל הכועס אין שכינה מתרעמת עמו וכו' אל זר וכו' ואמרו רז"ל כל הכועס אין שכינה מתרעמת עמו וכו' אל זר וכו' ואמרו רז"ל כל הכועס אין שכינה כנגדו וכו'

(א) לא קריאת שמע בלבד אמרו ניט ביי קריאת שמע אליין האט מען גיזאגט מען טאר ניט לייענען אין אבית הכסא און אין אבאד אלא כל ענין שהוא מדברי הקדש טאר יעדער זאך וואס איז פון די הייליגע זאכין אסור לאומרו בבית המדרש ובביה הכסא טאר מען ניט זאגין אין אבאד און ניט אין אבית הכסא ואפילו אמרו בלשון חול און אפילו צו זאגין די הייליגע זאך אויף איין אנדער לשון ניט אויף לשון קדש טאר מען אויך ניט אין אבאד און ניט אין אבית הכסא ולא לאמרו בלבד און ניט נאר זאגין אליין טאר מען ניט אהייליגע זאך אין אבאד און אין אבית הכסא אלא אפילו להרהר בלבד בדברי תורה בבית הכסא ובבית המדרש ובמקום שיש בו צואה ומי רגלים נאר אפילו טראכטין אין די רייד פון די תורה טאר מען אויך ניט אין אבית הכסא און ניט אין אמדרש און ניט אין אסיאוסין ארט וואס דארט איז דא צואה אדער השתנה: (ב) דברים של חול מותר לאמרן בלשון קדש בבית הכסא פראסטע זאכין מען זאגין אויף לשון קדש אין אבית הכסא וכן הבנוים בגון רחום וגאמן וכיוצא בהן מותר לאמרן בבית הכסא און אזוי די ביי געמען פון גאט, דהיינו רחום. גאמן. אדער נאך אנעלכע ווערטער מען זייא זאגין אין אונטערשטע שוועל וואס אלע טרעטין אויף איר ויחיד המנוכה שהכל נתלין בה און ער וועט זיין אזוי ווי אטשוואק וואס איז אריין גישלאגין אין אונאנט נידעריג וואס אלע הענגען אויף איס וואס זייא דארפין הכעס הוא ענף הגאוה ושקול כמוהו כעס איז אצוויינג פון גרויסקייט און איז גלייך אעבירה אזוי ווי גרויסקייט ואמרו רבותינו זכרונם יברכה און די רבנן האבין גיזאגט כל הכועס כל מיני פורענויות של גיהנם שולטין בו דער מענטש וואס איז אבעסן וועלין אויף אים קומען אלע שטראפין און יסורים פון גיהנם ואמרו רבותינו זכרונם יברכה נאך האבין די רבנן גיזאגט המקרע בגדיו והמפזר מעותיו בחטתו היה בעיניך כעובר עבודה זרה דער מענטש וואס צורייסט זיינע קליידער, אדער ער ווארפט אוועק זיין געלט און זיי ווערין פארשפרייט אויף דער ערד, אדער ער צובריכט כלים ווען ער ווערט אין כעס, ואל דער מענטש זיין בייא דיר גלייך ווי ער וואלט געדינט עכומ"ז שנאמר לא יהיה בך אל זר וארום עם שטייט אין פסוק אין דיר ואל ניט זיין אפרעמדער נאט. ווען ער איז דעם מענטש, דאס איז דער יצר הרע וואס ער בריינגט דעם מענטש צו כעס ואמרו רבותינו זכרונם יברכה נאך האבין די רבנן גיזאגט כל הכועס אין שכינה משובה כנגדו דער מענטש וואס איז אין

ומסכת תלמודו ומוסיף טפקות ובילוע שטוותיו מרוכין מזכיותיו וכו' שנאמר וכעל חיתה רב פסע :

להפריש מן הדבר האסור בבית המרחץ או בבה"כ מפריש ואפי' בלה"ק ובעגיני קדש :

אבל שמות המיוחדים והן השמות שאינן נמחקין אסור להוכירן בבה"כ ובבית המרחץ ישן . ואם נזדמן לו

בעם אפילו די שכינה וואלט געשטאנען נעגען אים וואלט זיא אויך גיוועזן ביי אים ווי גאר נישט ומשבח הלמודו ומוסיף טפשות אונ ער פארגעסט זיין לערנען אונ ווערט אלע מאהל נארעשער ובידוע שעונותיו מרובים מזכיותיו אונ קען זאל וויסען אז זיינע עבירות זענען מער פון זיינע מצות שנאמר ובעל חטה רב פשע וארום עם שטייט אין פסוק דער וואס איז אבעסן איז אסיקן אז ער האט פיל זינד :

אבית הכסא , ווייל דער ווארט רחום אונ נאמן קען גיזאגט ווערען אויף אסעגנטש אויך . דער מעגנטש וואס האט רחמנות , רופט מען אים רחום . אונ אויב ער איז אסעגנטש וואס מען מעג אים גלויבין , רופט מען אים נאמן . אדער נאך אזעלכע ווערטער וואס ווערען גיזאגט אויף נאט אונ קענען גיזאגט ווערען אויף אסעגנטש אויך . מעג מען זייא זאגין אין אבית הכסא אבל שמות המיוחדין אבער דיא געמען וואס זענען אפ-געווונדערט גאר פאר נאט אליין והן השמות שאינן

נמחקים דאס זענען די געמען וואס מען טאר זייא ניט אפמעקין אסור לחזיקן בבית הכסא ובבית המרחץ ישן טאר מען זיי ניט דערמאנען אין אבית הכסא אונ ניט אין אן אלטע באד ואם נזדמן לו לחפרש מן הדבר האסור בבית המרחץ או בבית הכסא אויב ער איז גיוועזן אין אבאד אדער אין אבית הכסא אונ עס האט אים גיטראפין צו זעהן וויא איינער טוהט אעבירה . אונ ער קען יענעם אפשיידין פון דיא עבירה מפרש ואפילו בלשון המקדש ובעגיני קדש זאל ער דעם מענטש אפשיידין פון אעבירה , אפילו ער דארף ריידין צו אים מיט לשון קדש . אונ דארף אים זאגין הייליגע זאכין , מעג ער אלץ זאגין אין באד אונ אין בית הכסא נאר ער זאל אים אפשיידין פון אעבירה :

תרומה ליל ו תורה

אונקלוס

כ"ו שוקי שטו"ת נגד מילוי ב"ן וד' ה' ו' ח' ותעשה מטנו צירוף והיה בניקוד ששי

כז לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶין הַטְּבָעוֹת לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן׃ כח וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשָּׂא־בָם אֶת־הַשֻּׁלְחָן׃ כט וְעָשִׂיתָ קְעָרֹתָיו וְכַפֹּתָיו

כז לעמת המסגרת תהיין הטבעות לבתים לבדים לשאת את השלחן׃ כח ועשית את הבדים עצי שטים וצפית אתם זהב ונשא בם את השלחן׃ כט ועשית קערתיו וכפתיו

מ לְקַבֵּיל גְּדִינְפָּא תְּהֲוֵין עַיְזַקָתָא לְאַתְרָא לְאַרְיָחָיָא לְמֵיטַל יַת פַּתּוֹרָא׃ כח וְתַעְבִּיד יַת אֲרִיחָיָא דְּאָעֵי שִׁטִּין וְתַחַפֵּי יַתְהוֹן דַּהֲבָא וִיהוֹן נַטְלִין בְּהוֹן יַת פַּתּוֹרָא׃ כט וְתַעְבִּיד מָנַיסוֹהִי

תו"א ומנים קערותיו . מנקיות לו :

רש"י

(כז) לעמת המסגרת תהיין הטבעות. כרגלים תקוטות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות כנגד ראשי המסגרת: לבתים: לבדים. כתרגומו לאתרא ח לאריחיא: (כח) ונשא בם. לשון נפעל יהיה נשא בם את השלחן: (כט) ועשית קערתיו וכפתיו. קערותיו זה הדפים דפוס כעין תיבת פרוזנה לעשות בה חלחם: וכפתיו - לצורך שני בזיבי לבונה כדכתיב ונתת על המערכת

שפתי חכמים

ז לשומר שפם יהיו בתים לצורך בתים לבדים : ח ר"ש פי' ביאין בטבעות בטבור בתים ובדים אלא בטבעות בעבור בתים והבתים טבעות יהיו בתים להכניס בהן הבדים : לבתים . ז לצורך בתים : לבדים . כתרגומו לאתרא ח לאריחיא : (כח) ונשא בם . לשון נפעל יהיה נשא בם את השלחן : (כט) ועשית קערתיו וכפתיו . קערותיו זה הדפים

פירוש לתורת אלהים

(כז) לעומת המסגרת אקענען דעם ווינקעל וואס די לייסטלעך הייבין זיך דארט אן תהיין . זאלין זיין די רינגען לבתים מען זאל אריין טאן די שטאנגען אין די רינגען לשאת צו טראגין מיט די שטאנגען דעם טיש : (כח) ועשית אונ דו זאלסט מאכין את הבדים דיא שטאנגען עצי שטים פון טענען האלץ וצפית אונ דו זאלסט בדעקין אותם זייא זהב מיט גאלד ונשא ווערט ווערען גיטראגען בם מיט דיא שטאנגען את השלחן דעם טיש : (כט) ועשית אונ דו זאלסט מאכין קערותיו זיינע שיסלען דאס מיינט

מען

וּבְזִיכוֹהִי וְקַסְוָתֵיהּ וּמְכִילָתֵיהּ דִּי יִתְנַסַּךְ בְּהֵן דְּהַב דְּכִי תַּעֲבִיד יַתְהוֹן׃ לְ וְתִתֵּן עַל פָּתוֹרָא לְחֵם אַפַּיָּא קֳדָמַי תְּדִירָא׃

וקשותיו ומנקיותיו אשר יסך בהן זהב טהור תעשה אתם׃ ל ונתת על־השלחן לחם פנים לפני תמיד׃

תו"א ומנקות מל. מנחות לו: לחם פנים. שם מו:

רש"י

לבונה זכה: וקשותיו ומנקיותיו. מפורשים במנחות. לפי שהיה הלחם שתים מערכות שש המערכת זה על גב זה והיו מזלגות מכאן ומכאן לשלחן. וקשותיו שהיו כחצאי קנים ממזלג למזלג והלחם על הקשוות וכן בין לחם ללחם ששה זה על זה ולפיכך נקראים במקום אחר קשות הנסך שמסככין על הלחם בין לחם ללחם: אשר יסך. בקשוות. כמו שפירשתי:

(ל) לחם פנים. לפי פשוטו לחם הראוי לפני שרים לחם נאה כדכתיב ולקחת סלת ואפית אותה וגו' וכתיב וישא משאת מאת פניו אליהם. וכתיב ולחנה יתן מנה אחת אפים. חלק יפה מקערה אלקנה החשובה שנותנים לפני בעל הבית כי את הנה אהב לבך אפים חשוב. וה' סגר רחמה. לכך מנה אחת ולא שתים ולא מנות הרבה כמו לפנינה שהיו לת

שפתי חכמים

שהיה עשוי כדפוס הלחם והלחם היה עשוי כמין תיבה פרולה משתי רוחותיה שולים לו למעה וקיפל מכאן ומכאן כלפי ט מעלה כמין כותלים ולכך קרוי לחם הפנים שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן לגדי הבית מזה ומזה נותן מרכו לרחבו של שלחן וכתליו זקופים כנגד שפת י השולחן והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל. כשל כ ברזל הוא נאפה וכשמוציאין מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן בזיכין שנותנין בהם לבונה ושתים היו לשני שתי המערכות שנאמר (ויקרא כה) ונתת על המערכת לבונה זכה: וקשותיו. הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן דוגמתן עשה של זהב ומסדר ג' של רשם כל לחם שיסד לחם האחד על גבי אותן הקנים ומבדילין בין לחם ללחם כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו ולבונה ערבי כל דבר חלול קרוי קנו"ת: ומנקיותיו. תרגומו ומכילתיה הן סניפים כמין יתדות זהב עומדין בארץ וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם ומפולגים ששה (הרא"ם גורם חמשה) פלולים זה למעלה מזה ראשי הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על אותן פלולין כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים ויסברו ולשון מכילתיה סובלותיו כמו מלאיתי הכיל. אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות לו) קשותיו אלו סניפין שמקשין אותו ומחזיקים אותו שלא יסבר. ומנקיותיו אלו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש אבל אונקלוס שתרגם מכילתיה היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוונה כהן ושל קשותיו הוא אומר אשר יוסך כהן שהיו עליו כמין סכך ל וכסוי וכן במקום אחר הוא אומר (במדבר ד) ואת קשות הנסך וזה וזה יוסך והנסך ל' סכך וכסוי הס: (ל) לחם פנים. שהיה לו פנים כמו שפירשתי ומנין הלחם וסדר מערכותיו

פירוש לתורת אלהים

מָען דָעם פָּארָעם וָואם מָען באַקט אין אים דָעם לֶחֶם הַפָּנִים וְכַפּוֹתָיו אוּג וַיינָע לָעפּיל וקשותיו אוּג וַיינָע האַלבָע דָערלָעך וּמְנַקִּיּוֹתָיו אוּג דִיא וַיילִין וָואם וָענען געשטאַנען בַּיא דִיא. וַיינטין פון טִישׁ נעבין לֶחֶם הַפָּנִים אֲשֶׁר וָואם מיט דִיא האַלבָע דָערלָעך וועדט דָער לֶחֶם הַפָּנִים בדעקט זָהָב

וְנָתַתָּ עַל הַשֻּׁלְחָן וגו'. דִי תּוֹרָה האט גיבאטין אַלָע שַׁבָּת זָאל מָען לייגען צוועלף חַלּוֹת אויף דָעם טִישׁ וָואם אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אוּג דִי חַלּוֹת וָואם זָענען גיליגען אויף דָעם טִישׁ דִיא גאנצע וָואך בַּיי מָען דאַרף לייגין די נייע חַלּוֹת, האט מָען אַראָפּ גענומען אוּג דִיא פּחָנִים האבין די חַלּוֹת געטיילט צווישען זיך יערער פּחָן האט גענומען אַשְׁטִיקוֹל חַלָּה אוּג גינָעמען, [אוּג אַזוי איז גיווען דָער דין פון די חַלּוֹת, פרייטאג האט מָען וייא געבאקט אוּג וָען מָען האט זיי אַרויס גענומען פון הויכין האט מָען זיי געלייגט אין צוועלף גאלדענע שיסלען, יעדער שָׁלָה אין אַבעזונדער שיסל, אוּג אַזוי זָענען זיי

(לז) [עשה לט] להסדור הכהנים לחם הפנים ולבונה זכה לפני ה' בכל שבת שנאמר ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד:

(לז) וְנָתַתָּ עַל הַשֻּׁלְחָן וגו'. דִי תּוֹרָה האט גיבאטין אַלָע שַׁבָּת זָאל מָען לייגען צוועלף חַלּוֹת אויף דָעם טִישׁ וָואם אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אוּג דִי חַלּוֹת וָואם זָענען גיליגען אויף דָעם טִישׁ דִיא גאנצע וָואך בַּיי מָען דאַרף לייגין די נייע חַלּוֹת, האט מָען אַראָפּ גענומען אוּג דִיא פּחָנִים האבין די חַלּוֹת געטיילט צווישען זיך יערער פּחָן האט מָען אַראָפּ גענומען אַשְׁטִיקוֹל חַלָּה אוּג גינָעמען, [אוּג אַזוי איז גיווען דָער דין פון די חַלּוֹת, פרייטאג האט מָען וייא געבאקט אוּג וָען מָען האט זיי אַרויס גענומען פון הויכין האט מָען זיי געלייגט אין צוועלף גאלדענע שיסלען, יעדער שָׁלָה אין אַבעזונדער שיסל, אוּג אַזוי זָענען זיי גיבענטשט וועדין אין זייערע גיבערים]:

ועשית

(לז) [עשה לט] להסדור הכהנים לחם הפנים ולבונה זכה לפני ה' בכל שבת שנאמר ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד:

פ שלישי לא וְעָשִׂיתָ מְנֹרַת זָהָב טָהוֹר
מִקְשָׁה תֵּיעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה יְרֵכָהּ
וְקָנָהּ גְּבִיעֶיהָ כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ
מִמֶּנָּה יִהְיוּ: לב וְשִׁשָּׁה קָנִים יֹצְאִים
מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה | קְנֵי מְנֹרָה מִצִּדָּהּ
הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה מִצִּדָּהּ

לא וְתַעְבִּיד מְנָרְתָּא דְּהַב
דְּכִי נְגִיד תִּתְעֲבִיד
מְנָרְתָּא שִׁדָּהּ וּקְנָהּ
כַּלִּידָהָא חֲזוֹרָהָא
וְשׁוּשַׁנָּהָא מִנָּהּ יְהוֹן:
לב וְשִׁיתָּא קְנִין נַפְּקִין
מִסִּטְרָהָא תְּלָתָא קְנֵי
מְנָרְתָּא מִסִּיטְרָהּ חַד
וּתְלָתָא קְנֵי מְנָרְתָּא
מִסִּיטְרָהּ תִּנְיָנָא:

תו"א ופשים מעורים. סוכה נ מחתם כת עקידה שער ה': מקשה. מנחות מח: ומשה. מנחות כט:

רש"ם

בנים ובגות: (לא) ועשית מנרת וגו'. להאיר על השלחן. כדכתיב ואת המנורה נכח השלחן: מקשה. עשית זהב לקח ופעל בה קנים וגביעים בקורנס: ירכה. הוא הרגל הרחב של צד קרקע שעומד עליו כל המנורה: וקנה. הוא הקנה האמצעי שיוצאים ומתפצלים ממנה שלשה קנים מכאן ושלשה מכאן: גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו. בקנה האמצעי שמכל כפתור יוצאים שני קנים כדכתיב וכפתור תחת שני הקנים

בעל הטורים

(לא) ועשית מנורת. ז"פ כתיב מנורה כליכלת כנגד ז' רקיעים וז' תרגלות ואין כפרשת מנורה אות ממ"ך וכן במעשה ברכתיה לומר במקום גר אין שנן ואין מזיק וזכות גר מלוה ותורה אור סותם פיו של שנן מלבשנין:

שפתי חכמים

מי שנריך לכיסוי והייו סלחם: מ והקכ"ם כשרשה שנתקשה בם הרמהו מטרת אם ואפפ"כ נתקשה בה אחר לו ששלך את הכבר לאור וזה היה על ידי בגלגל והיה נעשית מחליה כפועל אבל לא אמר הקכ"ם לעשה כפירוש שתעשה מחליה ודרשו כן מדכתיב תיעשה כיו"ד ולא תעשה הרא"ם שתריך כאן ואני

רש"י

מפורשים באמור אל הכהנים: (לא) מקשה תיעשה המנורה. אלא יעשנה חוליות ולא יעשה קניה וגרותיה חיברים חיברים ואחר כך ידביקם כדרך הלורפים שקורין שולדיר"ן אלא כולה כאה מהתיכה אחת ומקים בקורנס ואותך בכלי האומנות ומפריד הקנים אילך ואילך: מקשה. תרגומו נגיד לשון המשכה שממשיך את החיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס ולשון מקשה מכת קורנס במדי"ן בלעז (געהאממערט) כמו (דניאל ה) דא לדא נקשן: תיעשה המנורה. (תנחומא) מחליה לפי שהיה משה מ מתקשה בה. אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך את הכבר לאור והיא נעשית מחליה לכך לא נכתב תעשה (מנחות כט): ירכה. הוא הרגל של משה העשוי כמין תיבה ושלשת הרגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך זקוף כלפי מעלה ועליו גר האמצעי עשוי כמין כזך לצוק השמן לתוכו ולחת הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית תרוכים וקרויים ופרחיה. כמין תפוחים היו עגולין סביב בולטין סביבות הקנה האמצעי כדרך שעושין שלפני הפרים וקורין להם פימיל"ם ומנין שלהם כתוב בפרשה כמה כפתורים בולטין ממנה וכמה חלק שבין כפתור לכפתור: ופרחיה. ליורין עשויין בה כמין פרחים: ממנה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך התיכת העשת ולא יעשה לבדם וידבקם: (לב) יצאים מצדיה. לכאן ולכאן בהלכסון נמשכין ועולין עד כנגד גובהה של מעורה שהוא קנה האמצעי ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה התחתון אחרון ושל מעלה קצר הימנו והעליון קצר הימנו לפי שהיה גובה

מעשה המנורה

(לא) ועשית מנורת זהב טהור. ידוע כי הנשמה נמנית מהלכלכת הנרות והיא מתחלכת בעדוני הטוב והשמחה ומתפשטת ומתרחבת מתוך הגלות הטורפה מפני שהיא תחיכת אור הקודש באור הטבל. ומן הטעם הזה נמשכת אחר האור שהוא מינה. אפ"פ שהאור הזה הוא אור גופני והנשמה היא אור רוחני אך ופשוט. וע"כ שמשילה שלמה המלך ע"ה לנר שהוא שאחר נר ה' נשמת אדם. וע"כ כשבא שהאדם נוסם מדליקין נרות בשמת ילאה נשמה. וכלל הנשבה ימים אחר שעירתו נר דולקת באותו בית שמת שם. מחמת שבכל אותן השבעה ימים הנשמה תביא אל הבית לבקש את שהקשה מיצאה משם. ובכל שנה ושנה על שעירת אביו ואמו אז שאר קרובים מדליקין נר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לא) תיעשה המנורה. מלא יו"ד רמז לעשר מנורות שעתיד שלמה לעשות: ירכה. זה ירך שלמטה שהוא עשוי כמין סרן של עץ שבונ"ק בלע"ז ארוך ורחב קצת ועב ויוצאין ממנו שלש רגלים ואמרו ז"ל גובהה של מנורה י"ח טפחים ורמז לדבר מדכתיב בפ' בהעלתך וזה מעשה המנורה וזה (מעשה) בני י"ח:

פירוש לתורת אלהים

גינומען האט מען היכף אנדערם ארויף גלייגט: (לא) ועשית אונ דו זאלסט מאכין מנורת אמנורה פון דיין גאלד מקשה גישלאגין העשה זאל גיטאהן ווערין המנורה דיא מנורה בלומר דו זאלסט גיט מאכין שטיקלעך אונ דער נאך צו זאמען שרויפין גאר פון איין שטיק זאלסטו אוים שלאגין אין גאנצין דיא מנורה ייכה איר דיך מייגט מען די פים וקנה אונ איר דער גביעיה איר בעכערען כפתריה איר פיל עפיל ופרחיה איר בלומען ממנה זאלין זיין פון דעם איינגעגעס שטיק גאלר: (לב) וששה קנים אונ זעקס דערען יוצאים זאלין ארויס גיין פון איר זייטין ששה דרייא דערען פון דער מנורה מצדה פון איר איין זייט ששה אונ די אנדערע דרייא דערען פון דער מנורה מצדה

לג תְּלָתָא כַּלִּידִין מְצַיְּרִין בְּקַנְיָא חָד חִזּוּר וְשׁוּשָׁן וּתְלָתָא כַּלִּידִין מְצַיְּרִין בְּקַנְיָא חָד חִזּוּר וְשׁוּשָׁן כֵּן לְשִׁתָּא קְנִין דְּנַפְּקִין מִן מְנָרְתָּא: לד וּבְמְנָרְתָּא אַרְבְּעָא כַּלִּידִין מְצַיְּרִין חִזּוּרָהָא וְשׁוּשַׁנָּהָא: לה וְחִזּוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין דְּמִנַּהּ וְחִזּוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין דְּמִנַּהּ וְחִזּוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין דְּמִנַּהּ לְשִׁתָּא

לג הַשֵּׁנִי: שְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפֶרַח וּשְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפָרַח כֵּן לְשִׁשֶּׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־הַמְּנֹרָה: לד וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְבִיעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: לה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת־שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשִׁשֶּׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־

תולדות אהרן

שלשה גביעים . שם : תרכעה גביעים . יומא נב מנחות שם :

רשב"ם

ממנה : (לג) שלשה גבעים . חלולים במין כוסות גומות גומות בקנה : משקדים . בעין שקדים של כליטות בכוהלי הגביעים בעין שעושים כלי כסף מצויירים בליטות כעין כפות או בעין תפוחים שקורין קולייר"ץ בלעז . ושוב שמעתי שכן מפרשים בגרבונא . אמונידל"ץ בלע"ז לשון שקרים : כפתור ופרח . באמצע כל קנה לגוי : (לה) וכפתר תחת שני הקנים ממנה . היוצאים ממנה מקנה האמצעי שהוא עיקר המנורה : לששת הקנים .

רש"י

רחשיהן שוה לגובהו של קנה החמלעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים : (לג) משקדים . כתרגומו מצויירים היו כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין ביאל"ר : ושלשה גבעים . כולעין מכל קנה וקנה : כפתר ופרח . היה לכל קנה וקנה : (לד) ובמנורה ארבעה גבעים . כגופה של מנורה היו ארבעה גביעים אחד כולע בה למעלה מן הקנים והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאים מגדיה : משקדים כפתריה ופרחיה . (יומא נב) זה אחד מחמשה מקרקות שאין להם הכרע אין ידוע אם גביעים משוקדים או משוקדים כפתריה

מעשה המנורה

בכית הכנסת הנקרא יאהר ליינ ליכע . מחמת כי כיום זה הנמצא יש לה רשות לשוב בעולם והכית שמת אם לא תמצא תבא לבית הכנסת ותראה הגר הדולק בכבילה ויש לה נחת רוח מזה . והמנורה היתה דולקת בבית המקדש כל לילה שנעשה נרותיה וכל היום היה דולק גר המערבי עבור נשמות כל ישראל שנפטרו והלכו לעולמם . והשנעה נרות היו דולקים כלילה מחמת שכליה הדיינים מתנכרים וכנגד הז' מדנים אשר יעבור על האדם מעת פטירתו עד שיבא על מקומו בג"ע . וכיום היה די בגר אחד . ויש עוד רמזים וסודות בעניני המנורה כאשר המפרשים אחרינו כזה עיין עליהם :

פירוש לתורת אלהים

הַשֵּׁנִי פון איר אַנְדֶערע זַייט: (לג) שְׁלֹשָׁה דְרַייא גְּבִיעִים בָּעֶכֶר מְשֻׁקָּדִים גֶעמָאלְטֶע בַּקָּנֶה אין אַיין דער כַּפְתֹּר אַעפֶּיל וָפָרַח אוּנ אַבְּלוּם וּשְׁלֹשָׁה אוּנ דְרַיי גְּבִיעִים בָּעֶכֶר מְשֻׁקָּדִים גֶעמָאלְטֶע בַּקָּנֶה הָאֶחָד אין אַיין דער כַּפְתֹּר אַעפֶּיל וָפָרַח אוּנ אַבְּלוּם כֵּן לְשִׁשֶּׁת הַקָּנִים דער זָאל זַיין דְרַייא גְּבִיעִים אוּנ אַיין כַּפְתֹּר אוּנ אַיין פֶּרַח בֵּן אַזוי זָאל זַיין לְשִׁשֶּׁת צוּ אַלֶּע זְעקס דער קָנִים הַיֹּצְאִים וואס זַייא גֶייאן אַרוּס מִן הַמְּנוֹרָה פון דער מְנוֹרָה: (לד) וּבַמְּנוֹרָה אוּנ אין דער מִיטֶעלְסטֶע דער וואס

פון איר גֶייאן אַרוּס די זְעקס רֶעדין זָאלן זַיין אַרְבָּעָה גְּבִיעִים פִּיר בָּעֶכֶר מְשֻׁקָּדִים גֶעמָאלְטֶע כַּפְתֹּרֶיהָ אִירֶע עֶפֶּיל וּפְרָחֶיהָ אוּנ אִירֶע בְּלוּמֶען: (לה) וְכַפְתֹּר תַּחַת אוּנְטֶער דִיא צְוֵויי רֶערֶען בְּלוּמֶר פון דֶעם עֶפֶּיל זָאל אַרוּם גֶיין צְוֵויי רֶערֶען אֵייגֶע פון דער זַייט אוּנ אֵייגֶע פון דער אַנְדֶערֶע זַייט מִמֶּנָּה פון איר בְּלוּמֶר פון דֶעם אֵייגֶעגֶעם שְׁטִיק גָאלְד וְכַפְתֹּר אוּנ אֶעפֶּיל תַּחַת אוּנְטֶער דִי צְוֵוייא רֶערֶען מִמֶּנָּה פון איר וְכַפְתֹּר אוּנ אַיין עֶפֶּיל תַּחַת אוּנְטֶער דִיא צְוֵויי רֶערֶען מִמֶּנָּה פון איר שֵׁשֶׁת צוּ דִיא זְעקס

הַמְּנֹרָה׃ לוּ כַּפְתֹּרֶיהָם וּקְנֹתָם מִמֶּנָּה
יִהְיוּ כֻּלָּהּ מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר׃
לז וְעָשִׂיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וְהֶעֱלָה
אֶת־נֵרֹתֶיהָ וְהֵאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ׃
לח וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר׃
לט כִּכַּר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֶת

קְנִין דְּנַפְקִין מִן מְנָרְתָּא׃
לו חֲזוֹרֵיהוֹן וּקְנֵיהוֹן מִנָּהּ
יְהוֹן כֻּלָּהּ גְּנִידָא חֲדָא
דְּדַהַב דְּכִי׃ לז וְתַעְבֵּיד יָת
בּוּצִינָהָא שַׁבְעָא וְתַדְלִיק
יָת בּוּצִינָהָא וְיִהוֹן
מְנַהֲרִין לְקֳבֵיל אַפָּהָא׃
לח וְצִבְיָתָהָא וּמְחַתְּיָתָהָא
דְּדַהַב דְּכִי׃ לט כִּכְּרָא
דְּדַהַב דְּכִי יַעְבֵּיד יָתָהּ יָת

רת"א ומעיים לחם . מנחות פח : כנר זכר . מס כח : לחם כל מכלים . מס פח :

רשב"ם

שלשה טעמים וכפתור וכפתור לא הוצרך לכתוב כן לששת הקנים כאשר כתב בפסוק ראשון לפי שמנה את כולם: (לז) נרותיה. לוצי"ש בלע"ז שנותנים בהן את השמן והפתילות והעלה הכהן את נרותיה שבעה על שבעה הקנים: והאיר על עבר פניה. ידליק הפתילות אל עבר מול המנורה שזהו לצד השלחן שבנגדו בדכתיב ואת המנורה נוכח השלחן ובן כתוב אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות שכל שבעתן מאירין לצד השלחן שבנגדו לפניה: (לח) ומלקחיה. שלוקחין בהן הפתילות ונותנין בנרות: ומחתתיה. בהשיבו את הנרות בבקר חותה בהן גחלי הנרות ומותר השמן שבנרות:

שפתי חכמים

קנרתי: ג פירוש חין מלות והאיר על עבר פניה ולא מלות והעלה את נרותיה מורה על סדלקה מפני שאין הפרשה מדברת בסדלקתה אלא בעשייתה ולכך יתוייב שיהיה פי' והעלה וגם שאיר לזכרה על האומן שיעשה נרותיה לאופן שבשידליק המדליק את נרותיה יאירו אל עבר פניה ואין יכול זה שיעשה פי' ששת הנרות שבששת הקנים המוכנים לפני המלמעלה. ופרח נמצאו גביעים כ"ב י"ח לששה קנים ג' לכל אחד וח' וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב ואחד עשר כפתוריה ו' בששת הקנים וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם ושנים עוד במנורה שנאמר משוקדים כפתוריה ומישום כפתוריה שנים האחד למעה אצל הירך והאחד בג"ע העליונים עם ג' הגביעים ותשעה פרחים היו לה ו' לששת הקנים שנאמר בקנה האחד כפתור ופרח וג' למנורה שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה ומישום פרחים שנים ואחד האמור בפרשת בהעלותך עד ירכה עד פרחה וחס תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה תמצא כמכונים אים אים במקומו: (לז) את נרתיה. כמין בזיכין שנותנין בתוכן השמן והפתילות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שברחשי הקנים היוצאים מגדיה מוסיפים כלפי המלמעלה כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה מוסב אורם אל לד פני הקנה ו: המלמעלה שהוא גוף המנורה: (לח) ומלקחיה. הם הכלכתים הנעשיין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן ליתן ומותשכן כפי הנרות ואל שם שלוקחים בהם קרוייס מלקחים וכביתהא שת"ח ל' נצת עוליי"ם בלעז (מאנגאן): ומחתתיה. הם כמין בזיכין קטנים שמותה בהן את האפר שנגר בבקר בשהוא מעיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכנו ול' מחתה פוייאדי"ם בלעז (שעפלשפעל) כמו (ישעיה ל) לחתות אם מיקוד: (לט) ככר זהב טהור. שלא יהא משקלה שם כל כליה אלא ככר לא פחות ולא יותר והככר של חול שנים מנה ושל קדש היה כפול ק"ך מנה והמנה הוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל קונטרי"ם והם ק' זהובים כ"ה סלעים והסלע ארבעה זהובים:

רש"י

כפתור ומכי קנים יוצאים ממנו הילך והילך ומשכים ועולים כנגד נוכחה של מנורה עשה חלק ועשה כפתור ומכי קנים יוצאים ממנו ועשה חלק ועשה כפתור ומכי קנים יוצאים ממנו ומשכים ועולין כנגד נוכחה של מנורה ועשיתם חלק שתיירו שם ג' עשיתם שבהם ג' גביעים וכפתור ופרח נמצאו גביעים כ"ב י"ח לששה קנים ג' לכל אחד וח' וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב ואחד עשר כפתוריה ו' בששת הקנים וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם ושנים עוד במנורה שנאמר משוקדים כפתוריה ומישום כפתוריה שנים האחד למעה אצל הירך והאחד בג"ע העליונים עם ג' הגביעים ותשעה פרחים היו לה ו' לששת הקנים שנאמר בקנה האחד כפתור ופרח וג' למנורה שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה ומישום פרחים שנים ואחד האמור בפרשת בהעלותך עד ירכה עד פרחה וחס תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה תמצא כמכונים אים אים במקומו: (לז) את נרתיה. כמין בזיכין שנותנין בתוכן השמן והפתילות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שברחשי הקנים היוצאים מגדיה מוסיפים כלפי המלמעלה כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה מוסב אורם אל לד פני הקנה ו: המלמעלה שהוא גוף המנורה: (לח) ומלקחיה. הם הכלכתים הנעשיין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן ליתן ומותשכן כפי הנרות ואל שם שלוקחים בהם קרוייס מלקחים וכביתהא שת"ח ל' נצת עוליי"ם בלעז (מאנגאן): ומחתתיה. הם כמין בזיכין קטנים שמותה בהן את האפר שנגר בבקר בשהוא מעיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכנו ול' מחתה פוייאדי"ם בלעז (שעפלשפעל) כמו (ישעיה ל) לחתות אם מיקוד: (לט) ככר זהב טהור. שלא יהא משקלה שם כל כליה אלא ככר לא פחות ולא יותר והככר של חול שנים מנה ושל קדש היה כפול ק"ך מנה והמנה הוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל קונטרי"ם והם ק' זהובים כ"ה סלעים והסלע ארבעה זהובים:

רעת זקנים מבעלי התוספות

(לז) והאיר . פי' והאירה המנורה אל השלחן שבנגד פניה של מנורה כדכתיב בפ' ותכל וישם המנורה באהל מועד נכח השלחן מכלל דלהאיר של השלחן היתה המנורה וכן כתיב בפ' בהעלותך אל מול פני המנורה דהיינו שלחן יאירו שבעת הנרות והפשט הולך כמ"ד ממזרח למערב היתה מונחה דאז יכול להיות רוב פיות של נרות פונות לצד השלחן אבל למ"ד שמצפון לדרום היתה מונחת אז צ"ל שהאמצעי פונה למערב והאחרים פתים לאמצעי לא נראה כל כך שלהאיר על השלחן היתה נעשית ולא תוכל לפרש והאיר כפשטו דרש"י:

פירוש לתורת אלהים

דערען חיצאים וואס זיי גייאן ארויס כן פון דער מנורה: (לו) כפתריהם וייערע עפיל וקנותם אוג זייערע דערען ממנה פון דער מנורה כלומר פון איין שטיק גאלד יהיו זיי זאלין זיין בולה גאר מקשה גישלאגאן אחת פון איין שטיק זהב טהור ריין גאלד: (לז) ועשית אוג דו זאלסט מאכין את אירע דערלאך שבעה זיבען והעלה אוג ער זאל אנצינדען אירע לעכט והאיר ער זאל מאכין לייכטין אי צו דער זייט פון איר פנים. כלומר צו דער מיטולסטער דער: (לח) ומלקחיה אוג אירע צווענגלאך ומחתותיה אוג אירע פענדלאך זהב טהור ריין גאלד: (לט) ככר אצענטין זהב טהור ריין גאלד כלומר דאס גאנצע גאלד פון דער מנורה זאל זיין אכבר יעשה זאל ער מאכין ויא את מים כל אלע

כָּל־מָנָיָא דְּאִלֵּין: מ וְחַזִּי
וַעֲבִיד בְּדִמּוּתְהוֹן דִּי אַתְּ
מִתְחַזֵּי בְּטוּרָא: א וְיַת
מַשְׁכְּנָא תַּעֲבִיד עֲשַׂר
יְרִיעָן דְּבוּץ שְׁזִיר וְתֻכְלָא
וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהֹרִי
צוּרַת כְּרוּבִין עוֹבַד אוּמָן
תַּעֲבִיד יַתְהוֹן: ב אוֹרְכָא
דִּירִיעָתָא חֲדָא עֲשְׂרִין
וְתַמְנֵי אַמִּין וּפוּתְיָא
אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא
חֲדָא מְשַׁחְתָּא חֲדָא לְכָל

כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה: מ וּרְאֵה וַעֲשֵׂה
בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אַתָּה מָרְאֶה
בָּהָר: ס כו א וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה
עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה
חֹשֵׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: ב אֹרֶךְ
הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים
בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה
הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְכָל־

תולדות אהרן

ורלה ועשה. מנחות כט: ולא האשכן. אבנת לא: מעשה חשב. יומא עב: אלון הירישה. שבת לח:

בעל הטורים

(מ) ורלה. ג' ר"פ הכא ואידך ורלה אם דרך עולה כי. ואידך ורלה כנים לבניך. פי' אם דרך עולה כי ורלה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר שתבות אלהר הבית לבית המקדש להתפלל ולהודות ויתכפר לך כמו שסידר שלמה בתפלתו אם יחטא לים וגו' ובא וגו' בית הזה ואם תעשה כן ורלה כנים לבניך: (א) משזר. בני' חוט כפול שמנה: עשר יריעות. כנגד עשרת הדברות:

רש"י

(מ) וראה ועשה. ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אם אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה ע מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרגומו דאת מתחזי בטורא אלו היה נקוד מראה בפת"ח היה פתרונו אתה מראה לאחרים עכשיו שנקוד חטף קמ"ץ פתרונו דאת מתחזי שאחרים מראים לך. (שהנקוד' מפריל בין עושה לנעשה): (א) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג ולמחיצות מחוץ לקרשים שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותו: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט פ וחוט א' של פשתים וג' של צמר וכל חוט וחוט חוטו כפול ו' הרי ד' מינין כשהן שזורין יחד כ"ד כפלים לחוט (ברייתא דמלאכת המשכן): כרבים מעשה חשב. כרוכים היו מלויירין בהם בתריגתן ולא בריקמה שהוא מעשה צ מחט אלא באריגה בשני כותלים פרלוף אחד מכאן ופרלוף אחד

רשב"ם

(מ) מראה. מלשון ופעל על ידי אחרים. אמושטרי"ץ בלע"ז: אשר אתה מראה. ממש הראה לו תבנית המנורה אמושטרי"ץ בלע"ז. אבל לח' הנראה אליו (אליך) מעצמו מובדו"ק בלע"ז: (א) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. חמש תחתונות קרוי משכן כי

שפתי חכמים

ברא"ם: ם פירוש מקרא קצר הוא שהיה לו לומר ורלה התבנית אשר אני מראה אותך ועשה בתבניתם וגו' דאלי"ב מאי ועשה בתבניתם אשר אתה מראה מראה וגו'. והאא לא הגיד לנו הכתוב בשום מקום שהראהו את תבניתם והוסיף הרב ואמר כאן בהר כי אין שייך לומר ורלה בהר שהרי היה עומד בו ולא ראה כאן משני שאנו היה מורה על מקום מיוחד מן ההר וא"כ לא היה לו לו אשר אתה מראה בהר שהוא דרך כללית אלא במקום המיוחד ממנו הרמוז במלת כאן: ע כאן משמע שמשה עשה את המנורה ומ"ת והא לעיל פירש"י תיעשה מאליה. ויש לומר דגם זה לא היה מועיל עד שנעשית מאליה וכדפריסית לעיל: פ פי' שכולן היו שזורין יחד כדכתיב משזר. וא"ו ותכלת המקום כ' כאלו אמר שם משזר בתכלת וארגמן וגו' כולו"ו (ישעיה מח) ה' שלחני ורוחו כמו ברוחו (שם יג) ה' וכלי זעמו כמו בכלי זעמו: צ שהפרלוף

(מ) ראה ועשה. מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה ע מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרגומו דאת מתחזי בטורא אלו היה נקוד מראה בפת"ח היה פתרונו אתה מראה לאחרים עכשיו שנקוד חטף קמ"ץ פתרונו דאת מתחזי שאחרים מראים לך. (שהנקוד' מפריל בין עושה לנעשה): (א) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג ולמחיצות מחוץ לקרשים שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותו: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט פ וחוט א' של פשתים וג' של צמר וכל חוט וחוט חוטו כפול ו' הרי ד' מינין כשהן שזורין יחד כ"ד כפלים לחוט (ברייתא דמלאכת המשכן): כרבים מעשה חשב. כרוכים היו מלויירין בהם בתריגתן ולא בריקמה שהוא מעשה צ מחט אלא באריגה בשני כותלים פרלוף אחד מכאן ופרלוף אחד

ענין המשכן

(א) ואת המשכן תעשה עשר יריעות וגו'. איתא בילקוט זה שאמר הכתוב אתכחי אתכם אמר ה' ראו מה תכה מכבתי אתכם מן האדם עד לרקיע מהלך ממש מאות שנה ושוכיה של רקיע מהלך ממש מאות שנה. וכן בין כל רקיע ורקיע. למעלה מכן תיות הקדש רגלי החיות כנגד כולם קרסולי החיות כנגד כולם. שוקי החיות כנגד כולם. רכוכי החיות כנגד כולם. ירכי החיות כנגד כולם. גופי החיות כנגד כולם. זוהרי החיות כנגד כולם. ראשי החיות כנגד כולם. קרני החיות כנגד כולם. למעלה מהן כסא הכבוד. רגלי כסא הכבוד כנגד כולם. כסא הכבוד כנגד כולם. מלך חל חי וקים רם ונשא שוכן עליהם. והנחתי את כולם ואמרתי לכם עשו לי יריעות עזים ואכנה לשכן אלוהים לאמר רבי יהושע בן לוי אלו היו אומות העולם יודעים

פירוש לתורת אלהים

אירע כלים: (מ) וּרְאֵה אוּנ זְעה וְוִי אִיךְ נוּיז דִּיר
דָא אוּיף דָעם בָּארג אַפְּייערְדִיגְע מְנוֹרָה וַעֲשֵׂה אוּנ
מַאך בְּתַבְנִיתָם אַזוֹי וְוִי זַייער גִּישְׁטַאלְט אֲשֶׁר וואס
דוּ מְרָאֶה ווערְסְט געוויזען בָּהָר אוּיף דָעם בָּארג:
(א) וְאֶת הַמִּשְׁכָּן אוּנ דָעם מִשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה וָאלְסְטוּ מאכין
עֶשֶׂר צעהן יְרִיעוֹת ודינוּאנְצעס) שֵׁשׁ פוּן לייֶנען מָשְׁזָר
גִּירְדְרייט וּתְכֵלֶת אוּנ בְּלָאהע וואל וַארְגָּמָן אוּנ
פֶּערְפִּיל וואל וְתוֹלַעַת שָׁנִי אוּנ אַרוּיטין פָּארִים עִם
וָאל זַיין גִּירְדְרייט אַלְע פִּיר מִינִים צו זַאמְען
כְּרוּבִים מָעַן זָאל אוּיס וועבין צוּרוֹת מַעֲשֵׂה
מַיינְסְטֶעְרשָׁאפְט תַּעֲשֶׂה זָאלְסְטוּ מאכין זַיי: (ב) אוֹרֶךְ
דִּיא לייֶנג הַיְרִיעָה פוּן אַיין יְרִיעָה שְׁמוֹנָה אַכְּט
אוּנ צְוָואנְצִיג אַיילִין וְרֹחַב אוּנ דִּיא בְּרייט אַרְבַּע
פִּיר אַיילִין הַיְרִיעָה אַיין יְרִיעָה וָאל אַזוֹי זַיין מִדָּה

הַיְרִיעֹת׃ ג חָמֵשׁ הַיְרִיעֹת תִּהְיֶיךְן
חֹבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ וְחָמֵשׁ
יְרִיעֹת חֹבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ׃
ד וְעָשִׂיתָ לֻלְאֹת תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת
הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקָּצָה בַּחֹבָרֶת וְכֵן
תַּעֲשֶׂה בִּשְׂפַת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה
בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית׃ ה חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת
תַּעֲשֶׂה בַּיְרִיעָה הָאֶחָת וַחֲמִשִּׁים
לֻלָאֹת תַּעֲשֶׂה בִּקְצֵה הַיְרִיעָה
אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מַקְבִּילֹת
הַלֻּלָאֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ׃

אונקלוס

יְרִיעָתָא׃ ג חֲמֵשׁ יְרִיעָן
יְהָוֵין מְלַפְּפָן חָדָא עִם
חֲדָא וְחֲמֵשׁ יְרִיעָן מְלַפְּפָן
חֲדָא עִם חֲדָא׃ ד וְתַעְבִּיד
עֲנוּבִין דְּתֵכְלָא עַל
שִׂיפְתָּא דְּיְרִיעָתָא חֲדָא
מִסִּיטְרָא דְּבֵית לוּפֵי וְכֵן
תַּעְבִּיד בְּשִׂפְתָּא
דְּיְרִיעָתָא בְּסִיטְרָא דְּבֵית
לוּפֵי תִּנְיָנָא׃ ה חֲמִשִּׁין
עֲנוּבִין תַּעְבִּיד בִּיְרִיעָתָא
חֲדָא וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין
תַּעְבִּיד בְּסִטְרָא דְּיְרִיעָתָא
דִּי בְּבֵית לוּפֵי תִּנְיָנָא
מְכַוְּנָן עֲנוּבְיָא חֲדָא עִם
חֲרָא

רשבים

תשתיתם תארון מקום שהשכינה שורה: (ג) חוברת. נתפרות יחד במחט: (ד) מקצה בחוברת. בשפת יריעה חמישית:

בעל הטורים

(ג) חמש וגו' מוכרות. כנגד ה' דכרות על לוח אחד וכנגד ה' שפל

שפתי חכמים

מוס מנ' נלדין זה דומה לזה: ק כתב הרא"ם הפי דנקט אלו ונסר ל"ד אלא עורות בעלמא וכו' אבל לא ידעתי איך כנגד הכתוב שאר הטורות בסם כרוכים אם פירוש כרוכים שוא עורות שתרגומו כריכא וכמו שכתב רש"י ז"ל כמו שאמר מאומר בפרק אין דורשין עכ"ל אבל היו מלוייתין בירישות המשכן שוא עורות רק עורות המרכבה שהם ל' אדם שריש שור נשר ודוקא נקט אדר ונשר: ר לשון לו' כנגד לולאות

רש"י

מכאן. אדר מלד זה ונשר מלד ק זה כמו שאומרגין תגורות של משי שקורין בלעז פייטש"ל (נשווירקע): (ג) תהיין חברת. תופרן במחט זו בלד זו חתם לבד וחתם לבד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה ובדבר שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בכרובים (שמות כה) ופניהם איש אל אחיו: מקצה בחברת. באותה יריעה שבסוף החבור. באותה יריעה הקיצונה במחברת השנית. שמור שתעשה הלולאות במדה אחת מכוונת הבדלתן זו מזו וכמדתן ביריעה זו כן יהא בחברתה כשתחברום מוכרת אצל מוכרת הנקוים וכא והתפלל אל הבית הזה וגו' ועשית בכל אשר יקרא אליך הנכרי. אבל ישראל בשהוא מתפלל לפניך הם היה אומר ונתת לאיש בכל דרכיו אשר תדע את לבבו. אם הוא תובע בעים

אונקלוס

ממקדש היה יפה לשם. מנין. שכן שלמה היה מבקר בתפלתו ונם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא ובא מארץ רחוקה למען שמך כי ישמעון את שמך הגדול ואת ידך החזקה וזרועך הנטויה ובא והתפלל אל הבית הזה וגו' ועשית בכל אשר יקרא אליך הנכרי. אבל ישראל בשהוא מתפלל לפניך הם היה אומר ונתת לאיש בכל דרכיו אשר תדע את לבבו. אם הוא תובע בעים

פירוש לתורת אלהים

אַחַת אֵין סָאם יָכִי צוּ אַלָּע צָעהֶן יְרִיעוֹת׃ (ג) חֲמֵשׁ
הַיְרִיעוֹת דִיא פִיגֶן יְרִיעוֹת הִיהֶיין, זָאלֶן זַיין בֶּהעֶפְט
אִשָּׁה אַיינֶע צוּ רֶער אַנְדֶערֶע וְחָמֵשׁ דִיא אַנְדֶערֶע
פִיגֶן יְרִיעוֹת הִיבֶּרוֹת זָאלֶן אוֹיך זַיין בֶּהעֶפְט אַיינֶע
צוּ רֶער אַנְדֶערֶע׃ (ד) וְעָשִׂיתָ אוּנְד דוּ זָאלְסְט מַאכֶּן
לוֹלָאוֹת שְׁלַייפְלֶעך תְּכֵלֶת פּוֹן בְּלָאוֹ וָואל עַל שְׂפַת
אוֹיף דֶעם קָרֶעג פּוֹן דִי אַיינֶע יְרִיעָה מִקָּצָה אִין עֶק
מִקָּצָה אִין אַנְדֶערֶן אַיינֶע יְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה
בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית׃ (ה) חֲמִשִּׁים לוֹלָאוֹת תַּעֲשֶׂה זָאלְסְט
מַאכֶּן וגו' בִּקְצֵה אִין דֶער יְרִיעָה אֲשֶׁר וָואס פּוֹן
דֶעם אַנְדֶערֶן בֶּהעֶפְטוּנְג מַקְבִּילֹת מַקְעֶנְגֶן הַלֻּלָאוֹת
דִי שְׁלַייפְלֶעך אִשָּׁה אַיין שְׁלַייפְלֶעך אַקְעֶנְגֶן אַנְדֶערֶן

חָדָא: יוְתַעֲבִיד חַמְשִׁין
פּוּרְפִּין דְּדַהַב וּתְלַבֵּף יַת
יְרִיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא
בְּפוּרְפָּיָא וְיֵהֵי מַשְׁכְּנָא
חָד: יז וְתַעֲבִיד יְרִיעָן
דְּמִעְזֵי לְפָרְסָא עַל
מַשְׁכְּנָא חֲדָא עַשְׂרֵי
יְרִיעָן תַּעֲבִיד יַתְהִין:
ח אוּרְכָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא
תְּלָתִין בְּאַמִּין וּפוּתְיָא
אַרְבַּע בְּאַמִּין דִּירִיעָתָא

יוְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קַרְסֵי זָהָב וְחִבַּרְתָּ
אֶת־הַיְרִיעֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ
בַּקְּרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:
יז וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל־
הַמִّשְׁכָּן עַשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת
תַּעֲשֶׂה אֹתָם: ח אֹרֶךְ | הַיְרִיעָה
הָאַחַת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע
בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאַחַת מִדָּה

תולדות אהרן

ועשית יריעת. סש: עשתי עשרה. סמהדרין כט: תרן טיריעה. שבת לח:

בעל הטורים

לוח השני: (ו) חמשים קרסים. כנגד ל׳ שערי כיור: תחש. בגימטריא שש גוים:

רשבים

(ו) וחברת. ע״י קרסיו ב׳ לולאות תחבר שתי המחברות. והיה המשכן אחד. עשר היריעות הקרוים משכן יהיה

רש״י

ארכו שלשים מן המזרח למערב שנאמר עשריס קרסיס לפאת נגב תימנה וכן לצפון וכל קרס אמה וחצי האמה הרי שלשים מן המזרח למערב רוחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו׳ וחמי קרסיס למקצעות הרי עשר וכמקומם אפרשם למקראות הללו נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן ואמה מכאן ואמה מכאן לעובי ראשי הקרסים שעוביים אמה נשתיירו י״ז אמה מ׳ לצפון וח׳ לדרום מכסות קומות הקרסים שבהן עשר נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות עשריס אמה לחוברת שלשים מהן לגג חלל ארכו ואמה כנגד עובי ראשי הקרסים שבמערב ואמה לכסות עובי העמודים שבמזרח אלא היו קרסים במזרח אלא ד׳ (ברש״י יש חמשה) עמודים שהמסך פרוס ותלוי בווין שבהן כמין וילון נשתיירו ח׳ אמות התלויין על אחורי המשכן שבמערב ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מצאתי בברייתא דמסכת מדות. אבל במסכת שבת (פ׳ הזורק) אין היריעות מכסות את עמודי המזרח וט׳ אמות תלויות אחורי המשכן והכתוב בפרשה זו מסייעינו ונתת את הפרוכת תחת הקרסים ואם כדברי הברייתא הזאת נמצאת פרוכת משוכה מן ש הקרסים ולמערב אמה: (ו) קרסי זהב. פירמיל״ם בלע״ז (שפאנגען) ומכניסין רשתן אחד בלולאות שבחוברת זו ורשתן אחד בלולאות שבחוברת זו ומחברן בהן: (ז) יריעות עזים. מגולה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוס אותן על היריעות התחתונות: (ח) שלשים באמה. שבשותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן לכסות ח׳ מהשתי אמות שנשארו מגולות המזרח וט׳ אמות תלויות אחורי המשכן והכתוב בפרשה זו מסייענ

אַחַת לְעַשְׂתִּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת׃
ט וְחִבַּרְתָּ אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד
וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְכָפַלְתָּ
אֶת־הַיְרִיעָה הַשִּׁשִּׁית אֶל־מוּל פְּנֵי
הָאֹהֶל׃ י וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עַל
שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאַחַת הַקִּיצֹנָה
בַּחֹבָרֶת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עַל שְׂפַת
הַיְרִיעָה הַחִבֻּרֶת הַשֵּׁנִית׃ יא וְעָשִׂיתָ
קַרְסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהֵבֵאתָ אֶת־
הַקְּרָסִים בַּלֻּלָאֹת וְחִבַּרְתָּ אֶת־
הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד׃ יב וְסָרַח הָעֹדֵף
בִּירִיעֹת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה

וחדא משחתא חדא
לחדא עשרי ירען׃
ט ותלפיף ית חמש ירען
לחוד ית שית ירען
לחוד ותעיף ית ירעתא
שתיתיתא לקבל אפי
משכנא׃ י ותעביד
חמשין ענובין על שיפתא
דירעתא חדא בסיטרא
דבית לופי וחמשין
ענובין על שיפתא
דירעתא דבית לופי
תנינא׃ יא ותעביד פורפין
דנחשא חמשין ותעיל
ית פורפיא בענובייא
ותלפיף ית משכנא
ויהי חד׃ יב וסירחא
דיתיר בירעת משכנא
פלגות ירעתא דיתירא
תריא וכפלת תת . סס: תלי טיריעה . סס׃

דשב"ם

עתה אחד׃ (מ) וכפלת את היריעה הששית. לומר חציו תולה למטה אל מול פני האהל וחצי׳ של אחרונה תסרח על אחורי המשכן יותר מיריעו׳ המשכן שתי אמות. ביצד עשר התחתונות כשנתחברו יחד ארכן מ׳ ורחבן עשרים ושמונה. והמשכן ארכו שלשים אמות כי לעשרים קרש שבצפון ועשרים שבדרום יש שלשים אמה וחצי הקרש אמה וחצי כשפירשה על המשכן ארכן לאורך המשכן שלשים אמה והרי עשר אמות תלויות אחורי המשכן ולצד צפון ולצד דרום מן העשרים

שפתי חכמים

הקרסים היו כתמלא היריעות כסוף של מחברת וכל מחברת נ"מ סיס רחבו כי אם עשרים אמות ומתה מכסין היריעות כ"מ אמות: ת כיון דכתיב תלי טיריעה וגו׳ תסרח על אחורי המשכן הפתה דומה לכלה לטוה המכוסה בלעיף על פניה: (יב) וסרח העדף ביריעת האהל. של יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים שקרויים אהל כמו שנא׳ כהן לאהל על המשכן וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג שמתיחות ומסוכות על התחתונות והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב שהחצי של יריעה אחת עשרים היתירה היה נכפל אל מול פני האהל נשארו שתי אמות רוחב של רוחב

בעלי הטורים

(מ) ששית. ג׳ כתורס טיריעה הששית ולויתי את ברכתי לכם בנגד הששית נזכות הסולמן שסיה במשכן נשלחה ברכה בכל העולם:

רש"י

(מ) וכפלת את היריעה הששית. העודפת כאלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי וכפול של ת המסך שכמוהה כנגד פני האהל. (יב) וסרח העדף ביריעת האהל. של יריעות המשכן: הן העליונות של עזים שקרויים אהל כמו שנא׳ כהן לאהל על המשכן וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג שמתיחות ומסוכות על התחתונות והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב שהחצי של יריעה אחת עשרים היתירה היה נכפל אל מול פני האהל נשארו שתי אמות רוחב של רוחב

פירוש לתורת אלהים

הַיְרִיעָה פוּן אַיין יְרִיעָה מֶדָה אַחַת אַיין קָאם לְעַשְׂתִּי צוּ אַלְע עֶלֶף יְרִיעוֹת׃ (ט) וְחִבַּרְתָּ אוּנְד דוּ זָאלְסְט בְּהֶעפְטִין אֶת חֲמֵשׁ דִי פִינְף יְרִיעוֹת לְבַד בַּזוּנְדֶער זָאך שֵׁשׁ אוּנְד דִי זֶעקְס יְרִיעוֹת לְבַד בַּזוּנְדֶער וְכָפַלְתָּ אוּנְד דוּ זָאלְסְט צוּ נוּיף לֵייגֶן אֶת הַיְרִיעָה דִי הָאלְב פוּן דֶער זֶעקְסְטֶער יְרִיעָה זִיא זָאל קוֹמֶען אֶל מוּל צוּ קֶענֶען פְּנֵי הָאוֹהֶל דָאס פָּנִים פוּן דֶעם נִיצֶעלְט כְּלוֹמַר אֵין מִזְרָח זַייט פוּן דֶעם מִשְׁכָּן, וְוָארוּם מִזְרָח וּוערְט גֶערוּפֶין פָּנִים׃ (י) וְעָשִׂיתָ אוּנְד דוּ זָאלְסְט מַאכֶין חֲמִשִּׁים פוּפְּצִיג שְׁלַייפְלָאךְ עַל שְׂפַת אוֹיף דֶעם בְּרֶעגֶ פוּן דֶער אַיינֶער יְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה דִי עֶקְסְטֶע בַּחוּבֶרֶת בֵּיי דֶעם בְּהֶעפְטוּנְג פוּן דִי פִינְף יְרִיעוֹת חֲמִשִּׁים אוּנְד פוּפְּצִיג שְׁלַייפְלָאךְ עַל שְׂפַת אוֹף דֶעם בְּרֶעגֶ פוּן דֶער יְרִיעָה הַחִבֻּרֶת פוּן דֶעם אַנְדֶערֶין בְּהֶעפְטוּנְג כְּלוֹמַר פוּן דִי זֶעקְס יְרִיעוֹת׃ (יא) וְעָשִׂיתָ אוּנְד דוּ זָאלְסְט מַאכֶין קַרְסֵי נְחֹשֶׁת פוּן קוּפֶּער וְהֵבֵאתָ אוּנְד זָאלְסְט אַרֵיין בְּרֶייגֶנֶען אֶת הַקְּרָסִים דִיא הָעקְלָאךְ בַּלֻּלָאֹת אֵין דִי שְׁלַייפְלָאךְ וְחִבַּרְתָּ אוּנְד דוּ זָאלְסְט בְּהֶעפְטֶין אֶת הָאוֹהֶל דֶעם נִיצֶעלְט כְּלוֹמַר דִיא עֶלֶף יְרִיעוֹת וְהָיָה וּוועט זַיין דִיא עֶלֶף יְרִיעוֹת גְּלַייךְ וִוי אַיינֶם׃ (יב) וְסָרַח אוּנְד דָאס אִיבֶּערִיגֶע בִּירִיעוֹת פוּן דִי יְרִיעוֹת פוּן

תִּסְרַחְעַל אֲחוֹרֵי מַשְׁכְּנָא: הָעֲדֶפֶת תִּסְרַח עַל אַחֹרֵי הַמִּשְׁכָּן:

יום ו כרי לחשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחר תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה

יג וְאַמְתָא מִכָּא וְאַמְתָא מִכָּא בְּדֵיתִיר בְּאוֹרְכָּא יְרִיעָתָא דְּמַשְׁכְּנָא יְהֵי סְרִיחַ עַל סִיטְרֵי מַשְׁכְּנָא מִכָּא וּמִכָּא לְכַסְיוּתֵיהּ: יד וְתַעֲבִיד חוּפָּאָה לְמַשְׁכְּנָא דְּמַשְׁכֵּי דְּדִכְרֵי מְסַמְּקֵי וְחוּפָּאָה דְּמַשְׁכֵּי סַסְגּוֹנָא מִלְּעֵילָא: טו וְתַעֲבִיד יַת דַּפֵּיא

יג וְהָאַמָּה מִזֶּה וְהָאַמָּה מִזֶּה בָּעֹדֶף בְּאֹרֶךְ יְרִיעַת הָאֹהֶל יִהְיֶה סָרוּחַ עַל־צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסֹּתוֹ: יד וְעָשִׂיתָ מִכְסֶה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וּמִכְסֵה עֹרֹת תְּחָשִׁים מִלְּמַעְלָה: רביעי פ טו וְעָשִׂיתָ אֶת־

תו"א והאמה מזה . פס : ועשית לח . יומא עב :

בעל הטורים

(יג) באורך . ג' כמסורה דין ואידך ויש כגדלו באורך דליותיה . בארך תפיס יפותה קלין פי' בארך תפיס המשכן שנא' כו באורך יריעות האהל יפותה קלין שנתפתה הקב"ה ונתלצה לישראל וכפר להם על עון העגל ונתייפה ישראל ונתגדל על כל שהגרה שכינתו בשוה ליריעות התחתונות וי"ב הנותרות העשר מהן הלויות אחורי המשכן בשוה ליריעות התחתונות והצי היריעה העורפת שהן שתי אמות יותר מן התחתונות . ובשפירש רחבן שהוא שלשים אמה (לאחר שנתחברו) אז כל רחבו של המשכן מהן עשר אמות . ועשר אמות תליות לצד צפון וכן לצד דרום ונמצאו עודפת אמה מכאן ואמה מכאן על התחתונות שהן נגררות ט' מכאן ומכאן ואלו י' . וזהו שנכתוב והאמה מזה והאמה מזה וגו' : (יג) על צדי המשכן . לכסות האמה שבן הארנים עד הקרקע . שהרי גובה הקרשים עשר אמות עם הארנים : (יד) ומכסה ערת תחשים מלמעלה . מלמעלה של עורות אילים וכן פשוטו משמע . ויש מפרשים

רש"י

התחתונות : תסרח על אחרי המשכן . לכסות שתי אמות שהיו א מגולות בקרסים : (יג) והאמה מזה והאמה מזה . לצפון ולדרום : בעדף באורך יריעות האהל . שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות : יהיה סרוח על צדי המשכן . לצפון ולדרום כמו שפירשתי למעלה . למדה תורה דרך ארץ שיהא אדם חס על היפה : אחורי המשכן . הוא לד מערבי לפי שהפתח במזרח שהן פנין וצפון ודרום קרויין לדדין לימין ולשמאל : (יד) מכסה לאהל . לאותו גג של יריעות עזים עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים ב ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג מרכן ל' ורחבן י' אלו דברי רבי נחמיה ולדברי רבי יהודה מכסה אחד היה אלו של עורות אילים מאדמים ואלו של עורות תחשים : (טו) ועשית את

שפתי חכמים

נמצא שחציה האחר חסרו על פני המשכן : א לאו דוקא מגולים בקרסים שהרי אמה אחת נכנס באדנים אלא ר"ל שתי אמות שהיו מגולות אמה של קרסים ואמה של אדנים וא"ל נמי דהא דפירש"י שתי אמות היינו אליבא דברייתא דמסכת מדות אבל אליבא דגמרא דמסכת שבת לא היו מגולות למעבר אלא אמה של אדנים ואליבא דר"ע יריעות העזים מכסות גם האדנים ואליבא דמסכת שבת לריכים אנו נמי לומר שהיה אמה של יריעות הללו מכסות האמה של העמודים ושתי אמות היו נכפלים על מסך פתח האהל אי נמי שהיה אמה אחת כפול על מסך פתח האהל ואמה א' היה סרוח על אחורי המשכן ומונח ומוסכב על הארץ וק"ל : ב כלו' על הגג ולא על הדפנות ומלינו נמי שהי"ל יריעות עזים נקראו אהל כדכתיב ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן :

רש"י

(טו) ועשית את הקרשים למשכן וגו' . מפיקן היו הקרסים יעקב אבינו נטע אותם וכשבא שירד למצרים אמר לבניו בני עתידים אתם להגאל מכאן והקב"ה עתיד לומר לכם משאתם נגאלין שתעשו לו משכן אלא עמדו ונעשו ארזים כשבא שיאמר לכם לעשות משכן והארזים מגיעין לכם מיד עשו כשם שאמר להם אביהם ועמדו ונעשו ארזים . אמרו רבותינו הבנים התיכון ירד כיד יעקב אבינו למצרים שהיה משמש מן הקלס אל הקלס והארזים אמרו שירים הוא שדוד אמר מי ירננו כל עצי יער . אין אלא אדם שירה . שנאמר אז ישיר . אימתי כשנעשה המשכן ואמר הקב"ה למשה ועשית את הקרשים (כה') . היה לו לומר ועשית קרשים אלא נכתב הקרשים כה' אלא הוא ה' הידוע) . אותם הקרשים שהתקין להם אביהם :

ענין המשכן

פירוש לתורת אלהים

דְּעַם גִּיצְעֶלְט חֲצִי דִי הַאלְבָּע יְרִיעָה הָעוֹרֶפֶת וְוָאס זִיא בְּלֵייבְט אִיבֶּער תִּסְרַח זָאל זִיךְ נָאךְ שְׁלָעפֶּין עַל אוֹיף אִינְטֶער דָעם מִשְׁכָּן בְּלוֹטֶר אִין מַעֲרָב זַייט: (יג) וְהָאַמָּה אוּנ אַיין אַייל פוּן דָער זַייט אִין דְרוֹס זַייט וְהָאַמָּה אוּנ אַיין אַייל פוּן דָער זַייט אִין צָפוֹן זַייט בְּעוֹדֵף וְוָאס אִין מָער בְּאוֹרֶךְ אִין דָער לַייגְנ פוּן דִי יְרִיעוֹת יִהְיֶה זָאל זִיךְ נָאר שְׁלָעפֶּין עַל אוֹיף דִיא זַייטֶן פוּן דָעם מִשְׁכָּן מִזֶּה פוּן דָער זַייט וּמִזֶּה אוּנ פוּן דָער זַייט בְּלוֹטֶר אִין צָפוֹן אוּנ אִין דְרוֹס לְכַסֹּתוֹ צוּ צוּדֶעקֶן דָעם מִשְׁכָּן: (יד) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכֶּן מִכְסֶה אֲדֶעק וֶאוֹהֶל פוּן צוֹם גִּיצְעֶלְט עוֹרוֹת פָּעל פוּן וִוידֶער מְאָדָּמִים רוֹיט גֶעפַארְבְּט וּמִכְסֵה אוּנ נָאךְ אֲדֶעק עוֹרוֹת תְּחָשִׁים פָּעל פוּן תְּחָשִׁים מִלְּמַעְלָה פוּן אוֹיבֶּן: (טו) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכֶּן אֶת הַקְּרָשִׁים

הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים
עֹמְדִים: טז עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקָּרֶשׁ
וְאַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה רֹחַב הַקָּרֶשׁ
הָאֶחָד: יז שְׁתֵּי יָדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד
מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ כֵּן
תַּעֲשֶׂה לְכָל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:
יח וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן
עֶשְׂרִים קֶרֶשׁ לִפְאַת נֶגְבָּה תֵּימָנָה:

למשכנא דאעי שיטין קיימין: טז עשר אמין אורכא דדפא ואמתא ופלגות אמתא פותיא דדפא חד: יז תרין צירין לדפא חד משלבין חד לקביל חד כן תעביד לכל דפי משכנא: יח ותעביד ית דפיא למשכנא עשרין דפין לרוח עיבר דרומא:

תולדות אהרן

עצי שטים. סוכה מה: עבר לפנים מסך מ מדיים לא בטורים עד:

רשב"ם

כך במסכת שבת: (טו) עצי שטים עומדים. זקופים נותנים אותה ולא שובבים: (יז) שתי ידות לקרש האחד. חרוצים היו הקרשים באמצעותן להניח שתי ידות בהן: משלבות. הידות זה בנגד זה. וכל סביב הידות היה הקרש חרוץ מכל צד כדי שיכנסו הידות של

שפתי חכמים

ג ומפני שהקרשים היו מיוחדים מתחלה לקרשים בנה הקרשים בסם קרשים וכתב הקרשים בס"ת מיוחד במקום הקרשים: ד' סהן לד הפנימי ולד חיצוני בשוכין ופלד של רחב הקרש מלד אחד: ה' כלומר המרחי הידות שהם מג' רוחותיו ולא על מרחי הקרשים ויהיה אחד מלד אחתה שב מל הידות לא על הקרשים: ו' וא"כ

הבנלי בפיוט שלו שם מטע מזוהדים קורות כתיבו חרזים. שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. מישמעני"ם כלומר (מוישרעטנד שטעהנד) שיהא חורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים להיות רוחב הקרשים לנוכח הכתלים קרש על קרש: (טו) עשר אמות ארך הקרש. למדנו נבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רחב. למדנו חרבו של משכן לכ' קרשים שהיו בצפון ובדרום מן המזרח למערב ל' אמה: (יז) שתי ידות לקרש האחד. היה חורך את הקרש מלמטה בחמצעו בגובה אמה ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן והן הן הידות והחריץ חצי רוחב הקרש בחמצע (ר"ל קרש נקרא מה שנאחר לאחר שחרץ מכאן ומכאן. ואז נשאר רוחב אמה. נמצא הצי רוחב הקרש שבאמצע הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י בהדיא בסרק הזורק ג"ם שהחריץ בחמצע רחב חצי אמה. והיה חורך רביעית אמה בצד אחד. וכל יד היה רוחב רביעית אמה. וכן כל שפת אחד היה רוחב רביעית אמה. ודוק היטב. ואז שרה תלונת הרמב"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכנים בחדנים שהיו חלולים והחדנים נכנסו אמה ויושבים רוחפים מ' זה אצל זה וידות הקרש הנכנסים בחלל החדנים חרוצות משלשה ד' לדיהן רוחב החריץ כשוני שפת החדנים שיכסה הקרש את כל רחב החדנים שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כשוני שפת שני החדנים שיפסיקו ביניהם וזהו שנאחר ויהיו תוחמים מלמטה שיחרוץ את נמצא ריוח בין קרש לקרש זה אצל זה: משלבות. עשויות כמין שליבות סולם מובדלות זו מזו ומשופין רחשיהם לידי הידות כדי שיתחברו הקרשים זה אצל זה: משלבות. אשה אל אחותה. מכוונות זו כנגד זו שיהיו מרוצים ליכנס בתוך חלל החדנים כשליבה הנכנסת בנקב בתוך שמודי הסולם: אשה אל אחותה. מכוונות זו כנגד זו שיהיו מרוצים שויס זו כמדת זו ה כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים ויו משוכה לצד ו' חוץ בשוני הקרש שהוא אמה ותרגום של ידות לירין לפי שלומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתן: (יח) לפאת נגבה תימנה. מין פאה

בעל הטורים

בתוכה וזהו וייף בגדלו בתוך שבתייפה ונתבלל בתוך במשכן שכתוב בו בתוכך: (טו) למשכן עצי שטים עמדים. בגימטריא לכפר למעשה שטים. כ"ל פעמים שטים בפרשה (חוץ לשולחן ודשייה דלריבי לעופים) כנגד כ"ל חלק שנעלו בשטים: מ"מ קרשים כנגד מ"מ נביאים ומ"מ משמרות כהונה ולוים: ויהי ז' בריחים כנגד ז' זורות מאברהם עד משה ובשבח רועים:

רש"י

הקרשים. הל"ל ועשית קרשים כמו שנא' בכל דבר ודבר מהו הקרשים מחותן המומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו נטע ארזים במצרי' וכשמת צוה לבניו להעלותם עמהם כשיעלו ממצרים ואמר להם שעתיד הקב"ה לעיות אוהן לעשות משכן במדבר מעצי שטים ראו שיהיו מזומנים ב בידכם הוא שיסל

רש"ש

(טו) עצי שטים עומדים. ד"א עומדים שהן עומדים לעולם ועדיין הם קיימים תנגדים:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טו) עצי שטים עומדים. פשטיה שלא תקח מן הנפולים והנקצצין מימים רבים שכבר נרקבו אלא מן העומדים בקומתם.

פירוש לתורת אלהים

דיא בְּרֶעטער צום מִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים פון טָעגען האלץ עומדים זיי זאלין שטיין בְּלוטר ניט עם זאל לייגען איינם אפין אנדערען נאר זיי זאלין זיין אויף גישטעלט: (טו) עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ דיא לייגג פון דעם בְּרֶעטער וְאַמָּה וחצי אמה אייל מיט אהאלב אייל רוחב די בְּרֶעטער: (יז) שְׁתֵּי יָדוֹת צוויי צאפפינם לקרש צו איין בְּרֶעטער משולבות גישלייפעלט אשה איינע צו אנאנדער כלומר ביידע צאפפינם זאלין זיין גלייך בֵּן תַּעֲשֶׂה אזוי זאלסטו טאהן לכל צו אלע בְּרֶעטער פון דעם משכן: (יח) וְעָשִׂיתָ אונד זאלסט מאכין אֶת הַקְּרָשִׁים די בְּרֶעטער צום משכן עֶשְׂרִים קֶרֶשׁ צוואנציג בְּרֶעטער לִפְאַת צו דרום זייט:

יט וְאַרְבָּעִים אַדְנֵי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה
תַּחַת עֶשְׂרִים הַקֶּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו
וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד
לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו׃ כ וּלְצֶלַע הַמִּשְׁכָּן
הַשֵּׁנִית לִפְאַת צָפוֹן עֶשְׂרִים קָרֶשׁ׃
כא וְאַרְבָּעִים אַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד׃
כב וּלְיַרְכְּתֵי הַמִّשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה
שִׁשָּׁה קְרָשִׁים׃ כג וּשְׁנֵי קְרָשִׁים
תַּעֲשֶׂה לִמְקֻצֹעֹת הַמִּשְׁכָּן בַּיַּרְכָתָיִם׃
כד וְיִהְיוּ תֹאֲמִם מִלְּמַטָּה וְיַחְדָּו יִהְיוּ

יט וְאַרְבְּעִין סַמְכִין דְּכַסַּף תַּעֲבִיד תְּחוֹת עֶשְׂרִין דַּפִּין תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד לְתַרְתֵּין צִירוֹהִי וּתְרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד לְתַרְתֵּין צִירוֹהִי׃ כ וְלִסְטַר מַשְׁכְּנָא תִּנְיָנָא לְרוּחַ צִיפּוּנָא עֶשְׂרִין דַּפִּין׃ כא וְאַרְבְּעִין סַמְכֵיהוֹן דְּכַסַּף תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד וּתְרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד׃ כב וּלְסֵיפֵי מַשְׁכְּנָא מַעַרְבָא תַּעֲבִיד שִׁתָּא דַּפִּין׃ כג וּתְרֵין דַּפִּין תַּעֲבִיד לְזָוֵית מַשְׁכְּנָא בְּסוֹפֵיהוֹן׃ כד וַיְהוֹן מְכַוְּנִין מִלְּרַע וְכַחֲדָא

תו"א ולירכתי . שכפ לח : ושני קרשים . עם : יהיו תמים . עם :

בעל הטורים

(כד) ויחדו . ג' במסורה הכל וחכירו בויקהל ולידך ויחדו כלם יכליון לומר שהיו הקרשים כלים זה עם זה שלא

רשב"ם

כל קרש וקרש בתוך שני אדנים שתחת הקרש האחר. וגם האדנים היו חלולים להכניס בהן הידות: (כב) ולירכתי המשכן תעשה ששה קרשים. שהן תשע אמות מצפון לרוחבו נשאר חצי אמה בקרן מערבית אצל הצפון מכאן ואצל הרוחב מכאן ובאין שני הקרשים של מקצעות שהן אמה וחצי וממלאים

רש"י

זו לשון מקצוע אלא כל הרוח קרוי פאה כתרגומו לרוח עיבר דרומא: (כב) ולירכתי. לשון סוף כתרגומו ולסיפי. ולפי שהפתח במזרח קרוי פנים והמערב אחוריים וזהו סוף שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים.

הרי ט' אמות רוחב: (כג) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע לפונית מערבית ואחד למערבית דרומית כל שמונה קרשים כסדר אחד הן. אלא שאלו השתים אינן בתחלת המשכן אלא הני אמה מזו והני אמה מזו נראות בתחלת המשכן להשלים רחבו לעשר ז' והאמה מזה ואמה מזה כאות כנגד אמות עובי קרשי המשכן הצפון והדרום כדי שיהא המקצוע' מכוון שוה: (כד) ויהיו תאמים מלמטה. כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה אלא יפסיק עובי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקן זו מזו כמו שפירשתי שיהיו לירי הידות חרוצים מלדיהן שיהא רוחב הקרש עובי שפת שני האדנים ביניהם לכסות את שפת האדן וכן הקרש שאצלו ומצלו תואמים זה לזה וקרש המקצוע שבסדר המערב חרוץ לרחבו בעביו כנגד חרין של לד קרש הצפוני כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדו יהיו

שפתי חכמים

לא היה יכול לכוון הקרשים ימין אלא עומדים כשפוע: ז' דיליפין מבית עולמים שהיה רחבו כשלים אחרכו לאחרכו היה ס' אמות ורחבו כ' אמות ה"נ במשכן רחבו כשלים אחרכו ואחרכו היה ל': ח ואע"ג דכל הקרשים היו מחוברים מג' לזיגן מ"מ שם היה

פירוש לתורת אלהים

(יט) וְאַרְבְּעִים אוּנְ פָּעְרְצִיג זִילְבֶּערְנֶע שְׁוֶעלִין תַּעֲשֶׂה זָאלְסְטוּ מַאכִין תַּחַת אוּנְטֶער דִיא צְוָואנְצִיג בְּרֶעטֶער שְׁנֵי אֲדָנִים צְוֵוִיי שְׁוֶעלִין תַּחַת אוּנְטֶער אֵיין בְּרֶעט שְׁנֵי אֲדָנִים צְוֵוִיי שְׁוֶעלִין תַּחַת אוּנְטֶער אֵיין בְּרֶעט לִשְׁתֵּי יָדֹתָיו שְׁנֵי אוּנְ צְוֵוִיי שְׁוֶעלִין אוּנְטֶער אֵיין בְּרֶעט לִשְׁתֵּי צוּ צְוֵוִיי יָדוֹתָיו וַיְינָע צַאפְּנִים׃ (כ) וּלְצֶלַע אוּנְ צוּ דִי אַנְדֶערְע זַייט פּוּן דֶעם מִשְׁכָּן לִפְאַת צוּ דֶער זַייט פּוּן עֶשְׂרִים קָרֶשׁ צְוָואנְצִיג בְּרֶעטֶער׃ (כא) וְאַרְבָּעִים אוּנְ פָּעְרְצִיג אַדְנֵיהֶם כֶּסֶף זַייעֶרְע זִילְבֶּערְנֶע שְׁוֶעלִין שְׁנֵי צְוֵוייא שְׁוֶעלִין תַּחַת אוּנְטֶער אַיין בְּרֶעט שְׁנֵי אֲדָנִים אוּנְ צְוֵוִיי שְׁוֶעלִין תַּחַת אוּנְטֶער אַיין בְּרֶעט׃ (כב) וּלְיַרְכְּתֵי אוּנְ צוּ דֶער זַייט הַמִּשְׁכָּן יָמָּה פּוּן דֶעם מִשְׁכָּן יָמָּה אֵין אוּנְ צוּ דֶער זַייט הַמִּשְׁכָּן מַעֲרָב זַייט תַּעֲשֶׂה זָאלְסְטוּ מַאכִין שִׁשָּׁה זֶעקְס בְּרֶעטֶער׃ (כג) וּשְׁנֵי קְרָשִׁים אוּנְ צְוֵוִיי בְּרֶעטֶער זָאלְסְטוּ מַאכִין לִמְקֻצֹעֹת צוּ דִיא וֶוינְקוֹל פּוּן דֶעם מִשְׁכָּן בַּיַּרְכָתָיִם אֵין דִיא זַייטֶן׃ (כד) וְיִהְיוּ אוּנְ זַייא

תַּמִּים עַל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטַּבַּעַת
הָאֶחָת כֵּן יִהְיֶה לִשְׁנֵיהֶם לִשְׁנֵי
הַמִּקְצֹעֹת יִהְיוּ׃ בה וְהָיוּ שְׁמֹנֶה
קְרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עָשָׂר
אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ
הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ
הָאֶחָד׃ כו וְעָשִׂיתָ בְרִיחִם עֲצֵי שִׁטִּים

יְהוֹן מְכַוְּנִין עַל רֵישֵׁיהּ לְעִזְקְתָא חֲדָא כֵּן יְהֵי לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְוֵין זָוְיָן יְהוֹן׃ בה וִיהוֹן תְּמַנְיָא דַּפִּין וְסַמְכֵיהוֹן דְּכַסַף שִׁתָּא עֲשַׂר סַמְכִין תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חָד וּתְרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חָד׃ כו וְתַעֲבִיד עֲבָרֵי

בעל הטורים

היו זה נכנס וזה יולא ל"ג ר"מ ל"מ"ד שהיו כלים עד כאלכע וזהו ויחדו כלם יכליון שהיו כלים והולכין :

רשב"ם

אחת לצד צפון חצי אמה והאמה מן הקרש ממלא ומשוה המשכן ומכסה את עובי הקרש צפוני . וכן אמה קרש השני מכסה עובי קרש דרומי . תמצא האויר שבתוך המשכן עשר אמות רוחב ופגם של מקצעות מכוסה ושוה מכאן ומכאן מרובע לעמודי זויות המשכן מבחוץ : (כו) בריחים וגו' חמשה . חמשה טבעות בכל קרש מבחוץ זה תחת זה להכניס בהן הבריחים מלבד הברית התיכון שבתוך הקרשים שהיו נקובים כולם להכניס הברית התיכון בתוכם בתוך חלל הקרשים הרי הארנים מלמטה והבריחים החיצונים ובריח התיכון . הרי חוזק התיכון בתיבה בתוך חלל נקבי הקרשים גדול . לפי פשוטו של מקרא שלשה בריחים תיכונים היו א' בצפון ואחד ברדום וא' במערב מן הקצה אל הקצה . מקצה כותל צפוני לקצהו השני ובן ברדום וכן במערב וע"י המקצעות נתחבר כל המשכן כל שלש כותליו יחד' שהרי בריחי חצפון והרדום נכנסו גם במקצעות שהרי אמה מן המקצוע מכסה עובי קרש של מקצוע השני והרי קבועים ראשי הבריחים של צפון ורדום במקצועות . ולפי דברי רבותינו ברית התיכון מתעגל בתוך שלשה הכתלים מן הקצה אל

שפתי חכמים

רק לנוי שיהיו שעתי הלדנים ושפתי הקרסים שוים אבל כאלו הקרסים מייב לעשותם כרחבן משום שי' ויהיו תואמים מלמעלה . הרל"ם : ט ר"ל אם היה טבעת קטנ כאחד מן הקרסים שמחבריס הקרסים והטבעות ביחד . (נח"י) לאפוקי הטבעות המוזכרים בסוף הפרשה שהבריחים נכנסים בהן היו קטנות כדאיתא בסבת דף ל"ח : י פירוש דאמה נגו ואמה מזו באות כנגד עובי הקרש הצפון והדרום אלכך היה טבעת באוץ עובי הקרש מבצפון ומבדרום ונכנס בתוך הקרש המונע שבסדר המערב : ב מדלכתיב יהיה יתירא על כרחך כן יהיה לשניהם דבוד לעצמו . ור"ל כמו שבל הקרסים היו תרוצים למעל' כרחבן שני תרוצים מפני הטבעות כן יהיה לשניהם לקרס שבסוף לד צפון והקרס המערבי הדבוק לו וכן לשני המקצעות שהם מקצוע לפונית מערבית ומקצוע לדרומית מערבית וכזה יהיו כל הקרסים קשורים זה בזה : ל פי' חוזק את הקרש מלמעה באופן זה שהיה רביע הקרש מבאן ורביע הקרש מבאן והחריץ היה בדי חצי הקרש באמצע דאל"כ לא יעמוד אבל כלום מבל רוחב הקרש ונאי

רש"י

תמים . כמו תאומים : על ראשו . של' קרש : אל הטבעת האחת . כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה כרחבו שני חרילין בשני לדיו כמו עובי טבעת ומכניסו בטבעת אחת נמצא מתאים לקרש שבאצל . אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן אם מטולטלות וכקרש שבמקצוע היתה טבעת בעובי הקרש (גרשה כי מלות הדרומי והצפוני אלמעה קאי . ורולה לומר שהדרומי והצפוני ורחב קרש כו' נכנס לתוכו ומה שכתב היתה טבעת בעובי הקרש ר"ל בעובי קרש המערבי ודוק) הדרומי והצפוני ורחב קרש המקליע שבצדד מערב נכנס לתוכו נמצאו שני שני הכתלים מחוברים : בן יהיה לשניהם . לשני הקרסים שבמקצוע לקרש שבסוף צפון ולקרש ב המערבי וכן לשני המקצועות : (נה) והיו שמנה קרשים . הן האמורות למעלה תעשה שבה קרשים ושני קרשים תעשה למקצעות נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי . כך שנויה במסנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן . היה עושה את הלדנים מלולים וחורץ את הקרש מלמעה רביע מבאן ורביע מבאן והחריץ חציו באמצע ל ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין . (ולי נראה שהגרסא כמין שני הוזקין) כמין שני שליבות סולם המובדלת זו מזו ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם והוא לשון משלבות עשויות כמין שליבה ומכניסן לתוך שני לדנים שבאחר שני לדנים וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מבאן ואצבע מבאן ונותנן לתוך טבעת אחת של זהב כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה שבאחר ויהיו תואמים מלמעה וגו' כך היא המשנה והפי' שלה הלעתי למעלה בסדר המקראות : (כו) בריחים . כתרגומו עברין ובלע"ז אספרי"ם

פירוש לתורת אלהים

וְאַלִּין זַיִן הוּאַמִּים וְוִי אַצְוִוילוּנְג מְלַמְּטָה פּוּן אוּנְטֶען וְהֶרָו אוּנְ וְאַלִּין זַיִן בַּוַאמֶען עַל רֹאשׁוֹ בֵּיא דֶעם שְׁפִּיץ אֶל הַטַּבַּעַת צוּ דִיא אֵיינְע רִינְג כְּלוֹמֶר בֵּיא דֶעם שְׁפִּיץ פּוּן דִיא בְּרֶעטֶער זְעֶען גֵיוֹעֶן אוֹיף צְוְוֵיי בְּרֶעטֶער אַרֵינְג מָען הָאט אַרוּם גֶעגוּמֶען מִיט אִיר צְוְוֵיי בְּרֶעטֶער כֵּן יִהְיֶה אַזוֹי זָאל זַיִן לִשְׁנֵיהֶם צוּ צְוְוֵיי בְּרֶעטֶער לִשְׁנֵי הַמִּקְצֹעוֹת צוּ צְוְוֵיי וְוֵינְקֶלֶען יִהְיוּ זְאַלִּין זַיִא זַיִן׃ (כה) וְהָיוּ אוּנְ וִי זְאַלִּין זַיִן שְׁמוֹנָה אַבְט בְּרֶעטֶער וְאַרְנֵיהֶם אוּנְ זַיֶיעֶרֶע שְׁוֶועֶלֶען פּוּן זִילְבֶּער שִׁשָּׁה עָשָׂר זְעכְצִין שְׁוֶועֶלֶין שְׁנֵי אֲדָנִים צְוְוֵיי שְׁוֶועֶלֶין תַּחַת אוּנְטֶער אַיִן בְּרֶעט וּשְׁנֵי אֲדָנִים אוּנְ צְוְוֵיי שְׁוֶועֶלֶין תַּחַת אוּנְטֶער אַיִן בְּרֶעט׃ (כו) וְעָשִׂיתָ אוּנְ דוּ זָאלְסְט מַאכֶין בְּרִיחִים רִינְגֶלֶען עֲצֵי שִׁטִּים פּוּן טֶענֶען הָאלְץ חֲמִשָּׁה פִּינְף

חֲמִשָּׁה לְקַרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן
הָאֶחָד׃ כז וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם לְקַרְשֵׁי
צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וַחֲמִשָּׁה
בְרִיחִם לְקַרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן
לַיָּרְכָתַיִם יָמָּה׃ כח וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן
בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבְּרֹחַ מִן־הַקָּצֶה
אֶל־הַקָּצֶה׃ כט וְאֶת־הַקְּרָשִׁים
תְּצַפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבְּעֹתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה
זָהָב בָּתִּים לַבְּרִיחִם וְצִפִּיתָ אֶת־

אונקלוס

רְאָעֵי שִׁיטִין חַמְשָׁא לְדַפֵּי
סְטַר מַשְׁכְּנָא חָד׃
כז וְחַמְשָׁא עֲבָרִין לְדַפֵּי
סְטַר מַשְׁכְּנָא תִּנְיָנָא
וְחַמְשָׁא עֲבָרִין לְדַפֵּי
סְטַר מַשְׁכְּנָא לְסוֹפְהוֹן
מַעַרְבָּא׃ כח וְעַבְרָא
מְצִיעָאָה בְּגוֹ דַפָּיָא
מֵעֵבַר מִן סְיָפֵי לְסְיָפֵי׃
כט וְיַת דַּפָּיָא תְּחַפֵּי דַּהֲבָא
וְיַת עִיזְקָתְהוֹן תַּעְבֵּיד
דַּהֲבָא אַתְרָא לְעַבְרַיָּא
תו"א והכריח . סס׃

בעל הטורים

(כח) והכריח התיכון . הוא דוד שמכריח הע"ל מן הקלה׃

רש"י

(קווערינגעל): חמשה לקרשי צלע המשכן. חלו ה' ג' הן חלא שהכריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות זה מכריח עד חצי הכותל וזה מכריח עד חצי הכותל זה נכנס בטבעת מלד זה וזה נכנס בטבעת מלד זה עד שמגיעין זה לזה כמלא שעליון ותחתון שויס שהן חרבע אכל החמלעי חרכו כנגד כל הכותל ומכריח מקלה הכותל ועד קלהו כגאמר והכריח התיכון וגו' מכריח מן הקלה אל הקלה שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן שתי טבעות לכל קרש משולשים כתוך עשר אמות של גיבה הקרש חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה וחלק אחד מן התחתונה ולמטה וכל חלק הוא רביע אורך הקרש ושני חלקים כין טבעת לטבעת מ״ט כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו אכל לכריח התיכון אין טבעות אלא הקרשים נקוכין כעוכין והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה וזהו שנאמר כתוך הקרשים הכריחים העליונים והתחתונים שבצפון ובמערב אורך כל אחת ט"ו אמה והתיכון חרכי ל' אמה וזהו מן הקלה אל הקלה מן המזרח ועד המערב וה' כריחים שבמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות והתיכון חרכו י"כ כנגד רוחב ח' קרשים כך היא מפורשת כמלאכת המשכן (שבת לח): (כט) בתים לבריחם. הטבעות שתעשה כהן יהיו כתים להכניס כהן הכריחים: וצפית את

פירוש לתורת אלהים

קַרְשֵׁי צוּ דִיא בְּרֶעטֶער צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד צוּ אֵיין זַייט פּוּן דֶעם מִשְׁכָּן׃ (כז) וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִים אוּנְד פִּינְף רִינְגְלֶען לְקַרְשֵׁי צוּ דִי בְּרֶעטֶער צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית צוּ דֶער אַנְדֶערֶער זַייט פּוּן דֶעם מִשְׁכָּן וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִים אוּנְד פִּינְף רִינְגְלֶען לְקַרְשֵׁי צוּ דִי בְּרֶעטֶער צֶלַע הַמִּשְׁכָּן וְוָאס אִין דִי זַייט פּוּן דֶעם מִשְׁכָּן יָמָּה אִין מַעֲרָב זַייט׃ (כח) וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים זָאל פַאדְרִינְגְלֶען אִין דִי בְּרֶעטֶער בְּלוּטֶער קֵיטֶן זָאל מַאכֶן לֶעכֶער אִין דֶער גַרֶעב פּוּן דִי בְּרֶעטֶער אוּנְד קֵיטֶן זָאל אַרֵיין טָאהֶן דֶעם רִינְגֶעל מִבְּרִיחַ עַר זָאל פַאדְרִינְגְלֶען בֵּין הַקָּצֶה פּוּן אֵיין עֶק אֶל הַקָּצֶה צוּם אַנְדֶערֶן עֶק׃ (כט) וְאֶת הַקְּרָשִׁים אוּנְד דִי בְּרֶעטֶער תְּצַפֶּה זָהָב וְאַלְקֶטוּ בְּדָעקֶן מִיט גָאלְד וְאֶת טַבְּעֹתֵיהֶם מַאכֶן פּוּן גָאלְד בָּתִּים הֵיזֶער רִינְגֶען צוּ הַבְּרִיחִים וְאַלְקֶטוּ מַאכֶן פּוּן גָאלְד בָּתִּים הֵיזֶער רִינְגֶען תַּעֲשֶׂת זָהָב וְאַלְקֶטוּ בְּדָעקֶן אֶת דִי רִינְגְלֶען בְּלוּטֶער קֵיטֶן זָאל אַרֵיין טָאהֶן דִי רִינְגְלֶען אִין דִיא רִינְגֶען וְצִפִּיתָ אוּנְד זָאלְקֶט בְּדָעקֶן אֶת

הבריחים

שפתי חכמים

ועשה לו שתי ידות כמין כ' חוקים דאמר רא"ם: מ והא דלקחו התיכון הזה שכו היו משולשים לא התיכון שמרחם הקרש עד הכריח כמכריח ראשון עד השני לו ומכריח השני עד הנ' כמשלישי עד סוף הקרש שיהיה נחלק לד' חלקים הוא משני שהשני לדדיו של כריח העליון אלד אחד הוא מרחם הקרש עד הכריח הראשון והלד השני מכריח ההוא עד כריח התיכון הם חלקים שויס מכ' לדדיו והחלקים הם נקראים של כריח העליון וכן הכריח התיכון מכ' לדדיו עד כריח התחתון והעליון הם שויס ונקראים שלו וכן כשני לדדיו של כריח התחתון מכריח התיכון ומכריח התחתון עד סוף הקרש הם שויס ונקראים שלו לכן חלק אותן לג' ולא לד' הרא"ם: נ פי' הסדקי קנים לא היו מכסים הטבעות אלא מגיעין מטבעת לטבעת הילכך לכל קרש צריך שני

לקוטים על התורה

(כח) וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים. דער מיטעלסטער ריגעל האט פארריגעלט אלע דריי ווינקל פון איין עק ביז צום אנדערן עק, דער ילקוט ראובני שרייבט דער מיטעלסטער ריגעל איז געכאנקט גיוואָרן פון דעם בוים וואס איז געשטאנען ביי אברהם אבינו, וואס די מלאכים זענען אונטער אים גיגעסן, אונ ווען די יודין זענען ארויס געגאנגען פון מצרים אונ זענען געגאנגען איבער דעם ים האבין די מלאכים אפגעהאקט דעם בוים אונ האבין אים אריין גיוואָרפן אין ים, אונ די מלאכים האבין אויסגערופין פאר די יודין דאס איז דער בוים וואס אברהם האט אים געפלאנצט אין באר שבע אונ ער האט דארט תפלה גיטאהן צו גאט. האבין דיא יודין גענומען דעם בוים אונ האבין פון אים געמאכט דעם ריגעל צום משכן, די לייגג פון דעם ריגעל איז גיוועזן זיבעציג איילין, אונ גרויסע גסים זענען גיטאהן גיוואָרן

הַבְרִיחִם זָהָב׃ לוְהֲקִמֹתָ אֶת־הַמִּשְׁכָּן
כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרְאִיתָ בָּהָר׃ ס
חמישי לא וְעָשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר
מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים׃
לב וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי
שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וָוֵיהֶם זָהָב עַל־
אַרְבָּעָה אַדְנֵי־כָסֶף׃ לג וְנָתַתָּה אֶת־
הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהֵבֵאתָ

רשבים

הקמה ע"י גם : (לא) פרוכת . לפי ענינו לשון מחיצה והבדלה בין בית לבית : מעשה חושב . אומן בעין מעילים ציורי־אדם מעשה אורג אבל דוקא ציור משוה במחט מבחוץ : (לב) וויהם . כעין מולג קבועים בעמודים להכניס בהם שפת הפרוכת מלמעלה : (לג) ונתתה את הפרכת תחת הקרסים . של זהב שהם לסוף עשרים אמה של ירישות (הפרוכת) בתחלת המשכן כי המשכן

שפתי חכמים

מלאי קנים דלכל קרש היה כאמצעו טבעת אחת : ס פי' ציווי למשה איקימהו היא בעצמו (נח"י) בספרי . ס"פ אחר שיגמר כל מלאכת המשכן וכל כליו אז תקימהו בפעם אחת ולא שתקימהו לפרקים כל אחד כשהיה נגמר אלא דוקא כולו כאחד : ע פי' קודם הקמתו שתע"פ שטבעו עדיין לא הרגלה לו והיה ראוי לו כמשפטו אשר תראה בהר בלשון עתיד מכל מקום הכתוב מדבר

לטבעת ומן הטבעת לפה הנני נמצאו הבריחים מלופים זהב כשהן תחוכין בקרשים והבריחים הללו מבחוץ היו בולעות הטבעות והציות לא היו נראות בתוך המשכן אלא כל הכותל אלא מכפים : (ל) והקמת את המשכן . לאחר שיגמור ם הקימהו : הראית בהר . קודם לכן ע שאני עתיד ללמדך ולהראותך בהר הקמתו : (לא) פרכת . לשון מחילה הוא וכל' חכמים פרגוד דבר המבדיל בין המלך ובין העם : תכלת וארגמן . כל מין ומין היה כפול בכל חוט וחוט ו' חוטין : מעשה חושב . כבר פירשתי שזו היא תריגה של שתי קיצות והציורין ממשי עבריה ל' שמודים תקועים בתוך ל' תרגים ומוקליות קבועים

רש"י

הבריחים זהב . לא שהיה הזהב מדובק על הבריחים שאין עליהם שום צפוי אלא בקרש היה קבוע כמין שני פיציות של זהב כמין שני סדקי קנה גלול וקובעם אצל הטבעות לכתן זלכתן ב חרכן ממנה אל כתן והבריח נכנס לתוכו וממנו הטבעת לכתן וממנה לכתן והבריח נכנס לתוכו וממנו הטבעת והפיציות לא היו נראות בתוך המשכן אלא מבחוץ היו בולעות שיגמור ם הקימהו : הראית בהר . קודם לכן ע שאני עתיד ללמדך ולהראותך כדר הקמתו : (לא) פרכת . לשון מחילה הוא וכל' חכמים פרגוד דבר המבדיל בין המלך ובין העם : תכלת וארגמן . כל מין ומין היה כפול בכל חוט וחוט ו' חוטין : מעשה חושב . כבר פירשתי שזו היא תריגה של שתי קיצות ממשי עבריה ל' שמודים תקועים בתוך ל' תרגים ומוקליות קבועים

עניין הפרוכת

(לא) ועשית פרוכת תכלת וארגמן וגו' . כפר ברב כ"י בכלפה דכרים נגדל פרוכת זה המבדיל בין קדש לקדש קדשים מן המסך המבדיל בין אהל מועד לחצר המשכן . כי הפרוכת היה מעשה חוצב . כרובים ומסך היה מעשה רוקם . הפרוכת היה על ארבעה עמודים והמסך על חמשה עמודים . הפרוכת היה על אדני כסף והמסך על אדני נחשת . לפי שבנית קדש הקדשים לא היה הכהן רשאי ליכנס שם כי אם ביום הכפורים שהו נמצאו

לקוטים על התורה

מיט דעם ריגעל . ווען מען האט דעם משכן אויף גישטעלט פלעגט מען דעם ריגעל אריין שטעקען אין מאנט אונ ער האט זיך איינגעבויגען ווי אשלאנג אונ איז דורך גענאנגען אלע דריי ווענט פון משכן . אונ אז מען האט דעם משכן צורונען אונ מען האט דעם ריגעל ארויס געצויגען פון די ווענט איז ער גיווארען גלייך ווי אשטעקען :

בעל' התורים

(ל) הרוחת . ב' כמסורה סכא ומיהך אתה הרוחת לעשת פי' כסר הרוחת לעשת כי ה' סוא סמלהים אין סוד שהרכין שהי שמים על הסר וסרוחך שסוא לגדו מושל העליונים וכתחתונים :

(לא) ועשית פרכת תכלת וארגמן ושני ושש משזר מעשה חושב יעשה אתה כרבים . ל"ל ועשית פרכת תכלת וארגמן ושני ושש משזר מעשה חושב יעשה אתה כרבים : (לב) ונתתה אותה על ד' עמודי שטים מצופים זהב ווייהם זהב על ד' אדני כסף . ל"ל ונתתה אותה על ד' עמודי שטים מצופים זהב ווייהם זהב על ד' אדני כסף : (לג) ונתתה את הפרכת תחת הקרסים . ל"ל ונתתה אותה תחת הקרסים : (לד) ונתתה אותה . ל"ל ונתתה אותה : (לה) ושמת . ל"ל ושמת : (לו) ועשית . ל"ל ועשית :

ותחפי ית עברייא דהבא : ל ותקים ית משכנא כהילכתיה די איתחזיתא בטורא : לא ותעבד פרוכתא תכלא וארגוונא וצבע זהרי ובוץ שזיר עובד אומן יעביד יתה צורת כרובין : לב ותתן יתה על ארבעה עמודי שיטין מחפן דהבא ווהון דהבא על ארבעא מסמכין דכסף : לג ותתן ית פרוכתא תחות פורפיא ותעיל תמן מגו

רוריא והקמת לא . מנחות נט מקידוש מגר ח :

לְפָרוּכְתָּא יַת אֲרוֹנָא
דְּסַהֲדוּתָא וְתַפְרֵשׁ
פָּרוּכְתָּא לְכוֹן בֵּין
קוּדְשָׁא וּבֵין קוּדֶשׁ
קוּדְשַׁיָּא: לד וְתִתֵּן יַת
כַּפּוֹרְתָּא עַל אֲרוֹנָא
דְּסַהֲדוּתָא בְּקוּדֶשׁ
קוּדְשַׁיָּא: לה וּתְשַׁוֵּי יַת
פָּתוֹרָא מִבָּרָא לְפָרוּכְתָּא
וְיַת מְנַרְתָּא לְקָבֵיל
פָּתוֹרָא עַל סְטַר
דְּמַשְׁכְּנָא דָּרוֹמָא וּפָתוֹרָא
תִּתֵּן עַל סְטַר צִיפּוֹנָא:
לו וְתַעֲבִיד פַּרְסָא לְתָרַע
מַשְׁכְּנָא תְּכֵלָא וְאַרְגְּוָנָא
תולע שני

שְׁמָהּ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן
הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין
הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים:
לד וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן
הָעֵדֻת בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים: לה וְשַׁמְתָּ
אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־
הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל יֶרֶךְ
הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן עַל־
יֶרֶךְ צָפוֹן: לו וְעָשִׂיתָ מָסָךְ לְפֶתַח
הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי

תרא והכדילה. יומא נא ממתום כו: ותת כפורה. יומא נב מגיגה כו ממתום נת: והשלחן מבן. עם:

רשב"ם

ארכו שלשים והקרסים באמצע של ארבעים אמה של עשר יריעות נמצא מן הפרוכת עד פתח מזרח עשרים של הכל וממנו לצד מערב עשר אמות של בית קדש הקדשים: (לו) מסך לפתח האהל. שאין שם יריעה לבד חצי היריעה הכפולה למעלה: מסך. כמו מסיך. וכן מגן מגין. לפיכך אפי' בשהם דבוקים

רש"י

בהן עקומין למעלה להוסיף עליהן כלום שרחב הפרוכת כרוך בה והאוקליות הן הווין שהרי כמין ווין הן עשויים והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן ורחבה י' אמות כנגדן של קרשים פ פרוסה בשליסית של משכן שיהא הימנה ולפנים עשר אמות והימנה ולחוץ כ' אמה נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר שנאמר ונתת את הפרכת תחת הקרסים המחברים את שתי חוברות של יריעות המשכן ורוחב החוברת כ' אמה וכשפרסם על גג המשכן מן הפתח למערב כלתה בשני שליקי המשכן והחוברת השנית כסתה שליקי של משכן והמותר תלוי לחמוריו לכסות את הקרסים: (לה) ושמת את השלחן. שלחן בצפון משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה. ומנורה בדרום משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחצה. ומזבח הזהב נתון כנגד אויר שבין שלחן למנורה משוך קמעא כלפי המזרח וכולם נתונים מן חצי המשכן ולפנים. כילד אורך המשכן מן הפתח לפרכת עשרים אמה המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לגד מערב עשר אמות: (לו) ועשית מסך. וילון

ענין הפרוכת

מורם על המחילה של יום כפור שהמקדש בשלג ילבינו ואז הי' הכהן משמש בד' בגדי לבן שאמורים בפ' אחרי מות. ודבר זה קרוב לשמוש שדמיון הפרכת ותולעיו מורה על מה שהוא מגדיל כי הרואה בו מבין מתוך רמזיו על מה הוא מורה. אבל המסך של המשכן מפסיק בין מקום המזבח המכפר על כל חטא ושון שנעשה ע"י החמשה חוטים ומקור החטא הוא מן הנחש הקדמוני ובין ההיכל מקום הקודש. ע"כ היה המסך על חמשה עמודים

פירוש לתורת אלהים

די העקלאך והבאת אונ דו זאלסט ארין ברינגען שמה ד׳ ר׳ מבית לפרכת אינגוויינינג פון דעם פרוכת את דעם ארון ואם דארטין ליגען דיא לוחות והבדילת אונ זיא זאל מאכין אצווישען שייד הפרוכת דער פרוכת יכם צו אייך בין הקודש צווישען דעם ארט ואם איז הייליג מיינט טען דעם היכל יבין אונ צווישען דעם ארט ואם איז גאנץ הייליג מיינט טען דעם קדשי קדשים: (לד) ונתת אונ דו זאלסט מאכין אפו׳ערהאנג צו דיא טיר פון

(לה) ושמת אונ דו זאלסט געבין את די דעק אויף דעם ארון ואם דארט ליגען דיא לוחות אין קדשי קדשים: (לה) ושמת אונ דו זאלסט מאכין את השלחן דעם טיש מחוץ אויסווייניג פון דעם פרוכת ואת אונ די מנורה אנגעגען דעם טיש על ירך ציד אויף דער זייט פון משכן תימנה אין דרום זייט והשלחן דעם טיש תתן זאלסט געבין אין צפון זייט: (לו) ועשית אונ דו זאלסט מאכין אפו׳ערהאנג צו דיא טיר פון

וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֹקֵם: לז וְעָשִׂיתָ
לַמָּסָךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ
אֹתָם זָהָב וָוֵיהֶם זָהָב וְיָצַקְתָּ לָהֶם
חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: ס ששי
כז א וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים
חָמֵשׁ אַמּוֹת אָרֶךְ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת
רֹחַב רָבוּעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ
אַמּוֹת קֹמָתוֹ: ב וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל
אַרְבַּע פִּנֹּתָיו מִמֶּנּוּ תִּהְיֶין קַרְנֹתָיו
וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת: ג וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו

וְצַבָּע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר
עוֹבַד צַיָּיר: לז וְתַעְבִּיד
לְפַרְסָא חַמְשָׂא עַמּוּדֵי
שִׁיטִּין וְתַחְפֵּי יַתְהוֹן
דַּהֲבָא וְוָיהוֹן דַּהֲבָא
וְתַתִּיךְ לְהוֹן חַמְשָׂא
סַמְכִין דְּנְחָשָׁא: א וְתַעְבִּיד
יַת מַדְבְּחָא דְּאַעֵי שִׁיטִּין
חֲמֵשׁ אַמִּין אוֹרְכָּא וַחֲמֵשׁ
אַמִּין פּוּתְיָא מְרַבַּע יְהֵי
מַדְבְּחָא וּתְלַת אַמִּין
רוּמֵיהּ: ב וְתַעְבִּיד קַרְנוֹהִי
עַל אַרְבַּע זְוָיָתֵיהּ מִנֵּיהּ
יְהֲוֹן קַרְנוֹהִי וְתַחְפֵּי
יַתֵּיהּ נְחָשָׁא: ג וְתַעְבִּיד
פְּסַכְתָּרָוָתֵיהּ לְמִסְפֵּי

תו"א מעבה רוקם. יומא עב: משבץ תפוח. שבתים נט ס סב: רבוע. שם נט סב: ועלם תפוח. שם נט ס:

רשב"ם

אינן נחמפים בראשיהם לפי שהן לשון פועל כדכתיב מסך פתח אהל מועד. מגן של פתח. וכן (שמואל ב' א') מגן שאול בלי משוח בשמן. אבל דבר. בקר. שהוא שם דבר כשהוא דבוק נקוד בחטף בקר זבח השלמים. דבר השמיטה: (א) ועשית את המזבח. מזבח חיצון שבעזרה: (ב) ממנו קרנותיו. ולא

שפתי חכמים

תורך: צ דמלת רבוע כאן ולהלן מופנה קוף לג"ם מכדי כתיב ה' אמות תורך וה' אמות רוחב רבוע ל"ל אלא שמע מינה לאפנויי ומלד שפני נמי מופנה דכתיב אמה תרכה ואמה בחבב

ולא שם החומות והרגומו עובד לייר ולא עובד לייר. מדת המסך כמדת הפרוכת ו' אמות על י' אמות: (ה) ועשית את המזבח וגו' ושלש אמות קומתו. (זבחים נט) דברים ככתבן דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר נאמר כאן רבוע ונאמר בפמיני צ רבוע מה להלן גבהו פי שנים כתרכו אף כאן גבהו פי שנים כתרכו (ג) ממנו תהיין קרנותיו. אלא יעשה לבדם ויחברם כו: וצפית אותו נחשת. לכפר על עזות מצח שנאמר (ישעיה מח) ומצחך נחושה: (ג) סירותיו. כמין יורות:

ענין המזבח

(ה) ועשית את המזבח עצי שטים. איתא בתנחומא שם עשו שטות וכשמיסוני כשגל יכולו עלי שטים ויכפרו על שטותן. כי כל מוקה נכנס בו רוח שטות. וגם שלמה מבנה הרשעים בשם כמילים. וע"כ נאמר במזבח נכוב לוחות תעשה אותו כי כל מי שהוא בלא דעת ותבונה נקרא איש נכוב שנאמר ואיש נכוב ולבב יפי' רש"י שם שכל מי שהוא תלול ונכוב בלא דעת ותבונה לריך שיקח לו לב לשוב בתשובה. וג' אמות קומתו כקומת אדם ביכולו. וה' אמות אורך וה' אמות רוחב סרי עשרה כנגד עשרה דברים שבאים מן האב והאם המעוברים כמה' נדה. ועל ידם יסיח כל חטאת וכל עון. ועשית קרנותיו לכפר על שטותא

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ה) ועשית מזבח. נוטריקון "מחילה "זכות "ברכה "חיים": חמש אמות. ארבו כנגד הלוחות חמש דברות על לוח זה וחמש על לוח זה ושלש אמות קומתו כנגד שלשה גואלים שעמדו להן לישראל משה ואהרן ומרים י"א אמות קומתו משפת סובב ולמעלה וארחו הסובב הוא הכרכב שלמעלה מן הרשת והרשת בעין מלבוש למזבח עשוי חורין חורין בעין רשת והוא לגוי ומתחיל מן חארץ ובא למעלה עד חצי

פירוש לתורת אלהים

ניצעלט פון בלאהע וואל מעשה ווערק רוקם פון
אונעבער: (לז) ועשית דו זאלסט מאכין לטפך צו
דעם פויערהאנג, כלומר דער פויערהאנג זאל
היינגען אויף זיי חמשה עמודי שטים פינף זיילין פון
מענגען האלץ וצפית אונ דו זאלסט בדעקין אותם
צייא זהב מיט גאלד וויהם זהב זייעדע העקלאך פון
גאלד וצקת אונ דו זאלסט גיסען צו זיי, כלומר
צו דיא זיילין חמשה אדני פינף שווערלין נחשת פון
קופער: (א) ועשית אונ דו זאלסט מאכין אה המזבח

אונ

קְטָמֵיהּ וּמַגְרוּפָיָתֵיהּ
וּמִזְרָקוֹהִי וְצִינוֹרָיָתֵיהּ
וּמַחְתָּיָתֵיהּ לְכָל מָנוֹהִי
תַּעֲבִיד נְחָשָׁא: ד וְתַעְבִּיד
לֵיהּ סְרָדָא עוֹבַד מְצַדְתָּא
דְּנְחָשָׁא וְתַעְבִּיד עַל
מְצַדְתָּא אַרְבָּעָה עִיזְקָן
דְּנְחָשָׁא עַל אַרְבָּעָה
סְטָרוֹהִי: ה וְתִתֵּן יָתָהּ
תְּחוֹת סוֹבָבָא דְּמַדְבְּחָא
מִלְּרַע וּתְהֵי מְצַדְתָּא עַד
פֻּלְגוּת מַדְבְּחָא:

לְדַשְּׁנוֹ וְיָעִיו וּמִזְרָקֹתָיו וּמִזְלָגֹתָיו
וּמַחְתֹּתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:
ד וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת
נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע
טַבְּעֹת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:
ה וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כַּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ
מִלְּמַטָּה וְהָיְתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי

תו"א ונתתה אתה. זכתיב סב: וכתיב הרשת. סם נג קיט:

רשב"ם

מחוברות: (ג) ויעיו. שקורין ווי"ד בלע"ז לקבץ בהן הדשן ולתת אותו בהיך סירותיו להוציא בהן הדשן כאמור בצו את אהרן: ומזרקותיו. לקבל דמי הקרבנות לזרוק על המזבח: ומזלגותיו. לקחת בהן אברי הקרבנות ולהפכן על גחלי המערכה להקטירן: ומחתותיו. לחתות בהן הגחלים בדלתיב לחתות אש מיקור.

רש"י

לדשנו. להסיר דשנו לתוכם והוא שת"ל למספי קטמיה לספות הדשן לתוכם כי יש מלות כל' עכרית מלה אחת מתהלפות בפתרון לשמש בכין ומתירה כמו (תהלים פ) ותשרש ארזיה (חיוב ה) חויל מצרים. וחלופו (שם לח) ובכל תבואתי תשרש. וכמוהו (ישעיה יז) כשעיפה פוריה ותשרש ארזיה (חיוב ה) מסעף פארה מפשה סעיפיה וכמוהו (ירמיה כ) וזה האחרון עצמו שבר עצמותיו וכמוהו (מ"ח כח) וחלופו (שם י) מסעף פארה מפשה סעיפיה וכמוהו (ירמיה כ) ויעזקהו ויסקלהו אף כאן לדשנו ויסקלוהו בתכניס וחלופו (ישעיה סב) סקלו מסלה הסירו אבניה וכן (שם ה) ויעזקהו ויסקלהו. להסיר דשנו וכלשון תרגומו (לו' עטמשמן): ויעיו. כתרגומו מגרפות שנוטל בהם הדשן והן כמין כסוי הקדרה של מתכת דק ולו בית יד וכלשון וידי"ל (שופטים): ומזרקתיו. לקבל בהם דם הזבחים: ומזלגתיו. כמין (המקנן) וכלשון חכמים לשוריות: ומחתתיו. בית קבול יש להם ליטול בהן גחלים מן המזבח לשתתם על מזבח הפנימי לקטרת ועל שם מתיימן קרויים מחתות כמו (ישעיה ל) לחתות אש מיקוד ל' שחיתה אש ממקומה וכן (משלי ו) היחתה אים אש בחיקו: לכל כלי. כמו כל ק כליו: (ד) מכבר. לשון כברה שקורין קריבל"ש (זיטב) כמין לבוש עשוי לו למזבח עשוי חורין חורין כמין רשת ומקרא זה מפורש וכה פתרונו ועשית לו מכבר נחשת מעשה רשת: (ה) כרכב המזבח. סובב כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכוב כמו שפגינו בהכל שוחטין אלו הן גולמי כלי עץ כל שעתיד לשוף ולכרכב והוא כמו שעושין חרילין עגולין בקרסי דפני התיבות וספסלי העץ אף למזבח עשה חרין

שפתי חכמים

רבוע למה לי אלא שמע מינה לאפנויי וכיון שמופנה משני לדדין איכא למדרש ולהוציא ממשמעות הקרא: ק כלומר שהכליס עצמן תעשה נחשת לא הדכרים שהם לכליס כי אין שם זולתם ומ"ל היחתה איש אש בחיקו: (ד) מכבר. כבכרה. כדכתיב כאשר ינוע בכברה ולא יפול צרור ארץ: (ה) כרכב. בניסת המזבח. שמקצר למעלה ללכת על אותה הכניסה סביב המזבח. וגם בהלכה קרויה כן בשחיטת חולין עד שיברכב כליות וציורין שבכלי וגומות שעושין בהן קרויין כן: עד חצי המזבח. להבדיל בין

רש"י

חמזבח חמש אמות ומיד מתחיל הברכב ובא למעלה מאמנו עד אמה והא קרוי סובב ומאותו סובב ולמעלה היה שלש אמות עד הקרנות לדברי האומר שלש אמות משפת סיבב ולמעלה והקרנות נבהן אמה הילכך בין הכל עשר אמות גובה וגם יש לקרנות אמה ברבוע וגבה מזבח היה חמש אמות ארך וחמש אמות רחב והקרנות שהיו עכיין אמה היו מסעטין אמה לכל רוח וא"כ לא היה בין קרן לקרן אלא שלש אמות ולפנים מן הקרנות היה אמה להילוך רגלי הכהנים לכל רוח ונשאר אמה על אמה ביגתיים ואותה אמה על אמה היה מקום המערכה ואע"פ שאין כבש מפורש בקרא מ"מ קים לן שהיה לו כבש דהא כתיב לא תעלה במעלות והוא היה בדרומו של מזבח אבל לרוח אחרת אינו יכול להיות כדמוכח תלמודא:

(ה) ועשית על הרשת. פי' לשאת אותו. והקשה הרב ר' יחיאל ז"ל סתא דאמרינן בפסחים שבת הבוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת שהיו נושאין המזבח והיה כולו למעלה מעשרה טפחים ומיתי

דעת זקנים מבעלי התוספות

ענין המזבח

פירוש לתורת אלהים

אוג זַיינָע בָּעזִימֶער צום קָערין וּמִזְרָקוֹתָיו אוג זַיינָע שְׁפָּרֶענְג בָּ[illegible]ן וּמִזְלָגוֹתָיו אוג זַיינָע גֶעפֶעלאך וּמַחְתּוֹתָיו אוג זַיינָע פֵיער פָאנען לְכָל כֵּלָיו צו אַלע זַיינָע כֵּלִים תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת זָאלְסטו מאכין פון קופֶּער: (ד) וְעָשִׂיתָ לּוֹ אוג דו זָאלְסט מאכין צו אִים מִכְבָּר אַיין זִיפּ מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת אַזוי ווי אַנָעץ נְחֹשֶׁת פון קופֶּער אַל אויף זַיינָע פיר עֶקין: (ה) וְנָתַתָּה אֹתָהּ אוג דו זָאלְסט נֶעבין זיא תַּחַת אונְטֶער כַּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ דֶעם צַייכין וָואס אין אַרום דֶעם מִזְבֵּחַ מִלְּמַטָּה פון אונְטֶען וְהָיְתָה אוג זיא זָאל זַיין הָרֶשֶׁת דיא נֶעץ עַד

המזבח: י ועשית בדים למזבח
בדי עצי שטים וצפית אתם נחשת:
ז והובא את־בדיו בטבעת והיו
הבדים על־שתי צלעת המזבח
בשאת אתו: ח נבוב לחת תעשה
אתו כאשר הראה אתך בהר כן
יעשו: ס שביעי ט ועשית את חצר
המשכן לפאת נגב־תימנה קלעים
לחצר ששׁ משׁזר מאה באמה ארך:

רשבים

דמים העליונים לתחתונים. וסימנך עולת העוף למעלה חטאת העוף למטה. ובבהמה למפרע חטאת למעלה ועולה למטה. הכל במס' זבחים: (ח) נבוב לוחות. חלול ובן ואיש גבוב ילבב. וכשחונים ממלאים אותו עפר ואת"כ מקריבים עליו: (ט) קלעים. פי' ר' מנחם

שפתי חכמים

יתיהיה הוא לתיקון סלעון: ר כלי לסקריב עליו קרבנות:

הוא מה שני מקיים וסלם אמות קומתו מספת סובב ולמעלה אבל סובב להגיע לא היה למזבח האמצע אלא על ראשו לפנים מקרנותיו וכן שניהו בזבחים איזהו כרכוב בין קרן לקרן והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלוך רגלי הכהנים ושתי אמות הללו קרויים כרכוב ודקדקנו סס והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמעה למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולכום המכבר תחתיו. ותירץ המתרץ תרי הוו חד לגוי וחד לכהנים דלא יסתרגו זה שבדופן לגוי היה ומתחתיו הלכיהו המכבר והגיע רחבו עד אני המזבח נמצא שהמכבר רחב אמה והוא היה מימן לאני גובהו להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים וכנגדו עשוי למזבח בית עולמים דוגמת חוט הסקרא באמצעו וכבר שהיו שולין בו אע"פ שלא פירשו בעניין זה כבר שמעונו בפ' מזבח אדמה תעשה לי ולא תעלה במעלות לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אלא בכבש אלא למדנו שהיה לו כבש כך שניהו במכילתא. ומזבח אדמה הוא מזבח האמצע שהיו ממלאין אלו אדמה ר' במקום מגייתן והכבש היה בדרום המזבח מוכדל מן המזבח מלא חוט השערה ורגלו מגיעין עד אמה סמוך לקלפי האחר שבדרום כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן ג' אמות קומתו לא היה אורך הכבש אלא י' אמות כך מלאתי במשנת מ"ש מדות וזה שהיה מוכדל מן המזבח מלא חוט במסכת זבחים למדנו מן המקרא: (ז) בטבעות. בארבע טבעות שנעשו למכבר: (ח) נבוב לחת. כתרגומו חלול לוחין לוחות עלי שמים מכל לד והחלל באמצע ולא יהא כולו עץ ח' שיהא עביו ה' אמות על ה' אמות כמין סדן: (ט) קלעים. עשויין

ענין המזבח

וכליבה ולא נסרף מן אחד ולא נתך נחושתו. והיה ניצול ממים כי לא יכנו סלעים אחד שעל עני המערכה והיה ניצול מן הרוח כי לא נאחז הרוח את העצן. והיה המזבח חלול ומלא אדמה לפי מזבח מכנים אחר לא הוקף עליו ברזל. וכל זה רמז לאדם

הארץ שלש אמות דהוי י"ח טפחים אלמא הוי נישא כלו למעלה מעשרה טפחים והשתא קשה היכי מצי מייתי

פירוש לתורת אלהים

בין האלפין מזבח: (ו) ועשית אוג דו זאלסט מאכין בדים שטאנגען צום מזבח בדי שטאנגען פון טענען האלץ וצפית אוג דו זאלסט בדעקען זייא מיט קופער: (ז) והובא אוג עס זאל אריין גיבראכט ווערען את בדיו זייגע שטאנגען בטבעות אין דיא רינגען והיו אוג זיי זאלין זיין הבדים די שטאנגען על אויף צוויי זייטען המזבח פון דעם מזבח בשאת

אותו זא מען נועט אים טראגען: (ח) נבוב הויל לוחות טאוולען כלומר ברעטער תעשה אותו זאלסטו מאכין דעם מזבח כאשר אזוי זיי איך זייג דיר דא אויף דעם באארג כן אזוי זאלין זיי טאהן: (ט) ועשית אוג דו זאלסט מאכין את חצר דאס הויף פון דעם משכן לפאת אין דעם עק נגב פון דרום זייט קלעים אומהייגען לחצר צום הויף ששׁ פון לייגען משׁזר

בידרייט

ו ותעביד ארחיזא למדבחא ארחי דאעי שיטין ותחפי יתהון נחשא: ז ויעל ית ארחוהי בעיזקתא ויהון ארחיזא על תרין סיטרי מדבחא במיטל יתיה: ח חליל לוחין תעביד יתיה כמא די אחזי יתך בטורא כן יעבדון: ט ותעביד ית דרת משכנא לרוח עיבר דרומא סרדין לדרתא דבוץ שזיר מאה באמין

תו"א ותוכנא אחר. יונתן בן:

בעל הטורים

(ח) נבוב לוחות תעשה אותו. נבוב עולה שנים שעד ס' אמות יכולין להוסיף על המזבח: פורך המלך מלא אמה ורחב חמשים. פי' כמלך אחד וחמשים שנשר הכנית כלפריסות לעיל:

רש"י

שביבו והיה רחבו אמה כדאמר לעיל והוא לסוף שלש (ס"א שם) אמות של גבהו כדברי האומר גבהו פי שנים כאורכו

הא מה אני מקיים וסלם אמות קומתו מספת סובב ולמעלה אבל סובב להגיע לא היה למזבח האמצע אלא על ראשו לפנים מקרנותיו וכן שניהו בזבחים איזהו כרכוב בין קרן לקרן והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלוך רגלי הכהנים ושתי אמות הללו קרויים כרכוב ודקדקנו שם והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמעה למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולכום המכבר תחתיו. ותירץ המתרץ תרי הוו חד לגוי וחד לכהנים דלא יסתרגו זה שבדופן לגוי היה ומתחתיו הלכיהו המכבר והגיע רחבו עד אני המזבח נמצא שהמכבר רחב אמה והוא היה מימן לאני גובהו להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים וכנגדו עשוי למזבח בית עולמים דוגמת חוט הסקרא באמצעו וכבר שהיו שולין בו אע"פ שלא פירשו בענין זה כבר שמעונו בפ' מזבח אדמה תעשה לי ולא תעלה במעלות לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אלא בכבש אלא למדנו שהיה לו כבש כך שניהו במכילתא. ומזבח אדמה הוא מזבח האמצע שהיו ממלאין אלו אדמה ר' במקום מגייתן והכבש היה בדרום המזבח מוכדל מן המזבח מלא חוט השערה ורגלו מגיעין עד אמה סמוך לקלפי האחר שבדרום כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן ג' אמות קומתו לא היה אורך הכבש אלא י' אמות כך מלאתי במשנת מ"ש מדות וזה שהיה מוכדל מן המזבח מלא חוט במסכת זבחים למדנו מן המקרא: (ז) בטבעות. בארבע טבעות שנעשו למכבר: (ח) נבוב לחת. כתרגומו חלול לוחין עלי שמים מכל לד והחלל באמצע ולא יהא כולו עץ ח' שיהא עביו ה' אמות על ה' אמות כמין סדן: (ט) קלעים. עשויין

דעת זקנים מבעלי התוספות

החם ראיה הכי דנמירי דכל מידי דמידלי במוטות תילתא מלעיל ותרי תילתי מלרחת ונבהן של לוים עשר אמות עם הראש וא"כ לכל הפחות מן הכתף ולמטה היו תשע אמות וגבה המזבח היה תשע אמות בלא הקרנות וכי הוי תרי תילתי מלתחת דהיינו שש אמות אכתי איכא משם עד

אוּרְכָּא לְרוּחָא חֲדָא : י וְעַמּוּדוֹהִי עֲשָׂרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֲשָׂרִין דְּנְחָשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָּא וְכַבּוּשֵׁיהוֹן כְּסָף : יא וְכֵן לְרוּחַ צִיפּוֹנָא בְּאוּרְכָּא סְרָדִין מְאָה אוּרְכָּא וְעַמּוּדוֹהִי עֲשָׂרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֲשָׂרִין נְחָשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָּא וְכַבּוּשֵׁיהוֹן כְּסָף : יב וּפוּתְיָא דְּדַרְתָּא לְרוּחַ מַעֲרְבָא סְרָדִין חֲמִשִּׁין אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עֲשָׂרָא וְסַמְכֵיהוֹן עֲשָׂרָא :

לַפְּאָה הָאֶחָת : י וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים וַאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף : יא וְכֵן לִפְאַת צָפוֹן בָּאֹרֶךְ קְלָעִים מֵאָה אָרֶךְ וְעַמֻּדָו עֶשְׂרִים וַאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף : יב וְרֹחַב הֶחָצֵר לִפְאַת יָם קְלָעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וַאֲדָנֵיהֶם עֲשָׂרָה :

רש"ם

ענין יריעות האהל ובחלוקה שנייה פי' קולע אליהם מקלעות ברובים פקעים ענין פיתוח המה . ואני אומר כי יש לומר שאף קלעים של חצר המשכן היו עשוים בענין מקלעות וציורים : (יא) ועמדיו עשרים . לכל

רש"י

כמין קלעי ספינה נקבים נקבים מעשה קליעה ולא מעשה אורג ותרגומו סרדין כתרגומו של מכבר המתורגם סרדא לפי שהן ממוקבין בכברה : לפאה האחת . כל הרוח קרוי פיאה : (י) ועמדיו עשרים . ממש אמות כין עמוד ש לעמוד : ואדניהם . של ת העמודים נחשת האדנים יושבים על הארץ והעמודים תקועים לתוכן היה עושה כמין א קונדסין שקורין פלא"ש אורכן ו' טפחים ורחבן ג' וטבעת נחשת קבועה בו באמצע וכורך שפת הקלע סביביו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד ותולה הקונדס דרך טבעתו בחוקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד לאותן שעושין להציב לתות שקורין גוגז"ש ורחב הקלע תלוי מלמטה והיא קומת מחיצות החצר : ווי העמודים . הם החוקליות : וחשקיהם . מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב ואינו יודע אם על פני כולן אם בראשם אם באמצעם אך יודע אני שהשוק ל' אמה וכך מצינו בפילגש בגבעה (שופטים ט) ועמו נמד חמוריה חבושים תרגומו חטיקים :

דעת זקנים מבעלי התוספות

המזבח דהוי תרי תילתי מלתחת והכתי' והיתה הרשת עד חצי המזבח ועשית על הרשת ארבע טבעות נחושת שבהן היה נישא מכלל דלא הוי המזבח מלתחת כי אם חציו . וא"ל הדנטרא מייתי ראיה דנמירי דלא הוי אלא תילתא מלעיל וכ"ש זה שהיה חציו מלעיל ומיהו בלא האי נמירי היה יכול להוכיח דהמוציא משוי למעלה מעשרה חייב מדכתיב ועשית על הרשת וגו' אי נמי שהיה אפשר לומר שהטבעות היו רחבין הרבה עד שלא נשאר למעלה השליש ועל זה הביא האי נמירי וכו' :

ענין המזבח

שע"י המזבח האדם ניצול ואינו מקבל נזק בכל ד' יסודות שבו כמ"ש באש ובמים ותוליאתו לרויח אבא ביתך בעולות . כי כמו שמזבח העולה ניצול מן אש ומים כך יגאל האדם מהם על ידו . וכן המזבח מגינו מן כל הד' מיתות כ"ד מסקילה באבנים

פירוש לתורת אלהים

בירדייט מאה הונדערט איילין די ליינג לפאה האחת צו דיא איינע זייט : (י) ועמודיו אונ זייגע ווילין עשרים צוואנציג ואדניהם אונ זייערע שוועלין עשרים צוואנציג נחשת פון קופער ווי די העקלאך העמודים פון די ווילין וחשוקיהם אונ זייער אנגנורט כסף פון זילבער : (יא) וכן אזוי לפאת צו צפון זייט באורך אין דער ליינג קלעים אומהיינגען מאה אורך הונדערט איילין די ליינג ועמודיו אונ זייגע ווילין עשרים צוואנציג ואדניהם אונ זייערע שוועלין עשרים צוואנציג נחשת פון קופער ווי די העקלאך העמודים פון די ווילין וחשוקיהם אונ זייער אנגנורט כסף פון זילבער : (יב) ורוחב אונ אין דער ברייט פון דעם הויף לפאת אין דער זייט פון מערב קלעים אום-היינגען חמשים אמה פופציג איילין עמודיהם אונ זייערע ווילין עשרה צעהן ואדניהם אונ זייער

יג וְרָחַב הַחָצֵר לִפְאַת קֵדְמָה מִזְרָחָה
חֲמִשִּׁים אַמָּה: יד וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה
קְלָעִים לַכָּתֵף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
וַאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: טו וְלַכָּתֵף הַשֵּׁנִית
חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה קְלָעִים עַמֻּדֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה וַאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: טז וְלִשַׁעַר
הַחָצֵר מָסָךְ | עֶשְׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר
מַעֲשֵׂה רֹקֵם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה
וַאֲדָנֵיהֶם אַרְבָּעָה: מפטיר יז כָּל־עַמּוּדֵי
הַחָצֵר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וָוֵיהֶם
כֶּסֶף וַאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: יח אֹרֶךְ הַחָצֵר

יג ופותיא דדרתא לרוח קידומא מדינחא חמשין אמין: יד וחמש עשרי אמין סרדין לעברא עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא: טו ולעיברא תנינא חמש עשרי סרדין עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא: טז ולתרע דרתא פרסא עשרין אמין תכלא וארגוונא וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד צייור עמודיהון ארבעה וסמכיהון ארבעה: יז כל עמודי דדרתא סחור סחור מכובשין כספ ווהון דכספ וסמכיהון נחשא: יח אורכא דדרתא

תויא וחמש עשרה. עיולכין ב: אורך סהור. עם כג נח זכרונים נט:

רשב"ם

חמש אמות של פרושה עמוד א': (יד) וחמש עשרה אמה קלעים לכתף. לצד מזרח בבגיסת העזרה שיש

רש"י

בין עמוד לעמוד בין עמוד שברקים הדרוס השומל במקלוט דרומית מזרחית עד עמוד שהוא מן הנ' שבמזרח ה' אמות וממנו לבני ממש אמות ומן הבני לבניני המש אמות וכן לכתף השנית וארבעה עמודים למסך הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב: (יז) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לגפון ולדרום אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקי' ואדני נחשת לכך בא ולמד כאן: (יח) אורך החצר. הגפון והדרום

ינגל ע"י מזכח אכנים. מטרפת אם ינגל ע"י אם סמזכח אשר תוקד בו. מן הרג כחרב ינגל ע"י סמזכח בו אלא חניף עליהם כרגל. מן חנק ינגל ע"ד אמרס ז"ל אע"פ שבעלו ל'

מיתות כ"ד מ"מ דין ד' מיתות לא בעלו מי שנתחייב חנק אי טובע בנהר וכשם שבמזכח נילול מעשיו מי גשמים כך המוטל לשעתו מים רבים אליו לא יגישו:

ענין המובח

פירוש לתורת אלהים

שְׁוֹעֲלִין עֲשָׂרָה צָעֲהָן: (יג) וְרוֹחַב אוּנ דִיא בְּרֵייט הָחָצֵר פּוּן דָעם הוּיף לְפְאַת אֵין דָער מִזְרָח זַייט חֲמִשִּׁים פּוּפְּצִיג אַיילִין: (יד) וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה אוּנ פּוּפְּצָעהָן אַיילִין קְלָעִים אוּמְהַיינְגָען לַכָּתֵף צוּ אֵיין זַייט עַמּוּדֵיהֶם זַייעָרָע זַיילִין שְׁלֹשָׁה דְרַיי וַאֲדָנֵיהֶם אוּנ זַייעָרָע שְׁוֹעֲלִין שְׁלֹשָׁה דְרַיי: (טו) וְלַכָּתֵף אוּנ צוּ דִי אַנְדֶערָע זַייט חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה פּוּפְּצָעהָן אַיילִין אוּמְהַיינְגָען עַמּוּדֵיהֶם זַייעָרָע זַיילִין שְׁלֹשָׁה דְרַיי וַאֲדָנֵיהֶם אוּנ זַייעָרָע שְׁוֹעֲלִין זָאלִין אוֹיךְ זַיין שְׁלֹשָׁה דְרַיי:

(טז) וּלְשַׁעַר אוּנ צוּם טוֹיער פּוּן דָעם הוֹיף מָסָךְ זָאל זַיין אַפּוּיערְהַאנְג עֶשְׂרִים אַמָּה פּוּן צְוָואנְצִיג אַיילִין תְּכֵלֶת פּוּן בְּלָאהָע וְוָאל מַעֲשֵׂה וְוערְק רוֹקֵם פּוּן אַוְועבער עַמּוּדֵיהֶם זַייעָרָע זַיילִין אַרְבָּעָה פִּיר וַאֲדָנֵיהֶם אוּנ זַייעָרָע שְׁוֹעֲלִין אַרְבָּעָה פִּיר: (יז) כָּל עַמּוּדֵי אַלֶּע זַיילִין פּוּן דָעם הוֹיף סָבִיב אַרוּם מְחֻשָּׁקִים אָנְגָעגִירְט כֶּסֶף פּוּן זִילְבָּער וָוֵיהֶם זַייעָרָע הָעקְלָאך כֶּסֶף פּוּן זִילְבָּער וַאֲדָנֵיהֶם זַייעָרָע שְׁוֹעֲלִין נְחֹשֶׁת פּוּן קוּפְּער: (יח) אוֹרֶךְ דִיא לַייגְנְג פּוּן דָעם הוֹיף מֵאָה בְּאַמָּה

מְאָה בְּאַמָּה וְרָחַב | חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה חָמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְּׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת׃ יט לְכֹל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יִתְדֹתָיו וְכָל־יִתְדֹת הֶחָצֵר נְחֹשֶׁת׃ סס

מָאָה בְּאַמִּין וּפוּתְיָא חַמְשִׁין בְּחַמְשִׁין וְרוּמָא חָמֵשׁ אַמִּין דְּבוּץ שְׁזִיר וְסַמְכֵיהוֹן דְּנְחָשָׁא׃ יט לְכֹל מָאנֵי מַשְׁכְּנָא בְּכֹל פּוּלְחָנֵיהּ וְכָל סְכוֹהִי וְכָל סְכֵי דְּדַרְתָּא דְּנְחָשָׁא׃ סס

ע"ו יעי"ו מי' סל"ו סי'. ומפטירין וה' נתן חכמה לשלמה במלכים א' סימן ה'.

רש"בם

רוחב חמשים אמה מצד זה קלעים וכן לצד השני ומסך עשרים באמצע. הרי חמשים אמות מכוסים: (יח) ורוחב חמשים בחמשים. כיצר החצר ארכו מאה אמה ממזרח למערב שהרי כותל צפוני מאה אמה קלעים. וכן דרומי. ומצפון לדרום חמשים אמה רוחב החצר. ומשכן ארכו שלשים ורחבו עשר. העמיד המשכן על שפת חמישים מן האמצע ונשאר החצר מן המשכן חמשים בחמשים מרובעים ובשלשה רוחות חצר עשרים אמה שהרי ארכו שלשים ונשארו אחריו למערב עשרים מן החמישים של אורך מאה אמה. ורחבו עשרים ונשארו לצד צפון עשרים מן החמישים רוחב וכן לצד דרום: (יט) יתדותיו. הקשורים בקלעים ותוחבין אותן בקרקע שלא יזרגזון יריעות מלמטה לבאן ולבאן ברוח:

חסלת פרשת תרומה מיסיד רבינו שמואל:

רש"י

ממן המזרח למערב מאה באמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שבמזרח היתה מרובעת חמשים על ב חמשים שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר העמיד מזרח פתחו בספת ג' המילוים של אורך החצר נמצא כלו בחמשים הפנימים וכלה ארכו לסוף ל' נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים ג שבמערב ליריעות של אחורי המשכן ורחב המשכן עשר אמות בחמצע רוחב החצר נמצאו לו עשריס אמה ריוח לצפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן וכן למערב וחמשים על חמשים חצר לפניו (עיחזקין כג):

שפתי חכמים

ואורכו ו' עמודים: ב דק"ל דמשמע שלא היה ארכו אלא חמשים מדכתיב ורוחב חמשים בחמשים ומתרץ לותו חלק חצר שהיה כמזרח שלפני הפתח היתה מרובעת חמשים על חמשים: ג וא"ת והא המשכן היה תלוי שלו ל' אמות באורך וי' אמות ברוחב וגם הקרשים היו עוביין אמה וא"כ לא יהיה אלא י"ט אמות ריוח לאחוריו וגם החצר המשכן לא יהיו ל' אלא מ"ט וגם מן הצדדין לצפון ולדרום לא יהיה כ"א י"ט אמות וי"ל שגם העמודים של חצר המשכן היה עוביין אמה כמו עוביין של קרשים והקלעים לא היו תלויין לגבי מן העמודים אלא לחוץ מן העמודים ונלך נקט רש"י המשכון על הקלעים ולא על העמודים: ד כמין פעיש: ה כמין גריחים: חסלת פרשת תרומה

וקומה חמש אמות. גובה מחיצות החצר והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחשת. להכיח מדני המסך שלא תאמר לא נאמרו מדני נחשת אלא לעמודי הקלעים אבל מדני המסך של מין אחר היו כך נראה בעיני שלכך חזר ונשנן: (יט) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו כגון ד מקבות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין ה נגרי נחשת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר קשורים כמיתרים סביב סביב בספוליהן כדי שלא תהא הרוח מגביהן ואינו יודע אם תחוכין בארץ או קשורין ותלויין וכובדן מכביד ספולי היריעות שלא ינועו ברוח ואומר אני שמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ לכך נקראו יתדות ומקרא זה מסייעני (ישעיה לג) אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח: חסלת פרשת תרומה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יח) וקומה חמש. משמע שזהו קומת הקלעים. וא"ת לפ"ד הטוב היה גבוה עשר אמות א"כ מתחזי כהן ועבורה בידו וי"ל דקומה משפת מזבח דלמעלה ותהו להו חמש עשרה אמות. והרב רבי יצחק בר אברהם הקשה קושיא אחרת אם לא היו גבוהי' אלא חמש אמות א"כ לא פתח השער גבוהה כמו פתח היכל של בית עולמים ולכך היה משרש דודאי קלעים של צפון ודרום ומערב היו גבוהין חמש עשרה אמות והאי וקומה מיירי בקלעים שבצורת וריח לחם גובה חמש אמות יותר מקלעים שאר רוחות וא"כ נכהן עשרים והפתח נבהו עשרים כמו כן:

פירוש לתורת אלהים

הונדערט איילין ורוחב אונ די ברייט חמשים בחמשים פופציג איילין דיא לייגנ אונ פופציג איילין דיא ברייט וקומה אונ די הייך חמש אמות פינף איילין שש לייגען משזר גידרייט ואדניהם אונ זייערע שווערלין נחשה פון קופער: (יט) לכל צו אלע כלים פון דעם משכן בכל אלע כלים וואס מען האט בדארפט צו זיין ארבעט דאס איז צו נויף שטעלין דעם משכן אדער צו צו וואס פין דעם משכן ובכל אונ אלע זייגע נעגיל ובכל יתדות אונ אלע נעגיל פון דעם הויף נחשה זאל אלץ זיין פון קופער:

בנין שלמה

ויי נתן חכמה לשלמה וגו'. תנים תנוה אשר אתה בונה וגו'. נאמ נאמט ניזאגט צו שלמה המלך די שטוב וואס דו באהקט אויב דו וועסט

(א) ויי נתן חכמה אונ נאמט האמט מיינעבין חכמה צו שלמה המלך כאשר אזוי וויא נאמט האמט גירעט אונ האמט אים צו גיזאגט ויהי אונ עם איז גיווען שלום צווישען חירם דער מלך פון צור ביז

אונ

הפטרת תרומה במלכים א סימן ה

א וַיהוָה נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ וַיְהִי שָׁלוֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית

פירוש ע"ט

שְׁנֵיהֶם׃ ג וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵס מִכָּל־יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הַמַּס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ׃ ג וַיְשַׁלְּחֵם לְבָנוֹנָה
עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן
שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וְאֲדֹנִירָם עַל־הַמַּס׃ ד וַיְהִי
לִשְׁלֹמֹה שִׁבְעִים אֶלֶף נֹשֵׂא סֵבֶל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף
חֹצֵב בָּהָר׃ ה לְבַד מִשָּׂרֵי הַנִּצָּבִים לִשְׁלֹמֹה אֲשֶׁר
עַל־הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרֹדִים
בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְّלָאכָה׃ ו וַיְצַו הַמֶּלֶךְ וַיַּסִּעוּ אֲבָנִים
גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיַסֹּד הַבַּיִת אַבְנֵי נָזִית׃
ז וַיִּפְסְלוּ בֹנֵי שְׁלֹמֹה וּבֹנֵי חִירוֹם וְהַגִּבְלִים וַיָּכִינוּ
הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים לִבְנוֹת הַבָּיִת׃ ח וַיְהִי בְּשִׁמֹנִים
שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם בַּשָّנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זִו הוּא הַחֹדֶשׁ
הַשֵּׁנִי לִמְלֹךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת לַיהוָה׃

פירוש ע״ט

אוֹג צְוִוישָׁען שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ וַיִּכְרְתוּ אוֹג הָאבֶן בַּיידָע צְוִוישָׁען זִיךְ בּוֹרֵת בְּרִית גֵיטְוֶען׃ (ב) וַיַּעַל אוֹג דָער מֶלֶךְ שְׁלֹמֹה הָאט אוֹיף גֶעבְּרַאכְט מֵס צִינְז מִכָּל יִשְׂרָאֵל פוּן אַלֶע יוּדֶן וַיְהִי הַמַּס אוֹג דָער מֵס הָאט אַזוֹי פִיל אֶן גֶעטְרַאפֶן אַז מָען הָאט גֶעקָאנְט פַאר דֶעם גֶעלְט דוֹגֶען שִׁשִּׁים רְרַייסִיג טוֹיזֶענְד מֶענְטְשֶׁן׃ (ג) וַיְשַׁלְּחֵם אוֹג עֶר הָאט זַייא גֶעשִׁיקְט לְבָנוֹנָה אֵין וואלְד עֶשֶׂרֶת אֲלָפִים צוּ צֶעהֶן טוֹיזֶענְד בַּחֹדֶשׁ אֵין אַחוֹדֶשׁ כְּלוּמֶר זַייא וָאלֶין זִיךְ פַאר זָאמֶען אֵין וואלְד אַחוֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת דִיא רְרַייסִיג טוֹיזֶענְד הָאבֶּן זִיךְ׳ אֲלֶע חוֹדֶשׁ גֶעבִּיטֶען רְהַיינוּ לְסוֹף חוֹדֶשׁ זֶענֶען דִיא עֶרְשְׁטֶע צֶעהֶן טוֹיזֶענְד אַהֵיים גֶעקוּמֶען זֶענֶען אַנְדֶערֶע צֶעהֶן טוֹיזֶענְד גֶענַאנְגֶען אוֹיף אַחוֹדֶשׁ אֵין וואלְד אוֹג סוֹף חוֹדֶשׁ זֶענֶען זַייא אַהֵיים גֶעקוּמֶען זֶענֶען דִי רְרִיטֶע צֶעהֶן טוֹיזֶענְד גֶענַאנְגֶען אוֹיף אַחוֹדֶשׁ אֵין וואלְד אַזוֹי הָאבֶּן זַייא זִיךְ אֵלֶץ גֶעבִּיטֶען אַלֶע חוֹדֶשׁ אִיז אוֹיס גֶעקוּמֶען חוֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן אַז אִיטְלִיכֶען צֶעהֶן טוֹיזֶענְד טַאן זֶענֶען גֵיזֶעסֶן אֵיין חוֹדֶשׁ אֵין וואלְד צְוַוייִ חֳדָשִׁים אֵין דָער הֵיים וַאדוֹנִירָם אוֹג עָם אִיז גֵיטְוֶען אַמְטְמַנְטְשׁ וואס הָאט גֶעהֵייסֶן אָדוֹנִירָם אִיז עֶר גֵיזֶעצְט גֵיטְוואָרֶין עַל הַמַּס עֶר זָאל גוּבָה זַיין דָאס צִינְז׃ (ד) וַיְהִי אוֹג עָם אִיז גֵיטְוֶען צוּ שְׁלֹמֹה שִׁבְעִים אֶלֶף זִיבְעְצִיג טוֹיזֶענְד מֶענְטְשֶׁן נוֹשֵׂא סֵבֶל וואס הָאבֶּן גֶעטְרָאגֶען דִיא מַשָּׂא כְּלוּמֶר זַייא הָאבֶּן גֶעטְרָאגֶען דִיא שְׁטֵיינֶער פוּן בָּארֶג צוּ דָר שְׁטָאט וּשְׁמֹנִים אֶלֶף אוֹג אַכְטְצִיג טוֹיזֶענְד מֶענְטְשֶׁן חוֹצֵב בָּהָר וואס זַייא הָאבֶּן גֶעהָאקְט שְׁטֵיינֶער פוּן דֶעם בָּארֶג. וְרַשִׁ״י מַאכְט דִיא הוּנְדֶערְט אוֹג פוּפְצִיג טוֹיזֶענְד מֶענְטְשֶׁן זֶענֶען אַלֶע גֶרִים גֵיטְוֶען וואס זַייא הָאבֶּן זִיךְ מְגַיֵּר גֵיטְוֶען וַייל זַיי הָאבֶּן גֵיזֶעהֶן דִיא גְדוּלָה פוּן שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ׃ (ה) לְבַד חוּץ מִשָּׂרֵי פוּן דִיא הַארֶין הַנִּצָּבִים דִי פְּקִידִים וואס זַיי זֶענֶען גֵיטְוֶען צוּ שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר וואס זַיי הָאבֶּן גֶעהַאט צוּ שַׁאפֶן אִיבֶּער דָער מְלָאכָה זֶענֶען גֵיטְוֶען שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים דְרַיי טוֹיזֶענְד וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת אוֹג דְרַיי הוּנְדֶערְט הָרֹדִים בָּעָם וואס הָאבֶּן מוֹשֵׁל גֵיטְוֶען אִיבֶּער דֶעם פָאלְק הָעוֹשִׂים וואס זַיי הָאבֶּן גֵיטָאהָן דִי מְלָאכָה׃ (ו) וַיְצַו הָאט דָער מֶלֶךְ גֶעשַׁאפְט וַיַּסִּיעוּ אוֹג זַייא הָאבֶּן אוֹיס גֶעריסֶען אֲבָנִים יְקָרוֹת שְׁוֶערֶע שְׁטֵיינֶער לְיַסֹּד צוּ גְרוּנְטִין הַבַּיִת דָאס הוּיז כְּלוּמֶר פוּן דִיא שְׁטֵיינֶער זָאל מָען מַאכֶּרִין אַנְרוּנְד צוּם הוּיז אַבְנֵי נָזִית דִיא שְׁטֵיינֶער זֶענֶען גֵיטְוֶען גֵיטְעסְטֶעס׃ (ז) וַיִּפְסְלוּ אוֹג זַיי הָאבֶּן אוֹיס גֶעהָאקְט דִי שְׁטֵיינֶער פוּן דָעם בָּארֶג בּוֹנֵי אוֹג דִי בּוּיעֶרֶם פוּן שְׁלֹמֹה וּבוֹנֵי אוֹג דִי בּוּיעֶרֶם פוּן חִירוֹם וְהַגִּבְלִים אוֹג דִי אוֹמֶה וואס מָען הָאט זַיי גֶערוּפֶן גִּבְלִים וַיָּכִינוּ הָעֵצִים אוֹג זַייא הָאבֶּן אֶן גֶענֶרֵייט דָאס הָאלְץ וְהָאֲבָנִים אוֹג דִיא שְׁטֵיינֶער לִבְנוֹת הַבַּיִת צוּ בָּאהָן דָם בֵּיתהַמִּקְדָּשׁ׃ (ח) וַיְהִי אוֹג עָם אִיז גֵיטְוֶען בִּשְׁמֹנִים שָׁנָה וגו׳ אִין פִיר הוּנְדֶערְט אוֹג אַכְטְצִיג יָאהָר לְצֵאת צוּם אַרוֹיס גֵיין דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית אִין דֶעם פִיעֶרְדֶין יָאהָר בַּחֹדֶשׁ זִו אִין דֶעם חוֹדֶשׁ אַיְיר וואס ווערְט גֶערוּפֶן זִו הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי דָאס אִיז דָער אַנְדֶערֶער חוֹדֶשׁ פוּן דֶעם פִיעֶרְדֶין יָאהָר אַז שְׁלֹמֹה אִיז אַמְלָךְ גֵיטְוֶארֶין אִיבֶּער דִיא יִשְׂרָאֵל

ט וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה שִׁשִּׁים־
אַמָּה אָרְכּוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ׃
י וְהָאוּלָם עַל־פְּנֵי הֵיכַל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכּוֹ
עַל־פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת עֶשֶׂר בָּאַמָּה רָחְבּוֹ עַל־פְּנֵי הַבָּיִת׃
יא וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חַלּוֹנֵי שְׁקֻפִים אֲטֻמִים׃ יב וַיִּבֶן עַל־
קִיר הַבַּיִת יָצוּעַ סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב
לַהֵיכָל וְלַדְּבִיר וַיַּעַשׂ צְלָעוֹת סָבִיב׃ יג הַיָּצוּעַ
הַתַּחְתֹּנָה חֲמֵשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכֹנָה שֵׁשׁ
בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ
כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אֲחֹז
בְּקִירוֹת הַבָּיִת׃ יד וְהַבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ אֶבֶן שְׁלֵמָה
מַסָּע נִבְנָה וּמַקָּבוֹת וְהַגַּרְזֶן כָּל־כְּלִי בַרְזֶל
לֹא־נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ׃ טו פֶּתַח הַצֵּלָע
הַתִּיכֹנָה אֶל־כֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית וּבְלוּלִים
יַעֲלוּ עַל־הַתִּיכֹנָה וּמִן־הַתִּיכֹנָה אֶל־הַשְּׁלִישִׁים׃
טז וַיִּבֶן אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת־הַבַּיִת גְּבִים
וּשְׂדֹרֹת בָּאֲרָזִים׃ יז וַיִּבֶן אֶת־הַיָּצוּעַ עַל־כָּל־הַבַּיִת
חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיֹּאחֶז אֶת־הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים׃
יח וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר׃ יט הַבַּיִת הַזֶּה
אֲשֶׁר־אַתָּה בֹנֶה אִם־תֵּלֵךְ בְּחֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי
תַּעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לָלֶכֶת בָּהֶם
וַהֲקִמֹתִי אֶת־דְּבָרִי אִתָּךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־דָּוִד
אָבִיךָ׃ כ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב
אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל׃

סיציע קרי ס״היציע קרי

סְדִינוֹת, אֲסָאהֶל הָאבְּין אֶלָּע סְדִינוֹת מִטְּדָר גֵיוֶען אִין דָעם מֶלֶךְ, דָאס מִילִיטֶער מִיט זַייטֶרָע אָלְיִטָּע הָאבְּין נִים גֵיוֶאלְט דִינֶען צוּם מֶלֶךְ, דִיא שָׁרִים הָאבְּין נִים גֵיוֶאלְט מִשְׁפָּטִין דָאס פָאלְק, דָאס עֶרְשְׁטֶע הָאט דָער מֶלֶךְ אַדְאפְּגֶענוּמֶען פוּן זִיךְ דִיא קְרוֹין אוּנ הָאט זִיא צוּ בְּרָאכִין, מִטֶן הָאט גֵיטְרָעגֶן בֵּיא דָעם מֶלֶךְ וָאס הָאסְטוּ דֵיין גֶעס אוּיסְגֵילֶאזֶן צוּ דִיא קְרוֹין, הָאט דֶער מֶלֶךְ גֵיזָאגְט דִיא זָאלְדְ מִיט דִיא בְּרִילֶאנְטִין פוּן דִיא קְרוֹין אִיךְ נִים, אִיךְ הָאבּ גֶענוּג גָאלְד אוּנ בְּרִילֶאנְטִין דִיא פֵייעֶרְלִיכֶּיס פוּן דִיא קְרוֹין אִיז בֵּיי מִיר גָאר גֵיוֶען וַייל אוּיף אִיר זֶעלְבֶּן גֵיוֶען גֶעסָאהְלְט מֵיינֶע אֶלָּע סְדִינוֹת, אִיצְט אֶז דִיא סְדִינוֹת הָאבְּין אִין מִיר טוֹרֶד גֵיוֶען אוּנ וֵוילֶן מִיךְ נִים פָאר אַמֶּלֶךְ, צוּ וָואס טוּיג מִיר דִיא קְרוֹין, וֶוען אִיךְ וֶועל זֶעהֶן דִיא קְרוֹין וֶועט זִיךְ פָאר־גֶעסֶערן מֵיין צָצֶר, דִי־וֶועלְט־שָׁפָר הָאט גָאט גֵיגֶעבֶּן צוּם מֶלֶךְ שְׁלֹמֹה, דוּ בָּאהְסְט פָאר מִיר אַשְׁטוּב, צוּ וָואס דִיאִרְף אִיךְ דֵיין שֵׁ״יוּב, דִיא הִימְלֶען קֶענֶען נִים פָאר־גֶעטֶען מֵיין כָּבוֹד, וָואס אִיז דִיא שְׁטוּב גֶעאַכְטֶעט גֶענֶען דִיא הִימְלֶען, גָאר וַייל אִין דִי שְׁטוּב וֶועסְטוּ אַדֵיין שְׁטֶעלֶען דָעם אָרוֹן הַקֹּדֶשׁ אוּנ אִין דָעם אָרוֹן הַקֹּדֶשׁ וֶועט זַיין דִי תּוֹרָה, וָואס אִין דִיא תּוֹרָה אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען מֵיינֶע אֶלָּע מִצְוֹת אוּנ חֻקִּים אוּנ מִשְׁפָּטִים וָואס דִיא יוּדִין זָאלֶן פָאהֶן, אַז אִיךְ וֶועל זֶעהֶן דִיא יוּדִין מִיין תּוֹרָה אוּנ וֶועל זֶעהֶן דִיא יוּדִין מוּזֶען וֶוייא אִין מֵיין תּוֹרָה שֶׁפַּייט, דִי כּוֹהֲנִים מוּזֶען דִיא עֲבוֹדָה אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶוייא אִיךְ הָאבּ גֶיבָּאטֶן, דִיא שׁוֹפְטִים וָואס זֶעלְבֶּן אִין יִעְדֶער שָׁטָאט מִשְׁפָּטִין דִיא יוּדִין וֶוייא אִיךְ הָאבּ גֶיבָּאטֶן, דָאס פָאלְק תַּאגְלֶען עָרְלִיךְ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בֵּיי מִיר מַיינֶער, וֶועט זַיין דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָואס אִין דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶועל זֶעהֶן דָעם פִּירוּגֶע פוּן אַלָּע יוּדִין וָואס גֶעשְׁרִיבֶּען אִין דִי תּוֹרָה, אָבֶער אַז דִיא יוּדִין וֶועלֶן נִים שָׁאהֶן וֶוייא אִין דִיא תּוֹרָה שֶׁפַּייט, זַיי וֶועלֶן נִים תַּאלְטֶין מִיךְ פָאר אַמֶּלֶךְ, צוּ וָואס טוּיג מִיר דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וֶוען אִיךְ וֶועל זֶעהֶן דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ דִיא תּוֹרָה וֶועט זִיךְ פָאר־גֶעסֶערן מֵיין צָצֶר, דְרִיבֶּער וֶועל אִיךְ גֶעוִיס קְרוּב מַאכִּין דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

פירוש ע״ט

וַיִּבֶן הַבַּיִת יֵ״י הָאט עֶר גֶעבָּאהְעט דָאס בֵּיהמ״ק צוּ גָאט: (ט) וְהַבַּיִת אוּנ דָאס בֵּיהמ״ק וָואס עֶר הָאט גֶעבָּאהְעט אִיז גֵיוֶען זֶעכְצִיג אֵיילִין זַיין לֶענְג אוּנ צְוָואנְצִיג אֵיילִין זַיין בְּרֵייט אוּנ דְרֵייסִיג אֵיילִין זַיין הֵיכֶּר: (יא) וַיְהִי דְבַר יֵ״י אֶל שְׁלֹמֹה אוּנ עֶס אִיז גֵיוֶען דִי רֵייד פוּן גָאט צוּ שְׁלֹמֹה אַזוֹי צוּ זָאגֶן: (יב) הַבַּיִת הַזֶּה דָאס הוֹיז וָואס דִי בָּאהְעְסְט בִּין אִיךְ דִיר מַבְטִיחַ אִם תֵּלֵךְ בְּחוּקֹתַי אַז דוּ וֶועסְט גֵיין אִין מֵיין גֵיזֶעץ אוּנ מֵיינֶע גֵירֶעכְט וֶועסְטוּ טָאהֶן אוּנ דוּ וֶועסְט הִיטֶען אַלָּע מֵיינֶע מִצְוֹת לֶיכֶּת צוּ גֵיין אִין זַיי וַהֲקִימוֹתִי אֶת דְּבָרִי אִתָּךְ וֶועל אִיךְ גָאט קְמֶיכֶּיס זַיין מִיט דִיר מֵיינֶע רֵייד אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי וָואס אִיךְ הָאבּ גֵירֶעט צוּ דֵיין פָאטֶער דָוִד כְּלוֹמַר אִיךְ הָאבּ צוּ גֵיזָאגְט צוּ דֵיין פָאטֶער דָוִד כְּמָה הַבְטָחוֹת וֶועל אִיךְ דָאס דִיר מְקַיֵּם זַיין: (כ) וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוּנ אִיךְ וֶועל רוּהֶען צְוִוישֶׁען דִיא יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל אוּנ אִיךְ וֶועל נִיט פָאר־לָאזֶן מֵיין פָאלְק יִשְׂרָאֵל:

אמר קדיחת פרשת הקנוס פניס מקרא ואחד תרגום והפטרה ומזמור ה' מלך גאות לבש אי מזמור שיר ליום השבת וה' מלך יגל"מ דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחיות היום :

פרק ט א צלוחית. כלי שמיתגים בו מים המקודשים לאחר שהשליך האפר לתוכן קרוי צלוחית. והכלי שמתגים בו המים כדי לקדשן קולש שיתנו בה האפר קרוי שוקת: מים כל שהן. שאינן כשרין להזאה: יזה ב', שאם מזה אחת ממה אין כאן מן הכשרים. אבל כי מזה ב' אי אפשר דליכא בחדא מנייהו מן הכשרים (ה) והזאה אינו צריכה שיעור: וחכמים פוסלין. דקסברי ההוא צריך שעור ואין מצטרפין ההזאות והלכה כחכמים. ורמב"ם פי' יזה ב' הזאות ושלכם חוץ לכלי ויטהר כאחר מי חטאת כשרים. ופליג' היא בעיני דבפרק כל הזבחים בגמ' משמע כמו שפרשתי: יניחנה בחמה והטל עולה. שדרך הטל לעלות בנגד החמה וכן הוא אומר ויהי בבקר ותעל שכבת הטל ואין הלכה כר"א: יערה. מריק מה שבתוך הכלי ואינו כאר להניח בו מי חטאת עד שינגב מן המשקים ומי פירו': יערה ואינו צריך לנגב. דאם איתא דנשאר ממנו בכלי היה רשומו ניכר: ב ונתבקעו. שנשתהו כתוך המים זמן מרובה עד שנתבקעו או אפי' לא נתבקעו אלא שנשתנו מראיתם פסולין: חפושית. תולעת שחורה: בין כך ובין כך. כין נתבקע' בין לא נתבקע': מפני שהיא בשפופר'. של קנה חלולה והמים נכנסין מצד זה ויוצאים מצד זה ותתשרב עמהם הלחות שבקרבה: דירה. תולעת שבחטין: בנה. מין תולעת נמי הגדל בתבואה': כשרים. חפי'

פרק ט א צלוחית שנפל לתוכה מים כל שהן רבי אליעזר אומר יזה ב' הזיות וחכמים [ו] פוסלין. ירד לתוכה טל. רבי אליעזר אומר יניחנה בחמה והטל עולה וחכמים [ג] פוסלים. נפל לתוכה משקין ומי פירות יערה וצריך לנגב. [ג] ריש קומוס וקנקנתום וכל דבר שהוא רושם יערה ואינו צריך לנגב: ב נפל לתוכה שקצים ורמשים ונתבקעו או שנשתנו מראיתם פסולין. חפושית. בין כך ובין כך פוסלת מפני שהיא בשפופרת. רבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומרים הדירה והבנה בשרים מפני שאין בהן ליחה:

(ו) דהא אין כאן פסולים אלא כ"ש וס"ל אין ביו' וקשה איך אפשר אלא יוכל לאלוק הכ"ש לכ'. תוס': [ו] פוסלין. מומרא דמי מעלה היא דמן התורה כרובא כעיל חו' עתו"ע: [ג] פוסלין. דסביר' לה דאינו עולה אלא מן הפירות חו'. הר"ם: [ג] דיו. כיצא מיירי דומי' דאינך הר"ם. ולהכי ס"ל לנגב דלאו משקין נינהו וסבי כמפר' דאין נפסר ממנו אלא ואפי' נפסר אין מתערב במים מהר"ם. ול"נ דמיירי אלא דיערה תנן ודס"ל לנגב הוה כמ"ם

פון קרינול אום גיסען וואינו צריך לנגב און מען דארף ניט אפ טריקענען רעם קרינול וואורום אז עס וואלט עפעס געבליבען אין קרינול וואלט מען דערקענט: ב נפל לתוכה שקצים ורמשים ונתבקעו אויב אין די נואסער איז אריין געפאלין קעץ מיין און זיי זענען גיליגען אין דיא נואסער אזוי לאנג ביז זיי זענען צו שפאלטין גיוואורען או שנשתנו מראיתן אדער זיי זענען ניט צו שפאלטין גיוואורען נאר דער קאליר פון דיא נואסער איז דורך זייא גיענדערט גיוואורען פסולין איז דיא נואסער פסול צו שפריטצען מיט זייא אויף אטמא אין דעם קרינול מי אויב עס איז אריין אבי סול צו שפריטצען מיט זייא אויף אטמא חפושית אשוואלצער וואורעם איז אריין געפאלין אין דיא נואסער בין בך ובין בך סיי ער איז צו שפאלטין גיוואורען אין די נואסער און סיי ער איז ניט צו שפאלטין גיוועזן אין דיא נואסער פוסלת ווערט די נואסער פסול מפני שהיא בשפופרת ווייל דער וואורעם איז אזוי וויא אלער. און דיא נואסער גייען אין אים אריין פון איין זייט און גייען ארויס פון די אנדערע זייט. און די פייבטקייט נואם אין דעב נואורעם מישט זיך אריין אין די נואסער רבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומרים רבי אליעזר בן יעקב זאגין הדירה והבנה שבתבואה אויב אין דיא נואסער איז אריין געפאלין דער נואורעם נואם הייסט דירה אדער דער וואורעם נואם הייסט בנה נואם וויא נואקסין צווישען ד תבואה. אפילו וויא זענען צו שפאלטין גיוואורי אין דיא נואסער איז אויך דיא נואסער בשו מפני שאין בהם לחה ווייל זיי האבין קיין פייבטקייט

שתתה

פרק ט א צלוחית שנפל לתוכה מים כל שהן רבי אליעזר אומר יזה ב' הזיות וחכמים פוסלין ירד לתוכה טל רבי אליעזר אומר יניחנה בחמה והטל עולה וחכמים פוסלים נפל לתוכה משקין ומי פירות יערה וצריך לנגב ב נפל לתוכה שקצים ורמשים ונתבקעו או שנשתנו מראיתם פסולין חפושית בין כך ובין כך פוסלת מפני שהיא בשפופרת רבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומרים הדירה והבנה בשרים מפני שאין בהן ליחה

נתבקעו ואין כן הלכה: **ג** שתה מהן בהמה או חיה פסולין. מסוס משקה שכפיהן הזוזר והמיס והרוק שכפיהן מתערכין (כ): מוצצת. ואין המשקה שכפיה חוזר למיס: מלקת. לוקקת. כלשונה ומתערב הרוק שבלשונ' עם המיס: אף הנחש מפני שהיא מקיאה. וכן הלכה ואין הלכה כר"מ: **ד** החושב על מי חטאת לשתות ר"א פוסל. דאפסלו להו כמחשב': כשיטה. החכית לשתות או ליקח ממנה מיס לשתות אבל במחשבה

הר"ב: (כ) ר"ל דאפי' לר"מ דמ"מ דהתם כ"ש והכא עוכא הר"ם: [ד] העופות. שמתו המים פסולין דתריסא קאי. וכשרלים דקתני אינם גרם פוסלין דקאי אשרלים וכ"ה כר"מ: [ה] החושב. ר"ל דפי' שאומר דמחשבה ל"מ כמו בשלא לשמן זכמו המחשב לשלוח יד: (ג) שלא הדביק פיו לחבית. הר"ם והר"מ: [ו] שנפסלו כו'. בספרי יליף

ג שתה מהן בהמה או חיה פסולין. כל [ד] העופות פסולין חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת. כל השרצים אינם פוסלין חוץ מן החולדה מפני שהיא מלקת רבן גמליאל אומר אף הנחש מפני שהיא מקיאה (ס"א שהוא מקיא) ר"א אומר אף העכבר: **ד** [ה] החושב על מי חטאת לשתותן ר' אליעזר אומר פסול. רבי יהושע אומר כשיטה. אמר רבי יוסי במה דברים אמורים במים שאינם מקודשים. אבל במים המקודשין רבי אליעזר אומר כשיטה. רבי יהושע אומר בשישתה ואם גרגר בשר: **ה** מי חטאת [ו] שנפסלו לא יגבלם בטיט שלא יעשם תקלה לאחרים. רבי

גרגרת כלומר שלא שתה כדרך השיתים אלא שפך המיס בגרונו (ג): כשר. לליכא משקה פיו בחכית. והלכה כרבי יהושע בתרוייהו: **ה** שלא יעשם תקלה לאחרים. שיגעו בטיט ויטמאו במיטמאת שבו: רבי

ג שְׁתָתָה מֵהֶן בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה פְּסוּלִין אוּבּ אַבְהֵמָה אָדָר אַחַיָּה הָאט גֶעטְרוּנְקְען פּוּן דִיא וואסֶר. אִיז דִי וואסֶר פָּסוּל צוּ דִיא פָּרָה אָדוּמָה כָּל הָעוֹפוֹת פּוֹסְלִין אֶלָּא עוֹפוֹת אַז זֵיי טְרִינְקְען פּוּן דִי וואסֶר וועֶרְט דִיא וואסֶר פָּסוּל, וַוייל בְּהֵמוֹת אוּנְ חַיּוֹת אוּנְ עוֹפוֹת אַז זֵיי טְרִינְקְען גִיסְען זֵייא דִיא וואסֶר וואם זֵייא הָאבִּין אֵין מוּיל צוּרִיק אֵין דִיא כֵּלִי, אוּנְ דִי וואסֶר וואם זֵיי הָאבִּין גֶעהַאט אֵין מוּיל אִיז דָאךְ אוּיס גֶעמִישְׁט גִיוואָרְען מִיט שְׁפֵּייאַכְּץ חוּץ מִן הַיּוֹנָה נָאר אַטָּאהְבּ אַז זֵיא טְרִינְקְט פּוּן דִיא וואסֶר אִיז דִיא וואסֶר נִיט פָּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהִיא מוֹצֶצֶת וַוייל זִיא צִיהְט אֵין זִיךְ אַרֵיין דִיא וואסֶר אוּנְ שְׁפֵּייט נִיט אוּיס צוּרִיק כָּל הַשְּׁרָצִים אֵינָם פּוֹסְלִין אֶלָּא שְׁרָצִים אַז זֵייא טְרִינְקְען פּוּן דִיא וואסֶר מַאכֶּן זֵייא נִיט פָּסוּל דִיא וואסֶר חוּץ מִן הַחוּלְדָּה נָאר אַז אַחוּלְדָה טְרִינְקְט פּוּן דִיא וואסֶר וועֶרִין דִיא וואסֶר פָּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַלֶּקֶת וַוייל זִיא לֶעקְט דִיא וואסֶר מִיט דֶעם צונְג, מִישְׁט זִיךְ אוּיס דִי שְׁפֵּייאַכְּץ פּוּן דֶעם צונְג מִיט דִיא וואסֶר רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר אַף הַנָּחָשׁ רַבָּן גַּמְלִיאֵל זָאגְט אַז אַשְׁלאנְג טְרִינְקְט פּוּן דִיא וואסֶר וועֶרְט אוּיךְ דִי וואסֶר פָּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַקִּיאָה וַוייל זִיא בְּרֶעכְט אוּיס דִי וואסֶר צוּרִיק אֵין דִיא כֵּלִי מִישְׁט זִיךְ אוּיס דִי שְׁפֵּייאַכְּץ מִיט דִי וואסֶר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אַף הָעַכְבָּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אַז אַמוּיז טְרִינְקְט פּוּן דִיא וואסֶר וועֶרְט אוּיךְ דִיא וואסֶר פָּסוּל: **ד** הַחוֹשֵׁב עַל מֵי חַטָּאת לִשְׁתּוֹת אַז אֵיינֶער הָאט גֶעטְרַאכְט עֶר זָאל טְרִינְקְען פּוּן דִיא וואסֶר וואם עֶר הָאט אָן גֵישְׁעפְּט צוּ דִיא פָּרָה אָדוּמָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר פָּסוּל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אַז עֶר הָאט נָאךְ נִיט גֶעטְרוּנְקְען אִיז שׁוּין דִיא וואסֶר פָּסוּל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר אוּמ"ר כְּשֶׁשָּׁתָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט אַז עֶר בֵּייגְט אַיין

דִיא כֵּלִי צוּם טְרִינְקְען וועֶרְט שׁוּין דִיא וואסֶר פָּסוּל אֲפִילוּ עֶר הָאט נָאךְ נִיט גֶעטְרוּנְקְען, אָבֶּער מִיט דֶעם טְרַאכְטֶען אַלַיין וועֶרְט נִיט פָּסוּל דִיא וואסֶר אָמַר רַבִּי יוֹסִי הָאט רַבִּי יוֹסִי גֶיזָאגְט בַּמָּה דְבָרִים אֲמוּרִים וועֶן זֶענְען דִי רֵייד גֶיזָאגְט גֶיוואָרְען וואם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִיט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קְרִיגְען בְּמַיִם שֶׁאֵינָן מְקוּדָּשִׁים נָאר בֵּיי וואסֶר וואם קֶען הָאט אֵין גֵישְׁעפְּט קֶען זָאל אוּיף זֵיי אַרוּיף שִׁיטְען דִי אֵשׁ, אָבֶּער זֵייא זֶענְען נָאךְ נִיט גֶעהֵיילִיגְט גֶיוואָרְען קֶען הָאט נָאךְ נִיט אַרוּיף גֶעשְׁאטְען אוּיף זֵיי דִי אֵשׁ אָבֶּער אַז קֶען הָאט שׁוּין דִיא וואסֶר גֶעהֵיילִיגְט קֶען הָאט שׁוּין אַרוּיף גֶעשְׁאטְען אוּיף זֵייא דִי אֵשׁ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר כְּשֶׁשָּׁתָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אַז עֶר וועֶט אֵיינְגֶיגְען דִי כֵּלִי צוּם טְרִינְקְען פּוּן אִיר וועֶרְט שׁוּין דִיא וואסֶר פָּסוּל, אָבֶּער מִיט טְרַאכְטֶען אַלַיין וועֶרְט נִיט פָּסוּל דִיא וואסֶר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר כְּשֶׁשָּׁתָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט אַז עֶר וועֶט טְרִינְקְען פּוּן דִיא כֵּלִי וועֶרְט דִיא וואסֶר פָּסוּל, וַוייל דִי שְׁפֵּייאַכְּץ פּוּן מוּיל וועֶרְט אוּיס גֶעמִישְׁט מִיט דִי וואסֶר וְאִם גְּרַגֵּר אוּנְ אוּיב עֶר הָאט נִיט גֶעהַאלְטֶען דִיא מוּיל בֵּיי דִיא כֵּלִי, נָאר עֶר הָאט אַרַיין גֶענָאסְען דִיא וואסֶר אֵין הַאלְדְז כְּשֵׁר דִיא אִיבֶּערְגֶיגְען וואסֶר וואם אֵין דִי כֵּלִי אִיז כָּשֵׁר: **ה** מֵי חַטָּאת וואסֶר וואם קֶען הָאט אֵין זֵיי אַרַיין גֶעשְׁאטְען דִיא אֵשׁ פּוּן דִיא פָּרָה אָדוּמָה שֶׁנִּפְסְלוּ אוּיב זֵיי זֶענְען פָּסוּל גִיוואָרְען לֹא יִגְבְּלֵם בְּטִיט פְּשַׁר קֶען זֵיי נִיט קְנֶעטְען מִיט לֵיים שֶׁלֹּא יַעֲשֵׂם תַּקָּלָה לַאֲחֵרִים עֶר זָאל נִיט מַאכֶּן אִשְׁטְרוֹיכְלוּנְג פַאר אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁן, טְאמֶער וועֶט אַיינֶער אָן רִירֶען דִיא לֵיים וועֶט עֶר טְמֵא וועֶרְען, אוּנְ עֶר וועֶט נִיט וויסֶען אַז עֶר אִיז טְמֵא וועֶט עֶר מַאכֶּן פִּיל שְׁאדֶין מִיט זַיין טוּמְאָה רַבִּי

יהודה אומר בטלו. כטיט ותו לא מטמאו מאחר שנבלע: מעת לעת. אם שחטה בתוך מעת לעת של שחיה אכל שחת' אפי' מהכי נתעכל במעיה: רבי יהודה אומר בטלו במעיה. ואפילו שחט' בתוך מעת לעת בשרה מהור. ואין הלכה כרבי יהודה בתרוייהו: ן מי חטאת. במקודשין איירי אכל מיס שאינן מקודשין שרי כדקתני סיפא: אפר חטאת. אפי' אפר עצמו בלא מיס: לא יעבירם בנהר ובספינה. דגזור משום שהיה בחלם ח' שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בספינה בירדן ונמצא כזית מת תחוב בקרקעית' של ספינה (ד): ולא ישיטם על פני המים. דדמי לספינה: וכן לא יעמוד בצד זה. של נהר: ויזרקם לצד השני. דגם זה דמי קצת לספינה: אבל עובר הוא. ברגליו (ה): במים. עם מי חטאת שבידו (ו): עובר הוא הטהור לחטאת. כגון שם על פני המים ואינו מוטל. וכן: נושא בידו. או מטיחו על פני המים: כלי שהוא טהור. לתת בו מי חטאת כשהוא ריקם או שיש בו מים שעדיין לא נתקדשו באפר פרה אלא נזרו אלא על המים המקודשים ועל האפר בלבד לא על הכלים הטהורים ומים שאינן מקודשים: ן אפר כשר. אפר פרה הכשר להזאה': שנתערב באפר מקלה. באפר כירה: הולכין אחר הרוב לטמא. אם רוב אפר פרה מטמא אם רוב אפר מקלה אינו מטמא (ז): ואין מקדשין בו. אפי' רוב אפר חטאת אין מקדשין בו הואיל ונתערבו בו אפר כירה ואפילו כל שהוא: ר"א מקדשין בו כולן. דסבר רבי אליעזר לא בעי' שיעורא בהזאה' ומ"מ לריכא פורתא מאפר חטאת ואין הלכה כר"א:

יהודה אומר בטלו. פרה ששחה מי חטאת (ז) בשרה טמא מעת לעת. רבי יהודה אומר (ח) בטלו במעיה: ן מי חטאת ואפר חטאת לא יעבירם בנהר (ט) ובספינה. ולא ישיטם על פני המים. ולא יעמוד בצד זה ויזרקם לצד זה. אבל עובר הוא במים עד צוארו. עובר הוא הטהור לחטאת ובידו כלי ריקם הטהור לחטאת ובמים שאינם מקודשין: ן אפר כשר שנתערב באפר מקלה. הולכין אחר הרוב. לטמא ואין מקדשין בו. ר' אליעזר אומר מקדשין בכולן:

לשו: (ז) בשרה כו'. אכל מדם וכלים לא. דאין מטמאין אלא עוממה קלה לעמא אוכלין ומשקין (ח) בטלו. ואפי' עוממה קלה לא מטמאי לפוי מעקה ברוחה במת. ושתויי"מ: (ט) ובספינה. כלומר וכשהוא בספינה: (ד) והאהיל עליו ונטמא רש"י: (ה) וגם על הנהר מותר בכלי רפא סמיכתא הוא והאהל המעבירו הולך כל שעה ברגליו ואינו דומה לספינה רש"י: (ו) או אפר פרה הר"מ: (ז) כמגע אכל בעמא

יְהוּדָה אוֹמֵר בְּטֵלוּ רַבִּי יְהוּדָה וְאָנֹט דִיא וואסער וְוערט בָּטֵל אִין דִיא לַיִים. אִיז דִיא לַיִים גִיט מְטַמֵּא פָּרָה שֶׁשָּׁחַת מֵי חַטָּאת אוֹיב אַיינָער האט גֶעהאט וואסער וואס אין זַייא איז גִיוֹוען אַש פון דִיא פָּרָה אַרוּמָה אוֹנ דִיא וואסער איז פְּסוּל גִיוֹוארין אוֹנ אַקוּה האט גֶעטְרוּנְקֶען פון דִיא וואסער בְּשָׂרָה טָמֵא מֵעַת לֵעַת אוֹיב מַען האט די קוּה גֶעשָׁאכְטִין אַיידער עס איז גִיוֹוען אַמֶצֶת לֵעַת וּפִיר אוֹנ צְוָוואנְצִיג שָׁעָה: איז דִיא האט גֶעטְרוּנְקֶען דִיא וואסער, איז דִיא פְּלַייש טָמֵא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּטֵלוּ בְּמֵעֶיהָ רַבִּי יְהוּדָה וְאָנֹט דִיא וואסער איז בָּטֵל גִיוֹוארין אִין אִירֶע גִידֶערִים, דְרִיבֶּער אֶפִילוּ מַען האט די קוּה גִישָׁאכְטִין אִין די פִיר אוֹנ צְוָוואנְצִיג שָׁעָה פון דֶער צַייט וואס זִיא האט גֶעטְרוּנְקֶען די וואסער איז אוֹיך גִיט טָמֵא די פְּלַייש, אָבֶער אַז מַען האט אִיר גֶעשָׁאכְטִין נָאך דִיא פִיר אוֹנ צְוָוואנְצִיג שָׁעָה וְוִיא זִיא האט גֶעטְרוּנְקֶען דִיא וואסער האלְטִין אַלֶע אַז די פְּלַייש איז גִיט טָמֵא: ן מֵי חַטָּאת וואסער וואס מַען האט אִין זַייא אַרַיין גֶעשָׁאטִין דִיא אַש פון דִיא פָּרָה אַרוּמָה וְאֵפֶר חַטָּאת אוֹנ אַש פון דִיא פָּרָה אַרוּמָה אִין וואסער לָא יַעֲבִרֵם בְּנָהָר וּבְסְפִינָה מָאר מַען זַייא גִיט פִירֶען אִין אַשִיף אִיבֶּער אַנוואסער וְלָא יַשִּׁיטֵם עַל פְּנֵי הַמַּיִם אוֹנ מַען מָאר זַייא גִיט מאכין שְׁוִוימֶען אוֹיף דֶעם וואסער וְלָא יַעֲמוֹד בְּצַד זֶה וַיְזָרְקֵם לְצַד זֶה אוֹנ עֶר זָאל גִיט שְׁטֵיין אוֹיף דֶער זַייט וואסער אוֹנ אַרַיבֶּער וואדְפִין דִיא אַש וואדֶער דִיא וואסער מִיט די אַש אוֹיף דִיא אַנְדֶערע זַייט וואסער אָבֶּל עוֹבֵר הוּא בַּמַּיִם עַד צַוָּארוֹ אָבֶער עֶר מְעָג גַיין מִיט דִיא פִיס אִין וואסער בִּיז צום האלְדֶן אוֹנ עֶר טְרָאגְט אִין האנט

רִי אַש פון דִיא פָּרָה אַרוּמָה אָדֶער דִיא וואסער מִיט דִיא אַש פון דִיא פָּרָה אַרוּמָה עוֹבֵר הוּא הַטָּהוֹר לְחַטָּאת דֶער מֶענְטְשׁ וואס איז גִיוֹוארין טָהוֹר צו בְּשַׁעְפְּטִינְגֶען זִיך מִיט דִיא פָּרָה אַרוּמָה מֶעג עֶר זִיך אַרַיבֶּער שִׁיפֶּען אַדֶער אַרַיבֶּער שְׁוִוימֶען אוֹיף דֶעם וואסער וּבְיָדוֹ כְּלִי רֵיקָם הַטָּהוֹר לְחַטָּאת אוֹנ עֶר מֶעג האלטִין אִין האנט אַלַיידִינְג פְּלִי וואס זִיא איז טָהוֹר אַרַיין צו גִיסֶען אִין איר וואסער מִיט אַש פון דִיא פָּרָה אַרוּמָה וּבְמַיִם שֶׁאֵינָן מְקוּדָּשִׁים אוֹנ אֲפִילוּ אִין דִיא פְּלִי איז דָא וואסער וואס זִיא זָעֶנֶען אָנְגֶעגְרַייט מַען זָאל אִין זַיי אַרַיין שִׁיטֶען דִיא אַש פון די פָּרָה אַדוּמָה נָאר מַען האט נָאך גִיט אַרַיין גֶעשָׁאטִין דִיא אַש. מֶעג עֶר דִיא פְּלִי מִיט דִיא וואסער אוֹיך האלטִין אִין האנט, אוֹנ מֶעג דִיא לַייד'נְג פְּלִי אָדֶער דִיא פְּלִי מִיט דִיא וואסער אַרַיבֶּער שִׁיפֶּען אָדֶער אַרַיבֶּער שְׁוִוימֶען אוֹיף דֶעם וואסער: ן אֵפֶר כְּשֵׁר דִיא אַש פון דִיא פָּרָה אַרוּמָה שֶׁנִּתְעָרֵב וואס איז צו מִישְׁט גִיוֹוארין בָּאֵפֶר מִקְלֶה מִיט דִיא אַש פון קוֹיטֶען הוֹלְכִין אַחַר הָרוֹב לְטַמֵּא גַייט מַען נָאך דִיא מֶערֶערֶע צו טְמֵאָה זַיין, אוֹיב די אַש פון די פָּרָה אַרוּמָה איז מֶער וִוי די אַש פון קוֹיטֶען איז טְמֵאָה דֶער וואס רִיכְט אָן די אַש, אוֹנ אוֹיב די אַש פון קוֹיטֶען איז מֶער וִוי דִיא אַש פון די פָּרָה אַדוּמָה אִיז טָהוֹר דֶער וואס רִיכְט אָן דִיא אַש וְאֵין מְקַדְּשִׁין בּוֹ אָבֶער מַען טָאר גִיט הַייליגֶען מִיט דִיא צוּמִישְׁטֶע אַש דִיא וואסער. אֲפִילוּ די אַש פון די פָּרָה אַדוּמָה אִיז מֶער וִוי דִיא אַש פון קוֹיטֶען רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְאָנֹט מְקַדְּשִׁין בּוֹכֻלָּן מַען זָאל אַרַיין שִׁיטֶע די גַאנְצֶע אַש אִין די וואסער, אִין דָאך דָא אִי

ח מי חטאת שנפסלו. כגון שנטמו מרמיהן שלא מחמת עצמן וכיוצא בזה מן הדברים שפוסלים מי חטאת: **מטמאין.** את האדם: **את הטהור לתרומה.** כין שנגע בהן בידיו. כין שנגע בגופו. דכמה חטאת כשרים חסיכי וטומאה זו דרבנן הוא דמדאורייתא כיון שנפלו פרחה מהן טומאתן הקמור' משום הכי תנן מטמאין את האדם הטהור לתרומה דמשמע דוקא לתרומה אבל לא לחולין: **ואת הטהור לחטאת לא בידיו.** כלומר אין מטמאין הטהור לחטאת כין שנגע בהן בידיו כין בגופו דכמי חטאת כשרים חסיכי ומטי דהמשא מי חטאת שיש בהן כדי הזייה או נוגע בהן ממש לכל מילי לחטאת מיהא טהור (ח): **נטמאו מטמאים את הטהור לתרומה.** כמי חטאת

גמרא: (ח) ר"ל לקחת המילוי ולקדש ולהזות הר"מ: (ע) פי' שלריך להטביל ידיו. אבל לא בידיו כלומר לא נטמא גופו לא לתרומה ולא לחטאת כין שנגע בידיו כין בגופו. לענין זה לא חסיכי ממשקים טמאים. הר"ש:

ח מי חטאת שנפסלו. מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו ואת הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו. נטמאו מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. ואת הטהור לחטאת לחטאת לא בגופו: ט אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראוים לקדש. את הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו:

כשרים אבל: **את הטהור לחטאת.** מטמאים אותו אם נגע: **בידיו.** דכיון דנטמאו לא גריסי משתר אוכלים ומשקים דמטמאים את הידים וקיימא לן דכל הרת מי חטאת מי שנטמאו ידיו נגמא גיפו (ע): **ט אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראוים לקדש.** הוי דינא כדין מי חטאת שנפסלו: **מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו.** כדין כל שאר מי חטאת הכשרים ואין מטמאים: **הטהור לחטאת.** שאין מי חטאת מטמאין הנוגע בהן אלא לשאר טומאו' לא לטהרת מי חטאת:

די וואסער דיא אש פון דיא פרה ארומה אויף: ח מי חטאת שנפסלו וואסער אין זייא איז דא אש פון דיא פרה ארומה אפילו זייא זענען פסול גיוואָרין. פון דעסטוועגין מטמאין את הטהור לתרומה אויב אמענטש וואס איז טהור האט אן גערירט די וואסער איז ער טמא צו תרומה סאיי ער האט אן גערירט די וואסער מיט די העגט אונ סאיי ער האט אן גערירט דיא וואסער מיט זיין גופ איז ער אלץ טמא צו תרומה ואת הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו אונ אויב אטהור האט אן גערירט מיט די אש וואס זענען פסול גיוואָרין סאיי ער האט אן גערירט מיט די העגט אונ סאיי ער טמא צו תרומה אונ סאיי ער האט אן גערירט מיט זיין גופ ווערט ער ניט טמא צו דיא פרה ארומה ער מעג שפריצען כשרה וואסער מיט אש אויף אטמא, אונ ער מעג ארויף שיטען אש אויף וואסער צו הייליגען זייא נטמאו אויב די וואסער מיט די אש איז טמא גיוואָרין מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו אויב אמענטש וואס איז טהור האט אן גערירט די וואסער איז ער טמא צו תרומה, סאיי ער האט אן גערירט דיא וואסער מיט די העגט אונ סאיי ער האט אן גערירט דיא וואסער מיט זיין גופ איז ער ניט טמא צו דיא פרה ארומה, אבער אז ער האט אן גערירט מיט זיין גופ די וואסער וואס זענען טמא ניט מיט די העגט איז ער טהור: ט אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראוים לקדש אויב ער האט ארויף גישאטין אש פון דיא פרה ארומה אויף אזעלכע וואסער וואס זענען פסול צו די אש פון די פרה ארומה מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו אויב אמענטש וואס איז טהור האט אן גערירט דיא וואסער מיט די אש איז ער טמא צו תרומה סאיי ער האט אן גערירט מיט די העגט אונ סאיי ער האט אן גערירט מיט זיין גופ את הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו אונ אויב אטהור האט אן גערירט דיא וואסער מיט די אש, סאיי ער האט אן גערירט מיט דיא העגט אונ סאיי ער האט אן גערירט מיט זיין גופ, איז ער ניט טמא צו דיא פרה ארומה, ער מעג שפריצען כשרה וואסער מיט אש אויף אטמא אונ ער מעג ארויף שיטען אש אויף כשרה וואסער צו הייליגען זייא:

רש"י **גמרא** נדה דף י"ז ע"א

מילא פרהבא. קיטו"ן מתוך שהיא לבן נראית כו טיפ' כחרדל ליסנא מחריגא לאמר נקי ורך: **ובודקין מטותיהן במילא פרהבא מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל אין בודקין את המטה אלא בפקולין או בצמר נקי ורך.** קיטו"ן:

ובודקין מטותיהן במילא פרהבא די ווייבער פלעגען פארשפריטין אין די בעטין לייליכער פון ווייסע לייגנוואנד, אויב עס וועט זיין אויף דעם לייליך אפלעק פון נדה וועלין זייא דאס באלד דער זעהן מסייע ליה לשמואל דאס איז אראיה צו דעם דין וואס שמואל האט גיזאגט דאמר שמואל ווארום שמואל האט גיזאגט אין בודקין את המטה אלא בפקולין או בצמר נקי ורך טאר ניט בעזוכין דאס בעט אויב עס איז דא אפלעק פון נדות נאר אז דער לייליך איז פון ווייסע לייגנוואנד אדער

הא בחדתי הא בשחקי. תימה דבפרק קמא דשבועות (דף ז) נכי אחת כלמר לכן שייך לה בקרום כיו' מפרש כתו גליון דביתנא ושחקים משמע שהחדש לכן מן היכן ויל' דהתם בגליון שלין רגילות לכתב והכא בחלוק וכיונא כו שמכשין תדיר ושוב ויל' דהתם לענין חסיכו' מייני כי הגך דלעיל לכון שכור מלכא ורים גלותא:

אמר רב היינו דכי הואי התם בערבי שבתות הוו אמרי מאן בעי פקולי בנהמא ולא ידענא מאי קאמרי אמר רבא הני שחקי דביתנא מעלי לבדיקה אינו והא הנא דבי מנישה אין בודקין את המטה לא בעד אדום ולא בעד שחור ולא בפשתן אלא בפקולין או בצמר נקי ורך לא קשיא הא בביתנא הא במאני דביתנא ואי בעית אימא הא והא במאני דביתנא הא בחדתי הא בשחקי:

דכי הואי התם. כפ"י: בערבי שבתות. זמן עונת פרוסים ותלמידי חכמים מערב שבת לערב שבת: שחקי דביתנא. כגדים גלוי' של פשתן. ולא כפשתן שלינו לכן ואין דם ניכר יפה אלא בעד לכן: שחקים. לבגים יותר מן החדשים:

פון ווייסע וואל רייגע און ווייכע. אויב אויף אזוי אליילך מען נעפינט ניט אפלעק, איז דיא אשה טהור, ווארום אז עס וואלט גיווען אפלעק אפילו דער קלענסטער פלעק וואלט מען אים גיזעהן אמר רב היינו דכי הואי התם בערבי שבתות הוו אמרי מאן בעי פקולי בנהמא ולא ידענא מאי קאמרי אמר רבא הני שחקי דביתנא מעלי לבדיקה אינו והא הנא דבי מנישה אין בודקין את המטה לא בעד אדום ולא בעד שחור ולא בפשתן אלא בפקולין או בצמר נקי ורך לא קשיא הא בביתנא הא במאני דביתנא ואי בעית אימא הא והא במאני דביתנא הא בחדתי הא בשחקי: דין גיווען אין ארץ ישראל האב איך גיהערט ערב שבת פלעגט מען זאגן, אוים רופין ווער דארף אוויסין לייליך מיט ברויט ולא ידענא מאי קאמרי און איך האב ניט געוואסט וואס זיי זאגן, איצט ווייס איך שוין. ווייל שבת ביי נאכט איז די צייט וואס תלמידי חכמים בהעפטין זיך מיט ווייערע ווייבער, דרינגער האט מען אויסגערופין ווער וויל קויפין אויסין לייליך מיט ברויט, דאס ווייב ווערט גערופין ברויט אמר רבא הני שחקי דביתנא מעלי לבדיקה רבא האט גיזאגט אלטע פלאקסענע קליידער איז ניט אויס צו שפרייטין אין בעט מען זאל קענען זעהן אויב עס איז דא אויף וויא אפלעק פון נדות. פרעגט דיא נמרא איני עם איז דאך ניט אזוי והא הנא דבי מנשה דיא

תלמידים פון רבי מנשה האבין גילערנט אין בודקין את המטה מען טאר ניט אויסשפרייטין אין בעט לא בעד אדום ניט ארויטין לייליך ולא בעד שחור און ניט אשווארצין לייליך ולא בפשתן און ניט אלייליך פון פלאקס אלא בפקולין או בצמר נקי ורך נאר מיט אליינוועגדענעם לייליך אדער מיט אלייליך פון ווייכע וואל ריינע, זעהן טיר דאך אז איין פלאקסענעם לייליך טאר מען ניט אויסשפרייטין אין בעט פון פאשה. ענטפערט דיא נמרא לא קשיא עם איז קיין קשיא הא בביתנא הא במאני דביתנא אלייליך פון פלאקס טאר מען אויסשפרייטין, קליידער פון פלאקס טאר מען ניט אויסשפרייטין ואי בעית אימא דו ווילסט וועל איך דיר זאגן הא והא במאני דביתנא ביידע שמועסין פון פלאקסענע קליידער הא בחדתי הא בשחקי מיט נייע פלאקסענע קליידער טאר מען ניט אויסשפרייטין. און מיט אלטע פלאקסענע קליידער טאר מען אויסשפרייטין, ווייל אלטע פלאקסענע קליידער געוואשענע זענען ווייסער וויא נייע פלאקסענע קליידער געוואשענע:

זוהר יתרו דף פ"ט ע"א

דאנא בהאי יומא דאורייתא מתעטרא ביה מהעטרא בכלא בכל מינין פקודין בכל מינין גזרין ושונאין בסכסין

עגפין דגהורא דזהרין מכל סטרא וסטרא. מאן תמי עגפין דכפקין מכל עגפא ועגפא חמשה קיימין כגו

מילגא כלהו עגפין בהו אחידן. מאן תמי מינין תרעין דמתפתחן בכל סטר וסטר וסטר כלהו מזדהרין וגהרין בההוא גהורא

דנפיק ולא פסק קל כרוזא נפיק אתערו עמא קדישא דלתתא עליונין אתערו ותתא אתערו מדוותא

לקדמות מאריכון אתערו בהדוותא שלימתא אזדמנו כתלת מדוון דתלת אבהן אזדמנו לקדמות מהימנותא דחדוון כל מדוותא. זכאה הולקכון ישראל קדישין בעלמא דין ובעלמא דאתי דא הוא ירותא לכון מכל עמין עובדו"ם ועל דא

כתיב ביני ובין בני ישראל:

מוסר

משערי קדושה ח"ב שער ד'

ארז"ל כל הכופף אם תלמיד חכם הוא מכמתו מסתלקת. ממנו וכו' מנין ממשה ותלינטע וכו' ואמר ליה תלינהו ז"ל לרב יהודה

יוסף לדוד

הרמב"ם חל' שבת פרק ו'

(א) אומר ישראל לעובד כוכבים ומחללות בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים כדי

אמרו רבותינו זכרונם לברכה די רבנן האבין גיזאגט כל הבועם אם תלמיד חכם הוא חכמתו מסתלקת ממני דער מענטש וואס איז אין כעם אויב ער איז אהלמיר חכם ווערט דיא חכמה אפגיטאהן פון אים ממנו ממשה ואלישע דאס וויסין מיר פון משה רבינו און פון דעם נביא אלישע, ווען משה רבינו איז ביי גיווארין איז פון אים פארגעסין גיווארין אדין, און ווען אלישע איז ביי גיווארין איז פון אים אפגיטאהן גיווארין דיא נבואה ואמר ליה אליהו זכרונו לברכה לרב יהודה אליהו הנביא האט

(א) אומר ישראל לעכו"ם בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים כדי

שבת ער זאל ארויף גיין אויף אבוים אום שבת ארעו ער מען זאגן צום עכרים אום שבת ער זאל שווימען אויף דעם וואסער אום שבת כדי

גיזאגט

להביא לו שופר או סכין למילה או מביא לו מתצר לחצר שאין עירוב ביניהן מים חמין להרחיץ בהם קטן ומצטער וכן בל ביוצא בזה: (ב) הלוקח בית בא"י מן העכו"ם מ"ת לו לומר לעכו"ם לכתוב לו שטר בשבת דאמירה לעכו"ם בשבת אסורה מדבריהם ומשום ישוב א"י לא גזרו בדבר זה וכן הלוקח בית מהם במודיא שסוריא בא"י לדבר זה:

ופקר לסטות זר מגוי' מכל וכל לעלמין ולכתר מסהדל לאתקדשא ולאתמסכא הסיא קדישם דכשמתא קדישא עליה כדין ולוחי לאתקדם דכיון דערקת מיניס זמנא חדא כמס יעביד כר נס עד דתיתוב לאתרא:

גיזאגט צו רב יהודה לא תרתת ולא תחפא זאלסט גיט בייז ווערן וועסטו גיט זינדיגען ובוהר פשה תציה עם שטייט אין זוהר אין דיא סדרה תצוה אי בר נש בעים. עקר מניה נשמתיה עלאה קדישא לתתקרבא בסדי באתרא סטרא אתרא אויב דער מענטש איז אין כעס גייט אנועק פון אים זיין נשמה די הייליגע וואס ער האט פון היפעל, אונ אויף דעם ארט פון די נשמה קומט ארום טומאה ואלעבונג פון טומאה ודא איהו בר נש דמריד במריה אונ דאס איז דער מענטש וואס האט געזינדיגט געגען גאט ואסור לאתקרבא בהדיה אונ נזען טאר גיט גיגענען צו אים ודא איהו טורף נפשו בידו דאס איז דער מענטש וואס האט ארויס גענומען פון זיך זיין נשמה מיט זיין כעס דמריה נפשיה ואשרי באתרה אל דער ער האט פון זיך ארויס גענומען זיין נשמה אונ האט געמאכט רוחין אויף איר ארט אפרעמדין גאט כי בסת נחשב הוא וארום מיט וואס איז ער גירעכנונג עבודת אלילים אקרי ער ווערט גערופין עכו"ם וטאן דכשתעי עמיה באלי אתחבר לעבודת אלילים מסש אונ דער מענטש וואס שטועסט מיט אים איז גלייך ווי ער וואלט זיך בהעפט צו דיא עכו"ם דעבודה זרה מסש שדיה בעניה וארום אין אים רוחם דיא עבודה זרה ואסור לאתחבלא באנפי אונ מען טאר גיט קוקען אין זיין פנים ועליה כתיב אל תפן אל האלילים אויף אים ואנט דער פסוק איר ואלמו איך גיט קערען צו דיא עכו"ם ועל דא כתיב אלהי מסכה לא תעשה לך אויף דעם ואנט דער פסוק דו ואלסט דיר גיט מאכין אגיגאסענעם גאט (גיגאסין פון אמאט־ריאל) וכל מסאבין אתדבקין אלע וואס ווערין טמא קענען ריין ווערין פון זייער טומאה בר מהאי

גאר דער מענטש קען גיט ריין ווערין בגין דמסאיב גופא מניו ומבר ווייל ער האט מטמא גיווען זיין גוף פון איקוויוויגיג אונ פון אויסגוויניג ונפשא כולא מסאיב אונ דיא נשמה אין גאנצין איז טמא ואפילו בר אתי בר נש ועקר לתהוא דר מניה מכל וכל לעלכין אונ אפילו דער מענטש וועט קומען אונ וועט אויס־ריסין דיא עבודה זרה פון איקוויוויגיג אין גאנצין אויף אייביג ובתר אשתדל לאתקדשא ולאכשכא הדיא קדישה דנשמתא קדישה עליה אונ נאכדעם וועט ער זיך טטריח זיין ער זאל זיך הייליגען אונ ער זאל צוריק ארויף ציהען דיא הייליגקייט פון דיא הייליגע נשמה אויף זיך כדין ולוחי דאתקדש הלנאי זאל ער דאמאלס געהייליגט ווערין דכיון דערקת מניה ומנא תדא ווייל די נשמה איז שוין איין מאהל פון אים אנטלאפין כמה יעביד בר נש דתיתוב לאתרא וועט שוין דער מענטש נארפין של תשובה מאהן ביז די נשמה זאל צוריק קומען אויף איר ארט:

(לד) מבואר במדרש הנעלם כי כל תיבה שבקריאת שמע מרפאת אבר אחד, ע"כ צריך לדקדק מאוד בקריאתה כמי שמונה מרגליות לבל יפיל תיבה אחת ארצה בערבוב מחשבה אחרת:

(לה) האר"י ז"ל היה משים הציצית בידו השמאלית נגד החזה עד ואמונתו לעד קיימת, ואף כי הטעם נפלא ואין שוה להבין לכל אדם על כל זה יעשה כן כל אדם:

(לו) אמת ויציב וכו' כל זה קאי אתיבת הדבר הזה שאומר אח"כ כן הוא מבואר בתוספת פ"ק דברכות, ומאבודרהם נראה שאמת ויציב קאי אמה שאמר לפני זה אני ה' אלהיכם, ותיבת ומתוקן וכו' קאי אהדבר הזה. ועי"ז נדפס בסידורים פסיק בין ואדיר למתוקן, אבל העיקר נ"ל כדעת התוספת כנזכר:

(לז) מהרי"ל היה עומד להתפלל י"ח ברכות כשהגיע לתהלות לאל עליון ולא קודם:

(לח) דע כי דעת הזוהר שלא להפסיק כלל בין גאולה לתפלה וכן דעת הפוסקים הראשונים שלא לומר תיבת אמן אחר גאל ישראל שלא להפסיק, אבל הטור כתב דשרי לענות אמן ולא עוד אלא דמצוה לענות, וכן כתב רמ"א בש"ע, ודע כי המגיד שנתגלה לב"י החזיק לו טובה על זה שכתב בש"ע שלו שלא לומר אמן והשיג אבעל הטורים, וכן ראוי לנהוג וישר הוא ואין לשנות, ובכתבי האר"י ז"ל כתוב אין לענות אמן אחר גאל ישראל כי אין להפסיק בין גאולה לתפלה, כי היא אש עד אבדון תאכל ח"ו:

(לט) בגין דא צריכין אנו להודיע טעות הרבה בני אדם אפילו לומדים שעושים כן שממתינים בגואלנו ה' צבאות עד שמסיים ש"ץ גאל ישראל ועונין אמן ואחר כן אומרים גואלנו וכו' להסמיך גאולה לתפילה והוא טעות גדול שהרי מכי מתחיל יוצר אור עד סוף י"ח ברכות אסור להפסיק בשום דבר בעולם אפילו דבר שבקדושה זולת לקדיש וקדושה וברכו ואמן דהאל הקדוש ואמן דשומע תפלה והרי הוא עומד עכשיו באמצע הפרק דהיינו באמצע הברכה שאחר ק"ש שהיא אמת ויציב שמסיימת גאל ישראל ואם כן האיך מפסיק באמן דגאל ישראל שאינו רשאי להפסיק לשום אמן כי אם להנזכר לעיל:

(מ) מבואר בזוהר המתפלל י"ח ועיניו אינם סגורות שאינו זוכה לראות פני השכינה קודם מיתתו כמו כל בר ישראל זכאי, ואם מתפלל מתוך הסידור הוי כמו עיניו סגורות וכמו שכתוב בספר מטה משה: